UNIVERSITY OF MADRAS.

Oriental Research Institute

Telugu Department Publications No. 3.

VISHNUMAYANATAKAM

BY

RADHAMADHAVA

CHINTALAPUDI YALLANARYA

EDITED BY

K. RAMAKRISHNIAH, M.A.,

Senior Lecturer and Head of the Department of Telugu,
Oriental Research Institute,
University of Madras.

1934.

PRICE: **Rs.**

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయాంధ్రశాఖా ప్రచురణములు. 3.

విష్ణుమాయానాటకము.

రాధామాధవ

చింతలపూఁడి యల్లనార్యప్రణీతము.

సంపాదకుఁడు

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య ఎం.ఏ.,

ఆంధ్రోపన్యాసకుఁడు, ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము, విశ్వకళాపరిషత్తు,

మద్రాసు.

విశ్వకళాపరిషత్తు, మద్రాసు.

1934

వెల.] [రూ. 2-8-

ఉపోద్ఘాతము

“విష్ణుమాయానాటక”మనఁ బరగునది యైదాశ్వాసములుగల చక్కని ప్రబంధము. పేరునకు నాటకమేకాని వాస్తవముగా నిది దృశ్యప్రబంధముకాదు. విష్ణునిమాయాప్రభావప్రదర్శనరీతులను వర్ణించునదిగావున నిది విష్ణుమాయానాటకమైనది. ఈ ప్రపంచమునంతను బ్రహ్మరుద్రామరాదుల నతిక్రమించిన యనిర్వచనీయ ప్రభావముగల యొక మహాశక్తి, విష్ణుమాయ, నడిపించుచున్నదనియు నద్దాని నేకాంత విష్ణుభక్తిచేఁ గొలిచినవారుగాని ముక్తిఁ బడయలేరనియుఁ బ్రతిపాదించుటయే దీని ముఖ్యోద్దేశము. దీనిని రచించినవాఁడు ‘రాధామాధవ’ బిరుదాంకితుఁడగు చింతలపూఁడి యెల్లనార్యుఁడు. ‘రాధామాధవ’మను ప్రబంధమును రచించి యద్దానిమూలమున శ్రీకృష్ణదేవరాయల మెప్పువడయఁగల్గుటంజేసి యీతని కీ‘రాధామాధవ’బిరుదనామము లభించినది.

శా. రాధామాధవ మచ్యుతాంకితముగాఁ బ్రౌఢక్రియం జెప్పి త
న్మాధుర్యంబునఁ గృష్ణరాయవిభుఁ గర్ణాటేశు మెప్పించి, నా
నాధాత్రీప్రతిమానసత్కవులలోనన్ భూషణశ్రేణితో
రాధామాధవ నామమందిన జగత్ప్రఖ్యాత చారిత్రుఁడన్.”

అని యీతఁడు తన రాధామాధవ ప్రబంధపీఠికలోఁ జెప్పుకొనియున్నాఁడు. రాయల యాస్థానమున మెప్పొందిన విద్వత్కవీశ్వరులలో నొకఁడై, యష్టదిగ్గజములని ప్రసిద్ధిగాంచినకవులతో సమానముగ నెన్నందగిన మహిమాతిశయము గలవాఁడైనను నీతని గ్రంథము లింతకాలమువఱకు నాంధ్రలోకమునకు లభించియుండలేదు.

రాధామాధవకవి కాలము:—రాయల యవసానకాలమున నీ రాధామాధవకవి యాతని యాస్థానమును జేరియుండుటచేఁ గాఁబోలు నాతఁడు తదాస్థానకవిగాఁ బరిగణింపఁబడలేదు. ఈతఁ డాయాస్థానమును బ్రవేశించిన సందర్భమును గూర్చి మాత్రమే కవుల చరిత్రమూలముగా నాంధ్రలోక మింతవఱకెఱింగియున్నది. ఈతని గ్రంథములనుగూర్చిన ప్రశంసయేమియుఁ గవుల చరిత్రయందు గానరాదు. రాయల యాస్థానమునకు వచ్చిన విద్వత్కవులను బరీక్షించుటకై యాంధ్రకవితాపితామహుఁడే నియమింపఁబడుచువచ్చెననియు, నాతఁడు వారికిఁ గొన్నిసమస్యలనిచ్చి, వారు వానిని పూరించిన రీతినిబట్టి వారి సామర్థ్యమును నిర్ణయించుచుండెననియు, నట్లు పెద్దనార్యునిచే రాయల యాస్థానమునఁ బరీ

క్షింపఁబడినవారిలో నెల్లనార్యుఁ డొకఁ డనియుఁ జెప్పుదురు. ఈతనిఁ బరీక్షించు టకై పెద్దనార్యుఁడు నగరు, తగరు, తొగరు, పగరు, అనువానిని ప్రాసస్థానములం దుంచి రామాయణపరముగాఁ బద్యమును జెప్పుమనెనఁట. వెంటనే యాతఁడు,

చ. 'నగరు పగాయె, నింక విపినంబుల కేఁగుఁడు, రాజ్యకాంక్షకుం
దగరు కుమారులార'యని తల్లి పగ ల్మిగులంగఁ దోఁపఁగాఁ
దొగరిన రక్షఁ గట్టి మదిఁ దోఁచక గద్గదఖిన్నకంఠయై
పగరుచుచున్నఁ జూచి రఘువంశవరేణ్యుఁడు తల్లి కిట్లనున్.

అనుపద్యమును జెప్పెనఁట. దీనిని విని సంతసించి యీప్రాసనియమముననే ప్రయోగించి భారత భాగవతపరముగాఁగూడఁ బద్యములను జెప్పుమనఁగా నాతఁ డీక్రింది రెండుపద్యములను జెప్పెనఁట.

చ. తొగరుచి కన్నుదోయిఁ గడుఁ దోఁచఁగఁ గర్ణుఁడు భీమసేనుపైఁ
దగరు ధరాధరంబుపయిఁ దాఁకినభంగినిఁ దాఁకి నొచ్చి తా
పగరుచుచుణ్ వెసం బరుగువాఱిన నచ్చటి రాజలోకముల్
నగరు సుయోధనాజ్ఞ మది నాటుటఁ జేసి ధరాతలేశ్వరా.

చ. పగరుపుమాత్రమే పరుఁడు పక్ష్యుఁడు కాఁడు సఖిసఖత్వ మె
న్నగరుడవాహనుండు మము నాఁ డటు డించుటయెల్ల నుద్ధవా,
తగరని కాక మోహపులతాతనుపైన విడంగఁజూతురే
తొగరుచి రోషధీశునకుఁ దోఁపఁగఁ జేయు నె వీడనాడఁగన్.

ఇట్లు పరీక్షితుండై పరీక్షాధికారిని మెప్పించిన యచిరకాలమునకే యీతఁడు "రాధామాధవకావ్యము" నచ్యుతాంకితముగాఁ జెప్పి తనా[illegible] ముచేఁ గృష్ణరాయల నాతనియాస్థానమందలి నానాధాత్మ్రప్రతిమానస[illegible] సమక్షమున మెప్పించి, యాతనివలన భూషణశ్రేణితోఁగూడ 'రాధామాధవ[illegible]' బిరుదమును బొందినాఁడు. ఇది యంతయుఁ గృష్ణరాయల యంతిమదినసమ[illegible] జరిగినదై యుండవలయును. ఈతఁడు రాయల యాస్థానకవులలో నొ[illegible]ఁడను ప్రసిద్ధి కలుగక పోవుటచేతను, ఈతని రెండవ గ్రంథముగాఁ గ్రహింపఁదగియున్న "తారకబ్రహ్మ రాజీయము" అచ్యుతదేవరాయల మంత్రివర్గములోఁ జేరిన నంజ తిమ్మయమంత్రి ప్రోత్సాహముచే రచింపఁ బడియుండుటచేతను ఈతఁడు కృష్ణరాయల యవసానకాలమునను, అచ్యుతరాయల రాజ్యారంభకాలమునను గ్రంథరచనము చేయుచునుండినటులు నిశ్చయింపవచ్చును.

తారకబ్రహ్మరాజీయమున నీతఁ డచ్యుతదేవరాయల నీక్రింది పద్యములఁ గీర్తించియున్నాఁడు.

సీ. తనమహాదీప్తిప్రతాపబింబంబు దా
        దీపించు భానుమద్బింబమునఁగఁ
దనబాహుదండంబు ధరణిమండలమెత్తు
        పన్నగశాయి విభ్రాంతిఁగొలుపఁ
దన(శ)కరాంబుజ కల్పతరు వంగుళులుగాఁగ
        పంచశాఖాఖ్యమై ఫలములొసఁగఁ
దన శంఖచక్రాంకితంబైన రూపంబు
        హరిమూర్తి నచ్చొత్తినట్లు తెలుపఁ
తే. దనదుబ్రహ్మాండ పీఠి కాంకిత (ర్బ)బహిర్వి
హారిసత్కీర్తి కర్పూర సౌర(భ)మున
మూరురాయర గండాంక మోహనుండు
రాజదేవేంద్రుఁ డచ్యుత రాయవిభుఁడు.

సీ. పద్మాప్తరుచి మించు పద్మరాగపు రవి
        గూర్చినపతక మక్కున వెలుంగఁ
బసిఁడిత్రాఁటలపచ్చఁ పట్టు పచ్చడ మొస
        పరివన్నెయై కటిఁబరిఢవిల్ల
బహురత్నదీప్తులు ప్రసరించు మేలుకు
        ళ్లా కిరీటముకంటె జోకగాఁగఁ
గస్తూరికా తిలకము పుష్పమాల్యంబు
        మించుతుమ్మెదల కొమెత యొనర్ప
తే. దండ నుత్కళ యవనాంధ్రధరణినాథు
లర్థి సేవింప రత్నసింహాసనమునఁ
గొలువు గూర్చుండు కృష్ణుని చెలువుమీఱి
రాయదేవేంద్రుఁ డచ్యుత రాయవిభుఁడు.

ఇట్టి యచ్యుతరాయలయొద్ద నంజతిమ్మయ గ్రంథాసార లేఖకుఁడై మంత్రి రత్నమై యుండెనఁట.

క. ఆరాయలకృప గ్రంథా (గందా)
(చా) సారము వ్రాయుచును గీర్తి సంపాదించున్
ధీరగుణాఢ్యుఁడు కందా
సారమునంజరుసు తిమ్మ సచివుఁడు సిరులన్.

చ. తిరువళి (ది) గెల్చి, పాండ్యనరదేవునిఁ బట్టముఁగట్టి, యుత్కళే
శ్వరుఁ గరుణించి, మ్రొక్కిన సవాయికిఁ దా నభయం బొసంగి, పెం

పరుదుగఁ గీర్తిఁ జేకొనిన యచ్యుతరాయల మంత్రిరత్నమై
తిరమునమున్న నంజవిభు తిమ్మరుసుం దగుఁ బ్రస్తుతింపగన్.

వ. అట్టి యీనంజ తిమ్మయమంత్రి యొకనాఁడు అచ్యుతరాయల కొలువుచేసి వచ్చి నిజనివాసభాసుర చంద్రశాలాప్రాంగణమణిమంటపంబున, విజయనగర రాజధానింగల బంధువర్గంబును, విద్వత్కవీంద్రులును, వందిమాగధ గాయక వారకామినీనికరంబును సముచితప్రకారంబున సేవింప సుఖగోష్ఠిం బ్రవర్తిం పుచు, నిజస్వామియగు నచ్యుతరాయలు ప్రతిసంవత్సరంబు శ్రీవేంకటేశ్వరు నకు సత్కావ్యప్రబంధపుష్పాంజలి సమర్పించుచుఁ గీర్తిసుకృతంబులు నిర్వ హించుకొనుచున్నవాఁడు. తదనుమతంబున నవ్విభునకు నాకు నభ్యుదయ పరం పరాభివృద్ధియుఁ జతుర్విధ పురుషార్థసిద్ధియుఁ గలుగునట్లుగా నాయిష్టదైవతం బగు శ్రీరామవిభునకు నంకితంబుగా నొక్క పుణ్యప్రబంధంబుఁ జెప్పింపవలయు నని సుహృజ్జనంబుతో నూహించి.

క. రాధారుణాధరో రుప
యోధరకాశ్మీర వర (రస) రసోదయకవితా
మాధుర్యధుర్యు నన్నూ
రాధామాధవుని సుకవిరత్నముఁ బిలికెన్.

గీ. పరమహితుఁడవు తారక బ్రహ్మరాజ
మనుప్రబంధంబు నీచెప్పినది మదాత్మ
నాయకుండగు శ్రీరఘునాయకునకు
నంకితము సేయుమయ్య నా కభిమతముగ.

ఇట్లు నంజతిమ్మయ స్వామికార్యమును, తనహితమును గోరి పలుకుటయు "నీకు నంకిత మొనర్పఁదలంచిన వాఁడ బంధుసంభావన" నని చెప్పి, "యతివరే ణ్యుఁడు నారాయణాశ్రమి నుడివిన తారకబ్రహ్మరాజీయము"ను దెనుఁగునఁజెప్పిన దాని నాతని కిష్టముగ నెల్లనార్యుఁడు బ్రహ్మమయుండగు "రామచంద్ర ధాత్రీవర మౌళి" కంకితము చేసెను.

దీనినిఁ బట్టి యచ్యుతదేవరాయలు ప్రతిసంవత్సరము నొక సత్కావ్య ప్రబంధమును జెప్పించి తిరుపతివేంకటేశ్వరునకు సమర్పించుచుండెడు వాఁడని తెలియవచ్చుచున్నది.

కృష్ణదేవరాయలయనంతరము రాధామాధవకవి అచ్యుతదేవరాయల యొద్ద మంత్రి వరుఁడై యున్న నంజరసుతిమ్మయ్యయొద్దఁ జేరి యాతని వేడికోలునఁ దానంతకు మున్నే రచించియున్న తారకబ్రహ్మరాజీయమును శ్రీరఘునాయకున కంకిత మొనర్చి యాతని యభీష్టమును నెరవేర్చెను.

ఈ రాధామాధవకవిచే రచింపఁబడిన ప్రబంధములలో మఱియొకటి యీ విష్ణుమాయానాటకము. ఉపలబ్ధములయిన యీగ్రంథము మాతృకల రెండిటను కృత్యాది పద్యము లేమియు గానరావు, ఈక్రింది తేఁటగీతితో గ్రంథము ప్రారంభింపఁబడినది.

గీ. భాగవత ముఖ్యుఁడగు శుకబ్రహ్మచేత
భాగవత సత్కథాపర బ్రహ్మవిద్య
యెలమి వినుచుఁ బరీక్షిన్నరేంద్రచంద్రుఁ
డచ్యుతక్రీడ లాత్మ కింపారఁ బలికె.''

ఆశ్వాసాంతమునఁ బద్యములు మదనగోపాలుని సంబోధించునవై యున్నవి. గద్యము మాత్రము తక్కిన రెండు గ్రంథములలోని దానిని బోలియే యున్నది.

"ఇది శ్రీమదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణ కృష్ణభట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయ ప్రభుసుపుత్ర సుకవివర్య రాధామాధవయెల్లనార్యప్రణీతంబైన విష్ణుమాయానాటకంబునందు ప్రథమాశ్వాసము."

కాని తారకబ్రహ్మరాజీయము నందలి దానిలో 'సుకవివర్య' అను దానికి బదులు "శుద్ధసారస్వతవిభవ" యనువిశేషణంబు గానవచ్చుచున్నది. "రాధామాధవ యెల్లనార్యప్రణీతంబైన" యనుటకు బదులుగా "శుద్ధసారస్వత విభవరాధామాధవ ప్రణీతంబైన" తారక బ్రహ్మరాజీయంబు అని కలదు. "శుద్ధసారస్వతవిభవ" యను నాత్మోత్కర్షను చాటుకొను నీవిశేషణమునకుఁ దగినట్లుగా 'రాధామాధవ' ప్రణీతంబైన యనుటచే బిరుదాంకమును మాత్రము వేసికొని స్వీయనామమును జాఱవిడిచిన వాఁడయ్యెను. దీనిని బట్టి యిది యీతని నడిమివయసున నాత్మశ్లాఘా పరుఁడై యున్న కాలమున రచించియుండ నోపునని యూహింపఁదగియున్నది. "కవితామాధుర్య ధుర్యునన్నుఁ రాధామాధవుని సుకవిరత్నముఁ బలికెఁ" అని తిమ్మరుసయ్య తన్నుఁ గూర్చి పలికినట్లు చెప్పుకొన్న రీతినిబట్టి విచారించినను ఇది యీతని నడిమి వయసున రాధామాధవ బిరుదముచే విఱ్ఱవీగుచున్న కాలమును సూచించుచున్నదని తలంపఁదగును.

విష్ణుమాయానాటక మాతనిమనస్సు పరిపక్వముఁ జెంది ప్రపంచమంతయు నొక మాయానాటకమను తలంపు పొడసూపిన కాలమున రచింపఁబడెననియు నప్పు డాతని దృష్టిని కథాభాగమునకుఁ గల ప్రాముఖ్యము కృత్యాది విషయమున లేక యుండెననియు నూహింపఁదగియున్నది. రాజులయు, మంత్రులయు నాశ్రయాపేక్ష యప్పు డీతనికి సన్నగిలియుండును. కావున కథాభాగము తోడనె

గ్రంథప్రారంభముఁ గావించి యాశ్వాసాంతములందు మాత్రము తనయిష్ట దైవమగు మదనగోపాలుని సంబోధించి సంతుష్టిఁజెందెను. ఈ కారణములచేఁ గృత్యాది పద్యములుగలప్రతి దొరకుటకు నీగ్రంథమున కీతఁడు కృత్యాది రచింపనే లేదని యూహింపవచ్చును.

కృత్యాదిపద్యములు గలప్రతి మనకు దొరకలేదనుటకన్న కృత్యాదిరచనయే చేయఁబడి యుండలేదేమోయని తలంచుటకుఁ గలకారణము మఱియొకటికూడఁ గలదు. ఇప్పటికి లభించిన రెండుప్రతులలోనుగూడ కృత్యాది లేకుండుట యటుండఁగా ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్ప్రతిలోని యాశ్వాసాంత గద్యము ప్రాచ్య లిఖితపుస్తకాలయ ప్రతిలోని దానికింటె భిన్నమై కన్పట్టుచున్నది. దీనినిబట్టి చూచినచో గ్రంథకర్తృత్వమునుగూర్చియే సందేహము బయలుదేరకమానదు. పరిషత్ప్రతిలోని గద్య మిట్లున్నది.

"ఇది శ్రీమదనగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ కవితావిలాస భారద్వాజగోత్ర పవిత్ర అయ్యలామాత్యపుత్త్ర అనంతయ్య నామధేయ ప్రణీతంబైన విష్ణుమాయా నాటకంబను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము."

ఈగద్యను బట్టిచూడఁగా భారద్వాజగోత్రుఁడును అయ్యలామాత్య పుత్రుఁడును నగు అనంతయ్య యనునాతఁడీగ్రంథకర్తయని తలంపవలసియున్నది. రాధామాధవకవి గద్యలో గోత్రములేదు. ఇంటిపేరు చింతలపూఁడి వారనియున్నది. ఈగద్యలో గోత్రము చెప్పబడినదికాని యింటిపేరు లేదు. తండ్రులపేళ్లు భిన్నములై యున్నవి. రాధామాధవకవి తాతపేరుకూడఁ జెప్పుకొనియున్నాఁడు. మొత్తము మీఁద వీరిద్దఱు నొక్కరేయనుటకుఁ దగినకారణము లేమియుఁ గనంబడవు. ఒక్కఁడె యయి దత్తుఁడగుటచేఁ దండ్రులపేళ్లు భిన్నముగాఁ జెప్పుకొనియె నందమా, యివి భిన్నగ్రంథములు కావు. ఒక్కగ్రంథముయొక్క భిన్నప్రతులలోనే యిట్లాశ్వాసాంతగద్యము భిన్నమయియుండుట యెట్లు సంభవించును? గ్రంథభాగమున మార్పులేమియుఁ గనంబడవు. ఆశ్వాసాంతపద్యములుగూడ రెండుప్రతులలోను సమానములుగనే యున్నవి. కావున నీయనంతయ్యయను నాతఁడెవరో తరువాతి కాలపు సాహసికుఁడు, రాధామాధవ కవి యాగ్రంథమును గృత్యాదిపద్యములు లేకయే రచించుటనుజూచి యాశ్వాసాంత గద్యమును మార్చినంతమాత్రమున గ్రంథమును దన పేర వెలయించుకొనవచ్చునని కాఁబోలును దానువ్రాసికొనిన ప్రతిలో నాశ్వాసాంతముల నీగద్యను జేర్చికొనియుండును. దానినిబట్టి వ్రాసిన ప్రతులలో నీతనిపేరుతోఁగూడిన గద్యమే నిలిచియుండుట తటస్థించియుండును. కాని మూలగ్రంథప్రతులుకూడ దేశమునఁ గొన్ని నిలిచియుండుటచే నీగ్రంథ చౌర్యము కొంతకాలమునకైన బయలుపడక తప్పినదికాదు. ఆంధ్రవాఙ్మయ చరి

త్రమున కవులలో పద్యములయొక్కయు, పాదములయొక్కయు, భావముల యొక్కయు చౌర్య ముండినదని చెప్పిన చెప్పవచ్చునుగాని, గ్రంథచౌర్యముండినట్లగపడదు. ఇదియే సంపూర్ణ గ్రంథచౌర్యమునకు ప్రథమోదాహరణము కాఁగలదు. ఇట్టి సాహసకృత్యమునకుఁ దొలుత రాధామాధవకవి కృత్యాదిలేక రచించియుండుటయే కొంత యవకాశమును గల్పించియుండును. ఎల్లనార్యుఁడే గ్రంథచౌర్యము చేసినాఁ డనుట కేమియు నవకాశములేదు. ఇందలి యాశ్వాసాంత గద్యముతో నభిన్నంబగు గద్యముగల మఱిరెండు గ్రంథము లాతనివి ప్రసిద్ధములై కనఁబడుచునేయున్నవి గదా. కృష్ణరాయల యాస్థానమున నాశుకవితచేఁ బెద్దన్నగారిని మెప్పించి, రాయలవలన రాధామాధవ కవియను బిరుదమును బొందెనన్న కథయు నాతని ప్రసిద్ధినిఁ జాటుచునేయున్నది. మఱియు, పరమనిష్ఠాగరిష్ఠుండగు నొక బ్రాహ్మణుఁ డొకబోయవనిత తగులమునఁ బడుటనుగూర్చి తారక బ్రహ్మరాజీయమునఁ దెలుపఁబడిన కథవంటి కథయే విష్ణుమాయానాటకమునఁగూడ నంతకంటె రమ్యతరంబుగఁ జెప్పఁబడి యుండుటనుబట్టికూడ నీరెండు గ్రంథములు రచించిన దొక్కఁడేయయి యుండుననువాదమునకు మఱింతబల మేర్పడుచున్నది. దీనినిబట్టి యీవిష్ణుమాయానాటకకర్త 'రాధామాధవకవి' యగు చింతలపూఁడి యెల్లనార్యుఁడేయని ధ్రువపడుచుండుటయేకాక 'అనంతయ్య' గ్రంథచౌర్యము కూడ సువ్యక్తంబగుచున్నది.

ఆతని వంశము, దేశము:—రాధామాధవకవి రచించిన గ్రంథములు మూఁడింటిలో మొదటిదగు 'రాధామాధవమున' నీతఁడు తన వంశాదికమునుగూర్చి యీ క్రింది పద్యమునఁ దెలుపుకొని యున్నాఁడు.

సీ. శ్రీవత్సలాంఛన శ్రీముఖాంబుజమున
  శ్రీవత్సముని కులశేఖరుండు
ప్రభవించె నామహాభాగువంశాంభోధి
  దివ్యరత్నంబుల తెఱఁగుమీఱఁ
బుట్టి రనేకులు పురుషార్థపరులైన
  వారు వారలలోన వంశకర్త
వర్ణిత సత్కీర్తి వల్లభుఁ డొప్పారె
  నతనికి శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించె
గీ. నతనియందుఁ గామ నార్యుండు జన్మించె
నతని కేను లచ్చమాంబయందు
జననమైతి నెల్లసత్కవి చంద్రుండ
సరసహితచకోరసంఘ మలర.

తారకబ్రహ్మరాజీయమున నంజరసు తిమ్మయ వంశాభివర్ణనముఁ జేసెనే కాని, స్వీయవంశాదికమునుగూర్చి యేమియుఁ దెలుపుకొనలేదు. కావున రాధామాధవమునందలి యేకైకపద్యమువలన నీతఁడు శ్రీవత్సగోత్రుండనియు, నతని తాత కృష్ణభట్టారకుఁడనియు, తండ్రి కామన్నయనియు, తల్లి లచ్చమాంబ యనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ఈవిషయములే యాతనిగ్రంథత్రయమందలి యాశ్వాసాంతగద్యములవలనను నువ్యక్తమగుచున్నవి. వీరియింటిపేరు చింతల పూఁడివారని యాశ్వాసాంతగద్యములఁ బట్టియేకాక రాధామాధవమునందలి యీక్రింది పద్యమునుబట్టియుఁ దెలియుచున్నది.

ఉ. సంతతభావసిద్ధియుత సంస్థితియుం, సనయక్రియాపరి
 శ్రాంతియు, సర్వలక్షణ విచారతయుం ఫలియించె, రాధికా
 కాంతుఁడు ప్రాణవల్లభుఁడు గావునఁ బావనమూర్తియైన యీ
 చింతలపూఁడి యెల్లకవిశేఖరుకోమలకావ్యకన్యకున్."

ఈ యింటిపేరు ఈతని నివాసస్థలమగు గ్రామనామముఁ బట్టియే యేర్పడి యుండుననుటకు సందేహములేదు. ఆంధ్రదేశమున చింతలపూఁడిగ్రామము లనేకము లుండుటచే నీతని వాసస్థానమయిన చింతలపూఁడి యిదియని నిర్ణయించుట సులభసాధ్యముకాదు. కృష్ణాజిల్లా (ఇప్పటి పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా) ఏలూరు తాలూకాలో నొక చింతలపూఁడి కలదు. తూర్పు గోదావరిజిల్లా అమలాపుర సమీపమున మఱియొక చింతలపూఁడికలదు. ఈ ప్రాంతములనుండి యాతఁడు రాయల యాస్థానమునకుఁ బోయియుండునా యనునదొక ప్రశ్న. కాని యదియు నసంభవము కాదు. రాజమహేంద్రవరము కొండవీడు మొదలగు స్థలముల రెడ్ల యాస్థాన కవీశ్వరులుగానున్న శ్రీనాథుఁడు మొదలగువారు కర్ణాటాధీశ్వరుని యాస్థానమునకుఁబోయి సత్కారములఁ బడసియుండిరిగదా. గౌతమీతీర భూమిని గూర్చి యాతఁడుచేసిన విశేషవర్ణనమునుబట్టి చూడఁగా నీతఁ డీప్రాంతమువాఁడే యేమో యను సందేహము బలపడుచున్నది. పుండరీకుని చరిత్రమున, నాతఁడు దుర్భిక్షంబుచే నవయు తన బోయయిల్లాలితో నిట్లు పలికినట్లు గలదు.

గీ. పొలఁతి విను పూర్వదక్షిణ భూములెల్ల
 నెపుడు దుర్భిక్షదోషంబు నెఱుఁగవండ్రు
 బహునదీమాతృకలుగాని ప్రతిదినంబు
 దివి నిరీక్షించు దేవమాతృకలు గావు.

సీ. కర్ణాటరాజ్యంబు గంభీరతుంగభ
  ద్రాజలౌఘంబులఁ దఱచు పండు
 ద్రావిడదేశ ముత్తరకోర్నిరమ్యకా
  వేరికాలువల ముక్కారుఁబండుఁ

త్రిలింగ్యమధ్యభూతలము కృష్ణాగౌత
మీప్రవాహంబుల మిగులc బండు
గాళింగమధ్య దిక్ఖండంబు లాంగూల
శారదానదులచేc జాలcబండు
తే. వెండియును జిత్ర మిట్లనావృష్టియైన
నంబుజాక్షి నభోనభస్యద్వయమున
(వర్ష) దర్పమొప్పార గౌతమి దరులుముంపc
బార్శ్వములయూళ్లు పదివేలు పండు నెపుడు.
సీ. ఏత్రోవc జూచిన నేప్రొద్దు సలిలాన్న
సత్రశాలాజనసంభ్రమంబు
లేయూరc జూచిన నెల్లధాన్యంబులు
కోరువెట్టెడుప్రజాఘోషణంబు
లేయిల్లుc జూచిన నిందిరాకరసంత
తోత్సవతోరణాభ్యుదయరేఖ
లెవ్వరిc జూచిన నివ్వటిల్లెడుదయా
దానసౌజన్య విద్యానిరూఢి
తే. యెచటc జూచినc గనుపండు విందువదన,
నారికేళామ్రపనస పున్నాగముఖ్య
భరిత శృంగార వనపరంపరలచేతc
గోరికలుముంచు గౌతమీతీరభూమి.
తే. దివ్యమైతగు గౌతమీ తీరభూమి
భోగమోక్షంబులకు జన్మ భూమినువ్వె
జన్మసంస్కారఫల విశేషంబుగలుగు
వారలకుcగాని కలుగ ద వ్వసతిసుఖము.

దీనినిcబట్టి కృష్ణాగౌతమీప్రవాహంబుల మిగులc బండు త్రైలింగ్య మధ్యభూతలమునం దీతcడు జన్మసంస్కార ఫలవిశేషంబుచే వసతిసుఖము ననుభవించియుండెనేమో యని తలంపcదగియున్నది. మఱియు నైదవయాశ్వాసములోని నారదునికథకుc బ్రధానరంగమగు సర్వవరక్షేత్రముకూడ గోదావరిజిల్లాలోనిదే. దీనిని వర్ణించినరీతియు నాతనికీ దేశమందుగల విశేషాభిమానమును బరిచయమును జాటుచున్న దనవచ్చును. కాని కవులు క్షేత్రమాహాత్మ్యమును వర్ణించుచునే యుందురు. అంతమాత్రమున వారెద్దానిని వర్ణించిన వారచ్చోటివారని చెప్పవలసినదేనా యను ప్రశ్న బయలుదేరక మానదు. అట్లు చెప్పుటకవకాశము లేదు. కాని యొక్కొకకవుడు స్వదేశమునువిడిచి రాజాదరణముకొఱకై దూర

దేశ మేగి యచ్చట గ్రంథరచన సాగించిన కవి యొకఁడు సహజంబగు స్వదేశాభిమానముచే కథారంగమును స్వీయదేశమున వెలయించి దానిని వర్ణింప దొరకొనుననుటయు నసంభావ్యముకాదు. ఎట్టికవియైనను సామాన్యముగాఁ దనరచనలయందు స్వానుభవమును, స్వాభిమానమును, స్వాభిప్రాయములను గొంతవఱకైనఁ బొందుపఱుపకుండలేఁడు. ఎంత ప్రతిభావంతుఁడైనను సామాన్యప్రాణివలెనే పరిసరములప్రభావమునకు లోనుగాకుండునని తలంచుట కవకాశము లేదు. శ్రీనాథుని కాశీఖండ, భీమఖండాది గ్రంథరచనమును జేపట్టఁ బురికొల్పినది స్వీయదేశస్థక్షేత్రమాహాత్మ్యప్రకటనమే యై యుండుననుట యసంభావ్యముకాదు. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు తన కథారంగమును శ్రీవిల్లిపుత్తూరుగాఁ జేసెనేకాని యే బెజవాడయో, శ్రీకాకుళమో, సింహాచలమో చేయలేదు. ఆ కథయట్టిదాతఁడేమిచేయఁగలఁడందురా, యా కథను గ్రహించుటలోనే యాతని మనఃప్రవృత్తి బయలుపడుచుండుననియుఁ జెప్పవచ్చును. సర్పవరమును రాధామాధవుఁ డెట్లు వర్ణించినాఁడో కనుఁగొనుఁడు.

"నేదిష్ఠదక్షిణాశా
ప్రాదుర్భూతార్హతుల్య భాగాజలజా
మోదభరితమహామారుత
మాద్దైత్యారాతిహృదయ మలరఁగఁ జేసెన్.
సవిధప్రాచీనమహా
లవణజలధి ఘుమఘుమితకలధ్వని కెనయై
సవనాస్త్రశౌషణ్ముఖ
వివిధరవం బావనమున వీనులఁ దనిపెన్.

అతినిబిడజలదమాలా
ప్రతిమానక్రతుసముత్థ బంధురధూమ
ప్రతతుల గగనం బాచ్ఛా
దితమయ్యెఁ దద్వనమున దివిజులు పొగడన్.

నేదిష్ఠ దక్షిణాశయందు గోదావరీనదీముఖశాఖలలో నొకటగు తుల్యభాగయు, సవిధ ప్రాచీదిక్కున మహాలవణజలధియుఁ గలిగిన సర్పవరక్షేత్రము ప్రస్తుతము కాకినాడకు సమీపమునఁగల సర్పవరగ్రామమేయనుటకు సందేహము లేదు. ఇప్పటికిని శిథిలమై నిలిచియున్న గొప్ప దేవాలయ మాక్షేత్రముయొక్క గొప్పదనమును చాటుచున్నది. మఱియు క్రతుసముత్థబంధుర ధూమప్రతతులతోఁగూడిన యీతని గోదావరీతీరదేశవర్ణనము నన్నపార్యుని వేఁగిదేశ వర్ణనమును దలపించుచున్నది. ఈకారణములచే నీతఁ డిచ్చటివాఁడై యుండునని చెప్పవచ్చును. కాని యొక చిక్కు గలదు. అచ్యుత దేవరాయలయొద్ద మంత్రియై

*"కందాచారము" (Military accounts) వ్రాయుచునుండిన నంజతిమ్మయకు నీతనికి బాంధవ్యమున్నట్లు "అంకిత మొనర్చెదలంచినవాఁడ బంధుసంభావన నీకు నిష్టముగ" అను దానినిబట్టి తెలియుచున్నది. నంజతిమ్మయ యెచ్చటి వాఁడో యాతనితో వీనికిఁగల బాంధవ్యమెట్టిదో తెలిసికొనుట కాధార మేమియుఁ గనఁబడకున్నది. కాని బ్రహ్మశ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు వారి మద్రాసు విశ్వవిద్యాల యోపన్యాసములలో, నీ యెల్లయకవిని గూర్చి ప్రశంసించుచు, నీతనిది కడపజిల్లాలో పెన్నానదీ తీరముననున్న చింతలపూఁడి యనియు, నీతని వంశమున నరుసగా నెనిమిది పురుషాంతరముల వఱకు పలువురు కవులుద్భవించిరనియు, నీతనికి నాల్గవ మనుమఁడు సంజీవకవి చంద్రాంగదచరిత్రమును, మూఁడవ మనుమఁడు ఛాయాపతి రాఘవాభ్యుదయమును, ఏఁడవమనుమఁడు మధురవాణీ విలాసమును రచించిరనియు, నీతనివంశము వారిప్పుడు వెంకటగిరి సంస్థానపండితులై కాదంబరి నాంధ్రీకరించుచుండి రనియుఁ జెప్పియున్నారు. ఆయుపన్యాసములందే యీకవి అచ్యుతరాయలవలన "రాధామాధవ" బిరుదమును బడసెననియు, తారక బ్రహ్మయోగమును సలకముతిమ్మయ మంత్రియగు నంజయకుమారుఁడు తిమ్మయకుఁ గృతియొసఁగెననియుఁ దెలిపిరి. ఈకవి తనరాధామాధవమునందే చెప్పికొన్నట్టియు, వెనుకనుదాహరింపఁబడినట్టియు "రాధామాధవమచ్యుతాంకితముగా" ననుపద్యమునుబట్టి యీబిరుదము నచ్యుతదేవరాయల వలననుండి కాక శ్రీకృష్ణదేవరాయలవలన నుండియే యీతఁడు పడసెనని స్పష్టమగుచున్నది. మఱియు నంజతిమ్మయ అచ్యుతదేవరాయల మంత్రియనుటయే కాక యీతఁడు సలకముతిమ్మయ మంత్రికంటె భిన్నుఁడు. ఈతఁ డచ్యుతదేవరాయలయొద్ద కందాచార లేఖకుఁడు (Writer of military accounts)ను మంత్రియు నై యుండుటే కాక, వేదశాస్త్ర సర్వ భాషావేత్తయు లిపిజ్ఞుఁడునైన బ్రాహ్మణోత్తముఁడనియు నీక్రింది పద్యమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

"వేద పురాణ శాస్త్రముఖ విద్యలకెల్ల గురుండు, బ్రహ్మవి
ద్యాదృఢబుద్ధి, నేర్చులిపు లన్నియు వ్రాయు సమస్తదేశ భా
షాదు లెఱుంగు స్వామి హితమైన ప్రయోజన మాచరించు నా
నాదిశలం బ్రసిద్ధుఁడగు నంజయతిమ్మనిఁ బోల రెవ్వరున్.

ఈ తిమ్మయయైన నే దేశము వాఁడో నిశ్చయముగాఁ దెలిసినఁగాని, యీతని యెడల "బంధుసంభావన"గల కవియు నెచ్చటి వాఁడో నిశ్చయించుట కవకాశములేదు. ఒకవేళ నీ బాంధవ్యము సంభావనామాత్రకమే యేమో. పరిచ

* కందాచారము = The native militia; కట్టుబడివాండ్లు, adj, military (C. P. Brown) ఇది హిందుస్థానీపదముగా జెప్పబడినది. 'స్కంధావార' శబ్దభవమైయుండ నోపు.

యాంతి రేకమునుబట్టి బంధు సంభావన యీతనికిఁ గలిగియుండవచ్చును. పేరును బట్టి "నంజతిమ్మరను" కన్నడదేశప్రాంతమువాఁడని తలంపవచ్చును. ఈతనితోడి బాంధవ్యము సంభావ్యమే యైనచో నెల్లనయు నా ప్రాంతమువాఁడని యూహింపుట కవకాశము లేకపోదు. కాని రాధామాధవములోని యీ క్రిందిపద్యమున 'మా శ్రీనాథుఁ' అని చెప్పినదానిని బట్టి యీతఁడు శ్రీనాథునితో సమాన దేశీయుఁడనియుఁ దలంపవచ్చును.

సూనాస్త్రప్రమదామదస్ఫురితవక్షోజాత కాఠిన్యముఁ
బూనంజాలు వచోవిలాసముల నేర్పుల్ సూపి కర్ణాటక
క్ష్మానాథేంద్రు సభన్ గవిత్వవిజయోత్సాహంబుఁ గైకొన్న మా
శ్రీనాథుఁ గవిసార్వభౌముఁ గొలుతున్ సేవాంజలుల్ గీల్కొనన్.

ఇఁక శ్రీ రామకృష్ణకవిగారు రాధామాధవకవి కేడవమనుమఁడని చెప్పిన "మధురవాణీ విలాస"కర్తయగు వీరరాఘవకవి యింటిపేరు 'చింతలపల్లి' వారు గాని 'చింతలపూఁడి' వారుగాఁ గనఁబడదు. చింతలపల్లి వీరరాఘవకవి రచించిన 'మధురవాణీ విలాసము' ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాలయమునఁ గలదు. అందు "అహా చింతలపల్లి రాఘవకవీ యాధ్యుండవీ వన్నిటన్."

చెంది విస్తరిల్లెఁ జింతలపల్లివా
రనఁ బ్రసిద్ధమై తదన్వయంబు

అనియే కలదుగాని చింతలపూఁడియని లేదు. చంద్రాంగద చరిత్రకారుని యింటిపేరు తెలియదు. చింతలపల్లివారో, చింతలపూఁడివారో. ఛాయాపతి రాఘవాభ్యుదయము లభ్యముకాలేదు. వెంకటగిరి సంస్థానమున పండితులై యున్న చింతలపల్లివారికిని యీ చింతలపూఁడి యెల్లయకును సంబంధము కలదని చెప్పుటకుఁ దగిన హేతువు కలదేమో తెలియదు. చింతలపూఁడిగ్రామము లనేకము లుండుటచే నీతని నివాసస్థలమగు దానినిగూర్చి యిదమిత్థమని నిర్ణయించుట దుర్ఘటమే యగుచున్నది. కావున సాధనాంతరములచే నీతని వాసస్థలము వేఱు దేశమని నిరూపింపఁబడు నంతవఱకు నీతఁడు గోదావరి కృష్ణా మధ్యదేశము వాఁడని వేఁగిదేశీయుఁడని యూహింతము గాక.

ఈతనిరచనలు :—ఈ కవిరచించిన గ్రంథములలో "రాధామాధవ" మనునది యైదాశ్వాసముల ప్రబంధము. ఇది సంస్కృతమున జయదేవకవి రచించిన 'రాధామాధవ' కావ్యము ననుసరించి తెలుగున రచించిన ట్లాకవి చెప్పికొనినాఁడు. సంస్కృతరాధామాధవకృతి కర్త గీతగోవిందమును రచించిన జయదేవ మహాకవియే యై యుండవచ్చును గాని యీకావ్యము లభ్యమగుట లేదు. తెలుఁగు రాధామాధవమున కథ స్వల్పమైనను దానిని విశేష వర్ణనలతోఁ బెంచి

ప్రబంధ ఫక్కి నిరచించి "తనహృత్సౌధమునఁ దోఁచి రాధామాధవము చెప్పరా" యని ప్రోత్సహించిన శ్రీకృష్ణున కంకిత మొనర్చెను.

తారకబ్రహ్మరాజీయము శ్రీరామతారకమంత్రమాహాత్మ్యమునుగూర్చి తెలుపు నైదాశ్వాసముల పద్యకావ్యము.

"యతివరేణ్యుండు నారాయణాశ్రములు మ
హానుభావులు నడివిరి యాగమాంత
పరిచితంబైన తారక బ్రహ్మరాజ
మఖిలసన్మంత్ర తారాఖ్య మైనదాని.
అధీరునిగతిఁ దెనుఁగున
రాధామాధవుఁడు సుకవి రంజిలఁజెప్పెన్
వేధోవరముని బుధ గం
గాధర జప్యంబు తారక బ్రహ్మంబున్."

నారాయణాశ్రములు సంస్కృతమునఁ జెప్పిన గ్రంథము నిపుడు లభింప కున్నది. ఇప్పటికి పై పేర్కొనిన సంస్కృతగ్రంథములు రెండును రాధామాధవకవి తెలుఁగు రచనలరూపముననే నిలిచియున్నవని చెప్పవలసియున్నది.

ఇందలి కథ ప్రయాగక్షేత్ర మహిమాభివర్ణనముతోఁ బ్రారంభింపఁబడి నది. అచ్చటనున్న పరాశరమునిశ్రేష్ఠుఁడు వసిష్ఠమహాముని శిష్యుఁడగు హానుదేవు నికి తారకబ్రహ్మమంత్ర ప్రభావముఁ జెప్పుచు, నగస్త్యుఁడు లోపాముద్రం గూడి వింధ్యదాటి దక్షిణదేశయాత్ర సలుపుచు రామేశ్వరంబుచేరి, యచ్చటఁ జేరిన వాలఖిల్యాది ఋషిమండలమునకు తారకబ్రహ్మోపదేశంబు చేసినరీతినే తాను నాతని కద్దాని నుపదేశించెను. రెండవ యాశ్వాసమున మహారాష్ట్రదేశ మును ధర్మధ్వజుఁడను రాజు పాలించుచుండ శ్రోత్రియుఁడగు నొక బ్రాహ్మ ణుఁడు తీర్థయాత్రం బోవుచు దారిలో నొక బోయదాని తగులమునఁబడి, దానినిఁ గొనిపోయి కొంతకాలమునకు రాజాస్థానమునఁ బ్రవేశించి యచ్చట పెంపుడు చిలుక కావించు రామనామ సంకీర్తనమును వినుచు నాబోయదాని భర్తచేఁ దెగ నఱుకఁబడి యసువులంబాసిన కారణమున విష్ణులోకముంబడసెననియునందువలననే యాధర్మధ్వజుని కాలమునుండియు మహారాష్ట్రదేశీయులు రామనామసంకీర్తన పరాయణులై యున్నవారనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఈ కథయం దీ సందర్భమున బోయదానితోడి పొందును సమర్థించుచుఁ గవి యాబ్రాహ్మణునిచేఁ బలికించిన పలుకులు తారాశశాంక విజయాదిగ్రంథములయందలి శృంగారరసాతిరేకమును జ్ఞాపకము చేయుచున్నవి.

"కోరిన కోలఁదిని వచ్చిన
జారస్త్రీ సంగమంబు సంసారఫలం

బీరీతి సౌఖ్య మెఱుఁగని
వారలె కాదంఁడ్ర నర్మవాచోయుక్తిన్.

నరకమని చదివి చెప్పిన(యు)
ధరణీపతి దండభయముఁ బగిలించియు మా
న్తురు గాక యధమపురుషులు
మాతిమారు లజ్జలె రమింపరా పరసతులన్.

పరనారీ సంభోగము
పరమసుఖం బనుచుఁ గాదె పట్టుకొనియె నా
(వా)సరిజగర్భుఁడు కూఁతురు
తెరలకతల ఫ్రూవుడెఱుగఁదలఁపఁగ వెంటన్.

అమరాధీశుఁడు స్వర్గమేలఁడె యహల్యాజారుఁడయ్యుఁ శుచి
త్వముతోడం, బరదార సంగమము విద్వాంసుల్ నివారింపుటల్
తమభార్యల్ నియమ(స్థ)లై సతత లీలాహీనులం బాయు దో
సములం దోసమటంచు నేనెఱుఁగనే సందేహ మిందేటికిన్."

ఇట్లు వాదించి బోయవనిత నింటినుండి లేవఁదీసికొని పోయిన బ్రాహ్మణుఁడు రాజాస్థానమున బోయవాని ఖడ్గమున కెరయై యసువులఁ బాయుసమయమునఁ జిలుక పలుకు రామనామశ్రవణము కారణముగా సద్గతిఁజెందెనను కథ మూలముగా రామనామమాహాత్మ్యమిందు వెల్లడింపఁబడినది. కాని సద్గతికిని సత్ప్రవర్తనమునకును నిందు దెలుపఁబడిన సంబంధము మాత్రము విచారణీయమై యున్నది. స్థలములయు, మంత్రములయు మాహాత్మ్యము లిట్టి కథలతోఁగూడినవే యైయుండుట తెలియచుగాఁ గాననగును. కేవలపతితునికి సద్గతిని గల్పించినఁ గాని యా మంత్రముయొక్కగాని స్థలముయొక్కగాని మాహాత్మ్యము బయలుపడదని పూర్వు లట్టికథలను కల్పించి యుందురేమో. లేదా పతితుని పశ్చాత్తాపతీవ్రతా ఫల మట్టి సద్గతిని కల్పించునని వారి యభిప్రాయమా? ఎట్లయినను మాహాత్మ్యములలోఁ గొంతి శృంగారాతిరేకము జారత్వసమర్థనము మొదలగునవి పొడ సూపుచుండుట సామాన్యముగాఁ గాననగును. ఇట్లిచ్చట బ్రాహ్మణుని జారస్త్రీసంగమమును సమర్థింపఁజేసిన కవియే తన గ్రంథాంతరమగు 'విష్ణుమాయా నాటకమున' నింద్రియ నిగ్రహము సౌమ్యస్వభావము లేక సర్వము దమతోనే యున్నదని విఱ్ఱవీఁగు నహంకారా విష్టచిత్తులగు మహాపురుషులు గూడ నెట్లుపహాస్యముపాలై పోవుదురో చక్కఁగా చూపియున్నాఁడు. ఇందలి శృంగార వర్ణనలు స్వభావపరిశోధనమునకు, ఇంద్రియనిగ్రహ పటుత్వపరీక్షార్థము నుపయోగపడినవే కాని శీలరహితప్రవర్తనను సమర్థించునవిగాలేవు. ఈ గ్రంథమున

ాసన్నివేశము నతి చమత్కారముగాఁ గూర్పఁబడినది. శ్రీనాథుఁడు హారుని సములనేర్చి యొక్కచోఁ గూర్చినట్లి యాతఁడును విష్ణునిమహిమాతిశయ ము జాటు విలాసములను గొన్నిటి నేర్చి యిందుఁ గూర్చెను. కాని విశేష సనఁగా హారవిలాసమునందు వలెఁగాక యిం దీతఁడు విష్ణువిలాస కథల టి కొక చక్కని సన్నివేశమును, ప్రణాళికను సమకూర్చెను. ఇది వెనుకటి కు గ్రంథములవలె సంస్కృతమూలమున కనువాదము కాదు. అచ్చ టు పురాణాదులఁ బ్రసిద్ధములైయున్న విష్ణుకథలను దెచ్చి గుదిగ్రుచ్చి రచిం స్వతంత్రగ్రంథము. ప్రపంచమంతయు విష్ణుమాయాశక్తి ప్రకల్పిత యు, నద్దానిం దెలియక యహంకర్తృత్వాభిమాన ప్రేరితులై బ్రహ్మాది తలును మాయచే వంచితులై తుదకు పశ్చాత్తాపమునుబొంది యా విష్ణు యకు లోఁబడి యుందురనియు, సత్వగుణప్రధానులై యింద్రియ నిగ్రహము జ్ఞానవైరాగ్యములను సాధించినను నహంత్వాభిభూతులుకాక ప్రపన్నులై ంత భక్తితో నా విష్ణువు నారాధించినవారుగాని యా విష్ణుమాయ నతి ంచి ప్రపంచతత్వమును దెలిసి సంసారచక్రమునుండి విముక్తిఁ బడయలేరని టయే యిందు కవి సూచింపఁదలఁచిన పరమార్థము. దీనినే కవి "భాగవత థ పరబ్రహ్మ విద్య" యని చెప్పినాఁడు. ఇట్టి విద్యను పరీక్షిన్నరేంద్రుఁడు బ్రహ్మవలన వినుచు "వేదసిద్ధాంత రహస్య వేదులగు మహామతులును తద్దివ్య న్వయ తేజోరూపంబు తుదిముట్టంగాంచి తదాత్మకంబునం బొందక, పలభోగంబు లనుభవించుచు నల్పసుఖానుసారు లగుచుండుటకుఁ గతంబే ా సంశయవిచ్ఛేదంబుగా నెఱింగింపవే యని" యాతని నడుగుటయు శుక

క్షి

తని నైజతత్వమగు తేజమిట్టిది
పతనిగుణము లిట్టి వతనిక్రీడ
క్కైవని నుతింప నెఱుఁగవు వేద వే
ాంతములును నిశ్చయంబుగాను.

ావున నుత్తమ సాత్విక
విభవము గలిగి తదధి దేవతయగు నా
విష్ణుని నతినిర్మల
వంబున నిలుపవలయు భక్తినిరూఢిన్.

రీతిఁ నిజసాత్విక క్రియలతో, నేకాగ్రనిష్ఠన్ మహా
సంధై హరిమూర్తి యాత్మనిడు నాధీమంతుఁ డామూర్తి సం
ారం బొప్పఁగ నచ్చునగ బ్రతిమ యోజం జెందు చందానఁ దే
రూపంబున ముక్తుఁడై మెలఁగుఁజూ క్షోణీతలాధీశ్వరా.

యని చెప్పి,

చ. "కమలదళాక్షుఁ డింతటికిఁ గారణ మావెడగాని యింద్రజా
లము భువనత్రయంబు సకలక్రియలుం దదభీష్టకేళితం
త్రము లరయంగ నాతని మనంబున కెట్టులు దోఁచె నట్లు వి
శ్వము చరియించు నెవ్వరికి శక్యము స్వేచ్ఛభరంబు పొందఁగన్."

అని మహామాయానాటక సూత్రధారుండగు విష్ణుని దివ్య కేళీకృత్యంబ
బహువిధ విచిత్ర ప్రహ్లాద కారణంబులగుటను దెల్పి విష్ణుస్వరూపుఁడగు శ్రీకృ
మహిమాతిశయమునుగూర్చి ధర్మనందనునకును వ్యాసమహర్షికిని జరిగిన సం
షణంబును జెప్పుచుఁ గృష్ణుని విచిత్రకృత్యంబులఁ దడవి వానియాథార్థ్యంబ
దెలుపుమని ధర్మజుఁడు వ్యాసు నడిగినట్లును, నీతఁ డాకృష్ణుని ప్రభావంబు వర్ణి
యాతని మాయను భేదింప నెవ్వరికి నలవికాదు. దానంజేసి విష్ణుసాయుజ్యం
దుర్లభంబు. అహంకార పరులైనవారు మాయాచక్రంబునందు పరిభ్రమింతు
సకలజనులు ప్రతిభా శౌర్య విద్యాప్రభావంబుల నహంకరించుచుండుగా
ముక్తి వడయునోపరు. అహంకార గ్రంథులై విష్ణుమాయం దిరస్కరించి బ్ర
రుద్రాదులు మోసపోయిరి. మేమెంతవారము అని పలికి వారు మోసపో
విధమునుగూర్చి చెప్పఁదలఁచిన సందర్భమున, సనకసనందనాదులతోఁగు
శ్రీకృష్ణుని నర్మసచివుఁడగు గోవిందశర్మ కృష్ణునిపంపున ధర్మజుని యాస్థానము
వచ్చుటయు, శ్రీకృష్ణుని కేళి వర్తనములు కథలుగాఁ జేసి కృష్ణుని యంతఃపురస్త్రీ
వేడుక గల్పించు నా గోవిందశర్మ మూలముగా నావిష్ణు లీలలను ఋషిబృ
ముతోఁగూడి ధర్మజుఁడు విన్నట్లును చెప్పి యాగోవిందశర్మ చెప్పినట్టి యా వి
లీలలను శుకబ్రహ్మ వివరించిచెప్పెను. తొలుత గోవిందశర్మ స్వీయ వృత్తా
మును జెప్పకొనుచు శ్రీకృష్ణుఁడు తన సతులయెడఁ బ్రవర్తించురీతియు, స
భామ యసూయాపరత్వము మొదలుగాఁగల విషయములను దెలిపి, కృష్ణ
బహురూపకత్వంబును, ప్రతిమందిర పారిజాత విలసనంబును గారణంబుగా స
భామకుఁ గలిగిన కోపమును శాంతింపఁ జేయుటకుగా నాతఁడు "ఇదియంతయ
గృష్ణుని మాయావిలాసము. తొల్లి శ్రీమహాలక్ష్మి, ద్రుహిణరుద్రాదులు నీవిభ
మాయానాటకంబున భ్రమసితిరిగిరి. ఆ కథలు చెప్పెద" నని సత్యభామ
జెప్పినకథల నన్నిటిని మరల ధర్మజునొద్దఁ జెప్పఁ దొడంగెను.

"ఆసాధ్వి చిత్తగించుటఁ
జేసి పవిత్రములు నతివిచిత్రంబులునై
భాసిల్లె విష్ణుమాయో
ల్లాసచరిత్రములు విను మిలాతలనాథా!

శ్రీయుతమై విష్ణుమహా
మాయానాటకము నాఁగ మహివెలసె, మహీ
నాయక తత్కథలన్నియు
నాయతగతి నొక ప్రబంధమై నాచేతన్."

ఇట్లు గోవిందశర్మయే విష్ణుకథలఁగొన్నిటిని "మాయానాటక" మను నొక ప్రబంధముగా రచించెనని, యాతనిచే ధర్మజు నెదుటఁ జెప్పించుట మూలముగా నీ రాధామాధవకవి తా నీప్రబంధమునకు "విష్ణుమాయానాటక" మని పేరు పెట్టుటను సమర్థించుకొనినాఁడు. కథ మాయానాటకమే యైనను, గ్రంథము ప్రబంధమేయని తెల్పుచుఁ దదనుగుణంబుగా రెండవయాశ్వాసమును ప్రబంధ ఫక్కి ననుసరించి, వైకుంఠ పురవర్ణనముతోఁ బ్రారంభించెను. ఈ ప్రబంధమునఁ దొలుత మహాలక్ష్మి విష్ణునితో నెత్తమాడి యందామెకుఁ గలిగిన యోటమివలన భర్తపైఁ గోపించి వైకుంఠపురమునందలి వైభవమున కంతకుఁదానె కారణమని తలఁచినదగుటచే దాని నుపసంహరించి తుదకు విష్ణునిచే మోసపోయిన తెఱంగును, పిదప బ్రహ్మ తానే జగత్సృష్టికర్తనని గర్వించి మార్కండేయుని హితబోధను వినక సృష్టికార్యము చాలించి తపస్సు చేయఁబోయి విష్ణుమాయచే మోసపోయిన తెఱంగును, అనంతరము శివుఁడు మన్మథుని సంహరించుటచేఁ దా నింద్రియనిగ్రహము కలవాఁడనని గర్వించి విష్ణుని తన మోహినీరూపమును జూప బలవంతపెట్టి దానిచే మోసపోయిన విధంబును, నారదుఁడు విష్ణుమాయను దెలిసికొన్నవారు తనకంటె నెవ్వరు లేరను గర్వముచేఁ దానిం దిరస్కరించి స్త్రీరూపమును బొందించిన విష్ణునిచే మోసపోయిన విధంబును దెలుపుకథ లిందతిచమత్కారముగా వర్ణింపఁబడినవి.

ప్రబంధయుగమున నీకవిస్థానము:—ఇఁక నాంధ్ర వాఙ్మయమునఁ బ్రబంధయుగ మనఁదగిన యీ కృష్ణరాయయుగమం దెల్లనార్యుని రచన లేస్థానము నాక్రమించునో యించుక పరిశీలింపవలసియున్నది. భాషాంతరీకరణయుగమునందే నన్నెచోడ తిక్కనాదుల రచనాఫక్కియందు మొలకెత్తిన యాంధ్రప్రబంధబీజము కాలక్రమమున నాంధ్రకవుల స్వీయవ్యక్తిత్వ ప్రకటనోద్యోగముతోపాటు పెరుగుచువచ్చి యనేకవిధములఁ బరిణామమును బొంది యాంధ్ర సామ్రాజ్య ధురంధరుఁడగు కృష్ణదేవరాయల ప్రాపున స్వతంత్రముగ బ్రతుకనేర్చి చెట్టుకట్టి శాఖలఁ దొడుగ నారంభించినది. ఆంధ్రకవుల పురాణేతిహాసభాషాంతరీకరణప్రవణత కాలక్రమమున సన్నగిలుచు శ్రీనాథునికాలమునకు ఖండకావ్య రచనములోనికి దిగి యాంధ్రవ్యక్తిత్వమును వ్యక్తముచేయఁ దొడంగినది. ఖండకావ్యములేయగు నాతని భీమఖండ కాశీఖండాదులు స్వతంత్రగ్రంథములుగనే బయలుదేరినను,

స్కాందపురాణాంతర్గతభాగముల భాషాంతరీకరణము లనునపవాదము వానిని వదలలేదు. దీనిని గ్రహించి యాంధ్రరచనలకు నీయపవాదమును దొలఁగించుటకే శ్రీనాథుఁడు హరవిలాసరచనమునుబూని మఱియొకయడుగు ముందునకు వేసినాఁడు. ఈహరవిలాస మొకసంస్కృతగ్రంథమునకు భాషాంతరీకరణమని చెప్ప వలనుపడదు. సంస్కృతమున నాపేరుగల గ్రంథమే లేదు. అందలి కథలు పురాణాంతర్గతములగుఁ గాక ; అక్కడక్కడ కొన్ని భావములు సంస్కృతగ్రంథములనుండి గ్రహింపఁబడినవై యుండుఁగాక ; కొన్ని ఘట్టములయందే కాళిదాసు రచనలో భాషాంతరీకరింపఁబడియే యుండుఁగాక; ఎట్లయినను హరవిలాస మనునది నైషధాదులవలెనే యొక సంస్కృతగ్రంథముయొక్క యాంధ్రీకరణము మాత్రము కాదు. ఆయాగ్రంథములందును, వ్యవహారమునందును ప్రసిద్ధములై యున్న శివుని కథలను గొన్నిటి నేర్చి తెచ్చి హరవిలాసమను పేర గుదిగుచ్చినాఁ డీతఁడు. ఇందలి కథలకుఁ బరస్పరసంబంధము, అనుక్రమణిక మొదలగునవి లేకపోవుఁగాక; కథలన్నియు శివునిఁగూర్చిన వగుటయే యిందలి ముఖ్యవిశేషము. శివుఁడే యీకథల కన్నిటికి నేకత్వమును సమకూర్చినాఁ డనవలయును. ఏమైనను శ్రీనాథుని యీరచన యాంధ్రవాఙ్మయచరిత్రమున నూతనయుగమును బ్రారంభించిన దనవచ్చును. ఆంధ్రవాఙ్మయసుందరి భాషాంతరీకరణశృంఖలములనుండి తప్పించుకొని స్వేచ్ఛను బడసినదయినది. స్వతంత్రరచనకు నూతనమగు నీయూఁత దొరకఁగానే యాంధ్రకవులు భాషాంతరీకరణపద్ధతిని వదలివేసి పురాణాదులనుండి తమ కభిమానపాత్రములగు కథలను గొన్నిటిని గ్రహించి వానినిఁ దమ స్వీయ కల్పనలతోఁ బెంచి యేదో విధమున గుదిగ్రుచ్చుటకు మొదలిడిరి. శ్రీనాథుఁడు చూపిన త్రోవనేపోయి కృష్ణదేవరాయ లాంధ్రప్రబంధ నిర్మాణమునకు శంకుస్థాపనము చేసినాఁడు. శివకథ లా శ్రీనాథునకు రుచింప విష్ణువృత్త మీకృష్ణరాయల నాకర్షించినది. కావున విష్ణుభక్తులకథల నొక ప్రబంధమునఁ జేర్చెను. పెద్దన శ్రోత్రియుఁడు, కర్మఠుఁడు కావున 'మనుసంభవ'ము నాధారముగాఁ జేసికొని కొన్ని పూర్వగాథలను గుదిగుచ్చి గ్రంథమును బెంచినాఁడు. ఈతని వర్ణన నైపుణ్యము, స్వభావ పోషణశక్తి, శైలీలాలిత్యము మొదలగునవి యీతని నాంధ్రకవితాపితామహునిఁ జేసినవి. మొత్తము మీఁద నీతొలిప్రబంధములలో మూలకథ ముక్తసరియగుటయు నవాంతరకథ లల్లిబిల్లి నల్లుకొనుచుండుటయుఁ గారణముగా, మన దృష్టి ప్రధానకథయందు, ప్రధానపురుషులయందు లగ్నము కాకపోయెను. ఈవిషయము నాకాలమునఁ గనిపట్టినవాఁడు ముక్కుతిమ్మనార్యుఁడు. అవాంతరకథలచే చిత్తవిక్షేపము గావింపక యొక్క సరళవిషయము (Simple incident)తోఁ గూడిన చిన్నకథ నొకదానిని గ్రహించి, దానిని చక్కని ప్రబంధముగాఁ దన కల్పనాచాతురిని మెఱయించి ర్చి దిద్ది, వర్ణనలయందుఁ జిక్కక కథావేగముచే మనదృష్టి నాకర్షించు

నట్లొనర్చి, యాకాలమున నొకక్రొత్త యభిరుచిని కల్పించిన వాఁడయినాఁడు. ఆంధ్రప్రబంధలక్షణములన్నియు నీతనిగ్రంథమున సరియైన పాళ్లఁబడినవన వచ్చును. అట్టి చక్కని సమ్మేళనము కుదురుటచేతనే దీని కట్టి యపూర్వ రామణీయకము కలిగెను. ఆంధ్రప్రబంధపరిణామ క్రమమున నిదియే యుచ్చస్థానమును సూచించుచున్నదని చెప్పవలసియున్నది.

మన యెల్లనార్యుఁడు నీరాయల యాస్థానమున జరుగుచున్న స్వతంత్రాంధ్ర ప్రబంధ నిర్మాణ ప్రయత్నముల నన్నిటిని గమనించుచునే యుండెను. ఇంతకుఁ బూర్వము తాను శ్రీనాథునివలె రాధామాధవాది గ్రంథముల భాషాంతరీకరణోద్యోగమునే కొనసాగించుచుఁ బెద్దనాదుల మన్ననలనుబడసి రాయలను మెప్పించి యాతనివలన బిరుదమునుగూడఁ బొందియున్నాఁడు. కాని సంస్కృతగ్రంథముల యాంధ్రీకరణముతోఁ దృప్తిఁజెందుకాలము గతించినదనియు, నూతన ప్రబంధయుగము బయలుదేరినదనియు నాతఁడు కనిపట్టెను. శ్రీనాథుని 'హరవిలాస' రచనముకూడ నీతని దృష్టి నాకర్షించినది. హరవిలాసముల కంటె విష్ణువిలాసములు మనోహరములు, చిత్తసమ్మోహనములునగు నని యాతఁడు తలంచెను. కానివీనిని గుదిగ్రుచ్చుట యెట్లు? హరవిలాస కథలనన్నిటిని శ్రీనాథుఁడు తానే యేకరువు పెట్టియున్నాఁడు. తాను నట్లే యీ కథల నేకరువుపెట్టుటా? రాయలును, ఆంధ్రకవితా పితామహుఁడును, ఏమిచేసిరని పరిశీలించి యుండును. మనుచరిత్రమునందలి కథలకన్నిటికిని "మనుసంభవము"తోడి సాక్షాత్సంబంధమేమియుఁ గనఁబడలేదు. "ఆముక్తమాల్యద" లోని మూలకథకు నత్యావశ్యకములుగాని యవాంతరగాథలు విశేషముగనే చేరినవి. కాని వీనియందలి యతుకులు కనఁబడకుండఁ జేయుటకు వీరుపడినపాట్లను గమనించెను. విష్ణుని మాయావిలాసకథలకన్నిటికి నొకవిధమగు నేకీభావమును దాను కుదుర్చుకొనవలసియున్నది. ఈసందర్భమున తిమ్మనార్యుని పారిజాతాపహరణ రచన యీతని భావనాశక్తిని ప్రచోదన చేసియుండును. పారిజాతాపహరణకథ కావలికథగా (Sequel) దీని నెత్తుకొనినచో విష్ణువిలాసకథలను దానికి గుదిగ్రుచ్చ వచ్చునని యాతఁడు తలంచెను. సత్యామానినీత్వము, తద్గర్వోపశమనము నాధారముగాఁ జేసికొని యీకథలకు దానితో నైక్యాను సంధానము కలుగఁజేసెను. ఈ రెండు భాగములకును నడుమ కొలికిపూస కృష్ణుని నర్మసఖుఁడగు గోవిందశర్మ. కృష్ణుని మాయాకేళీరూప కథాసూత్రముచే నీ హారము నుసంబద్ధంబైనది. ఈవిష్ణు మాయాకేళీవర్ణనమునకుఁ దొలిరంగము సత్యాదేవి సముఖము. ఆమె కీతఁడా కథాహారమును నొసంగి మనఃప్రసాదంబుఁ గలుగఁజేసి యామెవలన పారిజాత మాలికను బహుమానముగాఁ బడసెను. ఈ కథావర్ణనమునకు రెండవ రంగము

ధర్మరాజసభ. సత్యాదేవి యెదుట నీతఁడు వర్ణించిన కథలే యొకప్రబంధమయి విష్ణుమాయానాటకమునాఁగ మహి వెలసినవి. తాను రచింపఁదలఁచిన ప్రబంధము నందు వస్త్వైక్యము సమకూరుననుతలంపుతో రాధామాధవ కవి గోవిందశర్మ చేతనే విష్ణుమాయానాటకమను ప్రబంధము నొకదానిని రచింపఁజేసి దానిని ధర్మజు సభలో నేకరువుపెట్టించిన ట్లగపడుచునది. ఈ ప్రబంధరూప నాటకమునకుఁ బూర్వరంగమును గల్పించుటలోనే యెల్లనార్యుని ప్రతిభావిశేషము వెల్లడియగుచున్నది. "అనన్య దైవసామాన్య తేజోవిలాసంబుల వెలయు విష్ణుండె పరమపురుషుండని యుపనిషన్మర్మంబులవలనఁ దెలిసిన మహాత్ములును లోకంబులం బ్రవర్తించు టుడిగి తద్దివ్యవిష్ణుధ్యేయతేజోరూపంబు తుదిముట్టం గాంచి తదాత్మకంబునుం బొందక త్రివర్గ ఫలభోగంబు లనుభవించు సల్పసుఖానుసారు లగుచుండుటకుఁ గతంబేమియో సంశయవిచ్ఛేదంబుగా నెఱింగింపవే" యని పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుక బ్రహ్మనడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానమే యీప్రబంధ వస్తువు. అనఁగా నీ వుపనిషన్మర్మంబుఁ దెలిసినవాఁడవుగదా యీ తేజోరూపాత్మకుండవుగాక యిట్లుండ నేలయని శుకుని బరీక్షి త్తడిగిన ట్లయినది. దాని కాతఁడు బదులుచెప్పుచు వ్యాసప్రశంస కొంత చేసినాఁడు. ఆతఁడు చెప్పిన సమాధాన మిది! శ్రుతు లనంతములు.

'అం దొక పరమాణ్వంశము
నందైన సకృత్స్వముగఁ దదర్థముఁ దెలియన్
బొందుపడదు వ్యాసమహ
ర్షీంద్రప్రముఖులకునైన, నృపకులతిలకా.'

అని చెప్పి విష్ణు మాయాతిశయమును వర్ణించి లక్ష్మీబ్రహ్మరుద్రాదులే యాతనిమాయ నతిక్రమింపలేక పోయిరని తత్కథోపక్రమణము చేయుచు నాతని తాతయగు ధర్మరాజు సభకు నాతనితోపాటు మనలను గొనిపోయెను. అచ్చట నీప్రశ్నయే మరల బయలుదేరినది. వ్యాసుఁడు ప్రత్యక్షముగ సభలోఁ గూర్చుండియున్నాఁడు. ధర్మజునకు నీసందేహమే పొడమినది. 'మాయావేషధారియై జగంబులు నడుపుచుండు నాతని విలసనంబుగానలేక భ్రమసి తిరుగు తనబోంట్లు ముక్తిపడయఁ జాలరుగాక; విజ్ఞానదృష్టి నతని మొదలి తేజంబుఁ దెలిసి కృతకృత్యులైన వ్యాసాదులును దత్పరమసాయుజ్యముం బొందక యుండుటకుఁ గారణంబేమి' యని. దానికి వ్యాసుఁ డిట్లు బదులు చెప్పెను "విష్ణుని మాయాతిమిరంబు జగంబులన్నియుఁ గప్పి సకలజనుల నజ్ఞానాంధులఁ గావించును. ఆతనియందు భక్తి యెక్కించిన పరమభాగవతులకుఁ దక్క నితరుల కద్దాని ఛేదింప నలవి కాదు. అహంకార గ్రంథులై విష్ణుమాయం దిరస్కరించి బ్రహ్మరుద్రాదులే మోసపోయిరి.

మేమెంతవారము." అని వారు మోసపోయినరీతినిఁ దెల్పుకథలను జెప్పనున్న సమయమున హఠాత్తుగా నాకాశమున నొక దివ్యతేజస్సు పొడ సూపుటయు, నంతఁ గృష్ణుని నర్మసఖుఁడగు గోవిందశర్మ మునిబృందముతోఁగూడి ద్వారకనుండి కృష్ణునిపంపున నాధర్మజుని సభ కేతెంచుటయు, వ్యాసుఁడు ధర్మజుని సభయందు విష్ణులీలా కథలను జెప్పనున్న సమయంబుననే ద్వారకలో ముని బృందముకూడ నాకథలను వినఁ గుతూహలులై యుండుట తటస్థించుటంజేసి, కృష్ణుఁ డీవిషయమును గనిపట్టి యేకక్రియచే నర్థద్వయమును సాధింప నెంచి, ముఖ్యముగాఁ దానై చెప్పుటగాని, తనయెదుట నవి చెప్పఁబడుటగాని వారించుటకుఁ గాఁబోలు వారి నందఱిని నర్మసఖునితో నిచ్చటికిఁ బంపుటయుఁ దటస్థింపగా నా గోవిందశర్మ స్వీయవృత్తాంతముతోఁ బ్రారంభించి దానిమూలముగా విష్ణుమాయా కథలను జెప్పుటకు వ్యాసాదుల కంటెఁ దన కెక్కుడు యోగ్యత కలదని వ్యక్తము చేయుచుఁ దన ప్రబంధమును వినుపింప మొదలిడునట్లు చేసి యీసమయంబున నీకవి ధర్మ నందన సభాసదుల చిత్తంబులు వలెనే మన చిత్తంబులు నాశ్చర్య కౌతూహలం బులచేఁ దహతహలాడుచుండునట్లుచేసెను. వ్యాసుఁడే యాకథలను జెప్పనున్న సమ యమున గోవిందశర్మాగమన రూపమగు నవాంతరగాథ నొకదానినిఁ దెచ్చిపెట్టి యీకవి యీసందర్భమునఁ జదువరులకు గాఢమైన చిత్తవ్యాక్షేపమును (Mental suspense) గల్పించినాఁడు. ఈ నూతనగాథ యీ కథాసన్నివేశమునకు వింత సొంపు నాపాదించినది. వ్యాసునికంటెను కృష్ణుని నర్మసఖుఁడును సహచరుఁడునగు గోవిందశర్మ యాతని వింతచర్యలనుగూర్చి చెప్పుట కెంతయు నర్హుఁడుగదా. మఱియు నీతని మూలముగా బయలువడిన పారిజాతమాలికా వృత్తాంతము కృష్ణుని యంతఃపుర చర్యలను, ఆతని మాయావిలాసముల, వెలిపుచ్చుచు లక్ష్మీ బ్రహ్మరుద్ర నారదులనుగూడ నా యారూపముల మోసపుచ్చిన మాయానాటక సూత్రధారుఁ డిప్పు డీకృష్ణరూపముననున్న పరమాత్ముఁడే సుమీ యని ధర్మ జాదులకు నచ్చఁజెప్పుటలోఁ బ్రకృతోపయోగముగలదికూడ నైనది.

కథాకథనమున నిట్టి చిత్తవ్యాక్షేపమును గల్పించుటలో నీకవి కసాధా రణప్రజ్ఞ కలదు. లక్ష్మీదేవి మాయాలక్ష్మి తపఃప్రకారమును జూచి వెఱఁగందు పట్టునను, ఆకాశవాణి చండదమనుని కథ చెప్పునప్పుడునుగూడ నిట్టి చిత్త వ్యాక్షేపమును గల్పించి యద్భుతరీతిని మన కౌతూహలమును బురికొలుపు చున్నాఁడు. ఇట్టికథల కత్యద్భుతమగు నూతన సన్నివేశమును గల్పించుట చేతను, వర్ణనాంశములను విశేషముగఁ బెంచి కథావేగము కుంటుపడునట్లు చేయక దాని కనువుగ సహజధారాళము మృదుమధురము నగు సరళశైలిలో నీ గ్రంథమును రచించుటచేతను ఈకవి యాకాలపు ప్రబంధరచనా పద్ధతిలో నొక క్రొత్తత్రోవఁ దీసినాఁడని చెప్పవలసియున్నది. మఱియు నసవసర శబ్దాడంబరము

పొంతఁబోక, పాండిత్యప్రకర్షముజాటు దీర్ఘసమాస గూఢాలంకార కల్పనాదుల యందు విశేష దృష్టి నిడక చమత్కార సన్నివేశములతోఁ గూడిన కథాసందర్భములచేఁ జదువరుల కౌతూహలము ననవరతముఁ బురికొల్పుచు సహజగంభీరమగు శైలిని రచించుటలో నీతఁడు పింగళి సూరనార్యునికి దారి జూపిన వాఁ డనవచ్చును.

రచనాపద్ధతి విషయమున శ్రీనాథుని హరవిలాసము, తిమ్మనార్యుని పారిజాతాపహరణముఁ గొంతవఱకీతనిని ప్రోత్సహించి యుండునని తలంపఁదగి యున్నట్లు, ప్రబంధ వస్తుసంగ్రహణ విషయమున భాగవతము—ప్రాయశః పోతన కృతము—ఈతనికిఁ గొంత సాయపడినదని తలంపవచ్చును. ప్రధానవస్తువగు విష్ణులీలాగాథలనన్నిటిని గుదిగ్రుచ్చు విషయమున పారిజాతాపహరణ కథాసందర్భ మీతని కుపచరించినది. ఇఁక నీప్రబంధవస్తు వంతయుఁగూడ భాగవత కథకుఁ దరువాయికథ యనఁదగునని చెప్పుటకుఁగల కారణ మిది. శుకయోగివలన నచ్యుతక్రీడల నన్నిటిని వినిన తరువాత నాతనికిఁ గలిగిన సందేహముతోడను, దన్మూలకమగు ప్రశ్నతోడను ఈ గ్రంథము ప్రారంభమగుచున్నది.

"భాగవతముఖ్యుఁడగు శుకబ్రహ్మచేత
భాగవతసత్కథాపరబ్రహ్మ విద్య
నెలమి వినుచు బరీక్షిన్నరేంద్ర చంద్రుఁ
డచ్యుతక్రీడ లాత్మ కింపారఁ బలికె."

విష్ణుండు పరమపురుషుండని యుపనిషన్మర్మంబులవలనఁ దెలిసిన మహామతులును సర్గస్థితి ప్రళయ వికారకలితంబులగు లోకంబులం బ్రవర్తించుటుడిగి తదాత్మకంబుఁ బొందక త్రివర్గఫల భోగంబు లనుభవించుచు నల్పసుఖాను సారులగుచుండుటకుఁ గతంబేమి యని యాప్రశ్న. ఆ భాగవతమునందలి పరీక్షిత్తునకీసందేహము కలిగినదో లేదో కాని, మనయెల్లనార్యుని కిట్టి సందేహము కలిగి యుండును. తన్నివారణోపాయాన్వేషణ కారణముననే యాతఁ డీవిష్ణుమాయానాటకరచనము నారంభించి యుండునని యూహింపనగును. దీని కొక విధముగ సమాధానము మొదటనే చెప్పినాఁడు.

సాత్వికధీవిభవము గలిగి
"యేకాగ్రనిష్ఠ మహా

ధీరుండై హరిమూర్తి నాత్మనిడు నాధీమంతుఁ డామూర్తి నం
స్కారం బొప్పఁగ నచ్చునట్ల బ్రతిమ యోజం జెందు చందానఁ దే
జోరూపంబున ముక్తుఁడై వెలుఁగును." అని.

ఏ యచ్చులోఁబోసినవస్తు వారూపమును జెందినట్లు హరిమూర్తి నేకాగ్ర నిష్ఠతో ధ్యానముచేసినవాఁ డాతనిరూపమునే చెందును."యాదృశీ భావనా యస్య సిద్ధి ర్భవతి తా దృశీ" యనున్యాయంబున ధ్యేయవస్తు స్వరూపమునుబట్టి యెవని ముక్తి వానిచేతులోనే యున్నదని దీనివలన సూచించుచున్నట్లున్నాఁడు. అట్టివాఁడు ముక్తుఁడై తేజోరూపంబున వెలుఁగునట. అనఁగా నాధ్యేయస్వరూపుఁడగు హరియు తేజస్స్వరూపుఁడేయని భావము కాఁబోలును. దీనినిఁబట్టి ముక్తియనునది స్వయం సంపాద్యమేగాని యొకరి కరుణాధీనము కాదన్నట్లగపడుచున్నది. కాని యిట్టిమతి కలుగుట దుర్లభమఁట; కలిగినను వైష్ణవులకే కలుగునఁట.

"అంత సాత్త్వికక్రియయు నంతనిశ్చల
సూక్ష్మదృష్టియును విశుద్ధమతియు
సంభవించు మానసం బన్య మతముల
వాలకున్న పరమవైష్ణవులకు."

అట్టిమనంబు పరమ వైష్ణవులకువలెనే పరమ శైవులకును సంభవింపనే సంభవింపదు కాఁబోలును. ఇచ్చట నిట్లుచెప్పినను కవియొక్క నిరూఢాభిప్రాయము శివకేశవులకు భేదములేదనియే మార్కండేయుని కథాసందర్భమువలనఁ దెలియ వచ్చుచున్నది. పరమ శివభక్తుఁడగు మార్కండేయుఁడు విష్ణుగర్భమునఁ బ్రవేశించి యచ్చటి భువనంబులఁ గ్రుమ్మరుచు శివునికొఱకే వెదుకసాఁగెను. అచ్చట శివునిఁ జూచి మ్రొక్కి యీవలకు వచ్చినపిదప విష్ణువు 'మునీంద్రా, చంద్రశేఖరుం జూచితివే'యని యడిగి 'నీవు వీరశైవుండవు నాయంశభేదంబగు శివునియందభక్తి సలుపు మది మదీయ హితప్రవర్తనం'బని కరుణించినట్లీకవి తెలిపియున్నాఁడు. సర్వవాంఛలను విడిచి కేవల మోక్షమునే కోరుచు నత్యంతతీవ్రతపంబుసల్పిన చండదమునునికే విష్ణుమాయకు లోఁబడి యాతని యనుగ్రహము కలిగినపిదపఁగాని మోక్ష మబ్బినదికాదఁట. అనఁగా మోక్ష మొకనియనుగ్రహమువలనఁగాని కలుగునదికాదని చెప్పినట్లయినది. కావుననే కవి యిట్లు చెప్పినాడు:

"కమలదళాక్షుఁ డింతటికిఁ గారణ మా వెడగాని యింద్రజా
లము భువనత్రయంబు సకలక్రియలుం దదభీష్టకేళి తం
త్రము లరయంగ నాతనిమనంబున కెట్టులు దోఁచె నట్లు వి
శ్వము జరియించు నెవ్వరికి శక్యము స్వేచ్ఛభరంబు నొందఁగన్."

ఇట్లు మోక్షమనునది స్వీయముగ సంపాదింపఁదగినదా, యొకరిచేఁ గటాక్షింపఁదగినదా యనువిషయమును సమన్వయించుటకే యాతఁడు తంటాలుపడి నట్లున్నది. ఎట్లయినను సకృత్స్నముగ "తదర్థము తెలియం బొందుపడదు" అనునదియే యీ కవి స్వీయాభిప్రాయమేమో ? "మీవంటివారుకూడ నేల తదాత్మకంబునుం బొందలే"దను ప్రశ్నకు వారుచెప్పిన ప్రత్యుత్తరమునుబట్టి శుకుఁడు, వ్యాసుఁడునుగూడ తాదాత్మ్యమునుబొంది తేజోరూపంబగు ముక్తిని బడయఁగలిగిన వారు గాలేదనియే తెలియవచ్చుచున్నది. దీనినిఁ బట్టి సృష్టితత్త్వము మాయాతత్త్వమును మహామునులని పేరుపెట్టుకొనిన వారికినిగూడ నెఱుకపడలేదనియు, వ్యాసుని వలెనే యెవరికిఁ దోఁచినట్లు వారు తెలుపుచుందురనియు, నాకారణముచేతనే నీ లోకమున ననేకమతములు బయలుదేరినవనియు, నీజగన్నాటక సూత్రధారుఁడందలిపాత్రల నెటులాడించిన నటులాడవలసినదేకాని స్వేచ్ఛఁ జరింప నెవ్వరికిఁ శక్యముకాదనియు మనకు వ్యక్తపఱచుటయే యీ కవి ముఖ్యాభిప్రాయముగాఁ గనఁబడుచున్నది. ఇది "మమ మాయా దురత్యయా" యను గీతావాక్యానుసారంబై యున్నదనుటకు సందేహము లేదు. దీనికి పరిహారముకూడ నచ్చటనే చెప్పఁబడియున్నదిగదా. "మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయా మేతాం తరంతి తే." అని. దీనినిబట్టి కర్మవాదమున కిందు తావు లేనట్లగపడును. నిశ్చలమగు నేకాంత భక్తితో విష్ణువునే పూజించిన పుండరీక మహామునికిని, ఏకావధాన పరమ యోగాధీన మానసుండై బ్రహ్మరుద్రాదులకుఁగూడ నందరాని ముక్తిని బడసి నిరుప మానానందము నొందుదుననియున్న చండదమునునకును విష్ణువు తనమాయను జూపిగాని ముక్తినీయనని పంతంబువట్టి వారిని దనమాయలోఁ బడవేసెనఁట. పుండరీకుఁడు జగమంతయు మాయాకల్పితమను నారదుని మాటలను విని సంశయగ్రస్తుఁడై మాయను శంకించి దానిని తనకుఁ జూపవలయునని కోరిన వాఁడగుటచే నాసంశయమును దీర్చుటకుఁగా విష్ణు వాతనికిఁ దనమాయనుఁ జూపెఁ గాక. చండదమునుఁ డొల్లనన్నను "నాతనియుల్లంబు రాజ్యసంపదల వెల్లి గొలిపి, యావల మోక్షమిత్తునని దివ్యచిత్తంబునఁ దలంప"నేటికో ? కేవల సాత్వికవృత్తిం బ్రపన్నుఁడుగాక, విష్ణుమాయం బడక ముక్తివడయుదునని తపం బొనర్ప నేలయని పరమపురుషునికిని అలుక వొడమెను గాఁబోలు. ఆతఁడు దయామయుండే ! ఇట్లు ప్రతిజ్ఞ వట్టించుటయు నాతఁడాడించిన యాటయే యేమో ? స్వేచ్ఛ జరింప నెవ్వరికి నశక్యంబని శుకుఁడు చెప్పియే యున్నాఁడుగదా! మఱియు నీతఁడు తొలుత రాజ్యసుఖం బనుభవింపవలయునని తలంచెఁగాక. పిదప సనకుని బోధనంబున నది వాంఛింపఁ దగినది కాదని తెలిసికొని, దానినుండి చిత్తవృత్తిని సంపూర్ణముగా మరల్చి మోక్షమునేకోరి ఘోరతపం బొనర్చినను దొలుత నొకసారి రాజ్యభోగ కాంక్ష గలిగినమాత్రముననే యాతనికిఁ గర్మఫలం బనుభవింపక తీరనిదై

యేర్పడినదని చెప్పుదురుగాక. కాని భావమాత్రము చేతనే యనుభవించి తీరవలసిన కర్మఫల మేర్పడుచుండ నాభావముచేతనే దానిని వెంటనే తిరస్కరించి పశ్చాత్తాపమునుబొంది, పూర్వముకంటెఁ దీవ్రంబగు నేకాగ్రబుద్ధితో మోక్షము కొఱకు ఘోరతపంబు సలిపినయపు డామోక్షము తనంతన యాతనికి లభింపఁ గూడదా ? మొత్తముమీఁద కర్మవాదమునకును ప్రవృత్తికిని సంబంధము కుదుర్చుటలో నీచిక్కు లేర్పడుచున్నట్లున్నవి. విష్ణుభక్తులలో నుత్తమ భక్తుఁడగు నారదునికిఁగూడ నీకర్మబాధ తప్పినదికాదు. ఈతఁడు బ్రహ్మరుద్రాదు లెట్లు మోసపోయిరో ప్రత్యక్షముగఁ జూచినవాఁడును, విష్ణుమాయలన్నిటినిఁ దటస్థుఁడై పరికించుచున్నవాఁడును గావున మాయామోహితుఁడు గాకుండు ననుటలో నాశ్చర్యము లేదు. కాని మాయామోహితుఁడనుగానని యాతఁడు విష్ణునొద్దఁజెప్పుకొనిన తోడనే యాతనికిఁ “దురాకృత కర్మశేషం బనుభవింపఁ గారణంబు గలిగె”నఁట. ఆకర్మశేషం బనుభవించుటకుఁగా “మోహమగ్నంబులైన బ్రహ్మాండ మండలంబులలోనఁ దానొక్కరుండును గులాల కీటకంబునుంబోలె భవపంకంబునం బొరయక ప్రవర్తించు” నట్టి యాతఁడును మాయాప్రేరితుఁడై మహీమండలంబున గోదావరీతీరంబునందలి సర్పవరగ్రామమునకు రావలసివచ్చినది. భవపంకంబునం బొరయని యాతని మోసపుచ్చి హఠాత్ప్రాప్తంబైన యాకర్మఫలముఁ గుడుపుటకుఁగా విష్ణువు తాపసవేషమును ధరించి వైకుంఠమునుండి యాయూరికి దిగవలసివచ్చినది. ఈకారణముచే నాసర్పవరగ్రామముమాత్రము ముక్తిక్షేత్రమై యప్పటినుండి యిప్పటికిని వెలుఁగొందుచున్నది.

మూఁడవ యాశ్వాసమునందలి మార్కండేయుఁ డహంకారావిష్టుండగు బ్రహ్మకు విష్ణుప్రభావమునుజెప్పి యాతనిఁ బ్రబోధించు సందర్భమునకుఁగూడ భాగవతములోని ద్వాదశ స్కంధమునందలి మార్కండేయుని వృత్తాంతమే దారిచూపి యుండవచ్చును. ఈ కథయు నేపురాణమునందైన దెలుపఁబడి యుండెనేమో తెలియరాదు. కాని యిందీకథయొక్క యెత్తుగడనుబట్టి భాగవతకథ యాతని మనము నంటియుండెనని తలంపఁదగియున్నది. “లోకంబులు కల్పాంత సమయంబునం గబంధమయంబులయి యంధకార బంధురంబులయి యున్నయెడ నేకాకియయి చరించుచు బాలార్కకోటి తేజుండయిన బాలుని హృదయంబు ప్రవేశించి యనేకసహస్ర వత్సరంబులు దిరిగి వటపత్రశాయియయిన యబ్బాలునిఁ గ్రమ్మఱంగనియె”నను భాగవతవచన మిచ్చట మార్కండేయుఁడు బ్రహ్మతోఁ బలికిన యీపలుకులఁ దలఁపించుచున్నది.

“నిన్నగాదు మొన్న నీవు జనించుట
నిపుడు సంభవించె నీజగంబు

నీవు పుట్టకమున్ను మున్నీటిమీఁద
బాలవటపల్లవంబున బాలమూర్తి
నొంటి బవళించి హరి దివ్యయోగలీలఁ
దన్నుఁదా నాత్మ భావించు చున్నవేళ."

నేనొక్కరుండ నీటిలోనఁ దోడెవ్వరులేక యెల్లెడలఁ జీకాకుపడుచు నీఁదుచు మునుగుచుఁ గ్రుమ్మరుచు నొక్కవలన విపుల మాయాచరిష్ణుఁ విష్ణుఁగని మిన్నుమోచియున్న యమ్మున్నీటిమీఁదఁ దేలియాడు నాముద్దుగద్దరి బాలుం డెవ్వఁడో యని తలంచి డాయంబోయి ... ...నోఱుదెఱచిన నేను గిరి గుహా గర్భంబునుంబోని తదభ్యంతరంబుఁ బ్రవేశించి కైలాస వానుండగు నిందు ధరుని దర్శించి."

బోయదాని తగులమునఁబడిన నైష్ఠికుఁడగు బ్రాహ్మణుని కథ యీగ్రంథ మునసేకాక యీాతని తారకబ్రహ్మరాజీయమునను గూడఁ గానవచ్చుచున్నది. ఇది యాతని కంతయాదరపాత్రం బెట్లయ్యెనో తెలియదు. బోయవనితయొక్కయు, బోయకుటుంబముతో గోదావరీతీరమునకు బయలుదేరిన పుండరీకునియొక్కయు వర్ణన మతిస్వాభావికమయి యొప్పుచున్నది.

లక్ష్మీనారాయణులు శివపార్వతులను గౌరవించిన విధముఁజూడ రాయల యాస్థానమునందలి రాజమర్యాదలను జూచి కవి యట్లు వర్ణించెనాయని తోఁపక మానదు. "పసిఁడికంబాలువేయింట బాగుమీఱి మరకతోపల సోపానమార్గ మిడిన, పెద్దమొగసాలమేడ సంప్రీతిఁగాంచి," శివుఁడును పార్వతియు వాహనము డిగ్గుటయు, నది విని నారాయణుండు నెదురుగఁ జనుదెంచెనఁట. అప్పుడు

"హరి యంతఃపురినుండి వచ్చుటయు నయ్యోసేవకై యున్నవా
రురువేగంబున వామదేవ శుకముఖ్యుల్ చేరి కాళాంజి యొ
క్కరుఁ డొక్కం డడపం బొకం డసు నిజఖడ్గంబు న్వహింపంగ నొ
క్కరుఁ డొప్పారఁగఁ బట్టె నుజ్జ్వలతి ముక్తాచ్ఛత్ర మగ్రంబునన్."

రాయల యాస్థానమున జరుగు మర్యాదలను అనఁగా నాతఁడు కదలుట తోడనే యయ్యోసేవకై యున్నవారా తని వెంట కాళాంజి, అడపము, ఖడ్గము, ఛత్రము మొదలగు వానిని బట్టుకొని నడచు నాచారమును వైకుంఠంబున శ్రీకృష్ణునికిఁగూడ నీకవి తగిలించియున్నాఁడు. శివుఁడు నారాయణమూర్తి హజారమును నొద్దకుఁ బోవునప్పుడు కవిచే వర్ణింపఁబడిన "పసిఁడికంబాలు వేయింట బాగుమీఱి మరకతోపల సోపాన మార్గమిడిన, పెద్ద మొగసాలమేడ"యు రాయల నగరు యొక్క ప్రతిబింబమే యైయుండవచ్చును. కవులు తమ జీవితములందలి యనుభవ విశేషములను దమగ్రంథములయందొక్కొకప్పుడు చొనుపుచుందురనుట కిది

యొకనిదర్శనముగా గ్రహింపవచ్చును. బాహ్యవృత్తమును వర్ణించుకవి (Objective poet) యైనను దన దేశకాల స్థితులను స్వానుభవమును మీఱఁ గలఁడనుట యసంభవము గదా!

ఈ యాశ్వాసమునఁ బూబంతియాడుచున్న మోహినీకాంతా వర్ణనము భాగవతమందలి పోతన వర్ణనమును దలఁపించుచున్నది. "ఎలదీఁగెలు గప్పిన పొన్ననీడ నున్నెక్కిన రత్నవేది నొక యిక్కువఁ జెంపెసలార వేడుకన్."

సీ. "పయ్యెద దిగజాఱఁ బసిఁడి చాయలు దేఱు
చనుదోయి ముత్యాలసరము వెలుఁగ
బహుతాడనాయాసభార జాతస్వేద
కణములు గండభాగముల నురల
ననుగతదృష్టి సంపాతితోడ సౌరభా
గతమత్తమధుపసంఘములు చెలఁగ
గ్రహణమోక్షణవేళ ఘళఘళత్కారపద్మ
మణికాచకంకణ రణన మెసఁగఁ

తే. కంపితోత్కటకటిభార కల్పభూజ
పుష్పములు రాలి దిశలఁ బుప్పొళ్లు చెదరఁ
గ్రీడమై తాన పూబంతి యాడుచున్న
యవ్విలాసినిఁ గనియెఁ జంద్రార్ధమౌళి."

ఈ విలాసినిని పోతన యెట్లు వర్ణించినాఁడో చూడుఁడు :

సీ. ఒక యెల దోఁటలో నొకవీథి నొకనీడఁ
గుచకుంభములమీఁదఁ గొంగు దొలఁగఁ
గబరికాబంధంబు గంపింప నుదుటిపైఁ
జికురజాలంబులు సిక్కువడఁగ
ననుమానమై మధ్య మల్లాడఁ జెక్కులఁ
గర్ణకుండలకాంతి గంతు లిడఁగ
నారోహభరమున నడుగులు దడఁబడ
దృగ్దీప్తి సంఘంబు దిశలఁ గప్ప

తే. వామకరమున జాఱిన వలువఁ బట్టి
కనకనూపుర యుగళంబు ఘల్లనంగఁ
గంకణంబులఝుణ ఝుణత్కార మెసఁగ
బంతిచేనాడు ప్రాయంపుటింతిఁ గనియె."

భాగవత కథానుసారముగనే శివుఁడు విష్ణుని మోహినీరూపముచే మోహితుఁడై పట్టంజూచి వంచితుఁడయ్యెనని చెప్పెనే కాని స్కాందపురాణాదుల కథ ననుసరించి కుమారోత్పత్తి గలిగిన ట్లీతఁడు చెప్పియుండలేదు. శివునికి జగన్మోహిని యందు శాస్తయను కుమారుఁడు గలిగినట్లు స్కాందపురాణమువలనఁ దెలియ వచ్చుచున్నది. ఈ 'శాస్త' నే దక్షిణదేశమున తమిళగ్రంథములు 'సాత్తన్' అని పేర్కొనుచున్నవి. తెలుఁగుదేశమున గ్రామీణులచేఁ బూజింపఁబడుచుండు 'పోతరాజు' అను దైవ మీశివమోహినుల పుత్త్రుఁడను వాఁడుగలఁడు. ఈ శాస్త యొక్క శిలావిగ్రహము లాఁడు ముక్కున వ్రేలు పెట్టుకొని నిలబడియుండినట్లుగాఁ జెక్కఁబడినవఁట. శాస్త శాసించువాఁడగుటచే, ననఁగా జనులను దుష్ప్రవర్త నమునుండి తొలఁగించి సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింప శాసించువాఁ డగుటచే ముక్కున వ్రేలుపెట్టుకొని యదలించుచున్నాఁడను నభిప్రాయమును సూచించుటకుఁ గా నట్లు చెక్కఁబడియుండును. దీనినిగూర్చి యొక చిన్నకథకూడఁ జెప్పుదురు. ఒకనాఁడు శిష్యులతోఁ బోవుచున్న యప్పయదీక్షితుల కిట్లు ముక్కున వ్రేలుపెట్టికొనియున్న శాస్తవిగ్రహ మొకటి కంటఁబడఁగా నీతఁ డిట్లు ముక్కున వ్రేలిడుటకుఁ గారణమేమి యని యనుచరు లడిగినట్లును, 'నే నా కారణముఁ జెప్పి యా ముక్కుమీఁది వ్రేలు తీయించి వేయుదు'నని చెప్పి యా విగ్రహము చెంతకుఁ బోయి.

"అంబేతి లక్ష్మీపతి మాహ్వయామి
పత్న్యః పితు ర్మాతర ఏవ సర్వాః
కథంను లక్ష్మీ మితి చింతయంతం
శాస్తార మీడే సకలార్థసిద్ధ్యై."

అను పద్యమును జదివినతోడనే నావిగ్రహ రూపముననున్న శాస్త ముక్కుపైనున్న వ్రేలు తీసివేసెనఁట! మొత్తముమీఁద శివమోహినుల కొక పుత్రుఁడు కలిగినట్లు తెలుఁగుగాథల ననుసరింపకుండుటచే నీతఁడు భాగవతకథనే యనుసరించి రచించినాఁడని నిశ్చయింపఁ దగియున్నది.

ఇఁక పంచమాశ్వాసము నందలి నారదుఁడు విష్ణుమూర్తిచే వంచింపఁబడి స్త్రీరూపమును బొందుటను గూర్చిన కథకు భాగవతమున నాధారమేమియుఁ గానఁబడదు. కాని వ్యాసరచితమే యగు దేవీభాగవతమున నారదుని గూర్చిన కథలు కొన్ని కలవు. వానిలో నీకథయుఁ గలదు. భాగవతమున నొకనాఁడు వ్యాసుఁడు విచారగ్రస్తుఁడై కూరుచుండియుండ, నారదుఁ డాతనియొద్దకువచ్చి ప్రపంచము నాను దేవ మాయామయమని చెప్పి, యాతనిలీలా విలాసములను వర్ణింపుమని హెచ్చరింపఁగా నాతఁడద్దానిని రచించినట్లు కలదు.

దేవీభాగవతమునఁగూడ నిట్లే వ్యాసుఁడు విచారగ్రస్తుఁడై కూర్చుండి యుండ నారదుఁ డాతనియొద్ద కేతెంచి తన పూర్వజన్మవృత్తాంతమునుగూర్చి చెప్పినసందర్భమేకలదు. కాని యచ్చట వ్యాసుని విచారమునకుఁ గారణ మరణ్యావాస మూలకమగు పాండవులదుస్థితి. నారదుఁ డొకనాఁడు తన యాశ్రమమునకు వచ్చినపు డాతఁడు శాంతుఁడై నిశ్చింత నుండుటఁగని, యీ ప్రపంచమునఁ బుట్టువుఁ గాంచుటవలనఁ గలుగు నానంద మెద్దియుఁ గనఁబడదు. అట్లయ్యును దీనిచే మోహితులై మహామతులుగూడఁ గర్మ నెందులకొనర్తు రని యడుగుచు వ్యాసుఁడు తన పుట్టువుపూర్వోత్తరములును, పాండవవనవాసగమనము నాదిగాఁ గల వృత్తాంతములఁ దెలిపి, తనజన్మమునఁ దనకుఁ గలిగిన చిత్తక్షోభను, దుఃఖమును వెల్లడించి యెచ్చటను దుఃఖమేకాని సుఖము గానంబడుటలేదు. ఏమి చేయుదని మొఱవెట్టఁగా నారదుఁడు దేహధారియగు పురుషునకు మోహము తప్పదనియు, బ్రహ్మ, రుద్రాదులేకాక దేవర్షులందఱునుగూడ మాయామోహితులయియే యీసంసారమున భ్రమించుచున్నారనియుఁ జెప్పి తానునొకప్పుడు సామాన్యమానవునివలెనే విష్ణుమాయచే మోసపోయితిననియావృత్తాంతమును దెలిపెను. అందుఁ దొలుత పర్వతనారదులిద్దఱును దేవలోకమునుండి మర్త్యలోకమునకు రాఁగా నచ్చట సంజయుఁడనురాజు కుమార్తెను నారదుఁడు మోహించుట మూలమునఁ గలిగిన పర్వతునిఁ శాపమువలనఁ దాను గోఁతిముఖకలవాఁడైన వృత్తాంతమును దెల్పి, పిదప తాను మాయామోహితుఁడై స్త్రీరూపమును జెంది యొకరాజుభార్యయై కొడుకులనుగన్న వృత్తాంతమునుగూడఁ జెప్పెను. ఎల్లనార్యునికథ కిదియే మూలమై యుండవచ్చును గాని, యీ రెంటికిని కొంత భేదము కలదు. ఎల్లనార్యుఁడే తన కనువగున ట్లీ కథను మార్చినాఁడో, లేక యట్టిమార్పులతోఁగూడిన యీకథ మఱియేపురాణమునన్నైనఁ గలదో తెలియరాదు. ఈ కథారంగము దేవీ భాగవతకథలో కనోజిపట్టణ సమీపస్థలమైయుండ ఎల్లనార్యుని కథలో 'శేషాహిపవిత్రితపోనిష్ఠ మున్ను వెలసిన ముక్తిక్షేత్రంబగు సర్పవరం'బైనది. మఱియు నీకథల యాద్యంతములలోఁగూడఁ గొంత భేద మగపడుచున్నది. నారదుఁడు తాను మాయాజేతనని పంతంబులు పలుకుటకు సందర్భమును గల్పించినది యెల్లనార్యునికథలోఁ గాంతాసహితుఁడగు విష్ణుని యెదుట మాయాకాంత చేసిన యింద్రజాల విద్యాప్రదర్శనమే. ఈ ప్రదర్శనవిషయము దేవీ భాగవత కథలో లేనేలేదు. అక్కడ కథాసందర్భ మిట్లున్నది. విష్ణుదర్శనార్థమై వీణె వాయించుకొనుచు నారదుఁ డొకనాఁడు సత్యలోకమునకుంజని, యచ్చట లక్ష్మీదేవితో నేకాంతమున సల్లాపము సల్పుచున్న విష్ణునియెదుటకుఁ బోవఁగా, వెంటనే లక్ష్మి యచ్చోటువిడిచి యావలికిఁ జనుటయు, నంత నారదుఁ డోజనార్దనా, నేను వచ్చినమాత్రముననే లోకజననియగు లక్ష్మి నిన్ను విడిచి యావలకుఁ

బోనేల! నేను దుర్మార్గుఁడను గానుగదా! ఇంద్రియములను నిగ్రహించి మాయను జయించిన యతినిగదా నేను. కమలాదేవి యట్లు చనుటకుఁ గారణమేమి యని యడిగెను. దానికి విష్ణు విట్లు బదులు చెప్పెను. భర్తగాక యే పరపురుషుని యందు టను స్త్రీ నిలువఁదగదు. నారదా, మాయను జయించుట కడుదుర్లభము. మహాయోగులే మాయను జయించలేకపోయిరి. నేను జయించితినని నీవు చెప్పఁదగిన మాటకాదు. అనాదియగు నామాయను బ్రహ్మరుద్రాదులు నేనునుగూడ జయించినవారము గాము. గుణబద్ధుఁడగువాఁడెవ్వఁడైనఁగాని యీమాయను జయింపలేఁడు. రూపములేని కాలము మాయారూపములలో నొకటయి జగన్నిర్మాణ కారణ మగుచున్నది. జీవములన్నియుఁ గాలమునకు లోఁబడియుండును. మహాధర్మజ్ఞుని సైతమీకాలము భ్రమియింపఁజేయుచుండును. అని విష్ణువు పలుకఁగా విని నారదుఁడు తాను మాయాస్వరూప మెట్టిదో తెలిసికొనఁ గుతూహలుఁడనై యుంటిననియుఁ దన కద్దానిని జూపవలయుననియు నడుగఁగా నాత్మవిజయము నొందనివారికి దానిని జయింప సాధ్యముగాదు. నీకు మాయను వేఁడుక జూపెదను రమ్మని, జనార్దనుఁడు నారదుని గరుడునిపై నెక్కించుకొని కనోజి పట్టణ సమీపమందలి యొక రమణీయంబగు సరోవరంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయి, దీనియందు స్నానం బొనరించి కనోజిపట్టణమునకుఁ బోవుదము. నీవు ముందు స్నానం బొనరింపుము. నేను పిదప చేసెదనని యాతని నందుఁ గ్రుంకించెను. అట్లు మునిఁగిన నారదుఁడు స్త్రీరూపమున లేచునప్పటికి విష్ణువు గరుడారూఢుఁడై యాతని వీణెను దీసికొని తన స్థానమునకుఁ బోయెను. అంత తాళధ్వజుఁ డను రాజొకఁ డచ్చటికి కేతెంచి యా స్త్రీరూపమునకు మెచ్చి నీ వెవ్వరని యడుగుటయు, నేనెవ్వరో నాకుఁ దెలియదు; తల్లిదండ్రు లెవరో తెలియదు. ఎవ్వరు లేని యనాథను నన్ను రక్షింపుమని వేఁడఁగా నాతఁ డామె నొకపల్లకిలోఁ గొనిపోయి వివాహమాడెను. వీరికి సుఘన్వుడు, వీరవర్మ మొదలగువారు పంద్రెండుగురు పుత్రులుమాత్రమే గలిగిరి. ఇట్లు కొడుకులు, కోడండ్రు, మనుమలు మొదలగు వారితో సంసారము పెరుగ వారందఱు తనవాండ్రని తాను రాజపత్నినని యెంచి తలంచెనుగాని నారదుఁడ ననుభావమే యాతనికిఁ గలుగలేదు. కొంతకాలమునకు కొక శత్రురాజు దండెత్తివచ్చి కనోజిపట్టణమును ముట్టడింపఁగా, నాయుద్ధములోఁ దన సంతానమంతయు మడియుటయు, రాజు కోటలోనికిఁ బాఱివచ్చెను. సంతానము నశించినందులకు దుఃఖించుచున్న యామెయొద్ద కపుడు బ్రాహ్మణుని వేసమున జనార్దనుఁడువచ్చి దేవీ, నీవు దుఃఖింపనేల? ఇదియంతయు మోహమాయ వలనఁ గలిగినమాయ నీవెవ్వరో, యీ పుత్రు లెవ్వరివారో యాలోచింపుము, ముందొక తీర్థమున స్నానముచేసి వారికిఁ దిలోదకముల నిమ్మని. అని యామె నావెనుకటి సరోవరమునకుఁ దోడ్కొనిపోయి యందు స్నానమాచరించి నీదుఃఖ

ములను బోఁగొట్టుకొమ్మని చెప్పఁగా నట్లే యాపుంతీర్థమునఁ గ్రుంకి లేచుసరికి నారదునికి స్వస్వరూపము గల్గెనఁట. భగవంతుఁడగు హరి యాతని విపంచిని చేతఁ బట్టుకొని గొలనియొడ్డున నిలువఁబడియుండెను. అప్పుడు తాను నారదుఁడనియు హరి మాయచే నట్లు స్త్రీరూపమును బొందెననియు నాతఁడు గ్రహించెను. అంతట విష్ణువు 'నారదా, నీటిలో నేమిచేయుచున్నా'వని హెచ్చరించెను. ఇంతలో స్త్రీ రూపమున మునిఁగి పురుషరూపమును జెందిన నారదునిఁజూచి యాతాళధ్వజుఁడు తన భార్య కనఁబడకుండుటను హఠాత్తుగా నారదుఁడచ్చటికి వచ్చుటనుజూచి నివ్వెఱపడి భార్యకై దుఃఖింపసాగెను. అంత హరి యాతని నోదార్చి నీవా స్త్రీ నిచ్చటనే చేపట్టితివి యిచ్చటనే యాపెమాయమయ్యెను. ఇదియంతయు మాయా ప్రభావము. కాలగతి నెవ్వరు నడ్డగింప లేరు. ఆస్త్రీ వచ్చినవిధముననే పోయినది. కావున నింటికిపొమ్మ'ని యోదార్చి పంపివైచి, నారదునిఁజూచి హరి పకపకనవ్వ సాగెను. అప్పుడు నారదుఁ డీజీవాత్మ యీ మనస్సు నీయింద్రియము లే స్త్రీరూపమును బొంది సుఖము లనుభవించినపుడుకూడ నాకుఁ గలవుగదా యీ మోహము విస్మృతి యెట్లు గలిగెనని భగవంతు నడుఁగ నిదియంతయు మాయాలీల. ప్రాణుల కిట్టిస్థితు లనేకములు గలుగుచుండును. సుషుప్త్యవస్థయందేమియు నెఱుఁగక మరల జాగ్రదవస్థయందుఁ బ్రాణి సర్వము నెఱుంగుచున్నాఁడు గదా. స్వప్నావస్థయం దనేకానుభవములను బొందుచున్నాఁడుగదా. అప్పటి సుఖదుఃఖములు జాగ్రదవస్థలో జ్ఞాపకమున్నంతమాత్రమున నవి యెట్లు వాస్తవములుకావో అట్లే యీ మాయావిలాసములను, మాయాశక్తినిఁ దెలిసికొను టెవ్వరికిని సాధ్యముకాదు. దాని లోఁతెవ్వరికినిఁ దెలియదు. అది త్రిగుణాత్మకము. నీవు దాని మహిమ ననుభవించితివిగదా ఇఁక దానిస్వరూపమునుగూర్చి యేల యడిగెదవు.' అని చెప్పి తన వాహనము నెక్కి లక్ష్మితోఁగూడి వైకుంఠమునకుఁ జనెను. అని నారదుఁడు వ్యాసునికిఁ దనవృత్తాంతమును జెప్పి వ్యాసుని విచారమును బాపి చనెను. వ్యాసుఁడును నారదునిమాటలవలనఁ బ్రబుద్ధుఁడై సరస్వతీనదీతీరమునకుఁ జని యచ్చట కాలక్షేపమునకుఁగా 'దేవీ భాగవతమును' రచించెనఁట. ఇది దేవీభాగవతరచనా వృత్తాంతమునందలి నారదుఁడు స్త్రీత్వమును బొందుటను గూర్చినకథ.

దీనికిని, మన యెల్లనార్యుని కథకును కలభేద మిప్పుడు సువ్యక్తం బగుచునే యున్నది. తొలుత విష్ణునియెదుట మాయ తన యింద్రజాలమునుజూపిన సందర్భమున నారదుఁడు ప్రగల్భములు పలికినట్లుకాక, లక్ష్మి యాతనినిఁజూచి భర్తను వదలి యాపలికిఁబోవుటయే యీకథ కంతకుఁ గారణముగాఁ జేయఁబడుటచే నీదేవీభాగవతకథయందు నారదుని యౌద్ధత్య మంతగా బ్రకటింపఁబడియుండలేదు. కథకుఁ బ్రధానరంగము కనోజిగాక యాంధ్రదేశమునందలి సర్పవరముగాఁ జేయఁ

బడుట యొక్క విశేషము. మూలకథలో విష్ణువు నారదుని వంచింపవలయు నను పట్టు దలతోఁ జేసిన పనిగాఁ గాక, యాతనికి మాయాస్వభావము చూపవలెనను తలంపుతోఁ జేసిన పనిగా వ్యక్తము చేయఁబడినది. మూలకథలోని తాలధ్వజుఁ డిచ్చట చంద్రకేతుఁడయినాఁడు. అక్కడ వారికి పండ్రెండుగురు పుత్త్రులు మాత్రమే కలుగ వీరికి 100 గురు పుత్త్రులు కలిగినట్లును, యుద్ధములో నిందఱిపుత్త్రులతో పాటు తండ్రియు మృతినొందినట్లును జెప్పఁబడినది. అంతేకాక క్షుద్బాధాపీడితయైన యాస్త్రీ వీరి కళేబరముల నొకదానిపయి నొకటిఁ జేర్చి వానిపయి నెక్కి యొక మామిడిచెట్టుకాయ నందుకొన యత్నించినట్లును చెప్పఁబడినది. ఈవిషయములు దేవీభాగవత కథలో లేకున్నను మఱికొన్ని పురాణములలోఁ గలవు.

వేఱొకచో నీగాథ మఱియొకవిధముగఁ దెలుపఁబడియున్నది. కృష్ణుని దర్శింప నారదుఁడు ద్వారకకుఁ బోయినపు డతఁడు పదునాఱువేల నెనమండ్రు భార్యలతో నెట్లు కాఁపురము చేయుచున్నాఁడో యను తలంపుతో నీతని ప్రవర్తనను గనిపట్ట నొక్కొక్కయింటికే పోయి చూచి కృష్ణుఁడు ప్రతిస్త్రీయింట నేదోవిధమునఁ గ్రీడించుచుండుటఁ గనిపట్టి యత్యాశ్చర్యమగ్నుఁడై మిగిడి యాస్థానమంటపమునకు వచ్చుసరికి కృష్ణుఁడచ్చట నే యుండెను. అప్పుడు నారదుఁడు 'కృష్ణా, నీ విలాసకృత్యము లతి దుర్జ్ఞేయములు గదా' అని యాతనితోఁ బలుక 'నారదా, నీకును దుర్జ్ఞేయములగునా' యని కృష్ణుఁడు బదులుచెప్పటయు నారదుఁడు తలయూఁచి యూరుకొనెనఁట. దీనినిఁబట్టి యాతఁడు కొంచెము గర్వితుఁడయ్యెనని కృష్ణుఁడు కనిపెట్టెను. పిదప వీరిద్దఱును విమానముపై సంచారము సేయుచుండ నారదునకు పిపాసగల్గుటయుఁ గృష్ణుఁడాతని నొక కొలనియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి దింపి నీవిచ్చట స్నానముచేయకయే నీరుఁ ద్రాగకుమని చెప్పిపంపెను. అతఁడట్లు మునిఁగి లేచునప్పటి కొకస్త్రీ యయ్యెను. కృష్ణుఁడు నాతని విమానము కానరాదయ్యె. అప్పు డాస్త్రీ యొంటరియై జనులెవ్వరైన నగపడుదురేమో యని యాఁ కాననమునఁ గ్రుమ్మరుచు నొక్కచోఁ దపంబొనర్చు నొకఋషిని గనెను. అతఁడు కన్నులఁ దెఱచి యామెనుజూచి 'నీవెవ్వ' రని యడుగఁగా నామె తానెవ్వరో చెప్పలేక, యాతనికి శిష్యురాలయి పరిచర్య సేయుచుందునని మాత్రము పలికెను. అతఁ డందుల కంగీకరించెను. కొంతకాలమునకు వీరు మన్మథుఁడు ప్రేరేప భార్యాభర్తలయిరి. వారి కరువండ్రుపుత్త్రులు గలిగిరి. ఇట్లు కొంతకాలము వారు సుఖముండ హఠాత్తుగా నొకనాఁ డాఋషియుఁ, బుత్రులును జనిపోయిరి. ఆస్త్రీ వారి కొఱకయి మిక్కిలి దుఃఖించి యేడ్వసాగెను; ఆయరణ్యమున నేకాకినియై వారి కంత్యక్రియలనైనఁ జేయలేకపోయెను. ఇంతలో నామె కాఁకలిబాధయు మెండయ్యె. తినుట కేమియు దొరుకలేదు. దూరముగా నొక మామిడిచెట్టున నొక కాయ యుండుటఁజూచి దానిఁగోసికొన యత్నింప నది యామె కందలేదు. అప్పు

చ్చట మృతినొందినవారి కళేబరములను దెచ్చి యొకదానిపై మఱియొకటి పేర్చి
ానిపయి కెక్కి యాపండు నందుకొని తినఁబోవుచుండఁగా నచ్చటికి వృద్ధ
బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడేతెంచి 'భర్త చనిపోయినపిదప స్నానమయినఁజేయక ఫల
ట్లు భక్షింతు' వని పల్కి యామెను వారించి యాకొలనిలో నీపండు నొక
కేతితో నీటిపయిఁ బట్టుకొని స్నానముచేసి రమ్మని పంపెను. అట్లు స్నానము
ేసినంతనే యాస్త్రీ నారదుఁ డయ్యెను. కాని చేతిపండును, గాజులును నట్లనే
యుండెను. బ్రాహ్మణుఁడు మాయమై శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రత్యక్షమయి, 'చేతిని గాజు
క్కడి' వని నారదు నడుగఁగా నాతఁడేమియుఁ జెప్పలేకపోయెను. కృష్ణునిపంపున
ాతఁడు మరల స్నానముచేసి వచ్చునప్పటి కాతనిచేతఁ బండునకు బదులు వీణె
ానవచ్చెను. 'ఏమి యీ మాయ? ఈ చచ్చినపురుషు లెవ్వరు' అని నారదుఁడు
ృష్ణు నడుగఁగా, నాపురుషుఁడు కాలపురుషుఁడనియు వారందఱు నాతనిపుత్త్రు
నియుఁ జెప్పెను. అప్పుడు తనపుత్త్రుల నామములు శాశ్వతకీర్తిని బడయుఁగాక
యని కోరఁగాఁ గృష్ణుఁ డట్లే యగుఁగాక యనిచెప్పెను. వారినామములే ప్రభ
ాదిషష్ఠి సంవత్సరముల పేళ్లయి నేఁటికిని నిలిచియుండెనఁట! ఈ విధముగాఁ
ృష్ణుఁడు నారదునికి గర్వభంగము చేసెను.

ఎల్లనార్యునికథలోనివి, దేవీభాగవతకథలోఁ గానరానివి కొన్ని విషయము
ాథలోఁ గనఁబడుచున్నవి. మొదటియాశ్వాసమునందుఁ దెలుపఁబడిన సత్య
క్మిణి మొదలగు పదునాఱువేలు నెనమండ్రు భార్యలయెడలఁ గృష్ణుని లీలావిహార
ర్తనములను గూర్చిన కథకు, మూలబీజములు కొన్ని యిం దగపడుచున్నవి. ఇక్కడ
ారదునకుఁ గలిగినట్లుగాఁ జెప్పఁబడినసందేహ మక్కడ సత్యాదేవియం దారో
పఁబడి చమత్కరింపఁబడినది. మఱియు నిక్కడ నీకౌతూహలమే నారదునికి
్త్వమును గలిగించి యాతని గర్వభంగమునకుఁ గారణమయినట్లు చెప్పఁబడినది.
రూపమున నారదుఁ డొక రాజును వివాహమాడుటకు బదులుగాఁ గాల
రూపుఁడగు నొకబ్రాహ్మణుని వివాహమయిన ట్లిందుఁ జెప్పఁబడినను, దేవీ
గవతకథలో లేని మామిడికాయనుగూర్చినవృత్తాంత మొకవిధముగా నిం దగపడు
న్నది. ఇట్లీపురాణగాథల కొకదారి తెన్ను కనఁబడదు. వీనికన్నిటికి మూలకథ
దో, దానినుండి యిన్నిపాఠభేదము లెందు కేర్పడినవో యన్వేషించి తెలిసి
నుట యావశ్యకమే యయినను నంత సుసాధ్యముగాఁ గనఁబడదు.

పూర్వ మార్యమహర్షు లార్యావర్తమున నుండిన కాలమున వారిచే
ింపఁబడిన యాయాపురాణ గాథలను గ్రహించి తరువాతి కాలపుకవు లాయా
థలను సందర్భానుకూలముగ మార్చి తమ కభిమానపాత్రకములగు దేశభాగ
లకు క్షేత్రములకు నన్వయించి నూతనగ్రంథములు, క్షేత్రమాహాత్మ్యములు

మొదలగువానిని రచించుచుండుటం జేసి, యేకథ యెక్కడిదో, యెట్లు పుట్టినదో తెలిసికొనుట కడుదుర్లభ మగుచుండును. ఏప్రాంతములవా రాయాగాథలు తమతమ దేశములలోఁ దా మెఱింగియున్న యాయాప్రదేశములకు క్షేత్రముల కును జెందినవనియే యెంచుచు, వానిమాహాత్మ్యమును బొగడుకొనుచు వాని మూలమునఁ దాము తరించి ముక్తిఁ బడయుదమని తలంచుచుందురు. ఇందుకుఁ బ్రసిద్ధమైన నిదర్శనమొకటి సారంగధరునికథ. ఈతఁ డాంధ్రదేశమునందలి రాజ మహేంద్రవరమునేలిన చాళుక్యరాజగు రాజనరేంద్రుని కుమారుఁడనియు, నాతని గూర్చిన కథయంతయు నాపట్టణముననే జరిగినదనియు పలువురు తలంచుచుండు టయేకాక, రాజమహేంద్రవర పట్టణప్రాంతమున నిది సారంగధరుని మెట్ట యనియు నిచ్చటనే యాతని కాళ్లు సేతులు తెగ నఱుకఁబడెననియు నిప్పటికిని స్థలజ్ఞులు చూపుచుందురు. ఇంతియేకాదు; చాళుక్యరాజగు రాజరాజనరేంద్రుని యాస్థానమున భారతమును దెనిఁగించిన నన్నయభట్టు రచించినట్లు చెప్పఁబడు 'యాంధ్రశబ్దచింతామణి' యనువ్యాకరణము కారణాంతరములచే నశించినదనియు, తండ్రిచే వధియింపఁబడియు సిద్ధులలోఁగలసి సిద్ధుఁడయి నివసించియున్న సారంగధరుఁడు బాల్యమున నన్నయభట్టునొద్దఁ జదువుకొనుటచే జ్ఞాపకముంచుకొన్న యీ గ్రంథమును దరువాతఁ గొన్ని శతాబ్దముల పిమ్మట నాంధ్రలోకమున కిచ్చెనను ప్రసిద్ధియు కూడఁ గొంతవఱకు వ్యాపించుట తటస్థించినది గదా! "హరిశ్చంద్ర ద్విపద" రచించిన గౌరనకాలమున కీకథ కాంధ్రదేశముతోఁగాని, రాజమహేంద్ర వరముతోఁగాని సంబంధ మేర్పడినట్లులేదు. ఏలయనఁగా నాతఁడురచించిన 'నవనాథ చరిత్ర' మను దానిలో నీకథ మహారాష్ట్రదేశమునకు సంబంధించినదిగానే చెప్పి యున్నాఁడు. ఆకాలములో నీకథకు రాజమహేంద్రవరముతో సంబంధము ప్రసిద్ధ మయి యుండిన నాతఁ డద్దాని నభిమానించి యుండునుగదా! దేవీ భాగవతమున నార్యావర్తమునందలి కనోజ్ పట్టణప్రాంతమున జరిగినదిగాఁ జెప్పఁబడిన నారదుని స్త్రీరూపమునుగూర్చిన వృత్తాంతమున కది యాంధ్రకవి చేతులలోఁ బడుటచేఁ గాఁబోలు గోదావరీ తీరమందలి సర్వవర క్షేత్రము నిలయమైనది. మూఁడవ యాశ్వాసమున బోయదాని తగులమునఁబడిన పుండరీకుని నివాసస్థానము యమునా నదీతీరమందలి మధుర యని చెప్పఁబడినది. యమునాతీరంబునఁ బిప్పల తరుచ్ఛాయాశీతలప్రదేశంబున సాలగ్రామార్చనము చేయు నతఁడు "కతిపయ దినంబులకే యచట నచట నాకలంబులఁ దినుచు గౌతమీపుణ్యభూమింజేరి యచట నొక యగ్రహారంబున భిక్షాటనము చేయఁదొడంగెను. దారిలోనున్న "కాళింగమధ్య

ఖండంబు లాంగూల శౌరదానదులచేఁ జాలఁ బండు " నని యాతఁ డెఱింగించి
యున్నను, అచ్చట నీతనికిఁ బట్టెడన్నము దొరకలేదు కాఁబోలును స్వీయదేశమును
టచేత నాగోదావరీ తీరమునందలి యొక యగ్రహారమునకు నాకలములఁ దినిపిం
చు నీతనిఁ గతిపయదినములకే యీకవి తీసికొని వచ్చియుండుట! రామాయణ
రతకథల విషయమునను వానియందు జనులకుఁగల యభిమానమునుబట్టి యే
శములవా రాయాదేశములం దాయాకథ లక్కడక్కడ జరిగినట్లే చెప్పుచుండు
యు నాయాస్థలములను జూపుచుండుటయుఁగూడ గలదుగదా! రామాయణ
న వింధ్యసమీపముననే హనుమంతునకు సముద్ర మగపడినట్లును, అచ్చటి
డియే యాతఁడు సముద్రమును దాటినట్లును అగపడుచున్నది. అదియే వాస్తవ
నచోఁ గిష్కింధ యెచ్చటనుండెనో, రామేశ్వరప్రాంతముగుఁ దక్షిణపుఁగోననుండి
రిధిఁ గట్టుటెట్లు తటస్థించెనో, వా రపుడు ప్రవేశించిన రావణుని లంక
ద్దియో నిశ్చయింప వీలులేనిస్థితి యేర్పడక మానదు. బహుశః ఆర్యజనుల
పాటు, వారి నాగరకతతోపాటు, నీకథలు కాలక్రమమున భిన్నప్రదేశములకు
గుచుఁ దారుమారయి యుండవచ్చు నని తలంపఁదగియున్నది.

మొత్తముమీఁద సందర్భానుకూలముగ నీ గాథలను సంస్కరించి
క్కచోఁ గూర్చుటచే నీకవి యొకచక్కని ప్రబంధమును రచింపఁగలిగినాఁడు.
కాల మీ రాధామాధవకవి గ్రంథములు ప్రకటింపఁ బడకుండుట రాయల
గమునాఁటి వాఙ్మయమున కొకకొఱంతయనియే చెప్పనొప్పును. వసుచరిత్ర
వాత పిల్లవసుచరిత్రలు బయలుదేరినట్లే యీతని విష్ణుమాయానాటకము
లుదేరినపిదప విష్ణుమాయావిలాసములు పెక్కు బయలుదేరినవి. అందు
సనూరి వెంకటపతి' రచించిన దొకటి యిప్పటికిఁ బ్రకటితమైన ట్లగపడు
ది. ఎరగుడిపాటి వెంకటకవి మఱియొక 'విష్ణుమాయా విలాసము'ను రచిం
. ఇది బిట్రగుంట వేంకటేశ్వరుని కంకితము.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ప్రతి ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తకాలయ ప్రతికంటె
మయినదిగాఁ గనబడుచున్నది. ఇందుఁ గొన్ని పాఠభేదములుకలవు. ఒకటి
వ సందర్భములలో నిందు లేని పద్యములుగూడ నందుగలవు. అవి యీ
థమునఁ జేర్పఁబడినవి. పాఠభేదములు గలచోటుల నుచితమని తోఁచిన
ము గ్రహింపఁబడినది. తక్కిన పాఠము లధోభాగమున నీయఁబడినవి.
తామంచు, పోతేనేమేలో, నీవేమిసేతు, ఏమనినమ్మెది. వనరుహానేత్రి" మొద
కొన్నిప్రయోగములు కవిబుద్ధి పూర్వకముగఁ జేసినవేగాని లేఖక ప్రమాద
ములు కావనుతలంపుతో మార్పసాహసింపలేదు. ఈ రెండు ప్రతులనుబట్టియే

ఈ గ్రంథము సరిచూచి ముద్రింపఁబడినది. వేఱుప్రతులు దొరికినచో నీ ముద్రణమునందలి లోపములు తొలఁగవచ్చును. తమ కార్యస్థానముననున్న యీగ్రంథముయొక్క యసమగ్రమగు తాటియాకుల ప్రతిని దయతో నొసఁగిన ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు వారికి వందనములు.

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము
మద్రాసు.
1-12-1933.

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య

శ్రీ ర స్తు.

విష్ణుమాయానాటకము.

ఎల్లనార్యకవికృతము.

ఆశ్వాసము. ౧.

పరీక్షిన్మహారాజు శుకయోగి నడుగుట.

తే. గీ. భాగవత ముఖ్యుఁడగు శుక ✤ బ్రహ్మచేత
భాగవత సత్కథాపర ✤ బ్రహ్మవిద్య
నెలమి వినుచుఁ బరీక్షిన్న ✤ రేంద్రచంద్రుఁ
డచ్యుత క్రీడలాత్మకిం ✤ పారఁబలికె.

చ. కనుఁగొన నింద్ర నీలమణి ✤ కాంతి నొకప్పుడు పూర్ణచంద్ర చం
దనరుచి నొక్కవేళ యరు ✤ ణద్యుతి కుంకుమ దీప్తినొక్కచోఁ
దనరి గుణత్రయాత్ముఁడయి ✤ తాన సమస్తమునైన దేవునిన్
వనరుహనాభుఁ బల్మరు మ ✤ నంబున భావనచేసి వెండియున్.

సీ. అఖిలంబునిండి ప్ర ✤ హ్లాద ప్రమాణోక్తి
వెలయంగ నిలిపిన ✤ విశ్వమయుత
ఆబ్రహ్మకీటశూ ✤ న్యంబైన వెంబైటి
నీటిలోఁ దేలెడు ✤ మేటి తనము
కంసకారాగృహాం ✤ గణమున రుద్రాది
జయనాదములఁ గన్న ✤ జనన కేళి
నిర్వికల్పస్థితి ✤ నిర్లేపుఁడై పర
బ్రహ్మంబుదానైన ✤ భవ్యమహిమ.

తే. గీ. తలఁపనచ్చెరు వంబుజో ✤ దరుని గుణము
లన్ని వర్ణింపఁ దరమె ప ✤ ద్మాసనునకు
నిట్టిపరమాత్ము నాద్యుని ✤ నెఱుఁగు నాతఁ
డతఁడు దానౌట నిస్సంశ ✤ యంబు మదికి.

వ. అని వెండియుఁ బుండరీకాక్షుని యక్షయగుణంబు లొక్కొక్క సమయంబున నపారగంభీర పారావారతరంగ సంఘంబుల చందంబున తండోపతండంబులై పొడముచు, నొక్కొక్క వేళను కాలరాత్రినిబిడనీరంధ్రతమోనిశితాతప జ్యోత్స్నాదిజ్యోతిః కలాపంబుల రూపంబున స్వకీయమాయాంతర్గతంబులై నిల్చుచు, నొక్కకాలంబున జగత్త్రాణ ప్రసరణ ప్రవీణత్వంబున దీపకత్వ నిరూఢంబులై సకలంబునం బ్రవర్తింపుచు నవాఙ్మానస గోచరప్రభావంబున నుండుటకు నరిదిపడి హర్షవిస్మయ స్వరూపంబగు మనంబున నమ్మునీంద్రు నవలోకించి పరీక్షిదీశ్వరుండు ప్రాంజలియై యిట్లనియె. 4

మ. మునినాథోత్తమ విష్ణుదివ్యకలనల్ ఽ మోదాద్భుతాపాదక
త్వనిరూఢిం నిగమాంత భావిత ప్రభున్ తత్వస్వరూపున్ విభున్
మననధ్యాన సమర్చనాభిమత స ఽ న్మానస్థితిం బొల్చియుం
దున శేషక్రియలందు సన్మునిగరి ఽ ష్ఠుల్ చాలసే వింపఁగన్. 5

వ. ఇవ్విధంబున ననన్యదైవ సామాన్య తేజోవిలాసంబుల వెలయు నిఖిలభువనైక నాయకుండైన విష్ణుండు పరమపురుషుండని యుపనిషన్మార్గంబులవలనఁ దెలిసి వేదసిద్ధాంత రహస్య వేదులగు మహామతులు, సర్గస్థితి ప్రళయవికార కలితంబులు నశేషప్రాణిగణ సంకీర్ణంబులు నగులోకంబులం బ్రవర్తించుటుడిగి తద్దివ్య విష్ణుధ్యేయ తేజోరూపంబు తుదిముట్టంగాంచితదాత్మకంబునుం బొందక మనంబు బహువిధకర్మ వ్యాపారంబులకుఁ బ్రేరేచి త్రివర్గ ఫలభోగంబు లనుభవించు నల్పసుఖానుసారు లగుచుందురు. దీనికిఁ గతంబేమియో సర్వంబు నధ్యాహరించి సంశయ విచ్ఛేదంబుగా నెఱింగింపవే మహాత్మా! యని ప్రార్థించిన నవ్వివేకనిధికి శుకబ్రహ్మ యిట్లనియె. 6

క. అవునీవు చెప్పినట్ల న
భువనైకస్వామి సకల ఽ పూజ్యుఁడు హరి వే
దవిచారణీయ పరత
త్వవిలాసము సృష్టినడుపు ఽ వాఁడును నరయన్, 7

ఆ. గీ. అతని నైజతత్వ ఽ మగు తేజమిట్టిది
యతనిగుణములిట్టి ఽ వతనిక్రీడ
లిట్టివని నుతింప ఽ నెఱుఁగవు వేద వే
దాంతములును నిశ్చ ఽ యంబుగాను. 8

వేదప్రశంస.

తే. గీ. శ్రుతులనంతములవి యెన్ని చూడ నందు
నర్బుదాంశంబయే మొ న హస్రగతుల
నాదిలో బ్రహ్మ వక్త్రప ద్మాంతరముల
నిండి ఘోషించు మధుకర నినదలీల. 9

క. అందొక పరమాణ్వంశము
నందైన సకృత్స్నముగఁద దర్థము తెలియన్
బొందుపడదు వ్యాసమహ
ర్షిందు ప్రముఖులకు నైన నృపకులతిలకా. 10

వ్యాసప్రశంస.

ఉ. వ్యాసమునీశ్వరుం డపర వారిజనాభుఁ డతండు నిష్ఠన
జ్ఞానను దేవతోత్తము మ హామతిమంతుని సుప్రసన్నునిం
జేసి తదీయ శిక్షనొక చేరికఁ గైకొని కొంతవేదమ
భ్యాసము చేసెఁ దాను చతు రాస్యముఖై చననాల్గు వేదముల్. 11

మతప్రశంస.

సీ. ఆవేదములు నాల్గు నవగతంబులు గాఁగ
చదివితదర్థముల్ వెదుక లేమిఁ
దదను రూపమున శా స్త్రములారు నష్టాద
శపురాణములు నోలి సంఘటించె
వేదబీజాంకుర విన్యాస సరణి గా
యత్ర్యాదిమంత్రంబు లనువుపఱచె
మతశాస్త్రములు యోగ మార్గశాస్త్రంబులు
నతిరహస్యములుగా జతనకట్టె
తే. గీ. నమ్మహాభాగుఁడిట్లు[1] వే దాదులందు
దనరు నర్థంబు వివిధ భే దములనడుచు
దానమతములు పెక్కయ్యెఁ దన్మతముల[2]
కన్నిటికిఁ గల్గెనధిదైవ తాంతర[3]ములు. 12

క. తామసరాజసమతములు
భూమి ననేకములు బహుళ ములు తదధీనం
బై మెలఁగు జగము సాత్త్విక
మామతములలోన సూక్ష్మ మై వర్తించున్. 13

1. ఆ. పాఠ-డిట్టె 2. ఆ. పాఠము-తన్మతంబులన్నిటికి గల్గెనది దేవతాంతరంబు! 3. ఆ. పా. తాంతరంబు.

క. మతములు మంత్రంబులు వాం
ఛితములు సేవార్చన[1]లును శిష్టాచార
వ్రతములును బదవిభాగ
స్థితులును భిన్నంబులగుచుఁ జెల్లుధరిత్రిన్. 14

శా. ఈమార్గంబున శాస్త్రవాక్యములు ప్రత్యేకార్థయుక్తంబులై
భూమిం బెక్కు మతంబులన్నడు[2]వఁగా బుద్ధిప్రకారోన్నిమ
త్సామర్థ్యంబున నెల్లవారు బహువాదప్రౌఢినాయామతం
బేమేలంచు భ్రమించుచుండ్రు తమకే దిష్టంబు తన్మాత్రతోన్. 15

క. అందఱికి నన్నిమతముల
నందముగాఁ దదధిదేవతాకృతులను గో
విందుఁడె యుచితఫలప్రా
ప్తిందుదిఁ బొందించు తద్విది[3]త లోకములన్. 16

క. సారస్వతసంపద్భో
గారూఢములగుచుఁ దలఁపు లా[4]వర్తించున్
గోరికల తమకమున మో
క్షారంభము లేదు పద్మజాదులకైనన్. 17

క. కేవలని[5]ర్వాణమునకుఁ
దావలమది సాత్వికంబు తత్పతిహరి యా
త్రోవకు నేరికిఁ జిత్తము
ద్రోవ[6]దు తన్మతయుగంబు త్రోవకుఁబోలెన్. 18

క. కావున నుత్తమ సాత్విక
ధీవిభవము గలిగి తదధిదేవతయగు నా
శ్రీవిష్ణుని నతినిర్మల
భావంబున నిలుపవలయు భక్తినిరూఢిన్. 19

శా. ఈరీతిం నిజసాత్విక క్రియలతో నేకాగ్రనిష్ఠన్ మహా
ధీరుండై హరిమూర్తి నాత్మనిడునా ధీమంతుఁడా మూర్తి సం
స్కారంబొప్పఁగనచ్చునన్[7] బ్రతిమయో జంజెందుచందానఁ దే
జోరూపంబున ముక్తుఁడై మెలఁగుఁజూ క్షోణీతలాధీశ్వరా. 20

క. వినుసహజ సాత్విక పుమ[9]త
మునవిర్మలహృదయ పద్మ మునఁ దిరముగ వి

1. ఆ. పా. సేవార్చనవ్రతంబులు దమకున్। గతిమెలగఁజేయు భోగ। స్థితులును. 2. ఆ. పా. నడపగా. 3. హిత. 4. లోవర్తించున్. 5. ప్రా. నిర్మా. 6. ద్రోవడు. 7. నంచు బ్రీతిమెయి. 8. వో (వో?) 9. సాత్వికత్వమ్మున.

ష్ణుని నిలుపుచుఁ దాదాత్మ్యం
బునఁ బొందుట దుర్భరంబు భూవరచంద్రా.[1] 21

ఆ. గీ. అంతసాత్త్వికశక్తి యయు నంత నిశ్చల
సూక్ష్మదృష్టియును వి శుద్ధమతియు
సంభవించుమాన సంబన్నమతుల
ప్రాలకున్న పరమ వైష్ణవులకు. 22

విష్ణుమాయానాటక ప్రశంస

చ. కమలదళాక్షుఁడింతటికి గారణమూ వెడగాని యింద్రజా
లముభువనత్రయంబు సకలక్రియలుండద ధీష్టకేళితం
త్రములరయంగ నాతని మ నంబున కెట్టులుదోచెనట్లవి
శ్వముజరియించు నెవ్వరికి శక్యముస్వేచ్ఛభరంబు నొందఁగన్. 23

వ. మహామాయా నాటక సూత్రధారుండగు నప్పరమ పురుషుండును జూపు దివ్యకేళీకృత్యంబులు బహువిధవిచిత్ర ప్రహ్లాద కారణంబు లవి వినవలతువేని సావధాను[2]ండవై యాకర్ణింపుము. 24

సీ. వాగీ[3]శ్వరుండయ్యు వనరుహగర్భుండు
శ్రుతికదంబము లెక్క చూడఁగలఁడె
భానుసహస్ర సం పద గల భానుండు
తిమిరమంతయును భే దింపఁగలఁడె
భువనత్రయము నే లు దివి జాధినాథుండు
చిత్తతృష్ణావధి చెప్పఁ[4]గలఁడె.
పటు గరుజ్జవ[5]రేఖఁ బరగుఖగేంద్రుండు
గగనంబు కడయెఱు గంగఁగలఁడె

తే. యట్లు తేజోగుణోత్కృష్టుఁ డై యనంతుఁ
డై నవిష్ణుని మాయా వి హారకలన
నమరగంధర్వసిద్ధ వి ద్యాధ రర్షి
యక్షరక్షోగణంబైన నరయఁగలదె. 25

మ. ఇదిమధ్యం బిదియాదియంతమిది రూ పిట్టంగి యిచ్చోటుత
త్పదమంచున్ హరియున్న రూపుశ్రుతులున్ భావింపలేవన్నచో
నిదమిత్థంబనిచెప్పనోపుదునె భ క్తైకావన ఖ్యాతునా
సదయాత్మున్ మదినిల్పుశక్తి ప్రతిభా సంయుక్తిపాటించె[6]దన్. 26

1. ప్రా. భూరివరేణ్యా, 2. అ. సావధానంబున, 3. ఆ. ణీశ్వ, 4. చేయఁగలడె, 5. గరుజవ, 6. అ. ప్రాపించెదన్.

వ. అని యంతశ్శ్రోత్ర మనంత పరధ్యానయోగాధీనంబుగావించి యుదంచిత రోమాంచకంచుకిత దేహుండును సంతోషరస స్రవదశ్రుధారా మధూళీబిందు సుందరదృగరవిందద్వంద్వ పునఃపునః ప్రకటీభూత హరిభక్తి సుధాప్రవాహుండును, కరతలముక్తాఫలీకృత ప్రాగ్వచశ్చూడా ప్రౌఢరహస్య వాక్యసహృదుపదిష్టభావి కైవల్య లక్ష్మీవిలాస సర్వస్వసంగ్రహణ[1]వ్యగ్రుండును, మధుర ప్రబోధోదగ్రుండును నగు నయ్యోగి కులాగ్రణి రాజకులాగ్రణి కిట్లనియె. 27

క. ధరణీశ్వర 'మమమాయా
దురత్యయా'యనియె నరుని - తో హరిమునుద
త్పరమోక్తికి ననుగుణమై
పరగెడు తన్మాయ విధము - ప్రకటింతుఁదగన్. 28

వ. అని తత్ప్రకారంబు ప్రపంచించునప్పుడు. 29

విష్ణుమాయాప్రభావంబు శుకయోగి చెప్పఁబూనుట.

సీ. క్రతుదీక్షితర్షిసం - తతికిదుగ్ధరసంబు
గురియు నాకనివాస - సురభి వోలె
సస్యాభివృద్ధికి - చాలంగ వర్షించు
ప్రావృట్పయోధర - పటలి వోలె
వేలాతటంబున - విబుధరత్నార్థంబు
ప్రభవించు నమృతకుం - భంబు వోలె
సత్యభామామన - స్స్వామికి నభివాంఛి
తము నిచ్చు పారిజా - తంబు వోలె
తే.గీ. పారికాంక్షి పరీక్షిన్నృ - పాలమౌళి
మధుకరస్వాంత సంతోషమయము లైన
కోరికలమిం[2]చు శుకముఖాం - భోరుహంబు
నందనందన గా[3]థామ - రం దధార. 30

క. మనసునకు గోచరింపని
వనజోదరు తత్త్వకలన - వాగ్వైఖరివ
ర్ణనసేయ నొరుల కెట్లగు
సునిశితవిజ్ఞాన నిధికి - శుకునికిఁదక్కన్. 31

వ. ఇట్లు చాటుకార వాక్పరంపరా సంపాదకుం[4]డేక ముఖుండయ్యు చతుర్ముఖ సహస్రముఖ జంఘాలిక కళాగర్వ నిర్వాహకంబగు శేముషీ విశేషంబున సరస్వత్సలిలాంతర్మగ్నంబులగు రత్నంబులుంబోలె నామ్నాయ మండల గర్భ

1. ఆ. సంగ్రహ సమగ్రుండును. 2. ప్రా ! ముంచె !! 3. ప్రా. 'గాథ", 4. సంపాదకందళితముఖుం."

స్థంబులైన హరికథా సందోహంబులుగూడం దిగిచి వసంతసమయ సమారంభ
విజృంభమాణ సురభికుసుమ విసరంబుల పవనసలుగొని దెసల పుణ్యగంధం
బులు వెదచల్లుచు సత్పురుషహృదయ మధుపాయి నికాయంబుల నాకర్షింప
సమకట్టి చెప్పనప్పారికాంక్షి యిట్లనియె. 32

విష్ణుమాయాప్రభావము.

క. శ్రేయస్కర విష్ణుమహా
మాయానిబిడాంధకార | మండలిఖద్యో
తాయిత తేజోమూర్తులఁ
దోయజభవముఖులు దిరుగు | దురు వినుమధిపా. 33

చ. జననసమృద్ధినాశములు | చంద్రకళావళి కెట్టులంబరం
బున ఘటియిల్లునట్లన యు | మోఘ దురత్యయ విష్ణుమాయయుం
దనవరతంబులోకనివ | హంబునకున్ బ్రహతంబుగావునన్
జనవర సర్వముంజలజ | నాభుని కైతవమగ్నమారయన్. 34

చ. ఉరగవరైక దండకలి | తోజ్వలలోక పరంపరన్ సురా
సురముఖ జంతుకోటిని డి | చూడ్కికి యతుకరండమట్లులై
పరఁగఁగఁజేసి యెల్లెడల | భక్తమనో నిలయాంగణంబులన్
దిరముగ నిల్పివేడుకలఁ | దేలుచు వైష్ణవమాయ భూవరా. 35

ఉ. నీలపయోధరావలివి | నిర్భరదీధితులాడ కాడకుం
గోలమెఱుంగు[1] తండములఁ | గొల్చి గ్రహించెడు మాడ్కి భానుతే
జోలవ చంద్రికాంశువులఁ | జూపుచుమా[2]పుచునుండు విష్ణుమా
యాలలితేంద్రజాలము ని | జాశ్రితకోటికిఁ బ్రీతిసేయుచున్. 36

క. భూమోజ్యోతిర్వైష్ణవ
మాయానాటక విధాన[3] | మర్దల పాంచా
లీయవనిక భాగవతని
కాయాంతర్నేత్ర కౌతు | కము నొదవించున్. 37

తే. గీ. ఆచతుర్ముఖకీట | పర్యంతజంతు
సంతతులు విష్ణుమాయోరు | జాలపటలి
దగులుచుందురు మత్స్యాది | తతులు వోలె
వితతతృష్ణాబ్ధి నీదుచు | విధి[4]నరేంద్ర. 38

మ. అరిషడ్వర్గగుణాత్ర యేంద్రియధర | ణ్యాకాశవాహ్న్యాతి మ
న్మరుదాశాంతరవత్సరర్తుకలనా | మర్యాదలై జాతిక

1. ఆ. మెఱుంగుదండముల, 2. ఆ. పాయకనుడు, 3. ఆ. 'విధానుమర్దర', 4. విడు.

ర్మరతిక్షాంతి తిరస్క్రియాదురిత ధర్మఖ్యాతి [1]పూజాదులై
చరియించున్ హరిమాయ ప్రాణిగతమై సర్వైక సేవ్యోన్నతిన్. 39
మ. హరిమాయావిభవంబు రాజ్యపదప ద్మాక్షీసుత ద్వేట్సహా
త్కరుణాశానుభవోత్సవ వ్యయగృహో ధాన్యాదులై తృప్తిమై
పరమాపత్సుఖ సంపదా[2]ర్తిగతులై ప్రాపించులోకంబునన్
సురమర్త్యాసుర ముఖ్యజంతు తతిఁదే ల్చుం[3]దూల్చుఁ గూల్చున్నృపా. 40

ప్రకృతిపురుష స్వరూపంబులు

సీ. మానవేంద్రవినుము మాయనాఁ బ్రకృతిత
త్త్వవిష్ణుఁ డతఁడు దానెవిష్ణు
డతఁడె మొదలితేజ మామీఁదమతిలేదు
దానినెఱుఁగు నిగమ తత్త్వవేది
పంచేంద్రియములకుఁ బరమంబులై యుండు
నర్థంబులఖిల వి ధార్థయుక్తి
నర్థంబులకు నెక్కు చైతనర్చు మనస్సు
నిఖిలప్ర[4]యత్నత నియతిగలిగి
మనసున కధికమై మను[5]నుసద్బుద్ధి ని
శ్చలసూక్ష్మదృష్టికి నిలయమగుచు
బుద్ధికి నుత్కృష్ట భూమిస్థమై విలసిల్లు
నాత్మ విజ్ఞానసీమాంతమగుచు
తే. గీ. నాత్మకతిరిక్తమగుచు మహత్తువెలయు
నంతకంటెను నవ్యక్త మతిశయిల్లు
నవలబురుషుండు పరకాష్ఠ యై వెలుంగు
ప్రకృతిలో నంబుధర గర్భ భానునట్లు. 41

వ. ఇట్లు పరబ్రహ్మ తేజంబున వెలుంగు పురుషుండు ఘటనిహిత ప్రదీపంబునుం బోలె నిబిడమాయావరణ మధ్యస్థుండై నిజతేజంబు సకలంబునక[6] గోచరం బని కేలీ సంచారపరాయణత్వం బపేక్షించి యేకైకకాలవళితంబై (బహుకాలంబు) పరిభ్రమించి కులాలచక్రంబు కరణిఁదిరుగు, స్వకీయ మాయాకాల చక్రంబున నావర్తించు బ్రహ్మాదులలోన పావకశిఖాంకూరంబువలన నంకురించు దీప[7] కలశపగిది నిజతేజోబ[8]లంబున మత్స్యకూర్మవరాహ నారసింహాది బహువిధరూపావతారంబులఁ బ్రతిఫలించుచు సౌందర్య వీర్య శౌర్య స్థైర్య

1. ఖ్యాత. 2. ఆ. సుకసంపదర్తిగతులైప్రాపించు లోకంబులన్. 3. పా-దాల్చు. 4. ఆ. ప్రవర్తన. 5. ఆ. 'మలయు' 6. సకలంబునకు. 7. ఆ 'పరంపరల.' 8. ఆ. లవంబున.

ప్రతాప ప్రభావనిగ్రహానుగ్రహ దాక్షిణ్యంబు లత్యుత్కృష్టంబులై వెలయ శంఖచక్ర గదాపద్మ పీతాంబర కౌస్తుభ వనమాలికా శ్రీవత్సలాంఛనప్రముఖ లాంఛనంబులతోఁ జతుర్దశభువనంబులం బ్రవర్తించుచు, సర్గస్థితిప్రళయ కర్తృత్వంబునఁ బ్రాణివర్గంబుల నడుపుచుండు, నయ్యవతారంబులలో మిక్కిలి కృష్ణావతార విలసితుండగు విష్ణుండు సహజమాయా మానుషవేష ధారియై తత్పురుష ప్రభావంబు గలిగి విహరింపుచుండు. అతండె కాఁడె • కౌరవ కులం బాహుతింగొని ధర్మనందనుఁ బట్టంబుగట్టి భవద్వంశంబునిలిపిన భక్త పరతంత్రుండు. తత్కపట కేళీకృత్యంబులు సువ్వె, మాయావిధానంబులు. నీకుఁ జెప్పనమకట్టిన కథాప్రసంగంబు నదియు వినుము. 42

క. భూమిన్ "సర్వం హ స్తి ప
దేమగ్న"మ్మనెడు మాడ్కిఁ దెలియఁగఁ దన్మా
యామగ్నము శివవిధిర
క్షోమరమాయా విధంబు నవనీనాథా. 43

విష్ణుమాయాతిశయత్వము.

తే. దేవ గంధర్వ యక్షదైతేయతతికిఁ
గలవు మాయలు విను మల్పకాలగతులు
సలిల జనిబుద్బుదాంబుదచ్ఛాయలట్టు
లన్నిటినిమ్రింగి హరిమాయ యతిశయిల్లు. 44

క. జలరుహ నాభుని మాయా
విలసనమున సుళ్లుగొనిన విధమదివినవే
జలజజ శివ వాసవముఖు
లల వడి నుడిగాలిఁబడిన యాకులు వ్రాలెన్. 45

తే. జాతి పుష్పంబునందు వాసనయుఁ బోలె
దీపమునఁ బ్రభ వ్రాలెనా దేవదేవుఁ
గలసి యన్యోన్య సౌభాగ్యగతిఁ జరించు
సిరియు గర్వించి హరిమాయఁ జిక్కువడియె. 46

వ. ఇవ్విధంబున ననవరత సన్నికృష్ట సాంగత్యంబున నద్దేవునికిఁ బ్రాణేశ్వరియై విశాలవక్షస్థల కౌస్తుభరత్నసింహాసనంబున భాసిల్లు సంపద్విలాసినియును, నిరంతర సందర్శన పారాయణ ప్రారంభంబున నయ్యంభోరుహనాభు నాభ్యంభోరుహంబున బంభరాయమాణుండై యుండు నంభోరుహసంభవుండును, నమేయ కల్యాణగుణ సాదృశ్యంబున వేఱులేని మచ్చికలతో హరిహరు లేకాకృతియనుటకు నాదైత్యారింగూడి దంటయై నిలిచిన ఫాలలోచనుండును, సతతంబును నారాయణాష్టాక్షరీమంత్రసంస్మరణశ్రవణ కుతూ

హాలంబున నా పురాణపురుషు నాశ్రయించి తన్మంత్రముఖరియగు వీణెఁ గైకొని పరమభాగవతుండై భవపంకంబునం బడక నిరాతంక సుఖయోగంబునం జెంది, మోహాయత్త విషయరస సంజాత ప్రభూతరోష కషాయితస్వాంతులై పోరలువారింజూచి ప్రహసించుచు హర్షించుచుఁ జరియించు నారద మహామునీంద్రుండును, మొదలుగాఁగల మహామహి మాంధ్యులు లోకంబుల నల్పప్రాణి మండలంబుల తేజంబులం దమ తేజం బులచేతం గుదియించుచు, నిశానమయజ్యోతి రింగణ గణద్యుతుల నమ్యె కొలంది మాయించు నతిస్థూల సూక్ష్మ ప్రదీపాంకురంబుల మాడ్కిం బ్రకీపించుచుఁ దమలోన లీలారూపధరుండై తన మూలరూపంబు దాఁచి కలసి మెలసి వర్తించు నయ్యాచ్యుతుని నొరసి చూచి యనంత తేజో ధాముం డగు ప్రభాకరు సన్నిధింబోలె నిస్తేజులగుదురు. మున్ను చన్న కథలుగలవు. చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 47

క. మీాతాత ధర్మనందనుఁ
డాతత[1]విభవాధికారయశములఁదా[2] నే
కాతప వారణముఁగ వను
ధాతల మొక్కరుఁడ యేలె ౯ ధర్మోన్ముఖుఁడై. 48

ధర్మరాజుయొక్క ప్రశంస.

సీ. ధర్మదేవతకు ను౯ద్భవమొంది యత్యంత
ధర్మపరాయణ౯త్వమున నిలిచె
రాజసూయ మహాధ్వ౯ర మొన్మనర్పఁగఁ బూని
[3]గుఱుతుగా రాజుల ౯ చెఱలుమాన్చె
సత్యప్రతిజ్ఞ వి౯శ్వమునిండ బలవంతుఁ
డయ్యును వనవాస ౯ మాచరించె
[4]తేజితఖడ్గధా౯రాజలౌఘంబునఁ
గౌరవవంశ పం౯కంబుగడిగె
తే. గీ. నిఖిలదిఙ్మండలాధీశ౯నిత్యదత్త
వస్తు విస్తారపూరిత ౯ వాజిమేధ
యాగభాగాది నందితేం౯ద్రాదిదివిజ
నిర్మితఖ్యాతి నొప్పునా ౯ ధర్మసుతుఁడు. 49

వ. ఒక్కనాఁడు. 50

1. విద్యాదిగౌరవాంతంబున 2. ఆ. పా. పాంత్తంబునసె। శాతప. 3. గురుతర రాజులం. 4. జితఖడ్గధారాజ లౌఘంబు చేతను.

ఉ. ఇందు కులప్రభూతపృథివీశ్వరుఁడో[1]దలపట్టభద్రల
క్ష్మీనందనరారి యెక్కఁగఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కిన యాసముజ్జ్వల
త్సుందరరత్న సింహముల శోభిలుచున్న పసిండిగద్దెఁ బెం
పొందఁగ నింద్రులీలఁ గొలువుండె సమన్నృపదీపితాంఘ్రుఁడై. 51

సీ. కౌరవాధీశోరుకాండద్వయద్రోహి
పటుగదాహస్తుండు పవనజుండు
కర్ణవక్షఃపీఠఘట్టన చణబాణ
జనక గాండీవపాణి సవ్యసాచి
చటుల కౌరవ్య పక్ష [2]విపక్ష నిగ్రహ
వ్యగ్రశౌర్యుఁడు మాద్రి యగ్రసుతుఁడు
కైతవద్యూత విగ్రహకారి సౌబల
హననధుర్యుఁడు నకులానుజుండు
తే. ననుఁగుదమ్ములు నలుగురు నర్థిఁ గొలువ
నింద్రునకు గీష్పతియుఁ బోలె నెనయఁ దనకు
ధౌమ్యుఁ డుచితాసనమున సద్ధర్మకథల
వలన రాజర్షిమార్గముల్ దెలుపునపుడు. 52

వ్యాసముని వచ్చుట.

ఉ. కౌరవ పాండవేయ కులకర్త కళింద సుతాంతరీప వి
స్ఫారతరా కరోద్భవ లసద్రుచి సాంద్ర మహేంద్రనీల మం
భోరుహసంభవాకృతి విమోహిత మోహారణప్రచండ వి[3]
ద్యారవిమండలోదయము వ్యాసమహాముని దోఁచె ముందటన్. 53

సీ. జమున పుంభావమై సాక్షాత్కరించెనో
లలిత మహేంద్ర నీలములప్రోవొ
సవ్యసాలగ్రామ నగశృంగ మెగసెనో[4]
సుస్మేరకల్హార సూనవనమొ
కోమల పల్లవాంకురిత తాపింఛమో
ఘనతరామృత మేఘ ఖండభరమొ
సామాధి దైవతోద్దామ విలాసమో
హరిమూర్తి నచ్చొత్తినట్టి రూపొ
తే. యనఁగ దూర్వాంకుర శ్యామలాంగ దివ్య
కాంతి చకచక లాశలఁ గడలుకొనఁగ

1. వీశ్వరమేయుల. 2. (ఆ. పా.) పక్షపాతనిగ్రహ. 3. విమోహ తమోహ తమోహారణ.
. ఆ. పా. మెసలెనో.

నిష్టదైవంబుపోలె సకృమిద్ధకరుణ
నెదుటఁ దోచిన వ్యాసముకసీంద్రుఁ జూచి. 54

ధర్మరాజు వ్యాసులవారికి నమస్కరించి పూజించుట.

క. మానసము నిండివెలువడు
న్నానంద రసంబుపోలె నశ్రులు దనక
న్నోనల దొరఁగఁగఁ గ్రక్కున
నా నరపతి గద్దెడిగ్గి యంఘ్రుల కెఱఁగెన్. 55

మ. సకలక్ష్మావర సార్వభౌమ పదవీసామ్రాజ్యపీఠస్థుఁడిం
దు కులగ్రామణి ధర్మనందనుఁడుదోడ్తోఁగూడి తత్సోదర
ప్రకరంబున్ నిఖిలోర్విపాలక సుహృన్మిత్రవ్రాతంబులున్ ప్రమొక్క ర
త్నకిరీట [1]ప్రసవార్చ్యలందనరెఁ దత్పాదద్వయం బయ్యెడన్. 56

వ. ఇట్లు సహజన్మ సామంత సుహృత్సంతానంబుతోఁ బ్రణమిల్లి వినయ విన
మిత శరీరముకులీకృతహస్తారవిందద్వంద్వసందర్శితభక్తితాత్పర్యంబులతోఁ
దోడ్కొనివచ్చి సభామంటపమధ్యప్రదేశంబున సమున్నతకుశాసనంబున
నునిచి పూజించి తదనుమతంబున నిజసింహాసనాసీనుండై తగినవారలఁ
[2]దగిననెలవుల నుచితపీఠంబులనుండ నియమించి ప్రాంజలియై యభిముఖుం
డగు నాధర్మతనయు నవలోకించి కృపాయత్తచిత్తంబున నమ్ముని కులోత్త
ముం డిట్లనియె. 57

వ్యాసుఁడు ధర్మరాజును శ్లాఘించుట.

మ. జననాథోత్తమ ధర్మనందన ! హరిశ్చంద్రదశుమా భర్తతో
నెనయై నిల్చితి సత్యవాక్యమున ధాత్రీశోత్తమశ్రేణిలో
ననినిన్నె[3]చ్చెద నట్లకాదె, సుజనుండై నట్టి వాఁడార్యవ
ర్తన వర్తించినఁ గీర్తియున్ సుకృతముం బ్రాపింపదే యెయ్యెడన్. 58

శా. ప్రాలేయాంశు కులావతంసములలో భాస్వద్వయోద్భూతభూ
పాలశ్రేష్ఠులలోన రామునిక్రియం భాస్వద్గున బ్రహ్మవి
ద్యాలక్ష్మిప్రభవంబు శౌర్యనయయుక్త [4]భ్రాతృసౌజన్యముం
దైత్రిలోక్యంబున నెన్నుకోవెలసి తాకర్యస్తుత్య ధర్మాత్మజా. 59

క. జలరుహ సంభవముఖులకుఁ
[5]గొలఁది యెఱుంగంగరాని గోవిందుఁడు నీ

1. ఆ. పా. ప్రసవార్చనంద్దనరె. 2. నయ్యోనెలవుల. 3. నని నిన్నెంచగ. అనిమున్నెచ్చెద
4. ఆ. పా. 'నయయుక్తి' 5. కొలదియు నెరుగంగ్గరాని.

కులమునకుఁ గూర్మిచుట్టము
చెలికాఁడును నయ్యెనేమి । చెప్పుదునింకన్. 60

వ. అని హరిం దలంచి తద్భక్తవత్సలత్వంబు నూహించి. 61

తే. భక్తపరతంత్రుఁడై నయా । పద్మనాభుఁ
డేడుగడయును దానయై । యెల్లకడల
మిమ్ముఁ బ్రహ్లాదుబోలెన । మేయకరుణఁ
[1]దగిలి రక్షించె ఘోరదుర్దశలవలన. 62

సీ. కావఁడే మానంబు । కౌరవసభలోన
పాంచాలికక్షయాంబరములొసఁగి
యాఁకొన్న దుర్వాసు । నలుక చేపడకుండ
నరయఁడేనిను పులోకార్థియగుచు
రవిఁగ్రుంకకుండ సైంధవుఁద్రుంచుసవ్యసా
చిప్రతిజ్ఞ నిలుపఁడే । చిక్కుఁబెట్టి
ధృతరాష్ట్రు కౌఁగిట । మృతిమాననుక్కుకం
బముచేతఁ బ్రోవఁడే । పవనతనయు

తే. [2]నాదరింపఁడె నారాయణాస్త్రవహ్ని
బలము దెగకుండ ద్రోణిశాపంబువలన
నుద్ధరింపఁడెమీవంశ । ముర్వినెడల
కుండఁ గృష్ణునివంటిహితుండుగలఁడె. 63

వ. వెండియు నాఖండలాదులయెడ నసురులుంబోలె పాపవర్తనులైన ధార్తరాష్ట్రులు మీమేలు సహింపఁజాలక యకారణంబ వైరంబునూది కర్ణసౌబలుల దుర్మంత్రంబున నట మిమ్ముఁ గపటవ్యాపారంబున హింసింప సమకట్టి చేయు దుష్కృతంబులన్నియు మీరెఱుంగకుండిన సర్వాంతర్యామిగావున నయ్యనంతుండు దూరస్థుఁడయ్యు నికటస్థుండునుంబోలె నిరర్థకంబులు గావించుచుండు. మీరెల్ల నచ్చెరువడిచూడ భగదత్తుండు వైచిన దేవాసుర నిరంకుశంబగు వైష్ణవాంకుశంబు విజయునిం బొలియింపకుండ నడ్డమై ముందట నిలిచి దాని తన కౌస్తుభగ్రైవేయ లక్షితంబైన వక్షస్థలంబున వైజయంతికి దండయగు పూదండగా ధరియించియు నింద్రదత్తయగు నుగ్రశక్తిపార్థునిమీఁద వైవకుండ కర్ణదుర్యోధనాదులకు మఱపుఁబుట్టించియు, నారాధేయుండలిగి యేసినయమోఘనాగాస్త్రంబు తాకునంబోకుండ రథంబు గ్రుంగనదిమియు, ప్రత్యస్త్ర శూన్యుండైన నరుని తలఁగాచియు, భీష్మద్రోణ కృపాశ్వత్థామ

1. కలిగి రక్షించె ఘోరదుఃఖములవలన, 2. ఆ. పా. ఆశ్వసింపఁడె.

కృతవర్మ ప్రభృతి మహావీరపురుషుల మంత్రవీర్యవంతంబులగు ననన్యవార్య శౌర్యదివ్యాస్త్ర సంఘంబు లసంఖ్యాంబులై విలయసమయ ధారాధర ఖండంబులవలనం దొరఁగు [1]పిడుగుల చందంబున పైఁబయింబడునప్పు డద్దేహంబు దహింపకుండఁ దదీయ తేజోవహ్నులంతర్ధానంబు నొందియుండం దోడ్తోన సంస్తంభింపఁజేయుచుఁ, బోరుతుది ధనంజయుం దొలఁగించి యయ్యనల శిఖాముఖంబులకుఁ దురగ సహితంబగు రథంబునాహుతింగాఁ జేసియుఁ, బుత్రశోకార్తింగుందు గాంధారి క్రూరశాప వ్యథాభారంబు మీయుందఱకు లేకుండం బరిహరించి తానే వహించియు, నపార కౌరవకుల పారావారంబు నిశ్శేషంబుగా శోషింపంజేసియు నశేషసముద్ర ముద్రితవసుంధరా భార ధౌరంధర్యంబు నీకుఁ బాపరహితంబుగా ననుగ్రహించి నినుం గీర్తిసుకృతంబులకుం బ్రథమగణ్యునిఁగాఁ బ్రసాదించె నదియునుంగాక.— 64

సీ. మేనత్తయనిగొంతి ✽ మెయికొని పూజించు
నెమ్మిమఱందియై ✽ నీకు మ్రొక్కు
ననుఁగు నెచ్చెలికాని ✽ యట్లపావని మెచ్చు
నర్జునుఁ దనప్రాణ ✽ మనితలంచు
కవలసాత్యకియందుఁ ✽ గలకూర్మి పాటించుఁ
బాంచాలిఁజూచుసు✽భద్రవోలె
నాత్మకృత్యములుగా ✽ నరయునీపను లెల్ల
మేలుసేయనెకోరు ✽ మీకు నెపుడు

తే. తల్లిదండ్రులమీఁద సో✽దరులమీఁద
ధర్మపత్నులమీఁద నా✽త్మజులమీఁద
లేదుమీమీఁదఁగల్గు ప్ర✽హ్లాదభరము
ధర్మనందన ! దేవకీ ✽ తనయునకును. 65

మ. అమరేంద్రర్షులచేత మ్రొక్కగొను న✽య్యంభోజ పత్రాక్షుఁడ
య్యమరేంద్రర్షులుచూడ నెమ్మిఁ బ్రణతుం✽డై కంటికిన్ రెప్పచం
దమునన్ నీకు సహాయుఁడై తిరుగుచు✽న్నాఁడట్టి నీవంటియు
త్తముఁడాదివ్యులయందునైనఁ గలఁడే ✽ ధాత్రీశు లింకేటికిన్. 66

వ. అని సాత్యవతేయుండు పలికిన సత్యవచనంబులు విని ధౌమ్యపురోగములైన గురువిద్వజ్జనంబులును, భీమార్జున నకుల సహదేవులును సేవాగతులై యున్న సూర్యసోమవంశ సంభవులగు నుత్తమక్షత్రియులును హితామాత్యవర్గంబులు నట్లయౌనని పరస్పరాలోకన స్వీకృతాంగీకారులై యతిహర్షంబునం బొంది దేవకీనందను దయాదాక్షిణ్యంబుల నభినందించుచున్నం గొలువు

1. వెడిపిడుగు.

భృంగ సంగీతంబులతోఁ జెంగలువకొలను మెలంగిన చందంబున నందంబయ్యె, నమ్మహారాజ శ్రేష్ఠుండును మునిగరిష్ఠుని ముఖచంద్రబింబంబు వలనం దొరఁగిన పుండరీకాక్షుని నామాక్షరంబులను నమృతబిందుబృందంబులు శ్రుతిపుటంబులం బడిన యప్పటినుండియు నంతర్నిరీక్షణంబున నుత్ఫుల్ల పులకకలికాభిరామాంగంబుతో నంతరంగంబు నిరంతరానందరస సరసి తరంగంబుల నోలలార్చుచున్నవాఁడై సుఖపారవశ్యంబువలనఁ గొండొకదెలిసి బ్రహ్మధ్యానానంతరంబున యోగిపుంగవుండునుంబోలె కన్నులువిచ్చియంద ఱంగలయు నాలోకించి యమ్మహాభాగున కిట్లనియె. 67

—ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణ ప్రభావము వర్ణించుట.—

క. ఆహా కృష్ణుని సుగుణ
వ్యాహారము లింతయొప్పకోనా విన నవము
క్తాహారకలాపములకు
సాహాయ్యమొనర్చుమీావకచస్సామగ్రిన్. 68

క. హరినామోత్కరములుశుభ
కరములు త్రైలోక్యవిజయకరములు శ్రేయ
స్కరములు హితకార్యవశీ
కరములు సత్పురుష సౌఖ్యకరములు వినినన్. 69

చ. కలమృదు వల్లకీరవము కంటె వసంతవిహారచారుకో
కిలనినదంబుకంటె నళి కీరరుతంబులకంటె తాళసం
కలితమృదంగశబ్దముల కంటె మనోహరకామినీవచః
కలనలకంటెనింపొసఁగు నా చెవికిన్ హరినామవర్ణనల్. 70

క. మీారానతిచ్చినట్లన
నారాయణుఁడార్తరక్షణ పరాయణుఁడా
ద్వారవతీపురపతియా
ధారము లేకున్న బ్రతుకఁ దరమే మాకున్. 71

క. జలరాశి మగ్నవసుధా
తలమెత్తిన క్రోడమూర్తి తాఁగావుననా
కులముద్ధరించె హరియు
మ్మలఁగౌరవార్ణవ[1]మున మునిఁగిన దానిన్. 72

ఆ. భక్తితోడఁ దన్ను భావించు దీనుల
నెలమితోడఁ బ్రోచు నెనరుగలిగి

---

1. వ్యాన్వయమున.

కోరి తన్ను వెతకు § వారికి వెన్నిధి
యట్లుదోఁచి ప్రోచు § నచ్యుతుండు. 73

వ. అంతియకాదు. ప్రబలతరతృణస్తంబసముచ్ఛేదనానంతరంబున వర్షధారాభిషేచనంబుచేత సస్యభరంబును, విషవృక్షకంటకలుంఠనానంతరంబున వసంతసమాగమంబుచేత నుద్యానవనంబును, సంసార సంకుల విషయభోగ వైరాగ్యానంతరంబున చిదమలానందలహరిచేతం బరమయోగి హృదయంబును, బహుళ బహుదీర్ఘవ్యాధి మోచనానంతరంబున హితాన్నపానాదిక ద్రవ్యవిభవంబుచేత శరీరంబును, దురహంకారకాకవిద్విషాత్పశుకంఠదారుణ ఘంటాఘణఘణత్కారనిరాకరణానంతరంబున రసికసుకవికావ్యప్రసంగ గంభీర వచస్సారస్యంబుచేత నాస్థానంబు నెవ్విధంబున నభివర్ణింప నొప్పునట్లన క్రూరకౌరవ్యకులపంకకళంకక్షాళనానంతరంబున చక్రధరునికరుణా కటాక్ష నిరీక్షణంబుచేత జగదేకపూజ్యంబైన కరినగర సామ్రాజ్యంబు నాకు సిద్ధించినయది. అమ్మహాప్రసిద్ధియుఁ బ్రతియుగంబునఁ బ్రహ్లాదచరిత్రంబును గజేంద్రమోక్షణ ప్రకారంబును విభీషణ పట్టాభిషేకపుణ్యకీర్తనంబును ధ్రువోపాఖ్యానంబునుంబోలెఁ జంద్ర సూర్య సాగర మేరు ధరణీ తలంబులుంగల కాలంబు వెలయు హరిసమకట్టిన వాఁడు. మఱి యట్టి ప్రభావంబు బ్రహ్మ రుద్ర మహేంద్ర గంధర్వ యక్షరాక్షస సిద్ధవిద్యాధర శ్రేణులలో నెవ్వరికైనం గలుగుట వినియైన నెఱుంగుదుమే. ఈ ముకుందుండే పరమపురుషుండది యెట్లంటేని. 74

చ. హరియును నేముఁ గూడినది § యాదిగ నమ్మహనీయ మూర్తివి
స్ఫురదురుతేజమాత్మఁ గని § పొందుగఁ గేలిమనుష్య వేష సుం
దరుఁడగు నాది పూరుషుఁ డితండని మ్రొక్కఁ దలంచి, యాతఁడే
పరువడి మ్రొక్కినం బ్రకృతి § బాంధవుఁడంచును గూర్మి సేయుదున్. 75

ఆ. మ్రొక్కి నిలిచినపుడు § మక్కువ మఱఁదిగా
గారవించి శౌరిఁ § గౌఁగిలింతు
వెనుక నితఁడు దైవ§మనుభీతి వాటిల్ల
భక్తి నుతియొనర్తు § భావ[1]వీథి. 76

మ. గురుభీష్మార్జున సూనులాజిఁ బడినన్ § క్షోభించి మే[2]మార్తిచేఁ
బొరలంజూచుచు మందహాసవదనాం § భోజంబుతో నుండ నె
వ్వరు వద్దందుది మేలెకాఁదలఁచు భా§వం [3]బుట్టనేనా మహా
పురుషుం జూచుచునుందు నయ్యెడలు దాఁ§బోవుందదాలోకనన్. 77

1. ఆ. పా. విధుల. 2. మోహార్తిచే. 3. బెట్లు.

క. సంధియొనర్పనెకోరుదు
బంధుక్షోభమునకోడి పలుమరునదిని
ర్బంధప్రయత్నమనియును
సంధింపఁడువెంచునీరక సమె యిరువాగుల్. 78

ఉ. అన్నలు దమ్ములుం గురులు నాప్తులు విప్రులు నాశ్రితాళియుం
బన్నినపోరు ఘోరమగు పాతకమేలని మానఁ జూచినన్
మిన్నక సాక్షిమాత్రములు మీరలు దీనికి మూలమేనె కా
నున్నది కాకపోదనుచు నుల్లముఁ దేర్చుఁ [1]దదీయబుద్ధిచేన్. 79

చ. కురుకులసంక్షయంబు నృపకోటుల చావుతదాప్తమిత్రసం
హారణము తత్కులాంగనల యార్తరవోత్కట వహ్నిపాతని
ష్ఠురరభసంబుచూడనతిశోకభయంబగు మాకునమ్మహా
పురుషుఁడు భార[2]మెల్లడిగి పోయెనటంచు[3]హసించునవ్వలన్. 80

వ. అదియునుంగాక. 81

తే. కనకపీతాంబరంబుతోఁ గౌస్తుభంబు
తోడనానందమగుహరి దోఁచునెపుడు
కమలనేత్రుఁడునాకన్నుఁ గవకునెదుట
నిఖిలరూపంబులనుజెందు నీడఁబోలె. 82

చ. జలధ[4]రకోమలావయవ సంపదతో వెలిదమ్మిరేకులం
గలకలనవ్వుచున్న తెలి గన్నులతోహరివచ్చి ముందటన్
నిలిచినఁజూతుఁ గొండొకవి నిశ్చలదృష్టులఁ జూడఁజూడను
జ్వాలరుచిరాశియా, నవయవంబులు చూపకయేమిచెప్పుదున్. 83

శా. ఆతేజంబును నీలపీతసితవర్ణాయత్తమై క్రమ్మరన్
శ్వేతంబౌనరుణంబయౌనసితమౌ వేర్వేఱనిల్లెట్టి[5]దో
చూతంబంచుఁ దలంప నెప్పటిగతిం సువ్యక్తకృష్ణాగతిం
చేతఃప్రీతియొనర్చు మద్భ్రమపరిచ్ఛేదంబు నౌనంతటన్. 84

క. ఇదియెల్లనెఱిఁగియునునా
మదిఁగృష్ణుండాదిపురుష మయుఁడనుతలఁ ప
ట్లాదవఁ గనీ [6]విజ్ఞానం
బదియేమొకొయనుచువగ[7]తు ననవరతంబున్. 85

---

1. ఆ. పా—నేపుణతదియ్యబుద్ధికిన్, 2. భారమెల్లడగిపోయె, 3. హరింద్దలఁపునవ్వలనూ, 4. రుచా, 5. వెర్వేర నిల్లెఁన్నుచున్, 6. తత్వజ్ఞానంబది, 7 దలతు.

కృష్ణుని యాథార్థ్యము వ్యాసులవారిని ధర్మరాజడుగుట.

వ. ఇవ్వి చిత్ర కృత్యంబు లెట్టివి, యమ్మహానుభావుండునిగూఢ తేజుండై శాణోత్తేజితంబుగాని మాణిక్యంబు చందంబుననున్నవాఁడు దర్శితాదర్శిత ప్రభావుండై జలధివిలోల వీచీనిచయ ప్రతిబింబిత ప్రభాకరుననుకరించుచుఁ [1]బ్రవర్తించు. దీని విభజించి కృష్ణుని కలరూపంతయు మీ దివ్యదృష్టిం బరామర్శించి వచింపుఁడు. మీరు త్రికాలవేదులు. సకల విద్యాపారంగతులు నఖిలసచరాచర జగద్వ్యవహార విజ్ఞులునగు వివేకనిధులు. మీకు నగోచరంబులైన యువిలేవు, పెద్దకాలంబునను[2]బట్టి నామనంబు తత్సందేహాదోలాయమానంబై యున్నయది. మీ సత్యవాక్య కౌశలంబునం గైతవచ్ఛాదితంబైన తత్స్వరూపంబు రాజహంసముఖంబున నుదక సమ్మిశ్రితంబైన దుగ్ధరసంబునుంబోలె నేర్పడునని ప్రార్థనాపూర్వకంబుగాఁ దన్ను ధర్మనందనుం డడిగిన యపూర్వ తాదృక్ ప్రశ్నంబునకు నచ్చెరుపడి వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు కొండొకదడవు నిష్కంప నిస్తరంగ తరంగమాలి[3]యుంబోలె నూరకుండి తన యంతర్గతంబున నిది విష్ణుమాయా విభ్రమంబని నిశ్చయించి యిట్లనియె. 86

ఇదియంతయు విష్ణుమూర్తి మాయయని వ్యాసులవారు చెప్పుట.

క. ఈయెల్లదియు[4]ను నాతని
మాయానాటకము విష్ణు మాయ యెఱుంగం
దోయజభవునకు నరిదిత
దాయత్తంబీజగత్త్రయంబును నధిపా. 87

చ. తనఘనమాయలోకము, నిదానముదానికిఁ దాన కృత్యముల్
దనయవ కర్తదాన నఘ లత్వము బొందెడువాఁడుదాన ధ
ర్మనియమకారిదాన పర మంబగు తేజముదాననైు జగ
ద్వినుతుఁడులోకముల్నడుపు విష్ణుఁడు సర్వముదానకావునన్. 88

చ. నెఱినిజతత్వమేరికిని నిర్ణయమొందఁగ నీఁడులీలమై
మెఱపును బోలెఁగొండఱకు మేయదయాకృతిఁజూపుఁజూపిత
న్నెఱిఁగితిమన్నమాయఘుటి యించు నహంకృతిఁబాసి భక్తిమై
నఱగొఱలేనివారికి నిరంతరముం గనుపట్టుభూవరా. 89

వ. అతండు కపటనాటకుండు తనమాయా నిర్మితంబగు జగంబెల్లు నడపవలయు నట్లు నానారూప వర్తనంబులం గార్యసంసిద్ధిఁ బ్రవర్తించు నీవడిగిన సంశయంబులెల్ల నేర్పరించెద వినుము. 90

1. ప్రా—వెడలి, 2. నకుంబండె. 3. మాలికయుం. 4. ఆ. షా. వినుము.

విష్ణుప్రభావము.

క. వనజాక్షుఁడు నీరూపునఁ
దన తేజమునిల్పికొంత / దనపనిఁ దీర్పన్
నినుఁబెద్దఁజేసి మ్రొక్కను
జనవర సహచరితకార్య / సఫలతకొఱకున్. 91

చ. అనలరవీందు రుద్రజల / జాసన వాసవులందునున్నయి
య్యనుపమదివ్యతేజమును / నాహరియంశమకాదె వారివం
దనములఁ దన్పఁజేయుతఁడు / తద్విషయంబులఁ గూడిమర్త్యవ
ర్తనమున నేరికిన్ సహజ / తత్త్వముఁ జూపకమాయపెంపునన్. 92

వ. కావున నీకు మ్రొక్కుట బంధుభావంబని తలంపకుము, [1]తనను దానే సన్మానించుకొనుటగా వితర్కింపు మతనికి నీవు నేనని భేదంబు లేదు. పూ[2]జ్యపూజక పూజారూపంబులు విష్ణుండ. 93

క. వన[3]జాసను శాసనములు
తనమాయాకృతములగుటఁ / దాఁ బన్నిన మే
లును గీడును జంతువులొం
దినపరహిత మహితమనుఁడు / నియమస్థితికిన్. 94

వ భీష్మద్రోణాదులయం[4]దుఁ బితృమా[5]తృకళత్ర పుత్రాది జంతుసంతతియందు నెవ్వరెట్లైన నది యతనికి సంతోషంబుగాని దుఃఖకారణంబుగా దమ్మహాపురుషుండానందమయుండుగాని దుఃఖకలితుండుగాఁడు, మఱిమాయందు ననుగ్రహంబు గలిగి మమ్మురక్షించుచున్నవాఁడని పలికితి వది యెట్లంటేని,

క. భక్తాధీనుఁడు గావున
భక్తుల నాపదలవలనఁ / బనివడికాచున్
భక్తప్రవరుల మిమునా
సక్తిన్ రక్షించుటెంత / చక్రధరునకున్. 96

వ. తొల్లి ప్రహ్లాదాదుల నెవ్విధంబుం బ్రతిపాలించె వినవె యతనికి ప్రపన్న ప్రతిపాలనంబు వ్రతంబు. 97

క. వినుభూభారముఁ దీర్పఁగఁ
బని బూనిన చక్రధరుఁడు / పనిచిన పనియె
ట్లానరించిన పాపములే
దనఘాఁ తాన్మ సేయువాఁడు / నచ్యుతుఁ డరయన్. 98

1. తనకు. 2. ఆ. పా. పూజ్యపురుష పూజారూపంబుల విష్ణుండా. 3. జననాథన శాసనములు. 4. యె(డ)ల. 5. భాతృపుత్ర పౌత్రాది.

క. మనుజుండే చందంబున
దనచేయు నఘంబులైన ధర్మములైనన్
వనజాక్షు సేతలని మన
మునఁ దలఁచిన నుభయకర్మ ముక్తుండు దుదిన్. 99

క. మీరణకృత్యము విష్ణు
ప్రారంభముగాన పరమపావన మయ్యెన్
గౌరవ పాండవవీరుల
పోరుత్తమ మనఁగ నెగడు భువనములందున్. 100

ఆ. హరికిఁగానియజ్ఞమైన ననర్థ ప్ర[1]
బీజ మచ్యుతునకుఁ బ్రీతియొసఁగు
బ్రహ్మహత్యయైన పరమధర్మము ధర్మ
శాస్త్రవాక్యమార్గ సరణి వినుము. 101

వ. అత్యంత సాత్త్వికజ్ఞానవంతుండవుగావున నీకు నట్లొకొంత కొంత నిజతేజో
విలసనంబు ప్రకాశింపంజేయుట యనుగ్రహంబు. 102

చ. జనన సహస్రపుణ్యఫలశంబరధారలనూని సాత్త్వికం
బనియెడు విత్తునన్మొలచు నచ్యుతభక్తి సురద్రుపల్లి స
జ్జన హృదయాలవాలముల సారెకుఁ బ్రోది యొనర్చుచుండ నం
దున ఫలమై జనార్దనుఁడె తోఁచి ఘటించుఁ దదీయ సౌఖ్యముల్. 103

చ. అనుపమ విష్ణుభక్తియు సమంచిత సాత్త్వికధర్మసత్తపో
ధనతయుఁ గల్గునిన్ను హరిదాన దయున్ జగదేకపూజ్యుఁగాఁ
గనియును నీకు నిట్లు పొడకట్టుట మోక్షమునీఁదలంచి యా
యనువునఁగాదె భక్తులఁగృతార్థులఁ జేయుచునుండు నిచ్చలున్. 104

క. తగ సర్వంవిష్ణుమయం
జగత్తనుట వినవెయట్ల సర్వగతుఁడు త
త్త్వగరిష్ఠులకుం గనుపడు
ప్రగుణములై యందునతని ప్రతిబింబంబుల్. 105

చ. త్రిగుణమయుండు గావునఁ బ్రదీ[2]పుఁడగున్ వివిధప్ర[3]భాప్తి ని
మ్ముగనొకవేళ నొక్కయెడ మూటను నేర్పడియుండుఁ గేవలుం
డగు పురుషుండు గావున క్రియాపరతంత్రుఁడు గావునన్ సమ
స్తగుణ విలాసమూర్తులఁ బ్రసక్తివహించి నటించు నొక్కచోన్. 106

వ. అని సర్వంబునుందేటపడఁ బరాశరనందనుండు పలికిన ధర్మనందనుండువిని,
మహాత్మా ! మీ హృదయంగమ ప్రమాణవాక్యంబుల నాసందేహ నివృత్తి

1. పుతేజయచ్యుతు. 2. ఆ. పా. ప్రదీప్తమగున్. 3. వివిధప్రదాప్తి.

మయ్యె. వాసుదేవుండట్టి వాఁడయ్యానైన నింకనొకటి యడిగెద. నప్పురుషోత్త
ముండు నిజవే[1]షంబు డాచి మాయామానుష వేషధారియై జగంబులు నడుపు
చుండు. తద్విలసనం బెద్దియుంగానక భ్రమసితిరుగు మముబోంట్లు తుది
ముట్టనెఱింగి ముక్తి వడయఁజాలరు గాక. విజ్ఞానదృష్టిఁ బెక్కు తెఱంగుల
నతని మొదలితేజంబుఁదెలిసి కృతకృత్యులైన మీరట్లు తత్పరమసాయుజ్య
ముక్తిం బొందక యుంటకుం గారణంబేమియనిన నమ్మౌని యిట్లను. సకలంబు
నతని మాయావలితంబు తన్మాయాతిమిరంబు జగంబులన్నియుంగప్పి సకల
జనుల నజ్ఞానాంధులం గావించుచున్నది. అది భేదింప నెవ్వరికి నలవిగాదు.
కానంజేసి విష్ణుసాయుజ్యంబు దుర్లభంబు క్రమక్రమంబున నతనియందు
భక్తియెక్కించిన పరమభాగవతులకు సిద్ధించు, నహంకారపరులైన వారు
మాయాచక్రంబునంద పరిభ్రమింతురు. వీరు వారనవలదు. సకలజనులు
ప్రతిభాశౌర్య విద్యాప్రభావంబుల నహంకరించుచుండ్రుగావున ముక్తి
వడయనోపరు. సాత్వికగుణంబుగలిగి యతని నెఱుంగుటయరిది. అహంకార
గంధులై విష్ణుమాయం దిరస్కరించి బ్రహ్మరుద్రాదులు మోసపోయిరి.
మేమెంతవార మెట్లంటేని నేనెఱింగిన కథలు చెప్పెదఁ గొన్ని వినుమని
పలుకు సమయంబున. 107

ద్వారకనుండి వచ్చెవటు వర్యుఁడొకండు వినీలకంధరా
కారుఁడు, గోపిచందన వికస్వరఫాలుఁడు, పారిజాత మా
గారమణీయవక్షుఁడు, మిళత్తులసీనవమంజరీ శ్రవో
హారి ద్వితీయ కృష్ణుఁ డనహాటకపుస్తకహస్తుఁడై దివిన్. 108

సనకసనందన నారద
సనత్కుమారులును వాని సంగతిఁబిరుదన్
జనుదెంచిరి తత్తను ది
వ్యనితాంత ద్యుతులు పర్వ వడిఁ గొలువెల్లన్. 109

వాసవనీలజాలముల వారణరాలెడు మింటనుండియు
న్భాసితలీల వాని పిరుదన్నవ పంకజ రాగరత్న ము
క్తాసముదాయముల్ దొరఁగెఁ గన్గొనుఁడంచు వటూత్తమాంబు జా
తాసనజాంగ దీధితుల కచ్చెరువందిరి సభ్యులందఱున్. 110

ఇట్లు గొలువువారెల్ల నెద్దియు నిశ్చయింపఁజాలక తత్ప్రభాపటలంబులు
కన్నుల మిఱుమిట్లు గొలుపుచుఁ దద్భవన ప్రదేశంబాచ్ఛాదింప సొంపారుచుఁ
గొండొకప్రొద్దు హర్ష విస్మయ రసంబుననున్న నర్జునుండు గగనతలం బవలో

1. ఆ. పా. తేజంబుడాచి. 2. బ్రశాంతిభావ. 3. 'ల్కా' 4. ప్రా. పా. పటూత్త
జాతాసనితాంత.

కించిత్సాంద్ర మహేంద్ర నీలనీలాకారుండొక [1]బాలుండును సూర్య సంకాశు లైన వారొక్క ముగ్వురును, పూర్ణచంద్రోపమానుం డొక్కరుండును నెవ్వరోకాని యేవురు దివ్యపురుషులు విజయంబు సేయుచున్న వారని వెండియుఁ బ్రతీక్షించి యెఱింగితి నివ్వటుండు ద్వారకా నగరంబువాఁడు కృష్ణుని యంతఃపురస్త్రీలకు రుక్మిణ్యాదులకు నుబుసుపోవఁ గథలుచెప్పు గోవిందశర్మయనువాఁడు. వీనియందు సత్యభామా మహాదేవి యనుగ్రహం బతి సమగ్రంబై యుండు, కడమ నలువురును సనకసనందన సనత్కుమార నారదులు. మీ రెఱింగినవార. వారి రాకయునియ్యెడకయని తోఁచుచున్నయది. అనినఁ గృష్ణద్వైపాయనుండునట్ల నిశ్చయించి యీ గోవింద శర్మయనువాఁడు మహాతపస్వి, సకలకథాప్రవీణుండు. మనముపక్రమించిన విష్ణుమాయా రహస్యంబులన్నియు విశదంబుగాఁ జెప్పనేర్చు, నిక్కడి కథాప్రసంగంబు తన దివ్యచిత్తంబున నెఱింగి వాసుదేవుండే పంపినవాఁడు. తదనుమతంబునఁ దద్దేవమునులును వాని వాక్పాటవంబును తదీయ మాయాప్రభావంబును వినువేడుకఁ జనుదెంచినారనిన నందఱుం గుతూహలాయత్తచిత్తులై తదభిమతాగమన ప్రత్యుత్థాన ప్రయత్నాభిముఖులగుచుండిరంత (వారు) నసంత మార్గంబుడిగ్గి తత్సభా సమీపంబున నిలిచిన, 111

{ ధర్మరాజుసభకు గోవిందశర్మయనే బ్రహ్మచారియును సనక సనందన సనత్కుమార నారదులును వచ్చుట. }

శా. పారాశర్యుఁడు దక్కఁ దక్కిన మహా ♦ భాగుల్ సభాసీనుల
వ్వారాన్యున్నమితోర్మి సంఘములశే ♦ వన్నిల్చుడుసంభ్రమం
బారం [2]గద్దియడిగ్గిపోయి ప్రణతుంశ్రద్ధా ధర్మజుండర్థిమై
వారిందోడ్కొని తెచ్చియిచ్చె కడువిశ్వాసంబుతో నర్చనల్. 112

వ. తగువిధానంబున నేవురం బూజించి సత్యవతీసుతుని సమీపంబున నబ్బాలుండగ్రభాగంబునం గూర్చున్నఁ దక్కిన నలువురఁ సుఖాసీనులం గావించి తదనుమతంబునఁ గూర్చుండు సమయంబున. 113

ధర్మరాజుసభకు ఋషులందఱు వచ్చుట.

సీ. కశ్యపకణ్వమార్కండేయ భృగువసి
ష్ఠమతంగజాబాలిజహ్నుపులహ
వాలఖిల్యాగస్త్య ♦ గాలవమైత్రేయ
జమదగ్నినారద ♦ శంకుకర్ణ

1. ఆ. పా. మహాబాహుండును. 2. ఆ. పా. "బారంసానుజాఁడైన ధర్మజుఁడు ప్రేమాయత్తచిత్తంబులో వారిం"

కపిలభరద్వాజ । గౌతమచ్యవన వి
శ్వామిత్రమౌద్గల్య । ఛందదమన
రౌమహర్షణపైల । జైమిని మాండవ్య
వరతంతుశరభంగ । వత్సకౌత్స
తే. లాదిగాఁగలపరమ సం । యములువచ్చి
రందుగోవిందశర్మ ధ । ర్మాత్మజునకు
విష్ణుమాయా ప్రభావంబు । విస్తరించు
ధీరమతినంచు విజ్ఞాన । దృష్టినెఱిఁగి. 114

వ. అట్లు సరిత్సాగర పర్వతారణ్యాశ్రమంబుల నున్నవారలును, దిక్పాలభరిత బ్రహ్మలోకవాసులును తండోపతండంబులై పాటల జటాభార దండకమండల దర్భసూత్రాక్షమాలావల్కలాజిన ప్రముఖ లాంఛనంబులతో నారాయణనామాక్షరోచ్చారణ పరాయణులగుచు వచ్చి ద్వారదేశంబునం దొట్టిన. 115

క. కనిదౌవారిక ముఖ్యుఁడు
వినయాంజలితోడవచ్చి । విన్నపమొనరిం
చినవిని కృష్ణద్వైపా
యనుఁడంపఁగ ధర్మపుత్రుఁడతుల ప్రీతిన్. 116

క. అనుజులు దానును సంభ్రమ
మున నెదురుగఁ బోయివినతి । పూర్వకముగ స
ద్వినయమున సమ్మునీంద్రులఁ
గొనిచనియర్చించియునిచెఁ । గుశపీఠములన్. 117

వ. తదనంతరంబ వారల యాశీర్వాదంబులతో సోదరామాత్య పరివృతుండై [1]కూర్చుండె. సిద్ధమంత్రకళాప్రత్యక్షీకృత నిజాభిమతుండై దైవతంబుల సన్నిధి సిద్ధ పురుషుండునుంబోలె నొప్పుచుండె నప్పుడు. 118

ధర్మరాజును నారదుఁడు శ్లాఘించుట.

క. అందఱు సముచితపూజా
నందితులై యున్నఁబలికె । నారదుఁడు జనా
నందకరు ధర్మనందను
చందురునందమృతరసము । జాఱెడుభంగిన్. 119

ఉ. గొంతికి ధర్మదేవతకుఁ । గూరిమిఁ బుట్టిన పుణ్యమూర్తి వ
త్యంతదయావిధేయుఁడవు । తాపసముఖ్యులు నీగృహంబునన్

1. ఆ. పా. పరివృతుండై సిద్ధమంత్రతంత్రంబుల సన్నిధి సిద్ధపురుషుండునుంబోలె నొప్పుచుండెనప్పుడు !

సంతతముం బ్రియార్చనల సంతసమందుచు నున్నవారునీ
యంతటిభాగ్యవంతుఁడర యట్టి మతిలేఁడు జగత్త్రయంబునన్. 120

తే. దేవగంధర్వయక్షుదై తేయరాజ
సభలు చూచితినవియునీ సభకుసాటి
గావుసురరాజు సభయే మొ కాని కొంత
ధార్మికశ్రేష్ఠ సంపూర్తి ధర్మతనయ! 121

సీ. వాసవదహనాంత కాసురవరుణమ
రుద్యక్షనాయక రుద్రపూజ్యు
లనుచరభూతగుహ్యకసిద్ధగంధర్వు
లైన ద్విపేంద్ర మృగేంద్రమూర్తు
లమితశాపానుగ్రహ ప్రభావులుహరి
హరహేమగర్భాదు లఖిలవేద
శాస్త్రోపనిషదర్థ సన్మంత్రదక్షులు
కల్పాంతరస్థుల నల్పమతులు

తే. సత్యసంధులు తత్వనిష్ఠాగరిష్ఠు
లిట్టిమునులిట్లు నీయింటి కేగుదెంచి
పూజలందుచునుంట నీపుణ్యఫలము
తత్ఫలమునీకు హరినువ్వె ధర్మతనయ. 122

సీ. అఖిలలోకైకనా యకుఁడాదిపురుషుండు
త్రైలోక్యరక్షావి శాలబుద్ధి
శ్రీకృష్ణుఁడనుపేరు చెవులకుఁ జల్లఁగా
భువి దేవకీదేవి కవతరించి
యనుఁగు ముద్దులబిడ్డఁ డగుచు నందయశోద
లకునిహపర సౌఖ్య లక్ష్మినొసఁగె
కంసాదిరాక్షస కౌరవ్యముఖపాప
కారులఁద్రుంచి భూభారమడఁచె

తే. వెలయనక్రూరుముచుకుంద విభుఁగుచేలు
భీష్మవిదురుని మిమ్ము సంప్రీతిమనిచె
వెండియును నాపయోజనేత్రుండు మిమ్ముఁ
గూడివర్తించు పాయనిసీడఁబోలె. 123

వ. అని నారదుండు పలికినయట్ల యానని యశేషమహర్షి పుంగవకులంబు సవిశేష భాషణంబుల ధర్మనందను భూషించిన శేషపన్నగ సహస్రముఖ నిర్ఘోషంబు ననుకరించె. తదనంతరంబ సనత్కుమారుండు తన యందఱినడుమను

త్కృష్ట తేజోభిరాముండగుచు గ్రహమండలమధ్యంబున బాల భానుండునుం బోలె ప్రకాశించుచుఁ బ్రతిభా విశేషంబున సభానందకందంబై యున్న గోవిందశర్మంజూచి ధర్మనందనున కిట్లనియె. 124

ఉ. ఈవటు చక్రవర్తిహరి కిష్టసఖుండు సమస్తశాస్త్రగా
థావిదుఁడాత్మవేదిసతతంబును నవ్విభురాణివాసముల్
భావముపల్లవించి బహుభంగుల మెచ్చఁగఁ జెప్పఁద[1]త్కథల్
శ్రీవెలయన్ రహస్యకృత రీతుల మిక్కిలి ప్రస్తుతించుచున్. 125

వ. ఇది యెఱింగి వినువేడుక మేము నలువురము శ్వేతద్వీపంబుననుండి ద్వారకానగరంబునకువచ్చి యచ్యుతునిచేత బహుమానంబువడసి. 126

ఆ. కృష్ణ నీవిచిత్రకేలివర్తనములు
కథలుచేసెనట ప్రగల్భబుద్ధిఁ
గూర్మినీసఖుండు గోవిందశర్మమా
కవివినంగవలయు నాదరమున. 127

వ. అనిన మందస్మిత వదనారవిందుండై నందకపాణి గోవిందశర్మం జూచి నీవు నామీఁది సౌహార్దంబునఁ జెప్పిన కథలన్నియు, మత్ప్రియ బాంధవుండగు పాండవేయాగ్రణియు నిపుడు కరినగరంబున నిండు గొలువుండి వ్యాసభట్టారకుండు[2] వచ్చిన, నతనితో నన్నుం బ్రశంసించి నామీఁది వాత్సల్యంబునఁ బ్రసంగవశంబున హరిమాయా కేలిచరిత్రంబులు వినవేడుకయ్యెడుఁ గొన్ని చెప్పుండని యడిగిన నమ్మునియేమేనియుం జెప్ప నుపక్రమించినాఁడు. నీవిమ్మునుల వెం[3]టఁబెట్టుకొని యక్కడికి నరిగి యారాజుకుఁ బ్రియంబుగాఁ జెప్పుమమ్మని యానతిచ్చి వీడ్కొలిపిన వచ్చితిమి. ఇక్కడి కథాప్రసంగంబు నట్లయున్నది. అతని సర్వాంతర్యామిత్వంబు ప్రశంసింప నరిది. ఇంక నతని నీవు ప్రార్థించి మా హృదయంబులు ముదంబునం బొంద నిమ్మునిబృందంబునకుఁ గర్ణానందంబుగా నడిగి వినుమనిన, సంతసించి కృతార్థుండనైతినని హరిదయా విశేషంబుదలఁచి పులకించి సత్యవతీ సుతుని యనుజ్ఞవడసి ధర్మపుత్రుండిట్లనియె. 128

ధర్మరాజు గోవిందశర్మను నిజవృత్తాంతమడుగుట.

తే. అనఘ భూసురతనయగుణాభిరామ
యచ్యుతుని యట్ల నీవు మాకరసిచూడ
నీదు వృత్తాంతమంతయు నెమ్మితోడ
నాకు నెఱిఁగింపుమున్న వినంగవలయు. 129

1. ఆ. పా. సత్కథల్, 2. డచ్చటికి చనుదెంచిన, 3. దోకొని.

క. అహితల్పునకుం దక్కను
మహితోజ్జ్వల పారిజాత మాల్యమొరులకున్
మహిఁదాల్పరాదు నీకున్
[1]వహియింపఁగ నెట్లొదవెను వటుకుల తిలకా. 130

మ. అనినన్ సంతసమంది యానృపతియత్యాశ్చర్యముంబొంది క
న్గొనఁ గర్ణామృత వాక్పరంపరల నా గోవిందశర్మండు మ
న్ననఁజూడుండని యమ్మహామునులకున్ హస్తాబ్జముల్ మోడ్చి ప
ల్కె నితాంత క్రియగోపకాంతమురళీ గీత ప్రబంధ ధ్వనిన్. 131

గోవిందశర్మ తనవృత్తాంతము చెప్పుట.

సీ. ఘనుఁడు [2]సాందీపనికయ నెడు విద్వాంసుండు
రామకృష్ణులకు గారాబు గురువు
ఆమహాభాగుని యగ్రపుత్రుండైన
ధర్మశీలునకు నందనుఁడ నేను
నాజన్మవేళ నందకపాణి వినుచుండ
నాకాశవాణి వీఁడఖిలశాస్త్ర
వేది యత్యాశ్రమ విశ్రుతకీర్తి గో
విందశర్మండు గోవింద మిత్రుఁ
ఆ. డనుచుఁ బలికెఁ బలికి నట్లనబ్రహ్మచ
ర్యాశ్రమంబుఁ జదువు నలరియుండె
మైత్రిఁగృష్ణు నగరుకమరగి వర్తింతు గో
విందశర్మయనఁగ వెలయువాఁడ. 132

క. చెప్పెదుఁ గ్రొత్తలుగాఁ గథ
లప్పద్మదళాయతాక్షుకన బ్జాక్షులకున్
జొప్పడనంతఃపురిలో
నెప్పుడు తత్కేళికలన తేర్పడియుండన్. 133

పారిజాత పుష్పమాలికాప్రాప్తి వృత్తాంతము.

వ. మఱియుఁ బువ్వుదండ వచ్చినప్రకారంబునుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 134

ఉ. ఆరయ సత్యభామ హృదయం బెటులుండునొ యంచుమాయ వి
స్తారముచేసి శౌరి ప్రమదంబున రుక్మిణియాదినైన పం
కేరుహపత్రలోచనల కేళివనంబుల నొక్కటొక్కటే
పారఁగఁబారిజాత విట[3]పమ్ములనిల్పె సమ[4]త్వమేర్పడన్. 135

1. ఆ. పా. 'వహింపనెట్లొదవె చెప్పుమ' 2. దీపుడు ననెడు. 3. నివహంబుల.
4. ఆ. పా. సధర్మ

తే. అష్టమహిషులయిండ్ల సహస్రసంఖ్య
లైన గోపాంగనలయిండ్ల నందఱకును
నన్నిరూపంబులై కేలి నలరె విభుఁడు
పారిజాత ప్రసూన సౌభాగ్యలీల. 136

క. ఇందీవరదళలోచన
లందఱుఁ దన్మాయ యెఱుఁగక జ్ఞాతుఁడు నా
యందయనురక్తుఁడని యిం
పొంది [1]తదాసక్తులగుచు నుండిరి ప్రేమన్. 137

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యనంతుఁడనంత రూపవిలాసంబుల దక్షిణ నాయకత్వం బవలంబించి యందఱియెడల మనోవాక్కర్మ విలాసకేళీలీల లోకచందం బుగా మెలంగుచు నుండె నంత నొక్కనాఁడు. 138

చ. దళమగు రూపయౌవనమదంబునఁబైకొని చంద్రపాద ని
ర్మల కలధౌత సౌధమణి మంటప కోమలపుష్పడోలికా
తలమునఁ బద్మలోచనుఁడు దానురమించుచు సత్యభామ తాఁ
దలఁచె మదీయ కేళికి నితండె ప్రియుండని నెమ్మనంబునన్. 139

వ. అట్లు దలంచి యనురాగంబు పెంచి. 140

క. తిలకించుచు పులకించుచుఁ
[2]గలకలమని నగుచు విభుని కాఁగిటఁ గోర్కుల్
నెలకొలిపి కబరభారో
ద్గళితోత్కట పారిజాత గంధంబెసఁగన్. 141

ఉ. చయ్యనశయ్యడిగ్గి యర జాఱెడు వేణియు మందహాసమున్
బయ్యెదజీరుపాటు నవపాటలితాక్షులు మర్మసీమలన్
వ్రయ్యలు వాసియున్న నెలవంకలు నొప్పఁగ నాలతాంగియొ
య్యొయ్యనవచ్చె వాకిటికి నుబ్బుచు నవ్విభుఁగూడి క్రీడమై. 142

క. చను దెంచి వికచపంకజ
వనబంధు[3]రసురభిగంధవాసితమై యిం
పొనరించు కేళి దీర్ఘిక
ననువున మజ్జన మొనర్చె నభిమతలీలన్. 143

వ. కనకపీతాంబరంబులు ధరియించి తత్తీరపారిజాత ప్రసూనంబులు మనోహర మండనంబులుగా నలంకరించుకొని, పుష్పోడియలంది మధురసంబుగ్రోలి యానందలహరిం దేలియాడుచుఁ దదంతిక చంద్రోపల వేదికామధ్యంబునఁ

1. సదాసక్తు. 2. కలుషింపుచు. 3. ఆ. పా. వనబంధ సుగంధసురభి.

బుష్పాస్తరణంబునం గూర్చుండి చంద్రికాశీతలంబులగు మందపవన కందళం
బులచేత సురతఖేదంబపనయింపుచుండిరప్పు డమ్మహాదేవి తనమనంబున. 144

శా. నాతోఁగూడి విభుండు సంతతము నన్నాఁడిట్లు ప్రేమోల్ల స
చ్చేతో మోదమెలర్ప దీనికి మదిన్ సిగ్గైన నెట్లున్న వా
రోతర్కింపఁగ రుక్మిణీముఖవరారోహల్ తదుద్యోగముల్
[1]చూతామంచు దరస్మితాంశుకలనాస్యస్మేరవక్త్రాబ్జయై. 145

తే. ఇంగితాకార చేష్టలెఱింగి మనసు
లోనమెలఁగెడు స[2]ఖులగాఁ గొనఁబిలిచి
యానుర ద్రుమకుసుమ చయములు గొన్ని
యేర్చికోయించి వేర్వేఱ నేర్పరించి. 146

తే. దివ్య మాణిక్య పాత్రికల్ దెచ్చియిడినఁ
దత్ప్రసూనంబులన్నియుఁ దగిన కొలఁది
నోలిఁబెట్టించి యిట్లనె నొకతెతోడ
నలిననేత్రుఁడు దనలోన నవ్వుచుండ. 147

క. [3]ఈపువ్వులుగొని రుక్మిణి
కేపారుకడంకతోడ నిచ్చితదీయ
వ్యాపారము తలఁపును గని
రాపొమ్మని యానతిచ్చె రాజసమొప్పన్. 148

వ. అప్పుడు. 149

చ. సురతరులాభగర్వమును శోభనయావన గర్వముం మనో
హరనవరూపగర్వమున సంగవికార విహారగర్వముం
బరమహితాత్ముఁడై విభుఁ డుపాయని గర్వము సత్యభామకుం
సరిపుఁబోండ్లలోనఁ గడు సాగుటకున్నదిఁ బొంగిరచ్చెలుల్. 150

వ. ఇట్లు పారిజాత ప్రసూనదాన వ్యాజంబున రుక్మిణ్యాదులకు దనమహారాజ
సంబును ప్రాణేశ్వరు తోడంగూడి యనుభవించు మదన సామ్రాజ్య వైభ
వంబును హృదయశల్యంబై యుండవలెనని కాదె ననుబోంట్లఁబంపుట యని
యా[4]పరిచారికారత్నంబు తన్మనః ప్రసాదంబున నెఱింగి, చూపిన పుష్పపా[5]త్రిక
పుచ్చుకొని రుక్మిణీదేవి నగరికిం జనియె. కడమ నవతులయిండ్లకు నట్ల యా
దేవి నియోగించిన సఖీజనంబులుపోయిరి. అట మున్నపోయినది రుక్మిణీదేవి
కేళీభవన ద్వారంబు ప్రవేశించినఁ దద్ద్వారపాలాంగన వాకిటికి నడ్డమై నిలిచి
దానితో నిట్లనియె. 151

1. చూతంబంచు. 2. సుతుని. 3. ఈ పుపులుగొన్ని. 4. సంచారికా. 5. ఆ. పా. పుష్పమాలికె,

క. ఏకాంతంబున దేవియు
శ్రీకాంతుఁడునున్నవారు ౯ చిత్తజకలనా
వ్యాకులితేంద్రియులై తమ
లోకంబై, పోవఁద[1]గునె ౯ లోనికి నీకుఁన్. 152

క. ఇవ్విరులెవ్వరు బంపిరి
యెవ్వరిచెలివనినవవ్వి ౯ యెఱుఁగవె యిన్నా
ళ్ళివ్విరులెవ్వరి కింగల
వవ్వారిజనేత్రునగరి ౯ యతివలలోనన్. 153

వ. లేని యేకాంతంబులు గల్పించెదు. పువ్వులెవ్వరు పంపిరెవ్వరిదానవని నన్ను నిరాకరించి పలికెదు. పారిజాత ప్రసూన సౌరభ సౌభాగ్యంబు దేవేంద్రుని నందన వనంబు చూఱవెట్టించి తెచ్చిన వీరపత్నీ తిలకంబగు సత్యభామకుం దక్కఁ దక్కిన యీనగరిమగువలకుం గలుగనేర్చునేయని గర్వించిపల్కిన నవ్వేలది నవ్వెలయు నిట్లనియె. 154

ఆ. పారిజాతమేమి ప్రాఁతియందఱయిండ్ల
[2]నుంటఁజూడవే పయోజనేత్ర
ముడుతురిట్టి పువ్వు[3]లుడిగెంపువారుమా
జననినగరిపారి ౯ జాతమొసఁగ. 155

వ. అనినప్పలుకులకుఁ గనలి నవ్వుఁ బలుకుగాఁ దిరస్కరించి మాసత్యభామ మీరుక్మిణికిఁ బువ్వులిచ్చి రమ్మని పంపినది. ఈ పువ్వులిచ్చిపోయెదఁ బోవ నిమ్మని పలుకు సమయమ్మున వారిద్దఱి సంవాదంబు నాలకించి యొక్క సంచారికలోననుండి వచ్చి మహాదేవి యానతియయ్యె రమ్మని దానిం దోడ్కొనిపోయె. నటమున్న యభ్యంతరమ్మున. 156

మ. సుమనోనిర్మిత హార్మ్యనిర్మల శశిజ్యోత్స్నాకరసస్వచ్ఛన
వ్రజమరీచిస్ఫుటవేది లేఁజిగురుపర్యంకంబునన్ రుక్మిణీ
రమణీరత్నముశౌరిఁ గూడిరతిసంరంభంబు చాలించియా
కమలానాథుఁడు డింపశయ్యడిగియున్ ౯ గాఁడిఁగవేసోలఁగన్. 157

కృష్ణరుక్మిణీ సంభోగము.

సీ. అంకుశనిర్భిన్న ౯ హస్తికుంభములట్లు
కొనగోటినొక్కులకు చములమర
కీరంబువాయి సోకినబింబ ఫలమట్లు
దంతక్షతాధర ౯ దళముదనర

1. దరమె, 2. నుండజూడవే పయోజనేత్రి. 3. అ. పా. 'లుడిగాలవారుమా.'

నెత్తుటఁదోఁగిన నిశితబాణములట్ల
కరవాఁడి కెంజాయ కన్ను లెసఁగ
మృగయాంతమునఁజిక్కి దగిలిన వెడవిల్తు
నురులట్ల చెదరిన కురులుశిరయఁ

తే. గేళిమైనట్లువచ్చి దీర్ఘికఁ గరుడిగ్గి
ప్రమదమున మజ్జనంబాడి పసిడిపచ్చ
పట్టుధరియించి తత్తీర పారిజాత
కుసుమభూషణములుదాల్చి కోర్కినిండ.

ఆ. పువ్వుదేనెఁ గ్రోలి పుప్పొడియలఁదిత
త్పారిజాత మంటపంబులోన
నలరుపాన్పుమీఁద నాసీనులై యుండి
రింపుఁ బవనమొలయ నెలమిఁ బొంది.

క. అక్కడనక్కడ నాక్రియ
దక్కఁగహరిఁగూడి సమ్మదంబెసలారం
జొక్కమయియుండిరందఱు
నక్కట్టడయేమి చెప్పనచ్చెరు[1]వెందుర్.

వ. ఇవ్విధంబున వినోదించుచు రుక్మిణీదేవి తనమనంబున నిట్లనియె.

ఉ. నాకును బారిజాతము మనంబెసలారఁ గనిచ్చెఁ బ్రేమతో
నాకడనే యహర్నిశము నాయకుఁ డుండఁగ సంతఁగుందుచున్
వ్యాకులితాత్మయై యెటులు వర్తిలుచున్నదొ సత్యభామ నేఁ
డాకత చూతమంచు దర హాస విలాస విభాసితాస్యయై.

వ. ఒక్క చతుర సంచారికం బిలిచి క్రొవ్విరి పారిజాతమంజరులు గొన్నిఁటిఁ పసిండి పళ్లెరంబునం బెట్టించి యవ్విరులు సత్యభామకుం గొనిపొమ్మని తోనేకాంతంబున.

క. మాకు నొక పారిజాతము
మాకృష్ణుఁడు దెచ్చినాఁడు మగువాయిది గో
నాకల్పకతరువిరులివి
యేకడ లేవనుచుఁ జెప్పి యే[2]తెమ్మనుచున్.

వ. పలుకుచున్న సమయంబై యున్న నాసపత్నిసంచారిక డాయంబోయి.

మ. కనియెన్ రుక్మిణిఁ బూర్ణచంద్రవదనం గంజాతుతోఁ బారిజా
తనవీనాభరణాభిరామ నభిజా తస్మేరతారుణ్యమం

1. వొందున్. 2. యేతేనగుచున్.

[illegible]
[illegible] 166

వ. [illegible] 167

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 168

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 169

వ. [illegible]

ఉ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 171

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 172

ఆ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 173

వ. [illegible] 174

ఉ./తే.? [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 175

క. అదిమాడఁగ నవ్వీరుల
మ్మదవతి వల్లభునిమౌళి । మండలిఁ దుఱిమెన్
హృదయప్రణయామర్షణ
సదమల దృగ్రాగసూత్ర । సంగతిమెఱయన్. 176

వ. అట్లు రుక్మిణి యా రసికశిఖావతంసంబగు కంసారికిఁ బువ్వులు ముడిచితన
వయస్యచేతఁ బువ్వులంపుట మాని యాపువ్వులు దాని పళ్ళెరంబునం బెట్టించి
దానికిఁ దనపారిజాతంబు చూపి విభునిఁ గన్నుగీఁటి నవ్వుచు నిట్లనియె. 177

తే. ఇంతి యాపువ్వు చెట్టు మీ । యింటి పారి
జాతమట్టిదెయా నేమొ । చక్కఁ జూడు
మిందుపువ్వుల నెత్తావి । యెందుఁ జూడ
మన్నదని చెప్పుమీ మీవ । యస్యతోడ. 178

వ. అని వీడుకొలిపిన నమ్మాట వాడిగసికన్నై మనంబుగాడినం గనలి వెడవెడ
నవ్వుతో నమ్మగువ యిట్లనియె 179

చ. అలవుఁ జలంబుచూపి నర । కాసురుఁ గెల్చిన వీర సంపదన్
బలరిపువీడుఁ జొచ్చి భువ । నంబులు మెచ్చఁగ సత్యభామ సొం
పలవడఁ దెచ్చియాత్మనిల । యంబుననుంచిన పారిజాత మో
చెలువ తలంప మీ పెరటి । చెట్టునకున్ సరిరాక పోయెనే. 180

క. నీ వేమి సేతుమానిని
యీవిభు నాటకముగాక । యిదికానీవే
యీ వెలఁదిబారిఁ బడినవు
డీవిధములు చూపకున్నె । యిపుడేమిటికిన్. 181

వ. అని పారిజాతంబునకై రుక్మిణి నెకసక్కెంబాడి నెఱవాది తనమ్మున నమ్మురాం
తకుఁ బంతంబులు పలికి యాపువ్వులు దృష్టాంతంబులుచేసి యిచటి వృత్తాం
తంబంతయు నయ్యాది గర్భేశ్వరికి విన్నవించి సేయంగలపనులు సేయింతునని
మరలి శీఘ్రయానంబునం బఱతెంచె. నప్పుడక్కడ సత్యభామయు. 182

క. దరహాస రుచులు నిగుడఁగ
గురు కుచములఁ బ్రియునురమ్ము । గ్రుచ్చుచుఁ దొడపై
నిరవుగఁ గూర్చుండి మద
స్ఫురణంబునఁ జెలికి నెదురు । చూచుచు మదిలోన్. 183

ఆ. చెలియ రాక తడవు । చేసె రుక్మిణి శౌరి
విరహభారవహ్ని । వేఁగుచున్న
నవసరంబు లేమి । నటనుండెఁగాఁ బోలుఁ
గాక పువ్వులిచ్చి । రాకయున్నె, 184

వ. [illegible] 185

శా. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 186

వ. [illegible] 187

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 188

వ. [illegible] 189

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 190

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 191

వ. [illegible] 192

1. [illegible], 2. [illegible]. 3. [illegible].

సీ. హరియును నీవు నెయ్యముతోడ నిచ్చోట
నుండఁగాఁ గనుగొంటి నుల్లమలర
నచ్చోటఁగంటి నెయ్యముతోడ రుక్మిణీ
లోలుగాఁగ సరోజ లోచనుండు
నచటి కెట్లరిగెనో యచటివాఁ డిచటికి
నేలాగు వచ్చెనో యేనెఱుంగ
నీవ యెఱుంగుదు నీలవర్ణుని మాయ
[1]కాంత యేమందు నీకంటె మిగుల

తే. రాజసంబున [2]రతిరాజ రాజ్యకళయుఁ
గలిగి విభుతోడనున్న యా చెలువ చెలువు
మన్మథునిఁగూడి రతియున్న మహిమదోఁచె
మగువ యేమని నమ్మెదిది మాయ కాని. 193

క. నీకిచ్చెఁ బారిజాతము
లోకంబు లెఱుంగమున్ను లోలుండై నేఁ
డా కంజాక్షికి నిచ్చెను
నీకంటెను గూర్చునా వనిత కృష్ణునకున్. 194

క. ఆ వెలఁది నీకుఁబంపిన
పూవుల నెత్తావి చూడు బూమెల వలపుల్
గావించిన పతిఁ జూడుము
[3]నావచనము కల్లగాదు నమ్మవ యేనిన్. 195

క. చెలినొక తెనంపు రుక్మిణి
నిలయమునకు నిపుడె యనఁగ నిశ్చయముగఁ బు
వ్వులు గొనిపోయిన యందఱు
చెలులొక్కట వచ్చి యట్ల చెప్పిరి సతితోన్. 196

చ. అనయము నేక వాక్యముగ నందఱు చెప్పిన యప్పు డిప్పు సో
కిన క్రియ వెచ్చి యంగలత కేవలతప్త సువర్ణమూర్తియై
కనుబడఁ గెంపు సొంపడరు కన్గవతోఁ దరళాక్షి మీనకే
తను మహితానలాస్త్రము విధంబున వచ్చె మురారి పాలికిన్. 197

వ. ఇట్లు సూయాజాత ప్రభూత రోష కషాయిత స్వాంతయై తనతోన సకలసఖీ వర్గంబు ననర్గళభంగిన్ బుష్పమణిపాత్రికలతో నేతేర వనదేవతాసంతతితో

1. ఆ. పా. నా కెంత తెలియంగ నలినగంధి. 2. రతిరాజ్య రమ్యకళయు 3. నావచనము కల్లగాదు నమ్ముమయనినన్. (నమ్ముమటన్నన్ ?)

వచ్చిన వసంతలక్ష్మియును సమ్మాన్యవతీ తిలకంబు హరిముందట నిలిచి యిట్లనియె. 198

క. విను, శార్ఙ్గి లీల యొప్పుచుఁ
దనులత గంపింప గద్గదస్వరమున స
జ్జనిచేఁ బలికెను హీనయు
ఘనస్థైర్యము దిగఁబడుచుఁ బలుకు నీ తేన్పనునన. 199

చ. ననునొక చిత్త చేసి భువనేశులు లోలుగఁగఁ బారిజాతము
య్యనిమిషనాథుగన్న సముచితమారఁగ [1]నిచ్చెను పాలి చేయు నా
వనగు స్వపతికీనయము నీ పొందెను తత్ప్రదేశము
మన మొలగు నసీన తీ నుండ్రము గ్రాంగ సత్యసింధుతోఁ. 200

తే. పారిజాతంబు భామ సత్యభామయుండుఁ
గానుమనీ దయుండు మోహయుండుఁ నిలుగ దసనఁ
గలుగఁ జేసి తా తక్క న నీ పోలుసుతులు
నేమి మందులు పంపించి నీ రతిసన్ను. 201

ఆ. సత్యభామ పారిజాతపుష్పము లంద
సంపసాటికోరులు నీ సుపుష్పాగ
యుంగి నిపమమాట నీ తేల యుగాన్నపుపు
యుష్పసతిగిలంద నీ మిమ్ము నాయు. 202

వ. అని సమస్తపిపములు గోపుడిమానంబున సంగంతంబు తేని యావిర్గలన్నియు నన్ని నిమైనగు పాటలభోగుపుండి చుంపల నిప్పసిరాంబుసం గోపోద్దిపత్తిన్ను, తత్సన్నిధానంబునిడిని తాను కేళిమందిరంబు వేంచేయుచు, సత్యభామయు నవ్వుచు తేది కూడమల్లి భోటికి తేలుసు తోపులు దోలునితోన సమూన్మసని సయ్యెద చెలింగుసిల్లెనఁ బట్టసమక ప్రథమసేగంబున సన్నలుసనుపు జాలి లోనికెంజని గ్రమ్మన గగనసిపాటిశ్గళంబు చిగురుటాకు వేడుకొన్న పీనాంగ తురంగంబున్నదియుంచి చంగలున పొన్నస మన్ను విడి నీ బలుము, ఘటనిపాలి త్రుధిలిసన్న గాం గనయుంబోల తోడా మండి నట రుచుపుసప్పన సద్మలో పనుండును మగుడి యుక్క బహిర్ణంటసిగరిని కనుమశయనీయంబున శయనించి, తద్వయ స్యాలుసముచిత సేవా విధానంబు లొనరింప సుఖ్యంగతి సంతోషశాంతిశ్ర విరహా ధర్మం బనలంపించి యామ్యూర్తిసదటనుండి, రుక్మిణ్యాది ప్రధాన దేవీజనంబుల యందును,షోడశసహస్రసుందరీ సందోహంబునందు సనుగుక్కఁ దాల్చిన రూపం బులఁ గ్రీడించుచుఁ జిత్రశాలలంబుల నారాత్రి గడపి ప్రభాతంబున నామా యారూపంబులన్నియు నుపసంహరించి యాంగడుండై నప్పుడు. 208

1. అ. పా, నచ్చిత. 2. నత్యసింధుమన.

క. ఆలీలామిథునము త
త్కాలోచిత విధులుదీర్చి కడువడి నన్యో
న్యాలోకన సదుపాయం
బాలోకించుచును తమతమోహం పడుచుండన్. 204

సీ. ఆవేళ నేఁబోయి యదియెల్లఁ దత్పరి
చారికాజనముచేఁ జక్కఁ దెలిసి
హరిఁగాంచ నమ్మహాపురుషుండు దనకేళి
మాయావిధానంబు మందహాస
మెసఁగ నానతియిచ్చె నీ సేతలన్నియు
వెడపోకలని యీర్ష్య విడువఁజేసి
సత్యభామకుఁగోప శాంతిసేయుము పొమ్మ
నావుడు నలతి యాదేవికడకు
తే. సముచితక్రియఁ జనిన యాజలజనేత్ర
నన్ను మన్నించి కనకాసనమునునుంచి
తాను నానతి యిచ్చెత ద్వర్తనములు
నాత్మసంచార ఫణితియు నర్మభంగి. 205

క. చెప్పిననంతయు విని నే
నప్పుడు తలయూఁచి యమ్మహాదేవి మొగం
బొప్పారఁజూచి నవ్వినఁ
గప్పర పడినన్నుఁ బలికెఁ గౌతుక మెసఁగన్. 206

వ. కుమారా! దుగ్ధసాగరంబున నమృత పూరంబునుంబోలె నీనవ్వు మన్మనః
ప్రసాదహేతువై యొక్క విశేషంబుదోఁచె నభిప్రాయంబు చెప్పుమనిన,
నంబా! యీసకలంబును నాకపటనాటకుని మాయానాటకంబు. ప్రతిమంది
రపారిజాతవిలసనంబును బహురూపకత్వంబును హరి యింద్రజాలంబు, నీ
హృదయ ధైర్యసామగ్రిచూడ సమకట్టిన పని యింతప్రొద్దు నిన్ను భ్రమ
యించె. నింతియేకాని నిక్కంబు కాదని సంచారికలవలన పరామర్శించి కల్ల
చేయకదీనికై నీవంటి మహా ధీరనాయికా రత్నంబునకు సంచలింపనగునే,
తొల్లియు శ్రీమహాలక్ష్మి ద్రుహిణ రుద్రాదులు నీవిభుని మాయానాటకం
బున భ్రమసి తిరిగిరి. ఆ కథలు చెప్పెద నాకర్ణింపుమనిన, నచ్చెరువంది
పరిణమించె నంత నిజవల్లభుండు ప్రణయప్రీతి పూర్వకంబులైన విధానంబు
లందన్ను మన్నించి కూడుకొనిన నలరి యద్దేవ దేవుని యనుమతి నన్నుఁ
బుత్రవాత్సల్యంబున నారాధించి యా జగజ్జనని నాకు నీ పారిజాత మాలిక

యనుగ్రహించెనని గోవిందశర్మ సగర్వసంభాషణముఁ జెప్పెనని విని పరీక్షిత్తుండట మీఁదటి వృత్తాంతముఁ జెప్పుమన్న శుకబ్రహ్మ చెప్పఁదొడంగెను. 207

క. నారాయణదేవ కృపా
పారాయణ భక్తలోక పాలనవిద్యా
కైరవ చంద్రోదయమా
యాగమశిరమణియుత శ్రీరంగనిధీ. 208

ఉ. శ్రీతులసీప్రసర్పిత శిరస్ఫుట శోభితసున్నదాంగ న
త్యాతుర భద్రవీక్షణ సుపూజితసుందరనామధేయ వి
ఖ్యాతమహానుభావ నవకీర్తిజగత్త్రయ పూర్ణప్రసన్న
ధాతృకబంధహారయుత నిర్జరవందిత నాగేంద్రశయనా. 209

మాలిని. ప్రకృతి పురుషమూర్తీ బ్రహ్మయోగానువర్తీ
సకలసుజనసత్యా సాధులోకైకనిత్యా
ముకుటకలితశీర్షా ముక్తసంగాతిహర్షా
వికచకమలనేత్రా విశ్వరక్షైకగాత్రా. 210

ఇది శ్రీమదనగోపాలచరణారవిందసేవానుభావసంపాదితకవితావైభవోద్భవ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడిగ్రామవాస్తవ్యసుపుత్ర సుకవి
సర్వరాధామాధవమల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

విష్ణుమాయానాటకము.

ఆశ్వాసము. ౧.

క. శ్రీరాధాధరమధురను
ధారసధారా ప్రశాంత దారుణనిశిత
స్మారశరానల ధీరో
దారగుణావాలనవమ దనగోపాలా. 1

తే. అవధరింపుము దేవసం యమివరుండు
సకలవేదాంత విద్యా విశారదుండు
శుకమహాయోగి పలికెను త్సుకతమఱియు
నింపుగా నాపరీక్షిన్న రేంద్రునకును. 2

తే. ఈవిధంబునఁ బారిజాతావనీజ
కుసుమమాలిక తాఁగయి కొన్న తెలుఁగు
చెప్పి వెండియు నానృప శేఖరునకు
ననియె గోవిందశర్మ ప్రహ్లాదమెసఁగ. 3

క. ఆసాధ్వి చిత్తగించుటఁ
జేసి పవిత్రములునతివి చిత్రంబులునై
భాసిల్లెవిష్ణుమాయో
ల్లాసచరిత్రములు వినుమి లాతలనాథా. 4

మ. హరిలీలా మహనీయమై హరవిరిం చ్యామర్త్యసంసేవ్యమై
పరమంబై బహుశాస్త్ర సారమతమై ప్రామాణిక గ్రాహ్యమై
నిరతానంద సుఖైకహేతువయి యున్మేషించిమాయాప్రపం
చరహస్యంబగు తత్కథానివహము శ్రాంతంబులోకంబులన్. 5

విష్ణుమాయావిలాస కథలయొక్క ప్రారంభము.

క. శ్రీయుతమై విష్ణుమహా
మాయానాటకము నాఁగ మహి వెలసె మహీ
నాయక తత్కథలన్నియు
నాయతగతి నొకప్రబంధమై నాచేతన్. 6

ంవిశ్వక్షితిపాలమౌళి వలభీ విస్ఫారరత్నప్రభా
ముద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణచారిత్ర పాం
రశేంద్రోత్తమపుత్ర యీముని గరిష్ఠుల్ నీవునుంగూడియెం
దకుం జిత్తముఁ బోవనీక హరియందు న్నిల్పిసంప్రీతితోన్. 7

) కొలువు సావధానంబు గావించి. 8

వైకుంఠ పురవర్ణనము.

ముస్నీటిలోఁ బ్రభవించునుదయరా
గంబుతోడి సుధాంశు బింబమనఁగ
చుగుబ్బలిమీఁద మించునుదంచిత
కమనీయ ధాతుశృంగంబనంగ
ఁగోలంకున నిండారవిరసిన
ప్రత్యగ్రహల్లక ప్రసవమనఁగ
కంపురాసానపైఁ బ్రోవుగానిడ్డ
కాశ్మీరకర్దమ కబళమనఁగ
ళకర్పూరరాశి విధంబుగలిగి
ందమైయున్న తెలిదీవియందుఁ దనరు
మాణిక్య రుచిపుంజదీప్తివ్రజ
పురోద్దామవరమువైకుంఠపురము. 9

మణీయధామమున నాదిమవిష్ణుఁడు లక్ష్మియున్ మనో
రిమణిప్రభాస్ఫురిత హాటకకుట్టిమ చంద్రశాలలో
రతియాదిగాఁగల సుపర్వవధూటులు చేరికొల్వ సొం
పుచు జూదమాడుటకు నాత్మఁదలంచిరి కౌతుకంబునన్. 10

విష్ణుమూర్తియును లక్ష్మీదేవియును జూదమాడుట.

త్తవృత్తియెఱిఁగి యత్తఱిపవడంపు
లకరత్నసారెకలలవరించి
నకరుచిరపాచికములుదన్మధ్యభా
మననునిచె దివ్యకాంతయొకతె. 11

చూడా రత్నంబును
రికౌస్తుభమణియుఁ[3] బందెమయ్యెజయాశా

. ప్రా. పా. పలకల దనరసారెలలరబన్ని, 2. ఆ. పా. కనకఖచిత పాచికలును.
రెల లరబన్ని. 3. ప్రా. పా. మణికి.

పరతంత్రబుద్ధినపుడొం
డొరలకుఁ జెనఁగొనియె [1]నేర్పు - నుత్సాహంబు౯. 12

క. గిలకల సారెల మ్రోఁతయుఁ
గలకల కంకణ రవంబు - గర్ణో[2]త్సవమై
చెలఁగఁగ నాడిరి ద్ర[3]స్తరి
పలుకులఁ బంతముల నేర్పు - పచరించితగ౯. 13

క. కాంతుఁడు జయమందఁగ భూ
కాంతామణి గోరు దివ్య - కాంతాతతి శ్రీ
కాంతజయము గోరును వా
క్కాంత యుభయజయముఁ గోరుఁ - గౌతుక మెసఁగ౯. 14

సీ. అడిగిన దాయంబు - లందందఁ బడుచున్న
నుల్లంబులో శౌరి - యుల్లసిల్లు
నొంటిన సారెకు - నొనరదాయమువడ్డ
చంచలేక్షణ ముదలించి పాడుచు
నాటఁగొంచెం పుదాయమున [4]దూగక సార్లు
చచ్చిన వెసనవ్వు - చక్రపాణి
తనయాట నయమయ్యుఁ - దగుపండుసాల్లెత్తు[5]
దాయంబు రాకున్నఁ - దరుణికనలు.

ఆ. నాటసగముచేసి - యాడించు దనుజారి
[6]పిక్క మొదటి కాలఁ - బెట్టునతివ
హరి తిరస్కరించు - నంగన గలుషించు
నాటయాగ్రహంబు - నగ్గలింప. 15

క. [7]అవమతి సప్తవ్యసన
వ్యవసాయము వలదు సుజన - వరులకు సరస[8]
వ్యవహారహాని గావున
నవనీశ్వర జూదమొప్ప - దన్నిటికంటెన్. 16

1. ఆ. పా. డొండొరులకు జెనగొని యొనపు౯ నత్సాహంబున్. 2. ప్రా. పా. కర్ణోత్సుకమై. 3. ఆ. పా. బ్రస్తరి. 4. కొంచెపుడాయమనగూడ కాసారె వొచ్చిన వెడనవ్వు. 5. దగుపంట సాలెత్తు. 6. బెట్టుమొదలి సాలెబెట్టునతివ. 7. ప్రా.పా. అనుపమ. 8. ప్రా.పా. సదసద్వ్యవహార.

[illegible]

సీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 17

వ. ఇవ్విధంబున [illegible] బరస్పరవిజయ కాంక్షుల
[illegible] గలిమిబోటి యూట నయంబై
[illegible] మేలు చేయయ్యెనని సంతోషించి
[illegible] [illegible] గుటుం జేసి పాచికలు వైచి గెలువం
దలంచిన. 18

[illegible]

ఆ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 19

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 20

[illegible]

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 21

1. సంఘటంబు. 2. వాటు, వాటు.

తే. సర్వభూకాంతవాణి మాఽనంబు దాల్చెఁ
దద్వయస్యలు లజ్జించి ఽ తలలువంచి
రబ్జనాభుండు పరిహాస ఽ మాడెనపుడు
వానినన్నింటనుడికె నఽవ్వనిత మనసు. 22

క. జననాథ జూదమున నో
డినవారి మొగంబు వ్రాయఽడెప్పరమని చె
ప్పినమాట నిజము కమలం
బునుబోలెడు శ్రీముఖంబు ఽ పొలుపునఁ దఱఁగెన్. 23

వ. ఇట్లు పరాజయ పరాభవంబు వాటిల్లెననుచుఁ జెక్కుచెమర్ప నేర్పరు
లైన సపత్ని భర్తలొనర్చు కెలసనంబునకు సొలయుచు ధర్మదేవతనుదూఱి,
యంతఁ గొంతధైర్యంబు దెచ్చుకొని యమ్మహాధీరనాయిక వివేకించి
దా[1]యంబు రాకుండుటకుఁ గతం బేమని విభుండు వైవకుండఁ గ్రమ్మర పాచి
కలు బట్టిచూచి వానియందు [2]ముందటి రేఖల క్రమంబుగాఁ దనయాటకుం
గూడక నలువంకల నొక్కలెక్కయై యధిపుని యాటకుందగిన పన్నిదం బగు
చున్న తెఱంగు వెఱఁగుపడిచూచి, యది యతనిమాయగా నెఱింగి యద్భుత
క్రోధరసరంజితంబగు మొగంబునం గంటికి నగవు చిగురుకొల్పి యిట్లు
కపటంబుసేయం దగునే యని మందస్మిత వదనారవిందుండై యున్న వెన్ను
నుద్దేశించి. 24

ఉ. జూదరికాని చందములు ఽ చూపితివన్నియు మేలుమేలు నీ
గాదిలి భూమిదేవికి విఽకాసముగా జనులెల్ల నెల్లెడం
జూదము వాదహేతువును చుల్కదనంబును బొంకు నంటదాఁ
గాదనరామినిక్కముగఁ ఽ గంటిమి నీవెడమాయ లచ్యుతా. 25

మ. ననువంచించి జయించి నాశిరము రఽత్నంబుం బ్రయత్నంబునం
గొని యావల్లభికీ దలంచితివొ నీఽకుం బ్రేమమట్లయ్యె నేఁ
గొనుమేనిచ్చెద మాయయేల యిదినాఽకుం బ్రాఁతెరత్నాకరేం
ద్రుని పట్టిన్ సిరినాఁడెఱుంగవె జగఽత్తుల్ గోరి సేవింపఁగన్. 26

క. అల్పుల నసురులఁ గొందఱ
వేల్పుల మానవులఁగొన్ని ఽ వెడవెడ మాయల్
గల్పించి త్రిప్పునీ సం
కల్పముచెల్లునె మదంతి ఽ కంబునఁ గృష్ణా. 27

ఉ. కేవల మూఢజాతి నడఽకించెడు నేర్పులు చూపవచ్చితో
నీవెడమాయ నాయెదుట ఽ నీళ్లలొ వ్రాత హిమంబుపెంపు మే

1. దోయంబు. 2. ఆ. పా. ముందరి లెక్కలున్న క్రమంబుగాక.

ఘూవరణంబు బుద్బుద ఘటీటావళి వేసవి యెండమావుగాఁ
బోవునె కాక నిల్చునెయ । పూర్వవిశేషమె శేషతల్పకా. 28

వ. ఆటవారిని భ్రమియింపనే నీమాయలు, నీమాయ కొలఁదిగాదు నామాయలవియెట్లుండునని వినుము. 29

సీ. హరవిరించి పురందరాది బృందములకు
సిద్ధవిద్యాధర । శ్రేష్ఠులకును
యక్షగంధర్వ గుహ్యక కులాధిపులకు
పన్నగ కిన్నర । పరివృఢులకు
చారణఖచరరా । జన్య వర్గములకు
కనకాద్రి ముఖనగ । గ్రామణులకు
దైతేయదానవా । ధ్యక్ష సంఘములకు
విశ్వ విశ్వంభ రాధీశ్వరులకు

తే. పదవు లైశ్వర్యములు మహా । ప్రాభవములు
మత్కటాక్ష మహామాయ । మహిమఁగాదె
విస్తరిల్లుట త్రైలోక్య । విభుత నీకుఁ
గలుగుటయె నీకు నేఁ గలుగంగఁ గాదె. 30

సీ. చంద్రబింబంబునఁ । జంద్రికరవి మండ
లంబునఁ బ్రభ యనలమున దీప్తి
రత్నజాలంబున । రంగు, సరోరుహ
వనముల శృంగార । వైభవంబు
పురమహోత్సవములు । కరిహయరథ భట
సామ్రాజ్య సామగ్రి । చారుభూష
ణాంబరలావణ్య । హావభావ విలాస
కలనలు త్యాగభోగముల గరిమ

తే. శ్రీమహాలక్ష్మి కళయున్న । చెలువయనఁగ
వినవె నా మాయలోకైక । విలసితంబు
నిఖిల మిథ్యాకరోపాయ । నీదుమాయ
కంటివే రెంటి మేలును । కమలనేత్ర. 31

వ. అని యీర్ష్యాజనితలజ్జా విషాదక్రోధంబుల సంతపించి యంతట నిలువక. 32

శా. నీ వైకుంఠమహోత్సవా భ్యుదయముల్ । నీమందిరాంతఃపురీ
లావణ్యాతిశయంబు నీమణి గణాలంకార సౌభాగ్యముల్
నావిస్ఫూర్తులునే గ్రహించెద భవన్మాయా విలాసంబు లె
ట్లై వర్తించునొ చూతమంచు నిజదివ్యాకార మేపారఁగన్. 33

లక్ష్మీదేవి కోపముచేతను వైకుంఠ విలాసమును హరించుట

తే. ధరణి గంపింప లోకముల్ | తల్లడిల్ల
భూతపంచక మాక్రోశమునఁ జలింప
శారదాదేవి ప్రార్థన | సరకుఁగొనక
క్రింగె వైకుంఠ సామ్రాజ్య | రేఖ లక్ష్మి. 34
సీ. ప్రాకారగోపుర | ప్రాసాదమంటప
చంద్రశాలల పెంపు | చేటులువడియె
పర్యంకభూషణాం | బరపరిమళవస్తు
విస్తారముల మేలు | విన్నఁబోయె
సౌవర్ణమణిమయ | ఛత్రచామరకేత
[1]నంబుల బిరుద చిహ్నంబులెడలె
వారణహయభట | వ్రాతరథానేక
సైన్యసంకుల గర్వ | చయముడింగె
తే. రంగవల్లీవితాన తోరణవిచిత్ర
దీర్ఘికారామవాటికా | దివ్యకేళి
పర్వతప్రోల్లసత్త్వంబు | పాడువాఱె
నట్టి వైకుంఠమునసిరి | యాగ్రహింప. 35
తే. అవ్విధంబున సిరితన | యమృతదృష్టి
మరలఁదిగిచిన వైకుంఠ | పురవరంబు
కువలయప్రియ రుచిలేని | కుముదసూన
మట్లు శూన్యత్వమొందె చంద్రాన్వయేంద్ర. 36

అందుకు విష్ణుమూర్తి కలుషించుట.

సీ. అంతయుఁగనికడు | నాత్మలోఁ గలుషించి
వేగిరపడక యావిశ్వకర్త
యాటవారల నాగ్రహంబింత సేయునే
యక్కటా యీఫలంబనుభవించుఁ
గాకేమియని భావి | కపటకృత్యముగాన
రాకుండ మాయానురాగలీల
ననుపారపరిరంభణము చేసి కోపమి
ట్లేటికె లోకంబు లేమి సేయు
తే. నవ్వులాటలకై నీకు | నివ్విధంబు
చనునె యిఁకఁజాలు నీచిత్త | జాలవహ్ని

1. నంబులు.

శాంతిఁబొందింపు భూతపం । చకము బెదర
కుండఁ గరుణామృతము చల్లు । ముత్పలాక్షి. 37

క. కోపమువచ్చిన నాపైఁ
జూపవలెంగాక మిగుల । సుందరతరమై
చూపట్టెడు వైకుంఠము
మాపుర సౌభాగ్యముడుప । నగునే నీకున్. 38

క. కంటివె వైకుంఠము నీ
కంటికృపాశ్రీలఁబాసి । కడుశూన్యంబై
యుంటయిది చాలకయ్యో
గెంటింపందలఁచెదవు నిఖిలలోకములన్. 39

వ. సర్వమంగళాధి దేవతయును లోకమాతయునని నిన్నుం బ్రహ్మాలు సేవింపనుండి నీకు లోకంబులపై నలుకదగునే. మనము వినోదార్థంబున కాడ సమకట్టిన జూదంబింతచేసె, సరసంబు విరసంబయ్యె, నీదేమిదోషంబు జూదంబు దోషంబుగాక. దీనికేమి యింకఁ బ్రసన్నురాలవు గమ్ము, నీవ గెలిచితివనుచుఁ దన కౌస్తుభ గ్రైవేయంబు నయంబున నయ్యిందిరాదేవి సమున్నత కుచ కుంభ మధ్యంబున నలంకరించి కలంకఁదేర్చి యీదుర్ద్యూత వ్యసనదోష ఖేదంబులు మానఁ గొంతకొంత ప్రొద్దు సరస్వంతంబు పొంత విహరింతము రమ్మని, యనుగ్రహంబుగల యప్పుడు వైకుంఠ దివ్య మందిరంబు వెలుంగెడుంగాక శూన్యగృహంబున నుండం దగదని యెలయించి కైదండయిచ్చి తోడ్కొని యంతఃపురోద్యాన మార్గంబున వెడలి చనియెనంత కొంత దూరంబున. 40

లక్ష్మీదేవియును విష్ణుమూర్తియును క్షీరసముద్రమును జూచుట.

ఉత్సాహ. కమలయుంజనార్దనుండు । గాంచి దుర్వరావచః
ప్రమదలున్ సురాంగనాళి - పజ్జఁదోడఁ గూడిరా
విమలఫేనకాంతికాంత । విస్ఫురత్కళానిధిన్
ఘుమఘుమ త్తరంగసంఘ । ఘోషభీషణాంబుధిన్. 41

మానిని. నీదగుసోదర భావముఁజెంది యక్షసందిత కీర్తివహించె సుధా
పాదసుధాతులసీనవ భాస్కర । భాస్వరకౌస్తుభరత్నమరు
త్పాదపపంచక కామగవుల్ బహు । భంగుల నెల్లజనుల్ పరమా
మోదముఁజెందఁగ నీయమృతాంబుధి । ముద్దియ చూడుము వేడుకతోన్.

సముద్రవస్తువులను లక్ష్మీదేవికిఁ జూపించుట.

స్రగ్విణి. నీరజాతేక్షణా । నీకటాక్షాంచలా
ధీరతాభ్యాసమర్థించి కాంబోలుఁ జూ

చేరిమీనాళివే చిత్రమై దాటెడున్
గోరికల్ మీఱఁగ న్గొంటివే వారిధిన్. 43

వనమయూరము. వేల్లితనవీనతర విద్రుమలతోద్య
త్పల్లవవిలగ్నమయి భాసిలెడుముత్తెం
బల్లదె మృగాక్షికల శాంబునిధిలోనీ
యుల్లసిలు మో[1]విఁగడు నొప్పె చిఱునవ్వై. 44

కుసుమితలతావేల్లితవృత్తము.

రాకాచంద్రాస్య యమృతనిధిసం రంభ మొప్పంబయోదా
నీకంబా పూరంబులు గడుపడిన్ నిల్చిపానంబుసేయున్
వేకంటేనీవిభ్రమరసమునే వేడ్క నేత్రద్వయంబా
లోకశ్రీలం గ్రోలెడు సువిహితా లోలసంప్రీతిఁ జూపెన్. 45

ఉ. శాతకటాక్షచూచితివె శంఖ మొకండు నితాంతయాతనా
యాతతరంగహస్తముల నావల యీవల యాచునున్నయ
య్యాతురవృత్తి తావకగళాభమటన్న సహింపరామి మీ
తాతబహిష్కరింపఁగఁ బరంపడి లేవఁగ లేకయుంబలెన్. 46

వ. వెండియు మదభరంబున మదనమదనోన్మదనాది నిశితశరపరంపరాకంపమానమానసలగుచు నేటి మదిరాక్షులు చక్షురుత్సవంబులైన మదకల కలహంస రశనాక్రేంకార సంకులపులిన ఘనజఘన బింబంబులును, వర్తులావర్తగంభీర నాభీతలంబులును, కోమలశైవాల రోమరాజిలతలును, సముత్తుంగరథాంగ కుచకుంభంబులును, నాళీకనాళహస్తంబులును ప్రశస్త విలాసరేఖలు మెఱయ పుష్పంధయ ధమ్మిల్లవళి బంధంబులుం జెదరఁదరుసురభి కుసుమ సౌరభ్య ప్రవాహంబులతో డిండీర ఖండసుందరమందహాస చంద్రికల కలంకారంబై లేఁదరగకతి వంకబొమల మురిపెంబుల నలరు కలికి గలువ రేకుల కనుంగవ కెలంకులం దళుకులెసంగు బేడిసచూపుల దీవెలుపుట్టింపుచుఁ, బాయకపైకొనిన దక్షిణనాయకత్వంబున నందఱ నొక్కచందంబగు ప్రేమంబున నుద్దామదీర్ఘతరంగ బాహుదండంబులు సాచి కౌఁగిలించి తదీయ పద్మవదన తదధర నిర్గళిత మధుమధురామృత పానంబున నుప్పొంగు లీలాసంగతివలన శృంగారరసంబును, నిఖిల భువనైక సంభావితంబగు ప్రాభవంబున విశ్వవిశ్వంభరా చక్రంబాక్రమించి సమున్నతాయతోర్మి హస్తస్ఫార పరిస్ఫాలననిపాటిత దిగంతదంతావళి కుంభకూటంబైన పాటవంబువలన వీరరసంబును, [2]ఆఖండల దోర్దండ మండిత చండధారాక్రూరభిదురధురాపాత సంజాత

1. మోము. 2. అఖండ.

త భీతిం గ్రచ్చతి శరణుసొచ్చిన శిలోచ్చయ నాయకుండగు మైనాకుని
ను దాక్షిణ్యంబువలనఁ గరుణారసంబును, ప్రావృషేణ్య పయోవాహం
భ్రమంబున నదభ్రనీలమణి విభ్రమంబున నింద్రచాపదీపిత దిగ్విటం
బును గఠిన నిర్ఘాతపాత ప్రకంపిత జంతులోకంబులును విద్యుద్దండ
త జగదండ ఖండంబులును, దుర్జయ గర్జాజర్ఝరీ రావతాండవిత శిఖండి
లంబులునై కుంభద్రోణ వర్షంబులు వర్షింప, మొల్లంబైన యన్నీటి
యొల్లకడలం గడలుగొని యుప్పొంగి తరంగిణీ ముఖంబులం బ్రవేశించు
ను, నిదాఘ సమయ దీర్ఘ దివసకర కిరణ సహస్ర స్వీకృత సరస్వత్
రికూప పానీయంబై యుండి మహీమండలంబు వ్రయ్యలు వాయు
ను చెప్పరాని యగాధ జలగాంభీర్యంబున నుబ్బుసుఱుక్కులు లేకయొక్క
బుననుండు నఖండమహిమవలన నద్భుతరసంబును, సురాసుర పరివార
వృత మందర ధరాధర మంథానమథన సంభ్రమణంబున గంభీర
బుచెడి వికల జీవనభంగ ప్రయాసజాత విశ్వాస యాతాయాత సర్వతో
ంబులం బోరలంబడుచు ఘోషింపనెటి దప్పిదెప్పరంబున నాటనుండియు
వెట్టుచున్నదో యనునాడిక [1]వలన హాస్యరసంబును, నిరంతరంబును దద్వీ
లు నివాసంబులు చేసికొని కినుక ననేక పట్టణ గ్రామ వర్ణాశ్రమ వాసుల
పభ శిశు స్త్రీలోకంబులు జీకాకు పడఁగసిమసంగియనువులకుం బాపి
ాంస మేదో మస్తిష్క పంక పంకిలంబగు శవనివహంబులు దెచ్చు
చ్చలవిడి నిచ్చలు బ్రమత్తులగుచు నక్తంచరులు బిత్తులుగొనఁ దదీయ
గంధ బంధురంబులగు గంధవహ ప్రసరణంబులవలన భీభత్సరసంబును,
ర విగ్రహ పరిగ్రసన రసరభస క్రోధధా[2]వనసంకులంబై నిశ్శంకంబై
రకుంభీనసతిమితిమింగిల కమఠకర్కటాదియాదః పరంపరలు తెంపున
ంప, దురవలోక భీకరత్వంబువలన భయానకరసంబును, విలయకాల
నిద్ర జగదాభీల మహోత్కీల ఫాలనయనానల జ్వాలాకరాళంబై
జిహ్వా సంహతులం [3]బయఃపూరంబులు గ్రోలుచు పొగలఁ దగులక తెగ
భగభగనిగుడు పొగరు చిగురుమంటల వెంటమింటికి నుప్పరంబెగయు
కుప్పలు చదలతుదలం జెదరి చామరధ్వజ ఛత్రాకారంబుల ప్రకారం
పలువంకలం [4]దూలిరాలుచుండం బ్రచండతేజంబున, బ్రహ్మాండమండ
కర్పరపర్యంతంబు శతయోజన సమీపసంచర ద్దివ్యవిమానవిహంగ
ఖేచరనిచయంబుల భస్మసాత్కరింపుచు ననవరతంబు నీడఁబో[5]కలోకో
ంబగుచున్న బడబాగ్నివ్యగ్రతాపోద్రేకంబువలన రౌద్రరసంబును,

పా. నాడికల 2. ఆ. పా. క్రోధదావసంకులం. 3. ప్రా. పా. యాదఃపరంపర. దూరిగ్రాలుచుండ, 5. బలోత్కృష్టం బగుచు.

చంద్రచంద్రికాశీతల ధవళస్వభావంబును నమృతరూపంబును నతివి రంగంబును, ననేక సాధుబుధ [1]సేవ్యమానస్థానంబును నగు సౌజన్య శాంతరసంబును దనయందు బ్రకాశింపం జెంపారునపార గుణవార పారావారంబున వారాకర కుమారికి ననేకవిధ విచిత్ర సుందరతర సందోహంబులు సూపుచు నవ్వనమాలి లీలావిహారంబునం గ దవ్వుచని.

సముద్రతీర వనవర్ణనము నందలి విహారవర్ణనమును.

ఆ. తాళపూగనారి ✽ కేళహింతాళకే
తకరసాల సరళ ✽ వకుళ కదళి
పనస సింధువార ✽ పారిజాతాధి కా
వనిజరాజి నొప్పు ✽ వనము చొచ్చె.

సీ. నిండారు బొన్నల ✽ నెత్తావిఁ గైకొని
పసిఁడి సంపెంగల ✽ పైకి ను[2]దిరి
నెఱిమించు పొగడల ✽ నెత్తావి చేకొని
లీలనై బొండు మ ✽ ల్లెలకు నుఱికి
నిగుడు గొజ్జంగుల ✽ నెత్తావి హరియించి
పొదిగొన్న చేమంతి ✽ [3]పొదలకరిగి
నిం[4]డారజాజుల ✽ నెత్తావి సవరించి
నవపారిజాత సం ✽ తతులవ్రాలి

తే. యొలమిఁ దద్దివ్య గంధంబు ✽ లేర్పఱించి
మెలపుతో వాని నన్నింటి ✽ మేళవించి
యింపు నునుగాడ్పు కానుక ✽ యిచ్చె వారి
కాత్మగంధ వహార్థంబు ✽ సార్థకముగ.

చ. పరభృత సద్భటార్భటియు ✽ భాసుర కీరతురంగహేషలం
దరురథవిభ్రమంబు సమ ✽ దభ్రమరద్విరదోగ్ర బృంహిత
స్ఫురణయు మీఱఁ బుష్పశర ✽ భూపతి సర్వజగజ్జయార్థమై
యురుగతి వచ్చిదండు దిగి ✽ యున్నటుల వ్వన మొప్పెఁ జూడఁగన్.

సీ. ఈఱంబులగు పొద ✽ రిండ్ల నీడలవలి
గ్రమ్మచో శీతల ✽ క్షణము దోఁచుఁ
బూదేనెతుం పురుల్ ✽ పొరి పొరి రాలుచోఁ
బ్రాలేయసమయ సం ✽ పద దనర్చు

1. స్తవ్యమాన. 2. ఆ. పా. నెగసి. 3. పూవులలది. 4. నింపార.

సహకారకిసలయా స్వాది కోకిల నాద
మెసఁగుచో నామని యింపు చూపు
నగరు కాశ్మీర గం ధాన్వితోష్ణానిల
మడరుచో గ్రీష్మర్తు వతిశయిల్లు

తే. నమరు మధుకరగతులమే ఘాగమంబు
నెరయు విచికిలకిరణ చం ద్రిక[1]శరత్తు
అవ్వనంబున నట్టి మహావిభూతి
నాత్మ మెచ్చిరి సిరియున య్యచ్యుతుండు. 51

సీ. కమలా కమలగంధి కచ బంధమునఁ దోఁపెఁ
పారిజాత ద్రుమ ప్రసవభరము
[2]తనరు మహీమహీ ధరకుచకుచముల
హరిచందన పరాగ [3]భరములందె
రాణవాణీశుక వాణి యాస్వాదించె
మందార మధుర మ రందధార
నెలమి సుపర్వ ప ర్వేందు వక్త్రలుదాల్చి
రసలార సంతాన కిసలయములు

తే. కల్పకము నీడ భక్తసం కల్పదాయి
యయ్యనంతుఁడు గ్రోలెమం దానిలంబు
మహితరతిరాజ రాజ సా మ్రాజ్యలక్ష్మి
నలరు జలనిధి[4]సవిధవ నాంతరమున. 52

క. కుసుమాపచయ రసంబునఁ
గుసుమాయుధ గురుఁడు వలపు గులుకుచులీలన్
గుసుమ[5]సుకుమారి సిరినవ
కుసుమిత తరులతలవెంటఁ గూడి చరించెన్. 53

సీ. సఫల పూగశ్రేణి సౌభాగ్య మగ్గించి
యురగ వల్లుల దండ నుండి యుండి
గురివెంద పందిళ్ల పరుపంబు గొనియాడి
మల్లెపూఁ బొదరిండ్ల మలసి మలసి

1. పా. శరత్తు. 2. ఆ. పా. తనరుమహీ ధరతరగురు కుచముల. 3. అ. పా. మలదెగ
ంయ 4. ప్రమద. 5. కుమారింసిరి.

ద్రాక్షాఫలస్రవ ద్రసధారలనునా[1]ని
గొజ్జంగిపూఁ దేనెఁ గ్రోలిక్రోలి
సహకార చారుమం జరులకుఁ దలయూఁచి
పొన్నపు వ్వొళ్లపైఁ బూసి పూసి
తే. భృంగభయదంబులైన సం పంగివిరుల
మురువు ప్రకటించి జాజులు ముడిచి ముడిచి
వెలయువనలక్ష్మి గారాపు విందులనఁగ
హరియుసిరియును క్రీడించి రభిమతముగ. 54
సీ. ఘనవేణికాబంధ మునకుఁ జుట్టను[2] శిఖా
వళియంచు వనశిఖా వళులు గేర
నయనవిస్తారము నకు సయిదోడు సా
రంగియటంచు సా రంగు లొలయ
మధురసల్లాప సం పదలకు ననుఁగుఁ గో
కిలబాలయంచుఁ గో కిలలు మలయఁ
గనకతులాకోటి నినదంబునకుఁ దోడి
యంచ యటంచురా యంచలలర
తే. నెలమి వనదేవతా లతాం గులు చెలంగి
చిగురు చేతులఁబైఁ బువ్వు సేస చల్ల
నవ్విలాసిని చరియించు నవ్వనమున
పద్మనాభుని కన్నుల పండు వగుచు. 55
మ. లవలీపుష్పసుగంధముల్ మసఁగియే లాలాస్యముల్ చూచుచు
స్రవిదీప్తి ప్రతిమాన విద్రుమవితా నచ్ఛాయ రంజిల్లుచున్
ధవుఁడుందాను సఖీసమూహములతో దవ్వోగలీలాగతిన్
జివురుంగైదువు జోదుతల్లిజలరా శి ప్రాంతవన్యావలిన్. 56

—విష్ణుమూర్తి లక్ష్మీదేవిని వంచన చేయఁదలఁచుట.—

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యమృత పయోనిధానసవిధ వనమార్గంబున ననేకవిధ క్రీడా రసపరాయత్త చిత్తయై యత్తమ్మి వటాగు మిటారి కత్తె సవతియుఁ గోడలును మొదలయిన సఖీజన సమూహంబులతో విహరింపఁదదీయ కౌతుక లీలలాలోకించి వైకుంఠవల్లభుండు నెయ్యంపు జూదపుసయ్యాటంబునకై వైకుంఠంబు శూన్యంబు గావించిన నిర్దయురాలిని మోసపుచ్చుటకై యెడరు వేచియున్న వాఁడు గావున నొక్క కపటకృత్యంబు సంస్మరించి. 57

1. సధారకానని. 2. జుట్టపు.

ంప త్పౌరుషములు
యు వినయంబు లేని ? గర్వాంధులుత
పంప త్పౌరుషములు
దఱుఁగక పశులుగారు ? బుద్ధిఁదలంపఁ. 58
మెనను సుతుఁడైనను
ఁడైనను మేరఁదప్పి ? యెఱుఁగక కడుదు
ృతి గావించిన వారిం
విధిఁ గుదియింప వలయుఁ ? బ్రాభవ మొప్పఁ. 59
గటం జేసి. 60
మెలనాఁగ గర్వమున ? నీభువనత్రయము రాజ్యలక్ష్మి యా
కవిలాస లేశమని ? తెంపున నన్ను గణింప కుగ్రతం
కక పద్మజాండములు ? భస్మములైనను విన్నఁబోనిశో
కతసంబు మద్భవన ? మంతయు శూన్యముచేసె దుష్కృతిఁ. 61
ను దనమైశ్వర్య క
మసామర్థ్యములు ద ? లంపఁగ మన్మా
నిర్మాణంబని మదిఁ
దుతా లక్ష్మి ననెడు ? గర్వముచేలఁ. 62
సమును నిర్దయతయుఁ
రత్వము సతులసహజ ? గుణములు మిగులఁ
లలోఁజంచలకడు
యసిరి దుర్మదమున ? కాశ్రయముగుటఁ. 63

{విష్ణుమూర్తి లక్ష్మికిఁ బ్రతిలక్ష్మినిఁ గల్పించి వైకుంఠము మిక్కిలి ప్రకాశింపఁ జేయుట.}

పున నీదుర్మదగ
విర్భావంబుమాన ? నతిచిత్రముగాఁ
ంతువేత్తయొక ల
విభ్రమకల్పనంబు ? కేవలమాయఁ. 64
మ్మన్నకంటెఁ గ్రమ్మఱ
కు నెక్కంగఁజేతు ? వైకుంఠముదాఁ
ునహరియించితినని
న్నమహత్వము గుదింతు ? నొకనిముసమునఁ. 65

యనంతగుణగణ విలాసుండును బ్రహ్మాండ నిర్మాణ కర్మకుశలుండును
ృతి పురుషాధీశ్వరుండును, పరమేశ్వరేశ్వరుండును, నానారూప ప్రవర్త

కుండును, సర్గస్థితి ప్రళయవికార కారణుండును, జగద్వంచనా కపటనాటక సూత్రధారుండును, బ్రహ్మాండకోటి బహి[1]రంతస్థితుండును, సురాసుర గంధర్వ బలపరాక్రమ మాయోపాయ నిరాకరిష్ణుండును నగు నవ్విష్ణుం డును దన తేజంబు ప్రకటించిన. 66

వైకుంఠపురవర్ణనము.

క. ఘోటకకరిరథభటసే
నాటోపముపోరకలకలారంభమును
ద్ఘాటింపనాటికంటెను
మేటిగ వైకుంఠపురము మెఱసె సిరులన్. 67

సీ. పద్మసంభవులెల్లఁ బ్రభవించు పురిటిల్లు
ప్రళయదుర్దశలంటఁ బడనిభూమి
కాలాహికోడిసి మ్రింగఁగరానివాకట్టు
తలఁప నచ్చెరువైన తానకంబు
ప్రాకృతుల్ చేరరాని యేకాంత దుర్గంబు
మహితసాత్త్వికకోటి మనికిపట్టు
కైవల్యలక్ష్మిచక్కని కేళిభవనంబు
పంచభూతములఁ గల్పించుగుఱుతు
తే. సహజతేజోలవగ్రస్త చంద్రసూర్య
పావకంబమ్మహా దివ్యపదము నైజ
[2]లక్ష్మిబాయునెయాకేళి లక్ష్మిచేత
నిత్యలక్ష్మీశ్వరుఁడు హరి నిలుచు నెలవు. 68

వ. ఇట్లమేయ కళ్యాణగుణ సుందరంబగు వైకుంఠ మందిరంబు షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండగు వెన్నుని మహాప్రసాద సామర్థ్యంబున సిరికి నచ్చెరువగు సిరిఁదొలంకుచుఁ బంకజహితుమండలంబునుం బోలెఁ దొల్లింటికంటెఁ గన్నుల పండువై తేజరిల్లుటకు సంతోషాద్భుత రసంబులు జొత్తిల్లు చిత్తంబుల బ్రహ్మరుద్రాది దివిజ సిద్ధచారణ గంధర్వ జయజయనాదంబులతో దివ్య కాంతలు పుష్పాంజలులు సమర్పించిరి. వెండియు. 69

ఆ. సహజకఠిన వజ్రసారమై విలయాంధ
కారనిబిడమైయగమ్యమహిమ
మహిత దివ్యవిష్ణుమాయావిలాసంబు
పద్మనిలయఁ జెక్కు భ్రమలఁగప్పె. 70

1. ఆ. పా. రంతర్దీపితుండును. 2. పా. లక్ష్మిబాయనీమాయకేళి లక్ష్మిచేత.

లక్ష్మీదేవి విష్ణుమాయను భ్రమించి వనమునఁ దిరుగుట.

హరిమాయా మోహితయై
పరమజ్ఞానంబు దివ్య । భావము నెడలన్
సిరి ప్రాకృత సతికైవడిఁ
దిరిగెన్ వనవీథిఁ బెక్కు । తెఱఁగుల భ్రమలన్. 71

అంత నవ్వనాంతరంబునఁ దన్మాయావశంబున. 72

శోభావిహీనమైన కొలనును జూచుట.

కనుఁగొనియె నగ్రవీథిన్
వనజాలయయొక్క దివ్య । వనజాకరముం
దనువు సెడి వాడఁ బాఱిన
వనరుహ కల్హార కైర । వంబులతోడన్. 73

నిండారఁ జిగిరించి । నిగనిగల్ చాలక
వాడిన నవపల్ల । వములతోడఁ
గలయంగఁ బూచి తే । నెలు చిందు నెత్తావిఁ
బొరయక గందిన । విరులతోడఁ
బరిపాకమునఁ బండి । సరసమాధురి లేక
పదనింకిపోయిన । పండ్లతోడ
[1]మెలకువల్ మాని కో । మ్మల విన్నవై యున్న
యలిపోత శుకపికా । వలులతోడ
చిన్నవోయిన వనము వీ । క్షించి లక్ష్మి
యనుఁగు చెలులకుఁ జూపుచు । నరిదిపడుచు
నెన్నఁడును జూడ మిటువంటి । హేమవనము
శూన్యమై యున్న దిది యేమి । చోద్యమొక్కొ. 74

అని యా దివ్య వనంబుఁ గలయ నాలోకించి యపూర్వసిద్ధాశ్రమంబని మనంబున నభివర్ణించుచుఁ బ్రవేశించి శంకించుచు నెట్టకేలకు నందలి గొలంకు దగ్గరి. 75

ఆకొలనియందు ప్రభాహీనమైన దేవతను జూచుట.

నిండి తొలంకు నాకొలని । నెన్నఁడు నుంగనకాంబుజాత మొ
క్కండు వికాసహీనమయి । కప్పక [2]రేకులు వ్రాలి శూన్యమై
యుండఁ దదీయకర్ణికన । నూనహిమాన్విత బాలభానువ
న్నండలి వ్రాలెఁ గొంత ప్రభమాసిన దేవతఁ గాంచె నొక్కతెన్. 76

1. అ. పా. మలయు కొమ్మల విన్నవై యున్న, 2. కప్పరరేకులు వ్రాలి,

క. ఒకచేతనక్షమాలయు
నొకచేఁ జిన్ముద్రయును నమరమున్నత దో[1]ర్ద్వం
ద్వాకలితముకుళ కరణముం
బ్రకటిల్లఁగ ధ్యాననియతిఁ బరగెడు దానిన్. 77

— ఆదేవతయొక్క వర్ణనము. —

క. పరివేష్టించి సరోజాం
తరములపై నిలిచి దివ్యతరుణులు సేవా
పరికరములతో నయత
త్పరులై తనుగొలువనున్న ప్రాభవమూర్తిన్. 78

సీ. పద్మాసనాంకాగ్రభాగాంఘ్రిశుభరేఖ
లఖిలలోకేశ్వరి యగుట నొడువ
చిన్ముద్రచేత మించిన సమాధిక్రియ
కైవల్యలక్ష్మి నిల్కడ వచింప
దివ్యన్మహాతపస్తేజోవిభూతి ని
జాభిమతా[2]ప్తికినదను దెలుప
నాపూర్ణ పరమయోగానందకళమది
నిష్టదైవంబున్న యింపుచెప్ప
తే. కన్నులకు వెక్కసంబైన చెన్నుమిగిలి
మనసునను నద్భుతంబైన మహిమగలిగి
యైహికాముష్మిక శ్రీవిహారభూమి
యగుచునొప్పారె బ్రహ్మవిద్యావిధేయ. 79

వ. కని విస్మయంబందుచు నందఱుంగరారవిందాభినయంబునఁ గ్రిందుపడకుండ వారించి వారితో నిట్లనియె. 80

చ. ఉరుపరమాత్మ యోగమున నున్నది యీ శుభమూర్తిఁ గంటిరే
యరుదగు విభ్రమాభ్యుదయ మంగజుఁ బోఁగనినట్లయొప్పెడున్
బరిణత తాపసప్రతిభ బ్రహ్మముఁ దాఁగని నట్ల యొప్పెడున్
నిరుపమనవ్య దివ్యరుచి నిండి తొలంకెడు నంగకంబులన్. 81

మ. సలిలాంతః ప్రతిబింబితార్క రుచియో భోజంబో[3]ల్చి ధూమచ్ఛటా
కుల[4]కాంతిన్నవహేతియట్లడరుచున్ గుప్తప్రభావంబు మై
మలినత్వంబునుగల్గి యోగనిరతిన్ బ్రహ్మన్విలోకించునీ
యలఘుప్రక్రియఁ దొల్లి యేసతులయందైనం గనుంగొంటిరే. 82

1. దోర్దండ కలిత ముకుళీకృతకరణము, 2. తావాప్తియదను. 3. ఆ. పా. బొచ్చి.
4. కులకార్శన్నవ.

॥ వెండియు వాగ్దేవతకరంబవలంబించి యించు విలుకాని తల్లి యిట్ల
నె. 83

ము[గ తపము సేయఁగ
నలజిగురాకుఁబోఁడి కేటికి[1] నోకోము
యుగములఁ జూడము లేఁ
'యంబునఁ దపమొనర్చు పావనమూర్తిౕ. 84

రేడు జగముల నేలుటకోయది
తనమహారాజసంబునకు నెంత
ంబు విభ్రమోన్నతిఁ జెందనోయది
తనమోహనాకారమునకు నెంత
లాంగనారత్నమై యుండనో యది
తనదివ్య సామర్థ్యమునకు నెంత
గ్యంబు తానయై పరిణమించనో యదె
[2]తనచిదానంద సంతతికి నెంత
కోయింత తపము వహించి సేయ
నిర్బంధమునఁ బొందనేల తనకు
గంధర్వ సిద్ధ విద్యాధరర్షి
కులం దెవ్వరోకో యీపరమసాధ్వి. 85

న్నది దేవతల్ ప్రణమిల్ల రేతన
కేటికంజలి ఘటియించదాను
కేది యభిమతార్థ మొకాని యభిమతా
ర్థమునకు నభిమతార్థంబు దాను
మెచ్చు [3]నధిదైవతంబును గలదొకో
యఖిలైక దైవతమరయఁదాను
కూర్చి యందఱు తపము సేయుట గాక
యొరుగూర్చి తపము సేయుదురె తాను
హానిష్ఠఁ గృశియింప నేలతనకు
రీష ప్రసూనంబు నవఘళించు
సులతనువల్లి నేటికిమ్మెయిసలంప
కల్యాణిమైనయీ చంద్రముఖికి. 86

లనాశిరోమణికి నీశుభమూర్తికి నీలతాంగికి
లరి దైవ మేమిటికి నచ్చెరువైన తపోగ్ని కీలలం

---

[1] కేమిటికోము. 2. ఆ. పా. 'తనచిదమలానం ద్దతతికియెంత్త' 3. నొక.

దూలఁగఁజేసెఁ జేసి[1]యును § దూఁకొని దీనితపంబు పేర్మికిం
బాలనవృత్తి నీవలదె § పొల్పడఁగ్రమ్మర వాంఛితార్థముల్. 87

తే. హరిహరబ్రహ్మలకు నవ§లైన దైవ
మెవ్వరోకాక వారైన § నీ[2]రెకొర్కి
కొర్కి త్రైలోక్యమును నేలు§కొలఁది కంటె
నెక్కువై యుండఁ బోలునీ § యిందుముఖికి. 88

క. నాకేశ్వరు సతికంటెను
భూకామినికంటె నద్రి § పుత్రికకంటెన్
నీకంటెను నాకంటెను
లోకో త్తర చరితయిది వి§లోకింపఁదగన్. 89

వ. అని వెండియు వనంబవలోకించి. 90

ఉ. ఈవనిపూఁచికాచి ఫలి§యించె శుకాన్యభృతాళి జాతితో
నీవిధిఁజిన్న పొ్రావుటకు§నేమి గతంబొకొ యీకొలంకుప
ద్మావళియేల వాడెనిది § యచ్చెరు వెన్నఁడుఁ జూడమిట్లనే
దైవము శాపమిచ్చె నొక§దాయలుకన్ సతితోడఁ గూడఁగన్. 91

వ. ఈ దివ్యవన దివ్యాంగనలకు నీదురవస్థ దైవశాపంబకానోపు, దైవశాపంబగు నేని యింత యంతర్వికాస తేజంబు లెట్లు సిద్ధించు, నీయపూర్వ సిద్ధాశ్రమంబున నిప్పరమ పావని నిగూఢప్రభావంబున నుగ్రతపస్సామగ్రినుండుట యద్భుత కథాప్రసంగంబు మున్నెన్నఁడు విన్న కన్న యదిగాదు చతుర్దశభువనంబుల నెక్కాలంబు [3]నిక్కట్టడయెఱుంగము దీని విధంబంతయు నీ కాంతామణిచేత ధ్యానాంతరంబున నడిగి తెలిసికొని పోవుదముగాని కొండొక తడవు నిలువుండని యాజలజ కన్యక పలుకునవసరంబున. 92

—●●◆ ఆదేవత యోగసమాధి చాలించి లక్ష్మీదేవి మొదలయినవారిని జూచుట. ◆●●—

గీ. బ్రహ్మయోగంబు చాలించి § పద్మగంధి
యూర్ధ్వబాహుత్వ చిన్ముద్ర § లుజ్జగించి
వెడదకను దమ్మిలల్లన § విచ్చిచూచె
నిందిరాముఖ లలిత పూ§ర్ణేందుముఖుల. 93

క. ఆ చంద్రవదనసమధుర
లోచనరుచిచేత నావి § లోలాక్షులు సొం
పేచిరి నవశిశిరాంశుమ
రీచిమహౌషధులు వొ్రలెఁ § బ్రియయోగమునన్. 94

1. ప్రా. పా, చేనది. 2. నిట్టి. 3. ఆ. పా. కాలంబుల నెక్కడ యెరుంగము.

ప్ల పరబ్రహ్మయోగంబు చాలించి యా పద్మాక్షి యక్షిణ తపఃప్రభా
తిశయంబునం జేసి త్రైలోక్యపూజ్యులైన శ్రీభూసరస్వతుల నగ్రభాగంబున
క్షించి సామాన్య స్త్రీలఁగాఁ బరిగణింపుచుఁ దనయున్న పద్మాసనంబు
క యాది గర్భేశ్వరీత్వంబు వహించి సాదరంబున వారితో నిట్లనియె. 95

మాయాలక్ష్మి వారి వృత్తాంతమడుగుట.

్వరు మీరు మీయునికి యెక్కడ నామములెవ్వి మీరు మీ
ఃపినాంతరంబునకు నేటికివచ్చితిరింతులార యా[1]
వ్వపువింతయచ్చరలొ మానవకాంతలొ యక్షకన్యలో
వ్వన దేవతామణులొ యించుక నాకెఱిఁగింపుఁడాతగన్. 96

) యయ్యుత్తమ స్త్రీరత్నంబు పల్కినం జిత్తజాతజనని మాఱుత్తరం బిట్ల
ు. 97

ంమర స్త్రీలము మా
రుములట్లుండనిమ్ము నలినాక్షి భవ
)మర్థ్యము వినవలతుము
మంబునఁ జెప్పు నీదు పేరుమనుపుగాన్. 98

క్ష్మిదేవి యాదేవతను స్తోత్రము చేసి యామె వృత్తాంతమును జెప్పుమని యడుగుట.—

ఘ్న తపము కలిమికి
వ్య విలాసమునకు నీదృఢమతికిన్
నలి! యచ్చెరువయ్యెడు
ెలిమైఁ జెప్పు మ[2]మ్మ కలతెఱఁగెల్లన్. 99

ినవస్త్రగుప్త మాణిక్యమునుబోలె
ంగవిసియున్న నిప్పువోలె
ఁది నీదురూపు వెలిమాసిలోనింపు
ిఁయుంటకేమి కారణంబు. 100

ంటి దివ్యకామిని
ఁదపమాచరింప నేటికివలసెన్
వకృతంబేమననీ
వముఁ దెలియంగవలయుఁ బల్కులతాంగీ. 101

) యాదిలక్ష్మి పలికిన నమ్మాయా లక్ష్మి యిట్లనియె. 102

ఆదేవత తన వృత్తాంతముచెప్పుట కారంభించుట.

ఃనిచెప్పుదాన తరళేక్షణనాదు పురాణ వృత్తముల్
ామరసాసనేందుధర తామరసాక్షపురందరాది స

---

[1]. లారమీ. 2. చెప్పవమ్మ.

ర్వామరకోటి కాత్మనయ కనాంచలమే విభవాను కారి నా
నామము లక్ష్మియం ద్రుడు భువ కనంబు లెఱుంగ మహావిభూతితోఁ. 103

తే. హరికిఁ బ్రియురాలనై భువ నైకదివ్య
విభవముల కెల్ల మూలమై వెలయు నేను
దత్ప్రసాదంబు కలిమిగాఁ దలఁప లేక
ముదిత గర్వించి యతనిచే మోసపోతి. 104

వ. అది యెట్లంటేని తత్పరమరహస్యంబు నెఱిఁగించెద నాకర్ణింపుము. 105

చ. అరయఁగ మూఁడుమూర్తులకు నవ్వలిమూర్తియుఁ దానయై మహా
పురుషవరేణ్యుఁడై ప్రకృతిఁ బ్రోచుచుఁ జిద్విభవముల స్వరూపుఁడై
పరగెడు విష్ణుదేవుఁడు ప్రపంచమునన్ బహురూపధారియై
తిరుగుచునుండు లోకములఁ ద్రిప్పుచు సర్వసురైక సేవ్యుఁడై. 106

ఆ. అతనివలనఁ బుట్టు నఖిలంబు నాతని
యందు డిందునతఁడె యాదికర్త
భూతపంచక ప్రభూత పద్మభవాండ
మండలంబునతని మాయసూవె. 107

వ. పరమేశ్వరుండైన యద్దేవదేవుండు కల్పాదియందనంత కోటిసూర్యచంద్ర పావక ప్రకాశంబున నతి శీతోష్ణంబైన యఖండజ్యోతియై వెలుంగుచుఁ బెక్కువేలు దివ్యవర్షంబులు నిలిచి తదనంతరంబ యవ్వేలుంగు సంస్తంభింపఁ జేసి శుద్ధస్ఫటిక సంకాశంబైన రూపంబున నీలజీమూత శ్యామల కాంతియైన యొక్క విలాసినియును దానును కవగూడి సాక్షాత్కరించి సృష్టి ఘటియించి దాని సంరక్షింప నప్పుడ్వుఁబోడిఁ జాలించె, నదియువిష్ణుమాయ,యవ్విష్ణుండు పరమ యోగానందంబునఁ గొంతకాలం బేకాకియై తిరిగి క్రమ్మర లోకరక్షణార్థంబు నిలిపిన యవ్వేలందియందు నేను నుదయించిన నన్నుం బరిగ్రహించి నామీఁది యనుగ్రహంబున సకలంబును మత్కటాక్ష వీక్షణంబున బహువిధ సంపద్విలాసంబై వెలయ సమకట్టి లక్ష్మియను పేరును బ్రసిద్ధి గావించి తన తోడునీడగా మెలపుచు ననేక బ్రహ్మాండ కోటులయందు యదృచ్ఛం జరించుచునుండ నొక్కనాఁడు. 108

సీ. రుద్రుండు పద్మగర్భుండు గంధర్వులు
దిక్పతుల్ మునులు దైతేయయక్ష
పన్నగాదులు మహీపతులాది గాఁగల
వారల ప్రాభవైశ్వర్యములకు

నేన నిదానమై నిఖిల నిధానాధి
దేవతాధీశ్వరి నై వెలయుచు
సకలదివ్యాంగనా భ్యర్చిత మహిమాతి
శయమహారాజన శక్తులమర
తే. నందఱకు నెక్కువై భువ నైకవంద్య
నగుచుఁబతివెన్నురంబు సిం హాసనముగ
సకలజగములు నేలుచు సర్వమంగ
ళాధిదేవతనై యుందు నబ్జవదన. 109
క. మానిని "యెక్కినవానికి
యేనికగుజ్జంట" నిక్కమిాఁగతి, పతిస
న్మానింప నుండి కన్నులఁ
గానఁగలేనైతి నాదిగర్భేశ్వరినై. 110
తే. అన్నిఁటికి నన్నుఁ జాలించి యధిపుఁడూర
కున్న యనురాగమెఱుఁగక యుత్పలాక్షి
ధిక్కరించితి విభునిఁద త్తేజ మదియు
నన్మదీయప్రభావంబ యనిమనమున. 111
ఉ. ఆజగదేక భర్తకుఁ బ్రి యాంగననైన మహానుభావతన్
బూజకునెక్కి యాదిమవి భూతికినే నెలవైతినాకునా
తేజముకాఁదలంచితిమదిన్ భువనైక విలాససిద్ధికిన్
రాజన దుర్మదంబునఁగరంబభిమానముఁ దాల్చియుగ్మలీ. 112
క. నాతలఁచిన తలఁపదినిజ
మైతోఁచున్ సంతతంబు నంభోరుహాసం
జాతప్రముఖసుపర్వ
వ్రాతంబులు నాకు మ్రొక్కు వరరుహనేత్రీ. 113
వ. అట్టి సమయంబున నొక్క కల్పాదియందు. 114
చ. భువనము సృష్టికై కమల భూకమలారికళాధరుల్ మహా
ర్ణవమునవంతుకుందప మొనర్చిరి నిష్ఠ నేకవర్షముల్
వివిధవిధి ప్రయుక్తులయి విష్ణుహితంబుగఁదత్తపోగ్ని నిం
డి వెలుఁగఁజొచ్చెఁ బెంబయిట నిష్ఠురకీలలురాలనెల్లెడన్. 115
క. దానికినించుకయేనియు
నానాథుఁడు కరుణపూనికనలినభవార్యా
జానుల వరమొసఁగఁడు యో
గానందసుధాబ్ధి మగ్నుఁడై యెలనాఁగా. 116

తే. భువననిర్మాణశక్తికై పూనివిభునిఁ
గోరితపమాచరించుట వీరితలఁపు
వల్లభుండేలొకో వీరి వరమొసంగఁ
డనుచుఁ దద్దివ్యచిత్తంబు నరయలేక. 117

క. వరమీఁజాలకయో ని
ష్కరుణాత్మకుఁడయ్యొ, వేళ గాదో, తనకున్
హరిభావ మెట్లొ[1]కోయని
పరికించితిఁ గొంతదడవు భావమునందున్. 118

వ. అట్లు పరబ్రహ్మయోగానంద రసపారవశ్యంబునం దన్నుఁదా [2]భావించు
కొనుచు నాతపోధనుల దెసతలంపులేక యూరకున్న విభుని యాలస్యంబును,
వారల తపః ప్రభా[3]వంబు నుపలక్షించి, వరదాన సామర్థ్యంబు చాలక తడ
యుచున్నవాఁడని తన్మాయామోహితనై తలంచి వెండియు నాదు మహి
మాతిశయంబున నింతవాఁడయ్యెంగాక యితనియందు దైవ సామర్థ్యం
బేమియున్నదనుచు నాసంపద్గర్వంబునఁ బతిందిరస్కరించి నగవు దొలంకు
నెమ్మొగంబుతో వారలకడకుంబోయి మీ యిష్టంబైన వరంబు నిచ్చెద
వేఁడుండనిన కపర్దికనకగర్భులు నాతో నిట్లనిరి. 119

క. కారుమెఱుంగులుబోలెం
శారీరప్రభలునిగుడ సమధిక తేజ
శ్శ్రీరేఖఁ దోఁచితివి నీ
పేరెవ్వరు చెప్పు మ[4]మ్మ బిసరుహనేత్రీ. 120

ఉ. ఎన్నఁడుఁజూడ మిట్టి ప్రభ కెక్కిన దేవతనర్కమూర్తిన
త్యున్నతవైభవాభ్యుదయ నూర్జిత కారుణికాంతరంగనున్
మన్నియమాధి దేవతవొ మాకెఱిఁగింపఁగదమ్మ నిన్నునో
పున్నమనిండు జందురునిఁ బోలెడు ముద్దుల మోముకోమలీ. 121

శా. కారుణ్యామృత వీచికల్ దొలఁకునీ క్రాల్గన్గొనల్ సొంపునిం
పారంగోర్కుల వెల్లివెల్లడరు శ్రేయశ్శ్రీలు శోభిల్లఁగా
నోరాజానన యస్మదీయ వరదా నోత్సాహవై తెట్లు నీ
పేరుంజెప్ప వినంగఁగోరెదము సం ప్రీతాత్మవై చెప్పవే. 122

క. మావరమొసఁగఁగఁజాలు ప్ర
భావము విష్ణునకుఁగాక భామిని తన్మా
యావిద్ధమతులకుంబెర
దేవతలకుఁ గలుగునే మతింబరికింపన్. 123

1. మేటకో. 2. ఆ. పా. దనుసంభావించుకొనుచు. 3. ప్రయాసంబును. 4. చెప్పవమ్మ.

తే. అయినఁగరుణావిధేయవై ఽ యమితతేజ
మొప్పఁబ్రత్యక్షమై మాకు ఽ నోడకిట్లు
వరమొసంగుదునని నీవు ఽ వచ్చినపుడ
యఖిలలోకైకజనని వి ఽ యగుటదోఁచె. 124

వ. దేవీ నీదివ్యచిత్తంబునం గరుణించి త్వద్వృత్తాంతం బెఱింగించి మాకోరిన వరంబొసంగుమనిన నవ్వి యవ్వారిజాసన శశాంకకళాధరుల కిట్లంటి. 125

సీ. నన్నెఱుంగరె భువ ఽ నమ్ములు సృజియింప
మనుపమర్దింప స ఽ మర్థనగుచు
సౌభాగ్యభోగ రా ఽ జ్యకళావిభూతిప్ర
భావంబులకు మూల ఽ మైవసించి
[1]చెల్లుదునాకృపా ఽ శ్రీలఁగావింపుచు
నిగ్రహానుగ్రహ ఽ నిపుణనగుదు
నాదిలక్ష్మిని బంక ఽ జోదరు జీవితే
శ్వరి జగన్మాతను ఽ సభ్యులార

తే. మీవరంబులు కరుణింప ఽ మేటినేన
కాక దైవంబు మఱివేఱె ఽ కలదె జగతి
విష్ణుఁడరిదియె మీకు న ఽ వ్విష్ణునకును
మత్కటాక్షంబు సువ్వె సా ఽ మర్థ్యమునకు. 126

క. వావిరి బహుసృష్టిభవ
ద్దేవాసురమర్త్యపక్షి ఽ తిర్యఙ్ముఖజీ
వావలి కలిమియు సొబగును
నావిలసనమగుటఁగనరె ఽ నానాగతులన్. 127

క. జలరుహ ఫుల్లాఫుల్లత
జలరుహమిత్రోదయాస్త ఽ సంప్రాప్తులచేఁ
బలెఁద్రిజగత్కుల నాకల
నలుసంధిల్లును మదీయ ఽ నయనాంచనలన్. 128

ఉ. ఆదిమశక్తినేన పర ఽ మార్థవిలాస నివాసమేన, బ్ర
హ్మాదిసురేంద్రకోటులకు ఽ నాదరువేన, సమస్తలోకసం
పాదనకర్తనేన, మది ఽ భావనసేయుఁడు వేఁడుఁడిష్టమా
హ్లాదమెలర్ప విష్ణునకు ఽ నద్భుతభంగిగనిత్తు సత్కృపన్. 129

క. అనిపలికిన నాపలుకులు
వినిజయజయనాద మెసఁగ ఽ వినుతించిననుం

1. ఆ. పా. మేలెల్లనా కృపా శ్రీలగావింపుచు. ప్రా. పా. వసింపచెల్లును.

జననీ మహాప్రసాదం
బనిభక్తివిధేయవినతులై సంప్రీతిన్. 130

వ. మహాసంభ్రమంబున నన్ను వలగొని నిలిచిరప్పుడు బ్రహ్మదేవుండు ప్రాంజలియై యంబా నీవు సర్వలోకశరణ్యవగుదేని నావిన్నపం బాలకించి జగత్సృష్టికరణవిద్యయు సకలసంపత్ప్రదాయినియైన నీవిద్యాకళయును మదీయశాసనంబునం బ్రవర్తింపుచుండవలయు, నివ్వరంబు గరుణింపుమని యడిగిన నట్లయనుగ్రహించితి, నంతరుద్రుండును నవ్వరంబును వేఁడిన వివేకంబు లేక నిలుకడదప్పి నీకును నిచ్చితినని పలికితి నావాక్య ప్రమాణంబున నవ్విద్యాకళలు రెండును నొకరియందును నిలుకడ పడయరాక చంచలించి మూర్తివంతులై యిద్దఱి దెసనడయాడుచున్నవారు. విఫల ప్రయత్నులై దీనులై యున్నం గనుంగొని దీనికేమి సేయుదాన, భ్రమసి యిద్దఱికి నొక్కచందంబు వరంబుపన్యసించితినని, వెరవులేక చీకాకుపడుచున్న సమయంబున దేదీప్యమాన మహేంద్ర నీలమాణిక్య పుత్రియుంబోలె లీలామందహాసంబెసంగ విష్ణుమాయ సాక్షాత్కరించి నాతో నిట్లనియె. 131

మ. త్రిగుణాధారుఁడు విశ్వలోకఘటనాదీక్షాసమర్థుండు స
ర్వగతుండాదికి నాది విష్ణుఁడని నిర్వ్యాజంబుతో నిద్దఱుం
దగనీదివ్యులు భక్తినాహరికిఁ జేతఃప్రీతిసంధిల్ల దు
ల్యగతిం జేయుచునున్నవారు తమ యిష్టావాప్తికై నిష్ఠతోన్. 132

ఆ. ఉగ్రతపము సేయుచున్న యీ యిద్దఱి
యభిమతంబు నేకమరసిచూడ
వీరితమకముడిపి వేర్వేఱవరములీ
వెదకుచున్నవాఁడు విష్ణుఁడిపుడు. 133

వ. ఇట్లున్నచోటఁ దద్దివ్య చిత్తంబుగానక యతండు లీలార్థంబున సహచరింగా ననుగ్రహించి యనురాగంబునం బెద్దచేసిన ప్రియునందు మందెమేలంబున మందబుద్ధివై లక్ష్మీవిభవ గర్వంబునఁ బతిం దిరస్కరించి. 134

క. భావింపఁగ నీవును నొక
దేవతయునుబోలె మీఁదు దెలియక పరమే
ట్లీవచ్చితి యిచ్చినవర
మీవిధమున వ్యర్థమయ్యె నిఁక నెట్లుండున్. 135

చ. పతియసమర్థుఁడంచు మతి భావనఁ జేసితి బ్రహ్మరోహిణీ
పతిశకలావతంసులతపస్సులు విఘ్నము చేసి తద్వర
ద్వితయము విన్నబుచ్చితివి విష్ణుహితంబిది లక్ష్మి నంచుదు
ర్మతివయి యాత్మవల్లభ పరాభవదుఃఖముఁ గందుగాకిఁకన్. 136

వ. అని పలికి నీయందు దుర్మదకారణంబులైన రాజసతామస గుణంబులు
త్కృష్టంబులై యున్నవి. దానంజేసి సదసద్విజ్ఞానంబు పుట్టదు, శుద్ధసాత్త్విక
ప్రబోధ సుధాసారస్యంబుగలదాఁక నీ లక్ష్మీగర్వ విభవంబుమాని, యంత స్తే
జంబుతోఁ గొన్ని దివ్యవర్షంబులు తపంబు సలుపుము, నీవు వసించిన తపో
వనంబు కిసలయ కుసుమ ఫలలలిత శుకభ్రమర సంకీర్ణంబయ్యును శూన్యంబై
చిత్రరూపంబు కైవడినుండు, నెప్పుడేని నవ్వనంబు వికాసంబు నొందు
నప్పుడు శాపావధియగు, తత్క్షణంబు క్రమ్మరఁ ద్రిజగత్సేవ్యంబైన వైభవం
బుతో నిజప్రభావసామగ్రి గలిగి యప్పటియట్ల యా పరమేశ్వరుం గూడి
యుండఁగలవు. నీకు సహాయ పరిచారికలై శూన్యనిధానాధి దేవతలు ప్రవ
ర్తింతురు. నీకు నిది విష్ణుశాసనంబు దుర్లంఘనీయంబు, పొమ్మని పలికి
బ్రహ్మదేవునింగని మీరిద్దఱు నేకాభిలాషంబునఁ దపమాచరించుట తగదు.
నీవు లోకంబు సృజియించుచు స్రష్ట నామధేయుండవగుము. శివుండు జంతు
లోకంబుఁ గాలపరిపాకంబున హరింపుచు హరుండగు విష్ణుండు దాను సర్వం
బును రక్షించుచు జగద్రక్షకుండను దివ్యనామంబున వెలయువాఁడునని
యాజ్ఞాపించి విష్ణుమాయ మాయమయ్యె, నమ్మాయయా శాసనంబున నమ్ము
వ్వురు నట్ల ప్రవర్తించుచున్నవారు. నేను నవ్విషంబున నాటనుండియుఁ దపంబు
సేయుచున్నదాన, నివ్వనంబును నట్లననావచ్చిన యది మొదలు వికాసరహి
తంబై యున్నయది యీకాంతలా నిధానదేవతలు, కరుణావిధేయుండగున
ప్పరమేశ్వరుండింక నెన్నఁడు ప్రసాదించునో కాని యిది మదీయ వృత్తాంతంబు
వినుమని యమ్మాయయాలక్ష్మి యాదిలక్ష్మికిం జెప్పుచున్న సమయంబున. 137

మ. కలపుంస్కోకిల గర్వధూర్వహకుహూః కారంబు కీరాళిసం
కులనాదంబు లెసంగనవ్వనము చక్షుఃప్రీతిగావించె ముం
జులతాపల్లవవల్లరీఫలరస స్ఫూర్తుల్ ప్రవర్తింపనా
జలజాక్షీ నిజదివ్య భాగ్యకలనా సంప్రాప్తి సూచించుచున్. 138

క. ఆవననవవిలసనల
క్ష్మీవిభవము చూచి మేలు చేకురెననిమా
యావనరుహవాసిని మో
దావహమతియయ్యె లక్ష్మి యద్భుతమందన్. 139

శా. ఓలోకేశ్వరి! యోజగజ్జనని! యో యోగీంద్ర వంద్యప్రభా
వాలంకార! భవత్తపోమహిమకున్ హర్షంబుతో నిప్పుడే
నాళీకేక్షణుఁడాదిపూరుషుఁడు నీనాథుండు నీకిచ్చె యీ
నీలక్ష్మి ప్రభయంచు నాగగన వాణీదేవి పల్కెందగన్. 140

—— సురదుందుభులుమ్రోసి పుష్పవర్షము గురియుట. ——

క. గంధర్వ మధురగానము
బంధుర దుందుభిరవంబుఁ ౹ బైపైనాశా
సంధుల మొరయఁగ దక్షిణ
గంధవహామువీచె దివ్య ౹ గంధంబులతోన్. 141

చ. సురతరు పుష్పమంజరుల ౹ సోనలుముంచె మదాళిజాలఝం
కరణపయోధర ప్రకట ౹ గర్జలు తాండవితాప్సరోవధూ
త్కరనవకేకి సంఘుము ౹ దంబొదవింపఁగ సిద్ధసాధ్యని
ర్జరఫణిచారణాశ్వముఖ ౹ చాతక సంచరణాభిరామముల్. 142

క. కోరికలువెల్లి విరియఁగ
నారదమునికుంచెవిసరె ౹ నాట్యముసలిపెన్
స్వారాట్ప్రముఖ దిశాధిప
వారిజలోచనలు గొలువ ౹ వచ్చిరివేడ్కన్. 143

—— ఆదేవతకు దివ్య విమానమువచ్చుట సమస్తదేవతలు స్తోత్రములు వందనములు చేయుట. ——

చ. జలరుహాగర్భముఖ్య సుర ౹ సంఘము గొల్వఁగ విష్ణుమాయయు
జ్జ్వలగరుడధ్వజంబు ధృత ౹ చామర లాలస దివ్యకామినీ
తిలకనిషేవితంబునగు ౹ దివ్యవిమానముఁ దెచ్చినిల్పె నా
నెలఁతుకదండ మండిత మణి ౹ ప్రభలాశల నాక్రమింపఁగన్. 144

ఆ. ఆవిమాన పూజితా మరతరు పుష్ప
దివ్యగంధములకుఁ ౹ దేటులెసఁగె
లక్ష్మియున్న యాశోకలంకు క్రొవ్విరిదమ్మి
పువ్వుఁదేనెఁగ్రోలి ౹ పొదలి పొదలి. 145

సీ. దండముల్ బెట్టిరా ౹ ఖండలాదిదిగంత
నాయకుల్ ప్రణమిల్లె ౹ నాగకులము
మొక్కిరి గంధర్వ ౹ మూర్ధాభిషిక్తులు
ప్రాంజలు లైరిను ౹ పర్వవరులు
వందనంబొనరించె ౹ వాచంయమిశ్రేణి
యానతిచేసె గుహ్యకగణంబు
అభివందనముచేసె ౹ యక్షనాయకకోటి
కరములుమోడ్చిరి ౹ గరుడపతులు
తే. చారుకరుణాకటాక్ష వీక్షావిభూతి
పాలితాశేషభువనకు ౹ బ్రహ్మముఖ్య

దివిజపూజ్యుఁ బరమసాత్త్వికమతల్లి
కాదిలక్ష్మికి నిత్యకల్యాణవతికి. 146

వ. ఆ సమయంబున నమ్మహావిష్ణుమాయ తోయజాసనాదులు విన, దేవీ నీ తపంబు ఫలించె నీ వల్లభుండగు విష్ణుండు ప్రసన్నుండై నిజలక్ష్మి తేజంబు నీకు ననుగ్రహించె నీకు దివ్యవిమానంబు పుత్తెంచినవాఁడు విజయంచేయు మని పలికినఁ దద్వచన ప్రమాణంబున, 147

తే. పంచభూతములును సముదంచితాధి
జాతనిర్ఘోష మొనరించె సకలదిశల
దిశలు విశదప్రభలఁ బొందె దివ్యమహిమ
నమ్మహాలక్ష్మి నిజతేజ మాశ్రయింప. 148

క. హరికరుణా సంప్రాప్తిన్
సరసీరుహనయన యపుడు సంతోషరస
స్ఫురణమునఁ జూడనొప్పెను
ఖరకరరుచిఁ బొదలు నబ్జకలికయుఁ బోలెన్. 149

సీ. శుద్ధసువర్ణంబు సొబగు మించిన మేన
బాలసూర్యప్రభల్ ప్రజ్వరిల్లె
పార్వణచంద్రబింబముఁ బోలు మోమున
సుప్రసాదశ్రీల సొంపు నెరసె
వెలిదామరల మీఱు వెడదకన్గొనలపై
నైశ్వర్యకందళు లంకురించె
నమృతపూరముఁ బోలె నలరుచిత్తంబున
కరుణారసార్ద్రత గడలుకొనియె

తే. లలితశుభలక్షణాంఘ్రిపల్లవములందు
దివ్యనారీకిరీట సంసక్తరత్న
దీప్తిపుష్పోపహారముల్ దీటుకొనియె
పతికృపాలబ్ధవిభవకు పద్మముఖికి. 150

తే. నవనిధానాధిదేవతల్ వివిధకళలఁ
బొంది సేవించి రప్పుడప్పువ్వుఁబోణి
నలవసంతాగమమునఁ బుష్పాభిరామ
లతలు వనలక్ష్మి సవరించు లాగు దోఁప. 151

ఆమాయాలక్ష్మియొక్క విభవముచూచి
యాదిలక్ష్మి విభ్రాంతిఁబొంది తనలోఁ దాననుకొనుట.

క. ఆమాయాలక్ష్మిమహా
సామర్థ్యము నిజముపోలె సమధికతేజో
ధామంబై త్రైలోక్య
ప్రేమాస్పదమైనఁ గమల బెగడుచు మదిలోన్. 152

క. నేనేలక్ష్మీకాంతను
నానాథుఁడు విష్ణుఁడఖిల నలినభవాండ
ప్రాణిగణరక్షకుండని
మానసమునఁదలఁతు దివ్య మాన్యవిభూతిన్. 153

ఉ. ఆదికినాదినైన పరమాత్ముఁడు విష్ణుఁడు నావిభుండు నీ
వాదిమలక్ష్మి వంచునుగ్ర తానతులై యనిశంబు బ్రహ్మరు
ద్రాదులు వీరు దివ్యులుని జాభిమతార్థములర్థిఁ గోరిన
న్నాదటఁ గొల్వవత్తు రిదియంతయు లోకమెఱుంగు నేర్పడన్. 154

మ. అదిమిథ్యాకథ నమ్మఁజేసి యిదిగో నాదేవతాధీశ్వరుల్
మదినుప్పొంగుచు నీశుభాంగిని మహాలక్ష్మీ! జగన్మాత! మ
మ్మదయంజూడుమటంచు మ్రొక్కెదరు నాప్రేమాలం మహాసంభ్రమం
బొదవన్ వెఱొక విష్ణుఁడున్ సిరియునెట్లున్నారొకో మాపయిన్. 155

మ. కనినైనన్ వినినైన నేనెఱుఁగనెక్కాలంబు నీపద్మలో
చనదాలక్ష్మియటంచుఁ జెప్పినకథాచ్ఛాయాప్రకారంబు చూ
చిన సత్యంబయి తోఁచుచున్నయది లక్ష్మిన్నేనయైయున్నదా
న ననేకక్రియలందలంపనిదిగా న న్నాదునిక్కంబుగాన్. 156

క. కలగంటి నొభ్రమసితినో
[1]పలవరమో యింద్రజాల పరికరకలనా
కులతయొయివియన్నియువృథ
[2]యలవడునే యింత నిక్కమై యట్లైనన్. 157

క. నాలక్ష్మికలనలుమి
థ్యాలీలలుగాని యాలతాతన్విజయ
శ్రీలన్నియు నిక్కముల
క్ష్మీలావణ్య ప్రభావిశేషములగుచున్. 158

. ఇన్నియు నిట్లుండఁగ ని
మ్మెన్నఁగ వేఱొక్క విష్ణుఁడీ సతివరమా

1. పలవరోన్నె ఆ. పా. కలవరమో. 2. యలవడు.

నున్నాఁడో నావిభుఁడై
యున్న జగత్కర్త విష్ణుఁడో భావింపన్. 159

ఉ. ఈనలినాక్షియాత్మ గురికీయించిన విష్ణుఁడు నావిభుండయా
నేని, జగత్ప్రసిద్ధముగ * నిమ్మహనీయ విభూతిసంపదన్
దీనివరించెనేని యిది * దివ్యులుగొల్వఁగ నమ్మహాత్మునిం
పూనఁగఁగూ[1]డి లక్ష్మియయియుండిన నేమగుదాననోసుమీ. 160

మ. ననుమీఱున్నతికెక్కు నీవనితనా * నాదివ్యనారీజనం
బును దద్వల్లభులుంగరంబు వినయంబుల్ సేయుచుం గొల్వ లో
చనపద్మాంచల చంద్రికారుచులచే * సంపత్కళల్ నింపుచున్
మనుచున్ లోకము[2]లింతయున్ నిజమయ్యె * నావిష్ణునిం గూడినన్. 161

తే. పెక్కువేలేండ్లు విష్ణునిఁ బ్రేమఁగూడి
లక్ష్మినై యుంటిఁగాక యీ * లక్ష్మిలీల
యిట్లు భువనైక చిత్రమై * యొనఁగుమహిమ
కెక్కియుంటినె గురుతుగా * నెన్నఁడైన. 162

ఉ. ఇంతయునేమిగాఁగలదొ * యేర్పడఁజూచెదఁగాక చిత్రమై
యింతకు వచ్చునట్టి పని * యెక్కడఁబోయెడు నంచునయ్యుద
న్వంతునిపుత్రి మానసము * నంబెగడొందుచుఁ జూడమొప్పెనా
శాంతములన్ జయావహము * లావెడలక్ష్మి విమానమెక్కఁగన్. 163

క. కాంచనపంకజమె[3]క్కెడు
కాంచనకలహంసిప్రోలె * కమలాలయయా
కాంచనపుష్పకమెక్కెన్
గాంచనమయదేహరుచులు * గడలుకొనంగన్. 164

ఆదిలక్ష్మియొక్క తేజస్సును మాయాలక్ష్మి హరించుట.

క. ఇమ్మెయిఁ బుష్పకమెక్కుడు
నమ్మాయాలక్ష్మి లక్ష్మి * యందులతేజం
బిమ్ముల హరియించెనులో
కమ్మెల్లను విస్మయంబు * గాఁగనుచుండన్. 165

ఆ. ఉదయభానుదీప్తి * యొడిసిన సారంబు
దెరలియున్న యోషధియునుబోలె
కపటలక్ష్మి సహజ * కాంతి హరింపగ
య్యాదిలక్ష్మి విన్నకనయ్యెనపుడు. 166

1. (మూ. పా.) గూట. 2. వింతయ్యె. 3. మెక్కెడు.

వ. వెండియు నమ్మిథ్యాలక్ష్మి లక్ష్మికనుంగుఁ జెలులై గూడియున్న భూకాంతా సరస్వతులఁజూచి [1]నేనయ్యాది విష్ణుంగూడి చతుర్దశభువన సామ్రాజ్యంబునుం బ్రతిపాలించుచు వైకుంఠ నగరంబున వివిధోపభోగంబు లనుభవించుచుండుదుఁ, నింక మీరు నాసఖులై యాదివ్యస్త్రీలు పరిచారికలై సేవింప నుండవలయు నాయనుజ్ఞఁ గైకొని రండని వారిద్దఱ నవ్విమానం బెక్కించుకొని బ్రహ్మరుద్రాది బృందారక సందోహంబులును విష్వక్సేన ప్రముఖ దండనాయకులును బరివేష్టింప గంధర్వ మధురగానంబులు నప్సరో నృత్తానధానంబులు నాదరింపుచు శంఖకాహళ భేరీ మృదంగ పటహ వీణావేణు నాదంబులు చెలంగఁ ద్రైలోక్యమహోత్సవంబుగా గగన మార్గంబున వైకుంఠపురంబునకుం జనియె. తదనంతరంబ. 167

తే. అట్లు తేజోవిహీనయై యబ్ధికన్య
నిబిడనిర్వేద దైన్యముల్ నివ్వటిల్ల
నొంటిఁబడియుండె విగతతారోగ్రతిమిర
జలధరాలీఢ యామినీకలనవోలె. 168

క. త్రైలోక్య వినుత సాధ్వీ
శ్రీలక్ష్మికి నీయవస్థ సిద్ధించెఁబతిన్
మేలమున నెన్నకుండఁగ
నేలాగణియింప నింక నితర స్త్రీలన్. 169

మ. చెలులుం దేజమునుం దొలంగిన మహాచింతాపరిక్రాంతయై
పలుమాఱున్ విధిదూఱి యద్భుతభయప్రచ్ఛన్నయై యవ్వలి
వ్వలనెవ్వారును లేక యొంటిఁబడియవ్వామాక్షి పద్మాక్షునిం
నలుచోట్లంబరికించి కానకమదిన్ శంకించి తానిట్లనున్. 170

చ. కటకట కూర్మియైన చెలికత్తెలటంచును వీరినమ్మి నే
నిటువలె నేలవచ్చితి నిజేశ్వరుసంగడిఁబాసి యొం[2]టినై
నిటకిదె నన్నుడించి చనిరిందఱు వెంటనెవచ్చి విష్ణుఁ డె
చ్చట వసియించెనో కుసుమసౌరభసంభృత కుంజవాటికన్. 171

వ. అని కొలంకు గెలంకులఁ గలయ నాలోకించి తన వచ్చిన త్రోవ గొండొక మరలివచ్చి యయ్యేడఁ ద్రొక్కిచూచి క్రమ్మఱి కొలంకు[3]తావునకువచ్చి వీక్షించియు, మగుడిమార్గ తరులేఖలన్వేషించుచు నిక్కంబుగాఁ బ్రాణేశ్వరుం గానక శోకంబునం జీకాకుపడుచు నేకడకుంబోవఁ గాళ్లురాక యా కలశ సాగర కుమారి తనమనంబున. 172

1. (మూలప్రతిపాఠము) జూచిన. 2. గోటమై. 3. డాపలికిం బోయి.

సీ. ఆ తపస్విని దివ్యకేలర్చింపలక్ష్మినై
యాది వి[1]ష్ణునిఁజెంద నరిగెఁ గడఁక
నాదేవి పిలిచిన నముఁగు లైతోఁగూడి
నా సఖుల్ పోయిరి నన్నువిడిచి
యివ్వని నముఁగూడి యేతెంచి వంచించి
ప్రాణేశ్వరుఁడు డాఁగె నడవిలోన
తొల్లింటి తేజంబు దొఱఁగి విభ్రాంతనై
యొకటియు నెఱుఁగక యున్నదాన
తే. [2]నమ్మహావిష్ణు కవగూడ నాదివిష్ణుఁ
డాత్మ భర్తయ కానోపు నవ్విధమున
సఖులఁ జేకొని యాసాధ్వి చనఁగనిచట
విభుఁడు కనుపడకున్న య వ్విధముచూడ. 173
క. నను నీ యుగ్రాటవిలో
నెనరువిడిచిపోయె విభుఁడు నిష్ఠురుఁడై నె
మ్మనమున నిండారెడు దన
యనురాగము లేక నాప యస్వలు డానుఁ. 174
ఉ. దూరమువచ్చితిఁ మిగుల దుర్గమహాటవి నొంటిడించి యం
భోరుహలోచనుండరిగె బోటులుదా[3]మును వింతలక్ష్మి నిం
పారఁగఁగూడి వేడుక దలిర్పఁగ దివ్య పదంబు చేరి రె
వ్వారికిఁ దోడునీడయగు వారు తలంపఁగ నాకు నీయెడన్. 175
క. పతియాశయుఁ జెలులాశయు
గతజలసేతువు దలంపఁగా నికఁ దద్వ
ర్జితమతినై వైకుంఠపు
గతిఁబోయెదఁగాక యొంటిఁ గానల వెంటన్. 176
తే. [4]ఎవ్విధంబుననైన నే నివ్వనంబుఁ
బాసిపురిఁ జేరియుండఁగాఁ ప్రభుఁడు వచ్చు
నపుడునా పడ్డపాట్లెల్ల నడలుగదురఁ
జెప్పి తనువు విసర్జింతుఁ దప్పదిట్లు. 177
తే. చోరఁడునే లేని వైకుంఠ పురము భర్త
యదియుఁగాదు మహాశూన్య మగుటఁ జేసి

1. ఆ. పా. ఆదిలక్ష్మినిజెంద. 2. ఆ. పా. అమ్మహాలక్ష్మి కవగూడి యాదివిష్ణు, డాదిభర్త యొకానోపు. 3. ప్రాచ్యపుపాఠ "దానును 4. అవ్విధంబున నేనును నివ్విధంబు దుఃఖాచరణంబులు."

విన్నవై యున్నదాన నవ్విభుఁడు పోలె
నేను నిఁకనందయుండె దనేకతంబ. 17

వ. అని మోహాతిశయంబున నవ్విష్ణుమాయాసముద్రంబు దరియింపంజాలక
యాలోకమాత మిథ్యాలక్ష్మి మహోత్సవ సంభ్రమంబును, ప్రియసఖీజనంబ
వాసిపోవుటయును వల్లభుండు వియుక్తుండగుటయుఁ దన మనంబున కసహ్య
[1]దుఃఖకారణంబులగుటంజేసి పరితపించి. 179

సీ. దవ్వువచ్చుటయు నార్ద్రవముచే నొర్వక
చరణముల్ పొక్కినఁ బొరలఁబడుచు
వ్రేఁగు పిరుందున వీఁగు జన్నుల వడిఁ
దూఁగని నడకలఁ దొట్రుపడుచు
ధృతిలేమిఁ గడునుప్పతిల్లెడు శోకాగ్నిఁ
బొడము నిట్టూర్పులఁ బొనుఁగు పడుచుఁ
దగుసహాయత లేక దైన్యసంభూతాశ్రు
ధారలఁ జన్నులఁ దడుపఁబడుచు

తే. దుష్టమృగ దర్శనంబులఁ దొలఁగఁబడుచు
భ్రమసి మార్గముదప్పి సంభ్రమము పడుచు
నెట్టకేలకు నిబ్బంగి నేగుదెంచె
తెఱవ వైకుంఠసవిధాబ్ధి తీరమునకు. 180

వ. ఇట్లు బహువిధప్రయాసగమనఖేదజనిత స్వేదపూరాభిషిక్తంబై సత్వంబు
సడలిన మేనుదీఁగెతో నల్లనచనుదెంచి. 181

వైకుంఠపట్టణ విలాసముఁజూచి యాశ్చర్యపడి యాదిలక్ష్మి యోచించుట.

ఉ. అచ్చటనుండి చూచెకల శాంబుధికన్యక నాఁటి కంటెఁగ
న్నిచ్చరువచ్చు దత్పురసమీహిత లీలలు సాలచంద్రశా
లోచ్చయ రత్నతోరణ సముమ్నత కేతన హేమకుంభముల్
మెచ్చొదవించుచున్ దిశల మించుల ముంచుచుఁ దేజరిల్లగన్. 182

ఉ. చారుమృదంగభేరి జయశంఖ విరావము లాసికాంఘ్రి మం
జీర ఝుళంఝుళధ్వని విశేషము గానకళామనోజ్ఞ వీ
ణారవముం దురంగభటనాగ చరద్రథ పౌరలోక గం
భీర రవంబునుం జెవికిఁ బెక్కువచూపెఁ బయోధికన్యకున్. 183

1. పాఠాంతరములు-దుఃఖా చరణంబులు దుఃఖాకరణంబులు. 2. అ. పా. బొరలు.

నాలుగువంకలఁ । సురలు గ స్రమశిరంబులతో సమ స్త ది
క్కూల విజృంభమాణ జయ । ఘోషముతో హరిపూజనార్థమై
పోలఁగవచ్చుచుఁ । మగుడి । పోవుచునుండెడు సందడిందివిఁ
గ్రాలెడు రత్నభూషణ పరంపర చిత్రమొనర్చె లక్ష్మికిఁ. 184

హరిపూజా సమయార్పితా గరుముఖోద్య ద్ధూపధూమోత్కరం
బురు సౌధోపరి జాలమార్గములయందు ద్భూతమై వీధులం
బరి సర్పించుచు గంధబంధురపురప్రాంతస్థలో ద్యానముం
దర వాతాహతిఁదూలుచున్ బురికి చిత్రశ్రీ యొనర్చెం గడుఁ. 185

వెండియు ననంతలక్ష్మీ నివాససదనంబై రాశీభూత దివ్య తేజః పుంజంబై యపరిమిత మహోత్సవాభి రామంబై యపూర్వమణిమాలికా లంకృతంబై దివ్యనారీ నరసేవ్యమానంబై వికచకనకారవింద సుందరంబై త్రిభువనానంద కరంబై యొప్పునా వైకుంఠ పుటభేదనంబుచూచి లక్ష్మి విలక్ష హృదయయై తలయూఁచి నేనివ్వీడు పాడు చేసిపోయితిఁ గమ్మఁఅనింత యైశ్వర్యవంతంబు గావించిన దివ్యప్రభావు లెవ్వ రొకో యిది జగదేకాశ్చర్యంబు నేనెలవు కొనియున్ననాఁడు నిట్టి సంపదయెటుంగ, దీనితెఱం గెటుంగవలయు ననుచుఁ దన్నికట ప్రదేశంబున ప్రవాళకిసలయచ్ఛేదం బొనర్చుచుఁ బారిజాత కుసుమ మంజరులుగోయుచు నమృతసాగర తీరభూములం దొట్టిన ముక్తాఫలంబు లేరుచు లీలావిహరణంబులఁ బరిభ్రమించుచున్న తీఁగెఁబోండ్లఁ గొందఱ నాలోకించి వారిడాయంబోయి యిట్లనియె. 186

గీ. ఏమిసేయుచు నున్నారు । భామలార
యెంతదడవాయె పురినుండి । యేగుదెంచి
వార్త లేమంద్రు నగరిలో । వనజవాస
యునుముకుందుండు నేలాగు । నున్నవారు. 187

అని యయ్యిందిరాదేవి పలికిననయ్యిందీవరాక్షు లిట్లనిరి. 188

ఎయ్యెడనుండి వచ్చితివి । యీపురిదానవుగావె, యైతివే
నియ్యెడమమ్ము నిట్లడుగు । దే మరివార్తలు మంచివన్నియుఁ,
నెయ్యముతోఁ జనార్దనుఁడు । నేఁడొకనూతన లక్ష్మిఁదెచ్చి నాఁ
డయ్యెల నాఁగవిభ్రమ మహత్త్వము లెన్నవశంబె యేరికిఁ. 189

తొల్లొకలక్ష్మిఁగూడి పతితోరపు మేలుననుండియుండి యా
పల్లవపాణిపై [2]వితిగి । బ్రహ్మముఖుల్ దనుఁగోరి కొల్వఁగా

1. మూ. పా. రశో. 2. ఆ. పా. 'నలిగి'.

నుల్లము సంతసిల్లఁ దనకొప్పఁ దపంబొనరించె నంచు నేఁ
డెల్ల జగంబులుం బొగడ నింపులఁ గూడె నవాబ్జమందిరన్. 190

క. ఆ లక్ష్మి తిలకంబు మ
హాలక్షణ వతియటంచు నతి[1]భక్తిఁ బుర
స్త్రీలర్చించిరి పతితోఁ
జాలఁగ దీవించి భాగ్య సంపద వెలయన్. 191

తే. అమ్మహాదేవి దివ్యాంగ నాళిఁ గొల్వ
భూసతీరత్నమును దాను బొత్తుఁ గూడి
ముద్దుగోడలు వాగ్దేవి ముదమొనర్ప
నేలె వైకుంఠ సామ్రాజ్య మేకహేళి. 192

{ ఆ స్త్రీలు మాయాలక్ష్మి వృత్తాంతము చెప్పఁగా విని యాదిలక్ష్మి విచారపడుట. }

క. ఇవిగో వార్తలు వినుమని
యువిదలు తన దండఁ బాసి యొండెడ కరుగన్
నవలక్ష్మి లీలలకున్
ధవుఁడుం బురజనము ప్రేమఁ దగిలిరటంచున్. 193

చ. మనమునఁ గుందికుంది పలుమాఱు నిజేశవియోగ వహ్ని తా
కునఁ గడు మ్రంది మ్రంది పటుకోప మహాజ్వరపీడ దట్టమై
మొనసినఁ గంది కంది యతి మోహతమంబునఁ గానదయ్యె న
మ్మనసిజతల్లి, యవ్విభుని మాయలఁ జిక్కనివారు లేరెఁకన్. 194

వ. అట్లు మాయాలక్ష్మీలీలావిలాసలాలసుండై విభుండున్నవాఁడు కాఁ దలంచి దృగంచలంబులం గన్నీరు వెడల నిట్టూర్పు నిగుడించి వెండియు నా దివ్యమందిర సౌందర్యంబు సందర్శించి యింక నవ్విభుని ముందరికి నేమని పోవుదానఁ బోయితినేని క్రొత్త బిత్తరి నిందగిలిన యవ్విలాసి పరిహాసంబు సేయుంగాక నన్ను సన్మానించునే, దీనికిఁ బరితపింప నేల, తపంబున మెప్పించి కాదె యీ సాధ్వి యింత వైభవంబు వడసె, నట్లన యనాథనాథుండును కరుణాసాగరుండును భక్తవత్సలుండునునగు నవ్వైకుంఠవల్లభు నుల్లంబున నారాధించి తదీయ తపస్సిద్ధి క్షేత్రంబై పొగడొందిన యాకొలని పసిండికెందమ్మి పువ్వునందు నేనునుం దపంబు చేసి మెచ్చువడసెదంగాక యని నిశ్చయించి మఱుగుడి కొలంకు చేరి కృతస్నానయై తత్కర్ణికా పీఠంబునఁ బద్మాసన బంధంబు దృఢంబు గావించి. 195

1. నరుదెంచిపుర.

సీ. వేదాంత నూ[1]పురాన్విత చరణాంభోజు
హాటక పీతాంబ రాభి రాముఁ
గౌస్తుభగ్రైవేయ కమనీయ కంధరు
శంఖ చక్ర గదాబ్జ చారుబాహు
మకరకుండల వజ్రమణి కిరీట విలాసు
సురభిమాల్యా లేప సుందరాంగుఁ
గుందమందస్మితాంకురలోచనాంచలుఁ
గారుణ్య రసనుధాగార హృదయు
తే. హృదయమున విష్ణునాత్మేశుఁ బదిలపఱచి
చిదమలానంద బంధుర సింధులహరి
నోలలాడుచు పసియించె నొక్క కొంత
దడవు శ్రీకాంత యేకాంత తత్వనిష్ఠ.
క. తోయధి తీరవిహారము
మాయాలక్ష్మీవిలాసమయకృత్యములున్
మాయముగావించి విభుం
డాయెడ నొకవింత చంద మందము చేసెన్.
క. వినుధర్మతనయ, కాంచన
వనరుహ పీఠాగ్రయోగ వర్జితయై యు
ల్లన గొంత ప్రొద్దునకుఁ దన
కనుదమ్ములు విచ్చిచూచెఁ గడుచిత్రముగాన్.
మ. ఆ వైకుంఠమునందు నొప్పె[2]డి మహా హర్మ్యంబున న్వేడ్కతో
నావిశ్వంభరు నంకపీఠమున నెయ్యంబారఁ గూర్చున్న య
ట్లావారాకరపుత్రి యొప్పెఁ గలగన్నట్లయ్యె నమ్మాయ లీ
లావిర్భూత దరస్మితుండగుచు దైత్యారాతి మోదింపఁగన్.
క. కురిసెం బుష్పాల వానలు
వరుసం దుందుభులు చెలఁగె వైకుంఠమహా
పురి లక్ష్మీనారాయణు
లురులీలల నట్లుగూడి యుండిన వేళన్.
క. ఈ లక్ష్మీనారాయణ
కేళీమాయావిలాస కీర్తనము యశః
శ్రీలొసగుఁ వినిన వారికి
నాలవ పురుషార్థసిద్ధి ననుపారంగన్.

1. ఆ. పా. వేదాంతసుస్వరాన్విత. 2. నెప్పటి.

వ. అని గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకుం జెప్పెననిన విని పరీక్షిత్తు అటమీఁదటి కథాప్రసంగం బెట్లుండెనని శుకబ్రహ్మనడుగుటయు. 202

ఉ. నందక శంఖచక్ర నలినాయ ప్రతిభాసితనంద సుందరీ
నందన నందన ద్రుమారణప్రియ గోపవధూసహస్ర గో
బృందకసత్కదంబవిటపీ వ్రజకేళివిహార చారుసం
క్రందన చాపదీపిత శిఖావళిపింఛ కిరీట లాంఛనా. 203

క. శ్రీవిభవ బ్రహ్మవిద్యా
భావిత బ్రహ్మస్వరూప పరమపురుష శ్రీ
గోవింద నంద నందన
గోవర్ధనధర ముకుంద గోకుల రమణా. 204

మత్తకోకిల. ధీరశంఖ సుదర్శనామృతదీధితీనయుతాంబకా
చారుశార్ఙ్గ సురేంద్రకార్ముక సంచరజ్జలదోదయా
హారిహాటకచేల సాంధ్యమహా స్ఫురద్రజనీముఖా
మారకోటివిలాస పుష్పసమగ్ర నందనకాననా. 205

ఇది శ్రీ మదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణకృష్ణ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడి కామయప్రభుపుత్ర సుకవి
వర్యరాధామాధవయల్లనార్య ప్రణీతంబైన
వి ష్ణు మా యా నా ట కం బు నం దు
ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ర స్తు.

వి ష్ణు మా యా నా ట క ము.

ఆ శ్వా స ము. 3.

క. శ్రీరాధా నఖరక్షత
తారేశకళా నిరంతదర్పకదర్పో
దారాంధకార జగదా
ధారగుణావాల నవమదనగోపాలా. 1

తే. అవధరింపుము దేవసంయమివరుండు
సకల వేదాంతవిద్యా విశారదుండు
శుకమహాయోగి పలికె నుత్సుకతమరియు
నింపుగాను బరీక్షిన్నరేంద్రునకును. 2

వ. అవ్విధంబున శ్రీమహాలక్ష్మి కథఁజెప్పి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు బ్రహ్మ
దేవుండు విష్ణుమాయవలన మోసపోయిన తెఱంగు విశదంబుగా నెఱింగింప
సమకట్టి. 3

మ. విను విశ్వక్షితిపాల మౌళివలభీ విస్ఫారరత్న ప్రభా
కనదుద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణ చారిత్ర పాం
డునరేంద్రోత్తమపుత్ర యాముని గరిష్ఠుల్ నీవునుంగూడి యెం
దునకుం జిత్తముఁబోవనీక హరియందున్నిల్పి సంప్రీతితోన్. 4

క. లోకవిహీనంబై జల
మాకాశము మోచియున్న యపుడంబుధిపై
నేకాంతంబున హరిపెను
చీఁకటిఁబవళించి యుండెఁ జిన్మయలీలన్ 5

తే. అట్లు సకలంబు నణఁచి యేకాంతలీలఁ
బరమయోగాభిరతిఁ బరబ్రహ్మబోధ
నవసుధాధార నానంద మవధరించి
లీలమై నుండఁగాఁ గొంత కాలమునకుఁ 6

విష్ణునాభీకమలమునందు బ్రహ్మపుట్టి విష్ణుమూర్తిని స్తోత్రము చేయుట.

మ. హరినాభీ జలజాతరేణు పరమాణ్వంశంబునం బ్రహ్మ భా
స్వరహేమద్యుతిఁ బుట్టె నాత్మకృత పూర్వ ప్రాజ్య పుణ్యోదయ
స్ఫురణన్ దన్మహనీయమాయ కెనయాశ్చర్య సాధనంబై జగ
త్పరినిర్మాణ విధేయుఁడన్నిగమతత్త్వజ్ఞాన నిక్షేపమై.[1] 7

తే. ఇవ్విధంబున జనియించి యవ్విధాత
బిసమహోన్నత కర్ణికా పీఠమెక్కి
దేవదేవుని ముఖమున దృష్టినిలిపి
ప్రస్తుతించెఁ గరాంజలి బంధమొప్ప. 8

శా. ఓనారాయణ! యోజగద్వరద! యో యోగీంద్ర! యోగీంద్రహృ
ద్ధ్యానధ్యేయఫలాత్మ! యోజనక! యో యామ్నాయతత్త్వార్థవి
జ్ఞానానందనిధాన! యోపరమ! యో సర్వేశ! యోమోక్షల
క్ష్మీనిత్యాశ్రయ! యాశ్రితుండనను నెమ్మిం జూడవే సత్కృపన్. 9

క. నీయందె పొడముచుండును
నీయందె యడంగుచుండు నిఖిలము వేదాం
తాయత్త తత్త్వవిద్యా
శ్రేయోనిధివరయ నీవ చిన్మయపురుషా. 10

క. నీకంటె నితరదైవము
లేకుండు[2]ట కంబరావళీధృత మోర
త్నాకరములు సాక్షులు జగ
దేకాధిపకీర్తి నీకయొసఁగు మహాత్మా. 11

మ. సర్వాత్ముండవు సర్వలోకఘటనా చాతుర్యధీవర్తివిన్
సర్వవ్యాపివి సర్వపూర్ణరుచివిన్ సర్వైక సేవ్యుండవున్
సర్వోత్కృష్ట మహాప్రభావుఁడవు నెంచ[3] న్నిన్ని నీవాటకున్
సర్వం విష్ణుమయం జగత్తనెడి శాస్త్రంబుల్ ప్రమాణంబులౌ. 12

సీ. బయలు నీయందు సంభవమైన కతమున
దోయజేక్షణ యనంతుండవైతిఁ
పృథివి నీవు సముద్ధరించిన కతమున
దానవదమన భూధరుఁడవైతి

1. మూ. పా. 'నిక్షిప్తమై' 2. మూ. పా. లేకుండనంబ విధతమో. 3. 'నెన్నన్నిన్ని'.

పృదకస్వరూపమై యుండెదు కతమున
నుతకీర్తి నారాయణుండవైతి
వఖిల తేజముఁ బూని యందున్న కతమున
సర్వేశ బ్రహ్మతేజంబవైతి
వ్రాలిఁ బ్రాణానిలంబవై యున్న కతనఁ
బుండరీకాక్ష సర్వాత్మకుండవైతి
ప్రకృతిరక్షావిచక్షణ పరమపురుష
నిరుపమానంద సర్వంబు నీవ తలఁప. 13

పంచభూతాత్మకంబులై పద్మజాండ
మండలంబులు నీమహామాయయందు
నుద్భవించుచుడిందుచు నుండు సలిల
పూరమున బుద్బుదంబులు బోలెనంద్రు. 14

నీవచఃకలనలు నిగమాదివిద్యలు
జగములు నీయింద్రజాలకేలి
ద్వాదశాదిత్యులు దహనుండు శశి ప్రజా
పతులు రుద్రులు సురల్ పవనవసువు
లాదిగాఁగల దివ్యులందఱు సృష్టిబీ
జాత్మకులగుచు నీయందు పొడము
చుంద్రునాశము బొందు చుంద్రచ్యుతఖ్యాతి
నీయందవర్తించు నిక్కువంబు
కాలచక్రంబు నీకేళి కల్పనంబు
పరమకూటస్థుఁడవు పరబ్రహ్మతేజ
మై వెలింగెదు తత్వంబు నరయ నీవ
యంతయును పరమాత్మ వివరసి చూడ. 15

బ్రహ్మకు విష్ణుమూర్తి ప్రత్యక్షమై సృష్టి చేయుటకుఁ దగిన సాధనములఁ బ్రసాదించుట.

అని బహు ప్రకారంబులఁ బ్రశంసించు విరించికిఁ బ్రసన్నుండై వెన్నుండు జగంబులు నిర్మించు తలంపున ననేక విద్యారహస్యంబు లుపదేశించి సృష్టిరచనా చాతుర్యంబును వాక్సిద్ధియుఁ గామరూప కామసంచార ప్రభావంబుల ననుగ్రహించి తద్వచనాను రూపంబున మాయ సంఘటించి యంతర్హితుండయ్యె; తదనంతరంబ. 16

హరినిర్దిష్టవివేక
స్ఫురణంబున గోచరించె భువనవిరచనా

పరిబోధము బ్రహ్మకుఁ ద
ద్గురు విద్యావిభవ మాత్మఁ గానసాగంగన్. 17

బ్రహ్మదేవుఁడు బ్రహ్మాండ కల్పనము చేసి ప్రపంచ సృష్టి చేయుట.

వ. ఇట్లు ప్రబంధుండై విద్యానాథుండు. 18

క. కోటీరదివ్య తేజము
దీటుకొనం జేసి యాత్మ తేజాంశమునన్
హాటకమయాండ మొక్కటి
పాటించి యొనర్చి నీటిపైఁ దేలించెన్. 19

క. లోపలబయలై ధరణియు
రూపును గర్పరయుఁగాను రూఢంబగుచున్
వ్యాపింపఁదొడఁగెనంబుధి
లోపలనది పరపులేక లోలోర్ములమై. 20

క. అంతర్గతుఁడై యపుడు త
దంతరమున నిలిపెఁ జదల ననిలంబునభ
స్వంతువలన నగ్నిశిఖా
వంతువలన జలము కుశము వలనఁ బృథివియున్. 21

క. పై సప్తావరణంబులు
భాసిల్లగఁ జేసెననల పవమానపయో
భూసుర వర్ణాదులచే
నాసరసిజ సంభవుఁడు దకండంబునకున్. 22

వ. ఇట్లు సృజియించి సకల భువన దురంధరయగు నివ్వసుంధరం దిరంబుగాఁ దద్బ్రహ్మాండంబు క్రిందకర్పరంబు నాలుగంచులు మోవ హత్తించి బహుకోటి యోజన విస్తీర్ణంబగు నందు గొంత భాగంబు గడపలచేసి నట్టనడుమ నాలవాలంబు చందంబుగా చక్రవాళంబునిలిపి తన్మధ్య ప్రదేశంబున మేరుశైలంబు సంస్థాపించి వెండియు వెండికొండ మొదలైన కొండలు పెక్కు గల్పించి దిశాష్టకం బేర్పరించి యయ్యష్టదిక్కోణంబుల నైరావతాది వేదండాష్టకంబుఁ బ్రతిష్ఠించి యంతర్ద్వీపంబులతో నుదన్వంతంబులు సంతరించి యివ్విధంబునం బదిలంబైన మహీమండలంబు మొదలుగా నధోభువనంబు లేడును నిర్మించి. 23

క. పదునాలుగు లోకంబులు
నదనున వెలిఁగింప వేయియంశములకు నా
స్పదముగఁ ద్రిగుణాత్మకుఁ డెం
పొదవఁగఁ బుట్టించె నినుని నురు తేజమునన్. 24

తే. క్రిందిభువనంబు లే[1]డింటి ఽ నంది వెలుఁగ
మీఁది భువనంబు లే[2]డింటి ఽ నూఁది వెలుఁగ
వేయి వెలుఁగుల సూర్యనాఽరాయణుండు
చక్రవాళాద్రిపై మింటఁ ఽ జాగుచుండె.

. అవధిగిరి మధ్యభూమిన
రవిమండల దివ్యదీప్తి ఽ రంజన మవలం
దు విజృంభింపదు తిమిరం
బవిరళమైయుండు కజ్జఽలాకారమునన్.

తే. మేదినీకాంత ముత్యాల ఽ మేలుకట్టు
మాడ్కిఁజూపట్టు నక్షత్ర ఽ మండలంబు
గగనమున నిల్పి వెండియుఁ ఽ దగినచోట్ల
పెక్కు దివ్యాలయములు దీఽపింపఁజేసె.

. ఈ రేడు లోకములఁ బరి
పూరితముగ జంతుచయముఁ ఽ బుట్టించెను రేం
ద్రాది నరపన్నగాది ప
మారూఢిగ నుచితకుల గుఽణాకారములన్.

మ. తగులోకంబులు తద్విశేషవిహిత ఽ స్థానంబులుం దత్కులా
నుగుణవ్యాప్తులు జంతుసంతతులకున్ ఽ రూపించి తన్నాశముం
మగుడంబు[3]ట్టువు పృథ్విలోఁగలుగ సంఽభావించెఁ గాలంబుతోఁ
దెగుతత్కాల మహర్నిశాబ్దగతినాఽదిత్య ప్రచారంబులన్.

క. అన్నిటికి నూర్ధ్వలోకం
బన్నలువకు నిలయమయ్యె ఽ హరియును మాయా
భ్యున్నత తేజోమూర్తుల
వన్నెగ విహరించెఁ బెక్కు ఽ వసతులయందున్.

క. హరియంశ భేదమగు శం
కరుఁ డాత్మారాముఁడగుచు ఽ కైలాసమహా
గిరిశృంగాగ్రమునందుం
బరమ చిదానందకేళి ఽ పదమున నుండెన్.

సీ. మనువు లింద్రాది దిఙ్మండలాధీశ్వరు
లాశ్వినేయులు రుద్రుల మరవరులు
వసువులు మునులు రాఽక్షసులు గంధర్వులు
మానవుల్ మొదలైన ఽ జ్ఞాననిధులు

1. లేనూట. 2. లేనూట. 3. మూ. పా. బుట్టువు పృధ్వియుం.

ఖగమృగ పశుకీటక ప్రాణులైన య
ల్పజ్ఞానజీవులు పర్వతావ
నీజాతగుల్మలతాజాతులైన య
జాచరణంబులు సంక్రమింప

తే. విష్ణుమాయా పరిభ్రమ ద్వీపులకాల
చక్రవిభ్రాంతమగుచుండె సకల జగము
బహుళ బహువిధ సంపత్ప్రభావ విలస
నముల నభివృద్ధిఁ బొందుచు నరవరేణ్య. 32

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రభవించిన నిఖిల ప్రాణిగణంబులును సత్వరజస్తమో గుణ సంజాత శమద[1]మాహంకార దుర్మానమోహ మాత్సర్యాదుల ననుసరించుచుఁ బ్రవర్తించుచుండు. 33

చ. తముఁగడుముంచుకొన్న పటుతామసరాజసవృత్తిఁ బూనువా
రమిత మహాగ్రహస్ఫురద న[2]ల్పరుషాదులఁ బాపకారులై
శమకరుణా ప్రమోదములు చాలక వైష్ణవ మాయచేత దు
ర్గమ భవపంకమగ్నులయి క్రాలుదురుత్కట దుఃఖదుర్మతిన్. 34

చ. సుమహిత సాత్వికోదయ విశుద్ధమతుల్వినయప్రకాశితో
త్తమకరుణాశమంబులు నుదార వివేకము గల్గి మోహసం
తమస విదూరులై హరిపదస్థిర చిన్మయసౌఖ్యలీలలం
బ్రమదమునొందుచుందురు బహుప్రభంగుల సత్పురుషుల్ నుతింపఁగన్. 35

క. కావున రాజసతామస
భావంబులఁ బొరలఁబడక పటుసాత్వికసం
భావితులై సత్పురుషులు
సేవింపఁగ మెలఁగుదురు విశేషవిధిజ్ఞుల్. 36

{ బ్రహ్మదేవుఁడు రాజసగుణముచేత బ్రహ్మాండము తానే కల్పించితిని గదాయని గర్వించుట. }

క. రాజసగుణ కలితుండై
రాజీవభవుం డహంకరణ పరి[3]వృతుఁడై
తేజముచూపుచుఁ ద్రిభువన
పూజితుఁడై ప్రాభవంబు పొదలఁగనుండెన్. 37

వ. ఇవ్విధంబున మహారాజసంబున లోకేశ్వ[4]రత్వం బవలంబించి. 38

1. మూ. పా. 'దయా'. 2. దర్పకరుణాదుల. 3. అ పా. 'పరిణతుడై'
4. రుండై ఐశ్వర్యత్వం.

మ. తానే బ్రహ్మను, పద్మజాండము స్వజాతంబౌ[1]టఁ దానొక్కఁడే
శానన్యంబిఁకనొండు లేదనుచు సంకల్పించి యా స్రష్ట దు
ర్మాన శ్రీనసలారె వైష్ణవ మహామాయా కృతాజ్ఞాసనాం
డానీకంబు లనేకముల్ మఱియు నయ్యైచోట్ల వర్తింపఁగన్. 39

. ఆ పరమేశ్వరు మాయా
రూపంబు జగంబు, తదను రూపంబునను
ద్దీపించితిఁ దాననక, త
దాపిహిత నిజ ప్రబోధుఁడై విధి మఱియున్. 40

. ఒక్కనాఁడు సత్యలోకంబునందు నె[2]నమండ్రు బ్రహ్మలును మహామునులును, మనువులు పురందరాది బృందారక సందోహంబులును, యక్షరాక్షస గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష సిద్ధవిద్యాధ రాప్సరోవ్రాతంబులును, చంద్ర సూర్య గ్రహతారకా సరిత్సాగర పర్వతాదులుం [3]బరివేష్టించి బహువిధ సేవాయత్తంబులగు చిత్తంబులు మొత్తంబులై కొలువ నలువ గొలువునఁ గూర్చుండి. 41

. నాలుగువిధముల లీలాభినయములు
పొసఁగనాడెడు నప్సరసల యొరపు
సప్తస్వరములు మించగను [4]దంత్రులు మీటి
పాడెడు గంధర్వ పతులమేలు
వేణునాదామృత వీచీపరంపర
నలరించు నాగకన్యకల చెలువు
లలితేంద్రజాల విద్యలు చూపి మెప్పించు
సిద్ధవిద్యాధర శ్రేణి నేర్పు
తే. బ్రహ్మపురుష సరస్వతీ ప్రాణనాథ
సర్వలోకేశ, సర్వరక్షాధురీణ
యనుచు వినుతించు దివ్యజయారవంబు
నవధరింపుచు సంతోష మావహించె. 42

. తన సృజియించిన యింద్రా
ద్యనిమిషముఖదివ్యకోటు లవ్విధమునఁ ద
న్గొనియాడుచుఁ బూజింపన్
ఘనరాజసమహిమ వెలయఁగా నిట్లనియెన్. 43

1. జైన, 2. ప్రా. పా. నవబ్రహ్మలు 3. ఆ. సా. పా. మూ. పా. బ్రవేశించి.
. ఆ. పా. చవిపంచికలు మీటి

క. నాయంత వేల్పుగలఁడే
యేయెడల జగత్ప్రపంచ మిట్లొనరింపన్
బాయకనడుపుచుఁ ద్రిభువన
నాయకుఁడై బ్రహ్మపదమునన్ వర్తింపన్. 44

క. నాకంటె నధికుఁడొక్కఁడు
లోకంబులలేఁడు దివిజలోకములోనన్
నాకల్పించిన యవియు
ల్లోకంబులు, నధికుఁడిందులోనం గలఁడే. 45

ఉ. తానె త్రిలోకనాయకుఁడఁ దానె జగద్రచనాధురీణుఁడం
దానె జగత్ప్రపోషకుఁడఁ దానె జగత్పరిహర్తఁ బూజ్యుఁడం
దానె సమస్తదివ్యులకుఁ దాపసులార మునీంద్రులార యో
దానవులార నన్నపరదైవముగా భజియింపుచుండుఁడీ. 46

క. పదునాలుగు లోకంబుల
పదముల మిముఁ బుచ్చఁబెట్టఁ [1]ప్రభువును నై చె
న్నొదవుచు సకలైశ్వర్య
ప్రదుఁడు స్వతంత్రుండు నాఁగఁబరఁగుదు నెందున్. 47

ఆ. ఇంద్రియముల గెల్చి యొక్కటి నిర్విఘ్న
యోగచిత్సుఖామృతోపయోగి
నై య[2]దృచ్ఛఁ దిరుగునట్టి యోగీంద్రుండ
నరయనేనకాని యొరుఁడు లేఁడు. 48

క. ఎన్నఁడు నొండు దలంపక
నన్ని పరబ్రహ్మమని మనంబున నిడియు
త్యున్నతిఁ దపములు సేయుచు
నున్న వివేకులకుఁ గలుగు నురుశుభఫల[3]ముల్. 49

చ. అని తనుదానె చెప్పుకొని హర్షసుధారస వారి రాశిలో
ననయము నోలలాడు హృదయంబునఁ దా నసలారుచున్న య
వ్వనరుహసంభవున్ భువన వందితు నుత్కట దివ్యతేజునిం
గనుఁగొని ప్రాంజలుల్ దనరఁగా సురలోలి నుతించి రొక్కటన్. 50

1. అ. పా. బుచ్చనట్టి ప్రభువను నేనై, యొదవుచు   2. అ. పా. యథేచ్ఛ.
3 ఫదముల్.

బ్రహ్మలు దేవతలు మొదలయినవారు బ్రహ్మను స్తోత్రము సేయుట.

బ్రహ్మలయ్యేనమంద్రు పరమార్థమని పల్కి
రిదమిద్ధమనియె మౌనీంద్రగణము
లింద్రాదిదిక్పాలు రీలాగె యానని
రాదిత్యు లిదినిశ్చయంబయనిరి
తప్పదీమాట నిదానవులాడిరి
కల్లగాదనియె యక్షవ్రజంబు
సత్యోక్తియనిరి నిర్జరసమూహంబులు
గంధర్వపతులు నిక్కంబయనిరి
యాశ్వినేయులు మనువులు నాదిమైన
వారు నట్లనెయనిరి దుర్వారఫణితిఁ
దనన్మహాఘోషమపుడు మంథాన మథన
సమయసాగర ఘుమఘుమ స్వనము [1]గెలిచె. 51

వనజభవు నంతవాఁడును
ఘనవైష్ణవమాయ కొలఁది గానఁడటన్నం
గను[2]నే ముంతెడు నీళ్లను
మునుఁగుచుఁ గాఱఱపు లఱచు మూఢుండెందున్. 52

మార్కండేయ మహాముని యాక్షేపించి పలుకుట.

ఇవ్విధంబున విధాత జగదేకాధిపత్యంబు వహించి యాత్మస్తుతి చేసుకొనిన నా[3]దరించి సింహగర్జకుం బ్రతిధ్వనులిచ్చు గిరి గుహాగర్భంబులుం బోలె తదను రూపంబునఁ గంఠశోషణంబుగా నుద్ఘోషింపుచు నవ్విరించిఁ బ్రస్తుతించు విజ్ఞానవిహీనుల దేవదానవాది దివ్యయోనులంజూచి సహింపక లేచి మార్కండేయ మహామునీంద్రుండు బ్రహ్మదండంబునుం బోనిదోర్దండంబెత్తి యందఱంగలయ వారించి ప్రజాపతి నవలోకించి. 53

వేదపురాణ శాస్త్రముఖ విద్యలు మూర్తివహించి పల్కెడున్
[4]సాదరతం బ్రమాణముగ నన్న క్రియం బరమాద్భుతంబుగా
నాదిమునీంద్రముఖ్యుఁడు చిరాయురుపేతుఁడు పూనిపల్కెనం
భోద గభీరనాదమున మోహపరీతుని నబ్జజాతునిన్. 54

1. దెలిపె 2. మూ. పా. 'గనుగొనునే' గారులరను. ముంతెడునీళ్లను మునుగుచు. ౩. పా. నాలించి. 4. సాదరణన్ ప్రమోదముగ సత్క్రియలం.

మ. పరదైవంబును బ్రహ్మయోగియు పరబ్రహ్మైకతేజంబునుం
బురుషుండుం భువనైకనాయకుఁడు నంభోజాసనాండావలీ
పరినిర్మాతయు హర్తయు న్వరదుఁడుం భావింప విష్ణుండవై
పరగన్నిన్ను నుతించుకొన్న సుమతుల్ పాటింతురే పద్మజా. 55

ఆ. నిన్నఁగాదు మొన్న నీవు జనించుట
నిపుడె సంభవించె నీజగంబు
నపుడె ప్రభుఁడవైతి వకట మహాప్రభుం
డైన విష్ణుఁడుంట యరయవైతి. 56

క. నారాయణ నాభీసర
సీరుహమున సుకృతఫలవిశేషంబునఁ బెం
పారఁగఁబుట్టుట మఱచితి
వే రాజస మేల మఱువనీ[1] దెల్లినన్. 57

వ. పూర్వజన్మ సహస్రంబుల నేలాగుతపంబు లాచరించితివో తత్ఫల పరిపాకంబున పరమ పురుషుండైన పద్మనాభుని నాభీపద్మంబున నుద్భవించి పద్మసంభవుండను ప్రధాననామంబు వహించి యమ్మహాత్ముని ప్రసాదంబున జగంబును సృజియించి స్రష్టవై పర్యాయంబున బ్రహ్మ[2]ది నామంబులఁ బ్రసిద్ధుడవై ప్రతాపంబు వడసితివి. ఈమేలు ప్రకటించిన బ్రహ్మణ్యదైవంబును బ్రహ్మాండనాయకుండును, బ్రహ్మయోగియు, పరబ్రహ్మంబును, ప్రకృతిపురుషాధీశ్వరుండును, కాలాతీతుండును, కాల స్వరూపుండును, నిత్యుండును, సర్వవ్యాపకుండును, సకల జగత్సృష్టి కర్మకుండును, విష్ణుండ యని తగిన ధీమంతులఁ బ్రబోధింపుచు, స్వామిభృత్యన్యాయంబున నద్దేవుని సే[3]వింపుచుండక దురభిమానంబున నజ్ఞుండవై నేనే దైవంబనని యాడుకొనుట దగునేయని పలికిన, నప్పలుకులు క్రోధోద్బోధకంబులైన నిర్వేదించి యాసత్యసంధునితో నిట్లనియె. 58

అందుకు బ్రహ్మకోపించి విష్ణుమూర్తి నాక్షేపించుట.

చ. హరిపరమాత్ముఁడుం బ్రభుఁడు నయ్యైనయోనిజగంబు తానె పెం
పఱుదుగ సంఘటింపవలదంటిని నే[4]బలె సర్వపూజ్యమై
పరగెడు బ్రహ్మపట్టమున భాసిలుచున్ సకలైకసేవ్యుఁడై
యురువిభవాన్వితుండగుచు నుండక యూరక యుండ నేటికిన్. 59

1. క. నెదెల్లినన్. చ. నీదెల్లినన్. (అ-పా) నిందెల్లినన్. 2. బ్రహ్మనామంబుల ప్రసిద్ధుండవై ప్రభావంబుకు 3. అ.పా. గీర్తింపుచుండక, 4. అ. పా. నావలె.

ఆ. అతనినాభియందు । నవతరించిన మాత్ర
సంయమీంద్ర పౌరుషంబు చెడెనె
స్థానమొకటిలేక । జనియించునే యొట్టి
దైనదానికేమి । యువలవినుము.

సీ. ఉదయింపఁడే సూర్యుఁ । డుదయాద్రి నుదయాద్రి
[1]కంటెను తేజమై । కానఁబడఁడె
ప్రభవింపఁడే వహ్ని । పాదపంబున పాద
పముకంటె ప్రాభవా । స్పదముగాదె
అంకురింపదె ముత్తి । యము చిప్పనా చిప్ప
కంటె సత్కాంతి సం । గతముగాదె
యుద్భవింపదె ఫల । మొగిఁ బుష్పమునఁ బుష్ప
మునకంటె నుపయోగ్య । మనఁగఁబడదె

తే. జననమందదె కర్పూర । మనఁటినంటి
కంటె నిఖిలైకయోగ్యమై । గడలుకొనదె
యట్ల యేనును హరియందు । నవతరించి
యంతకంటెను బూజ్యుండ । నైతివినుము.

క. నేజనియించిన కతమున
నీజగములు గలిగెఁగాక । యిన్నాళ్లయ్యం
భోజాత్ముఁడు సృజియింప బ్ర
యోజకుఁడగు నేని యూర । కుండునె చెపుమా.

క. నాకల్పించినలోకము
గాక జనార్దనుఁడు వేఱె । కల్పించెనె యా
లోకము గల్గినఁ జెప్పుము
నీకన్న దిగలిగెనేని । నిఖిలము నెఱుఁగన్.

మ. ఈమునులీమరుద్గణము । లీదనుజుల్ వినియూరకుండఁగా
నేమని మించి పల్కితివి । యీసభలోపల పద్మనాభుపైఁ
బ్రేమవహించి నాకునొక । పిన్నతనంబుగ నీవు పెద్దవై
యీమెయి నీకుబంటి తెలి । విక్కడ నేరికి లేకపోయెనే.

మ. ఆరయలోకనాథుఁడు సు । రాసురపూజ్యుఁడు కర్తయా[2]విధిం
జేరికినిట్లు గైకొనక । చెల్లునె యామునిదేవకోటిలో
నూరకనోటి క్రొవ్వున దురుక్తులు పల్కఁగ నంచునుండఁగా
నేరక ధిక్కరించితివి । నిన్నిఁక నేమనవృద్ధతాపసా.

---

1. ప్రా. పా. కంటెతేజంబుగా. 2 కర్తభర్తయున్. 3. యాత్రేయు.

ఆ. అనిన మందహాస మందందగోచులఁ
చంద్రికామయూఖ సదృశమగుచు
రత్నదర్పణాభిరామ సముద్దామ
మృదుకపోలరుచికి మెఱుఁగుగాఁగ. 66

మ. అర్కోదగ్రరుచి ప్రకాశుఁడు ప్రభావాఢ్యుండు వేదార్థసం
పర్క ప్రస్ఫుటసత్యవాక్యుఁడు మహాప్రామాణిక శ్రేష్ఠుఁడౌ
మార్కండేయ మహామునీశ్వరుఁడుప ద్మప్రోద్భవున్ మాధవా
కార్కశ్యం బెడలింపఁగోరి పలికెన్ గంభీర వాక్ప్రౌఢిమన్. 67

మార్కండేయుండు విష్ణుప్రభావ మనేకవిధములఁ జెప్పుట.

తే. హా స్తిమశ కాంతరము సహస్రాంతరంబు
విష్ణునకు నీకు నిట్లు భావింపలేక
పలికితివి నీవు నీబ్రహ్మపదము నెంత
యతని దాసానదాసుని ప్రతికి రావు. 68

ఉ. అక్కట కన్నులారఁగనివైన నెఱుంగవు రాజసంబు పెం
పెక్కఁగ వేద మేదినుతియించెదుఁ జూడవె తద్రహస్యమున్
[1]న్యక్కృత మయ్యె నీకతన నల్పవిచారుఁడ వౌటఁ జేసి నీ
వెక్కడ విష్ణుఁడెక్కడ సహింతురెయార్య[2]లనర్హవాక్యముల్. 69

క. ఎన్న నినుఁబోటి బ్రహ్మలు
వెన్నుని నాభీసరోజ వీథిమరందో
త్పన్నులయి పద్మజాండము
లెన్నెన్నో సృజింపుచుందురీ చందమునన్. 70

క. నా సంభవించినది మొద
లీసందునఁ జేసిరి బ్రహ్మ లిరువురు వినుప
ద్మాసన ! తద్భువనద్వయ
మా సరసిజనాభమూర్తి యందున డిందెన్. 71

వ. చిన్మయమూర్తియగు నమ్మహాపురుషునియందు ప్రాణిగణ సంకీర్ణంబులగు బ్రహ్మాండంబులు సర్వతోముఖంబులు తండోప తండంబులై మొండుకొని జంతువులం బోలె నావిర్భవింపుచుం గాలపరిపాకంబున భగ్నంబులై పోవుచుండు కొన్ని బ్రహ్మాండంబులు గగనంబున నక్షత్రంబులుం బోలె దృశ్యాదృశ్యంబులై యుండు. నొక్కవేళ నమ్మహా మాయానాటకుండు తన మాయవలన లోకంబులకుఁ బ్రళయ దశలు గల్పించి వినోదలీలకై నినుఁబోటి

1. మూలపాఠము—సృక్కడమయ్యె నీకతన నల్పవిచారుడవౌటఁ జేసి. పక్కడమయ్యె నీకతనవ్వల్ప 2. యార్యుఁ-నర్హవాక్యముల్. 3. ఫలంబులుం.

బ్రహ్మలం బొక్కండ్రంబుట్టించి వారు పడుచులు బొమ్మరిండ్లు గట్టుకొని యాడునట్లు తనబ్రమోల నిటువంటి జగంబులు పన్నుకొని యాడుచున్నవారిలో నొక్కండై తిరుగుచుండు నతని దివ్యప్రభావంబు లనేక విధ[1]చిత్రకారణంబులు.

క. తన కపటకృత్యమఖిలము
ననక[2], జనుల్ బ్రహ్మసృష్టియని భ్రమయుటకై
నినుఁగని నీచేజగములు
జనియింపగఁజేసె హరి విచారింపు తగన్. 73

సీ. విష్ణుమాయగాఁగ వివరింపుదురు మహా
సూ[3]క్ష్మమతులు మఱియు స్థూలమతులు
బ్రహ్మసృష్టిగాఁగ భావింత్రుకొంద ఱె
ద్దియును నెఱుకపడక తిరుగుచుండ్రు. 74

తే. హరికి సృష్టికర్తవై జనించుటఁజేసి
యధిక దివ్యతేజ మడరెనీకు
నన్నదాది దివిజు లర్చింపవెలసితి
వింతవట్టుచాలదే మహాత్మ. 75

— వటపత్ర శయనుఁడైన విష్ణుమూర్తికి మార్కండేయుం డు జరిగిన సంభాషణము. —

క. ఇంక నొక్కరహస్యంబు వినుము. 76

తే. నీవు బుట్టకమున్న మున్నీటిమీఁద
బాలవట పల్లవంబున బాలమూర్తి
నొంటిఁ బవళించి హరిదివ్య యోగలీలఁ
దన్నుఁ దానాత్మ భావించుచున్నవేళ. 77

సీ. [4]నేనొక్కరుఁడ నీటిలోనఁ దోడెవ్వఁడు
లేక యెల్లెడలఁ జీకాకుపడుచు
నీఁదుచు మునుగుచు నెగయుచు గ్రొ[5]గ్గోలు
పడి మొరటిల్లుచు భ్రమసి విభుని
శివుని సంతతము బూజింతు నాదేవుఁడె
య్యెడ డాఁగియున్నాఁడో యింక నెట్లు
సచరాచరంబులై జగములు పొలసిన
వీవేళనాకు దిక్కెవ్వ వసించు

1. విచిత్ర. 2. ననేక. 3. మూ. పా. స్థూలమతులు బ్రహ్మసృష్టిగాఁగ భావించినల్ప మతుల. ఆ. పా. స్థూలమతులు జంగమస్థూలమతులు బ్రహ్మసృష్టిగాగ భావింపుదురు అజ్ఞులడియు. 4. నే నొక్కరుండము న్నీటిలో దోడెవ్వరునులేక చీకాకునొంది నీట. 5 జెన్గోడు.

తే. నెచట నాదేవుఁ గనుఁగొందు నేమిసేయు
వాఁడనని క్రుమ్మరుచు నొక్క వలన మాయ
నట్లు శైశవలీలా విహారరసిక
మానసంబు[1]చి దానంద మందిరముగ. 78

సీ. పరితస్స్ఫుర త్ప్రభోత్కర రత్నమును బోలె
గ్రొమ్మెఱుంగులు గిరిగొనెడు వాని
నీటఁదోఁగుచు నిగనిగమను చిగురు మ
[2]ట్ఠాకు పానుపున సొంపారువాని
మంజీరమేఖలా మణిమయ గ్రైవేయ
మకరకుండలదీప్తి మలయువాని
వెలిదమ్మి రేకుచూపులఁ జిన్నినవ్వుల
లేఁతవెన్నెల జక్కలించువాని
తే. బాలుఁడయ్యును బ్రౌఢితోఁ బరగువాని
గోచరించియు బ్రహ్మమై తోఁచువాని
సృష్టిలీలాత్మకుండయి చెలఁగువాని
విపుల మాయాచరిష్ణు నవ్విష్ణుఁగంటి. 79

వ. కనిజగత్ప్రళయంబై మిన్నుమోచియున్న యమ్మున్నీటిమీఁదఁ దేలియాడు ముద్దుగద్దరి బాలుండెవ్వఁడో యాశ్చర్యంబై యున్నది. కపటబాలుండై వర్తించు నొక్క దివ్యపురుషుండు గాఁబోలు నితని చందంబు గందమని డాయంబోయి సకలశూన్యంబైన చీకటిం [3]గలిసియున్న వెంబైటి నీటిమీఁద నొక్కరుండవు వెఱపులేక యున్నవాఁడవన్నా నీవెక్కడ పిన్నపాపఁడవు. నీవిధం బెఱిఁగించి నన్ను నూరడింపుము. చేరుగడలేక యున్నవాఁడ చంద్రశేఖరుండెచ్చట నున్నవాఁడు నీవెఱుంగుదువే యనిన నిందులోఁ నున్నవాఁడు పోయి చూడుమని నోరుదెఱచిన నేను గిరిగుహాగర్భంబునుం బోని తదభ్యంతరంబు ప్రవేశించి యందు చంద్ర సూర్య గ్రహనక్షత్ర సరిత్సాగర పర్వత వనపవన దహన విలసితంబులును, బ్రహ్మాది దేవదానవమానవ ప్రభృతి జంతుకోటి సమర్ధంబులును, మహోత్సవాడంబరాభిరామంబులునగు చతుర్దశభువనంబులు గానవచ్చిన విస్మయంబంది కామసంచారంబున సకలంబును గలయఁ గ్రుమ్మరియొక్కచోటఁ గైలాసవాసుండగు నిందుధరుని దర్శించి యారాధించి తత్ప్రసాదంబు వడసి, యచటనుండక వెండియుఁ గొంత తడవునకుఁ ద[4]ద్వదన ద్వారంబున వెడలిచూచు నప్పుడప్పుండరీకాక్షుండు

1. మానసంబున సచ్చిదానందమయుని. 2, వ్రా ' ఈచరణములోకుసంధి ' —అని యున్నది. 3. ఆ. పా. గవసి. 4. ప్రా. పా. తద్వనద్వారంబునమగుడి వెడలి,

వైకుంఠ దివ్యభవన శేషపర్యంకంబున లక్ష్మీసమేతుండై దివ్యాంబరాభరణ గంధమాల్యాలంకృతుండును శంఖ చక్ర గదా పద్మ శోభితుండును మధుర మందస్మిత సుధాధారాభి[1]షిక్త భక్తలోచనుండును నగుచు నానందింపుచున్న లాగు కన్నులకు వెక్కసంబుగాఁ జూచి నలుదిక్కులు ప్రతీక్షించునప్పుడు నీవు గల్పించిన యీప్రపంచంబు గానవచ్చిన నచ్చెరువంది, యాపరమానంద స్వరూపంబునకు నభివందన సహస్రంబులు సమర్పించి, యుదంచితరోమాంచ కంచుకిత దేహుండనై యానందాశ్రు కణంబులు[2]రలంగరంబులు మోడ్చి.

ఓ దివ్యపురుష యో కరు
[3]ణ్ణోదధి యో దేవ దేవ । యోజనక, భవ
త్పాదారాధన యోగ్యుని
[4]గాదృష్టింపవె మహాత్మ । కమల దళాక్షా. 81

. తనరు పురాణ సంహితల[5] । తావలముం దగమెట్టి శాస్త్రపుం
జెనుదలుపుల్ వడిందెఱచి । పెంపున నాగమసౌధ మెక్కియం
దనుపమ యోగపీఠమున । నంచితలీల వెలుంగుచుండు ని
[6]న్ననుఘనయోగి పుంగవుల । కంటె సుఖస్థితినిట్లు గాంచితిఁ. 82

. అని నా నేర్చునట్లు వాక్పుష్పాంజలులు సమర్పించినం గనుంగొని గైకొని మందస్మితంబు నిగుడ మునీంద్రా చంద్రశేఖరుం జూచితివేయనిన విని యంజలి బంధంబుతో మహాపురుషా చంద్రశేఖరుండేల విశ్వప్రపంచం బంతయు ననంత విలాసంబుతోఁ జూచితి. దివ్య ప్రభావంబుచూడ నేనెంత వాఁడనని [7]నమస్కరించిన నీవు వీరశైవుండవు నాయంశ భేదంబగు శివుని యందభక్తి నలుపుమదిమదీయ హితప్రవర్తనంబని కరుణించె. నాటనుండియు మృత్యుంజయుని సేవింపుచుఁ దదీయ వరప్రసాద సామర్థ్యంబున మృత్యువు గెలిచినవాఁడఁ గావున లోకంబున నద్దేవ దేవుని మాయలు కొన్నికొన్ని యెఱుఁగుచు నిటువంటి మహత్వంబులు చూచుచు నిట్లున్నవాఁడ నిదినా చూచినయర్థంబు తన్మాయాప్రభావంబు విజ్ఞానహీనులకుఁ దెలియనరిది. తనయందు భక్తిసల్పిన మహాత్ములకు మాయావిధానంబుచూపి తుదింబరమ సాయుజ్యంబు గలుపుకొను నింక నొక్క యితిహాసంబు చెప్పెద. 83

పుండరీకుని కథ.

. వినుమధురా పురవరమున
ఘనుఁడుమహా భాగవతుఁడు । గలఁడతఁడు జగ

1. ఆ. పా. భిషేకలోచనుండును. 2. మూల. పా. ‘ఉరుకఁ’ 3. జానిధి.
4. ఆ. పా. గా సృష్టింపదె. 5. “సంహృతలతాపరమున్.” 6. న్ననఘునియోగి,
7. ఆ. పా. అనిన మన్నించి నీవు.

ద్విజనుతుండు పుండరీకుం
డనువిప్రుఁడు సహజసాత్త్వికాచారుఁడిలన్. 84

క. సావిత్రియుతని యంగన
సావిత్రికి సాటివచ్చు సాధ్వీతిలకం
బా వెలఁది తోడ నాతఁడు
శ్రీవిలసితుఁడైన హరిచరిత్రము నొందెన్. 85

సీ. శాంతిసద్వృత్తులు సవతుగా నవరించుఁ
గారుణ్యసౌజన్య కలితుఁ డగుచుఁ
కర్మధర్మంబులఁ గవగాఁగ నలరించు
నన్వయాచార సయుజ్జ్వుఁడగుచు
సత్యశీలంబులు సమముగా నవరించు
మితభాషణార్జవ మిళితుఁడగుచు
శ్రుతి[1]పరిబోధముల్ ప్రతిగాఁగ నొనరించుఁ
బ్రతిభావి రక్తి సంపన్నుఁడగుచు
తే. ఫాలమున గోపిచందన ప్రభయు నరుత
జలరుహాక్షుంపు [3]మాలికల్ శ్రవణవీధిఁ
దులసిమంజరియును బలుకుల రమేశు
కీర్తనము నొప్ప వెలయునా కీర్తిధనుఁడు. 86

సీ. ప్రాణంబుకంటెను బరమ హితంబుగాఁ
బాటించు నేప్రొద్దు పద్మనాభు
నాత్మనేపథ్య క్రియలకంటె సంప్రీతి
విష్ణుపూజలుగడు విస్తరించు
నిల్లాలికంటెను నుల్లంబునఁ గడు
నింపుగా హరిభక్తి నిరవుకొల్పు
లలితపుత్రోపలా లనకంటె వైష్ణవ
ధర్మమార్గ సపర్య కూర్మినడుపు
తే. వేదపఠనంబుకంటెఁ బవిత్రమనుచు
హరికథా తత్పరుండగు యజ్ఞఫలము
కంటెఫలమని తద్వ్రత క్రమము నలుపుఁ
బుండరీకుండు సుజనసంపూజ్యుఁడగుచు. 87

క. ధీమహితుఁ డతులసాల
గ్రామ శిలాతలమునందుఁ గమలాక్షురమా

1. మూ. ఫా. "మగుచు." 2. శ్రుతివాక్యబోధముల్. 3. జలరుహాక్షుస్రజంబు లం.

రాముని నర్చించుమన
స్తామరసమునందుఁ బోలెఁ దద్దయుభక్తిన్. 88

పుండరీకునియొద్దకు నారదమునివచ్చి విష్ణుభక్తి ప్రభావము చెప్పుట.

వ. ఇవ్విధంబున ననుకూలదాంపత్య సౌభాగ్యంబును సాధుబుధ సేవ్యమాన నిజకులోచిత వ్యాపారంబును విష్ణుభక్తియు నంతకుం గొనసాగ నాగమజ్ఞుం డగు నమ్మహానుభావుం డొక్కనాఁడు స్వసమారోపిత తులసీకాననంబున యమునా తీరంబునఁ బిప్పల తరుచ్ఛాయ శీతల ప్రదేశంబున నిష్పారుష్యుండై సాలగ్రామ శిలార్చనం బొనర్చువేళ యదృచ్ఛాగతుండైన నారదునింబూజింప నతం డతని శుద్ధసాత్త్విక ధర్మంబునకు సంతోషించి యిట్లనియె. 89

ఉ. ఆరయ వేషభాషలు క్రియల్ మనమున్ సరియైన సద్గుణో
దారుఁడు గల్గుటచ్చెరువు ధారుణి నేఁడిది చూడఁగంటిఁ బెం
పారఁగ వేషభాషలు క్రియల్ మనమున్ సరియైన సద్గుణో
దారుని వైష్ణవోత్తముని ధన్యుని నిన్ను మహీసురాగ్రణీ. 90

క. ఇదిగో గృహస్థధర్మం
బిదిగో యాచారపరత యిదిగోముక్తి
ప్రదమార్గము సాలగ్రా
మ దృఢతత్పూజనముఁ జూచి మదహర్షించెన్. 91

క. నీవును సాలగ్రామ శి
లావాసుండైనయట్టి లక్ష్మీవిభుఁడున్
భావింపనొక్క రూపం
బై వెలిఁగెద రేమిచెప్ప ననఘచరిత్రా. 92

మ. పట్టంబట్టఁగఁ బోరు నింద్రియములన్ బంధించి వాంఛల్గడున్
బుట్టింపం బలువైన తద్విషయముల్ పోఁద్రోలి దుర్మోహపుం
బట్టై యుత్కట దుఃఖదుర్గతులకుం బ్రాపైన సంసారముం
గట్టల్కం దిగఁ ద్రోయ కేల కలుగుం గంజాక్షపూజారతుల్. 93

చ. సతులు సుతుల్ సుసహోదరులు సంగడికాండ్రు పదార్థజాలముల్
ప్రతిపద దుఃఖమూలములు పాపసమాచరణాను బంధముల్
మతిఁ బరికింపనంచు గుణమాన్యులు తత్పరిముక్తమోహులై
యతుల సుఖైక హేతువగు నచ్యుతభక్తి భజింతురెంతయున్. 94

క. వినుదీర్ఘ స్వప్నము జగ
మనియుఁ బ్రపంచంబు మిథ్య యనియును సంసా

రనిబద్ధ బుద్ధిమరలిచి
నినుఁబోటులు విష్ణుభక్తి నిలుపు దురాత్మన్. 95

ఉ. అంతయు విష్ణుమాయ జగదాత్మనెఱుంగ మసత్యలోక వి
భ్రాంతము లోకవర్తనము బ్రహ్మవిదుల్ గనుఁగొంద్రు దీని[1]న
త్యంత వివేకదృష్టిఁగని తద్విరతిన్నిరతంబు చిత్సుఖా
నంతవిలాససిద్ధి కొఱకచ్యుతు భక్తిభజింతు రెంతయున్. 96

మ. పరిశోధాంజనయుక్త చిత్తనయన ప్రవ్యక్త దుష్ప్రోల్లస
ద్గురుమాయావృత చిన్నిధానమనియా [2]దుర్యుల్ విష్ణునింగాంచి దు
స్తరసంసార విమోహదైన్యమెడ[3]లన్ సంతోష సంప్రాప్తిచేఁ
బరమ బ్రహ్మపద ప్రకృష్ట సుఖసంప్రాప్తిప్రౌఢులై చెంద్రిలన్. 97

క. హరిమంత్ర జపని రూఢియు
హరిపూజా సంభ్రమంబు హరికీర్తనముం
బరమమగు సాధనము దు
స్తరభవవిదళన మొనర్చు తత్పదమొసఁగన్. 98

క. కావున నీవును నుత్తమ
ధీవిభవముగల్గి సన్మతిన్ సాలగ్రా
మావానుం గేశవుఁదుల
సీవనమంజరులఁ బూజ సేయుము భక్తిన్. 99

తులసీప్రశంసము.

ఆ. కల్పక ప్రసూన కనకారవిందమా
ణిక్యపూజనముల నెలవుకొనదు
జలజనాభు చిత్త జలజంబు తులసీద
ళార్చనమునఁబోలె ననఘచరిత. 100

క. తులసీకానన మెచ్చట
విలసిల్లుచునుండునచట విష్ణుఁడునుండున్
జలజాక్షుఁడున్న చోటను
జలజాసన ముఖ్యదివిజ సంఘమునుండున్. 101

ఆ. భక్తజనులయందుఁ బావనతులసీవ
హీజవాటియందు నెట్టివేడ్క
[4](నుండునట్టివేడ్క) నుండఁడుహరిలక్ష్మి
యందుఁ బరమపదమునందు వినుము. 102

1. దీన. 2. పా. తాం, యార్యుల్. 3. మెడలెం.. 4. ఈ భాగము మూలములో లేదు.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

వ. అని తులసీవనలక్ష్మిం బ్రశంసించి. 107

చ. ప్రతిదివసోపవాసములఁ జాయక కృచ్ఛ్రయు సత్యదానస
ద్వ్రతములఁబెద్దలయ్యును దురంతతపోనలకీలఁ గాఁగియుఁ
గ్రతునియమార్తి గ్రాఁగియును గానరు వైష్ణవ దివ్యలోకము
చ్యుతపదపంకజార్చకుల చొప్పున విప్రకులైకభూషణా. 108

మ. ప్రతిమాస్థండిల హృజ్జలాగ్ని రవిబింబస్థాన లక్ష్యప్రకా
శితునారాయణుఁ గొందఱుత్తమగుణుల్ సేవింతురార్యుల్ ఘనుల్
ప్రతిభం గొందఱు నీవునుంబలెనె సాలగ్రామ సామాత్మ్యవి
శితుఁడైమ్నవిభుఁ బూజసేతుర మృత శ్రీవాస సౌఖ్యార్థులై. 109

సాలగ్రామ పూజామాహాత్మ్యము.

క. ఏమిటియందును సాల
గ్రామస్థలియందుఁబోలె కమలాక్షుఁడు తే
జోమహితుఁడగుచుఁ బూజితుఁ
డై మోక్ష శ్రీనొసం[1]గఁడంద్రు మహాత్ముల్. 110

శా. ఉగ్రైనస్తిమిరార్క మండలము నిత్యోత్కృష్ట దుఃఖాట[2]వీ
వ్యగ్రోదగ్రమహాదవాగ్ని కుమతవ్యాపారదుర్మోహన
వ్యగ్రస్తాభయదానమానిత కళాపక్షీంద్ర రూపంబు సా
లగ్రామాచ్యుత పూజనంబు సుజనాలంకారచూడామణీ. 111

ఆ. కీర్తనీయవజ్ర కీటవినిర్మిత
చారుచక్రసుప్రసన్నమైన
విష్ణుదివ్యమూర్తి వెలయు సాలగ్రామ
మల్పమతుల కబ్బదర్చలొనఁగ. 112

క. వినుసాలగ్రామ శిలా
ర్చన మెవ్వఁడొనర్చువాని సకల పితృగణం
బును పితృలోకంబునకును
జనుయమపురినుండి యైన సత్యం బనఘా. 113

ఆ. అనఘకారియైన నఘవంతుఁడైన మో
హాంధకార మగ్నుఁడైన భక్తిఁ
బూనివేడ్క నెవ్వఁడేని సాలగ్రామ
పూజసేయునతఁడు పూజ్యతముఁడు. 114

1. మూ. పా. "నొసంగు (ద) నంద్రు. 2. దుఃఖాదిది.

సీ. దివ్యసాల గ్రామ । దేవ మందిరము ప్ర
త్యక్షవైకుంఠ పు । ణ్యాలయంబు
దివ్యసాలగ్రామ । దేవోత్సవక్రీడ
త్రిభువన సామ్రాజ్య । దివ్యపదవి
దివ్యసాల గ్రామ । దేవ పూజానిష్ఠ
బ్రహ్మ నిర్యాణ సం । పన్నలీల
దివ్యసాల గ్రామ । దేవ తీర్థ ప్రసా
దములు త్రిలోక సే । వ్యములు దలఁప
ఆ. నిదియెఱింగినువ్వ । యెపుడు సాలగ్రామ
పూజసేయుదురు ప్ర । బుద్ధమతులు
మ్లేచ్ఛశూద్రకుమత । తుచ్ఛ చండాల నా
స్తికులు దక్క వినుము । ధీరహృదయ. 115

హరినామకీర్తన ప్రభావము.

క. హరినామ కీర్తనమునకు
నరయఁ గనేకులజులయిన । నర్హులుపూజా
పరతగల పుణ్యసంపద
హరియొసఁగుం గీర్తనీయుఁ । డై వారలకున్. 116
క. విస్తారంబగు దుష్కృత
దుస్తర సంసార వార్ధి । తుదిఁ గోరరమే
శస్తుతి నాకారూఢుల
కస్తోకాత్ములకుఁగాక । యన్యులకగునే. 117
తే. పుత్రమిత్ర కళత్రార్థ । భూరివిషయ
సంకులంబగు సంసార । చక్రమెల్ల
విష్ణుమాయా మహామోహ । విభ్రమంబు
దీని మదివాడికొల్పు భూ । దేవ వర్య. 118
తే. విష్ణుమాయా పరాధీన । విధివిధేయ
ధర్మమల్పార్థభోగ ప్ర । దంబు వినుము
సర్వధర్మంబులును మాని । చక్రధరుని
నాశ్రయింపుము చిత్సుఖా । వాప్తికొఱకు. 119

పుండరీకుఁడు మిక్కిలిభక్తిచేత హరిపూజచేయుట.

వ. అని యనేక పరమరహస్యంబు లెఱింగించి భవనందనుం డెందేనియుం జనియె. తదనంతరంబ యమ్మహీదేవోత్తముండు చిత్తంబున [1]లోకోత్త

1. మూ. పా. చిత్తంబు లోకోత్తరుండ.

రుండగు నారదముని సత్తముని సత్యవచనంబులు వేదప్రమాణంబులని యాదరించి తొల్లింటికంటెను బ్రతిదిన ప్రవర్ధమాన సువ్యక్తభక్తి తాత్పర్యంబులుగలిగి సాలగ్రామ విష్ణుపూజా మహోత్సవంబు లొనర్చుచుఁ దదీయ మంత్ర పరతంత్రుండును దదీయ నామస్మరణ పరాయణుండునునై యను కూల కులపాలికా సహాయుండగుచు నిజ కులోచిత ధర్మ కర్మంబులు కృష్ణార్పణ బుద్ధిందగిన కొలందివిడువక నడుపుచుం, దనలోన. 120

ఉ. నారద సంయమీశ్వరుఁడు - నా కుపదేశ మొసర్చె విష్ణు పూ
జారతియుం దదీయగుణ - సంస్మరణ స్తవమంత్ర తంత్ర వి
ద్యారమణీయ భంగియుఁ గృతార్థుఁడ నైతి మదీయజన్మ సం
స్కార విశేషసంపద జగంబుల వర్ణనకెక్కెఁ బో[1]యికన్. 121

వ. అని హర్షించి వెండియు. 122

క. ఇస్సీ సంసారంబిది
లెస్సదనంబేమియును [2]ఫలింపక మిగులన్
నిస్సారంబై తోఁచు మ
న స్సంకల్పములు వెక్కు - నాశముఁ బొందెన్. 123

ఇదియంతయు విష్ణుమాయయను నర్థమందు పుండరీకుఁడు సందేహపడుట.

ఉ. [3]ఆమునినైతమున్ భువన - మంతయు విష్ణునిదివ్యమోహ మా
యామయమంచుఁ బల్కెనిది - యట్లనయయ్యెడుఁ జూడఁ జూడ మి
థ్యామమతన్ నిజంబుగఁ బదార్థవిసర్జన మాచరింపఁగా
లేమినయాతలంపును జలించెడుగాని యొకించుకాత్మలోన్. 124

వ. అని కొండొక పరమార్థంబు విచారించి విష్ణుమాయా విభ్రమంబున నవ్విచారంబు గొనసాగింపలేక ప్రపంచం బాలోకించి. 125

మ. ఆలుం బిడ్డలు నిండ్లు నర్థమును నశ్వైయన్వయాచారముల్
నాళీకాసన సృష్టికర్తృకములై - నానావిధార్థంబులై
యాలీలం బహుకాలముల్ గడవఁగానీ సర్వమున్ విష్ణు మా
యాలాస్యంబిది యాటకున్ మదికి దృష్టాంతంబు నాకెట్లగున్. 126

మ. ఈ భూమండలి యాసముద్రవలయం - బీవాయు వీపావకం
బీభాస్వత్తు హిమాంశుదీప్తికలుగన్నీ జంతు సంపత్తి మా
యా భిన్నమ్ములటంట యెట్టు లవి దృష్టాంతంబులై యుండఁగా
నేభావంబున నిశ్చయింతు నొకటే - నీతథ్య మిథ్యా ద్వయిన్. 127

1. బాయకన్. 2. అ. పా. 'చేమియనుచు', 3. ఆమనిశేతమున్.

క. నాయాత్మకు దృష్టాంతం
బై యుండిన దాఁక మాయ ♦ యనలేనెపుడుం
దోయజభవ కల్పితమగు
నీయఖిలము మాటలింక ♦ నేటికి వేయున్. 128

క. ఈయాలును నీబిడ్డలు
నీయిండ్లును నీ కులంబు ♦ నిట్లుండఁగ వే
ఱేయొక సంసారస్థితి
నైయుండిన మాయ[1]యనఁగ ♦ నగునఖిలంబున్. 129

వ. అని యివ్విధంబున సందేహ దోలాందోళాయమాన మానసుండగుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బరబ్రహ్మవేదియగు నారదమహామునీంద్రుని సత్యోపదేశంబువలన సకలంబును విష్ణుమాయా విలసనంబని వినిన తెఱంగు నిశ్చ[2]యంబుగా నెఱుంగంగోరి యప్పటప్పటికి స్వామీ నే నీభక్తుండ నీవు భక్తవత్సలుండవు గావున నించుక నీమాయ చూపవలయునని విష్ణునిం బ్రార్థించుచున్నవాఁడై యొక్కనాఁడు పితృదివసంబున బ్రాహ్మణుల నిమంత్రణంబుచేసి, ధర్మపత్ని యగు సావిత్రి కృతస్నానయై పాకయత్నంబు నడుపుచుండఁ దదీయోచిత ద్రవ్యంబులు సంపాదించి మధ్యాహ్న సమయంబున నదికింబోయి. 130

ఆ. తీర్థమాడివిధులు ♦ తీర్చి సూర్యోపాస్తిఁ
జేసి విమల పులిన ♦ సీమయందుఁ
బంకజాసనమునఁ ♦ బదిలుఁడై విష్ణు నా
మత్రయము జపించి ♦ మరియు నతఁడు. 131

క. కుందేందు ధవళమూర్తిని
మందస్మిత మధురవదన ♦ మండలు మాయా
సుందరు విష్ణునిఁ దనమది
సందేహనివృత్తికొఱకు ♦ స్మరియించెఁదుదిన్. 132

పుండరీకుని విష్ణుమాయ యావహించుట.

తే. అన్నువట్టినగతి నిద్ర ♦ యలమినట్లు
మూర్ఛవచ్చిన పగిదిక♦న్మో[3]గిచి చిత్త
మింద్రియవ్యాప్తి నుడిగిత ♦ దేకనిష్ఠ
నలరఁగలప్రోలె హరిమాయ ♦ యాశ్రయించె 133

1. ఆ. పా. నైయుండిన నపుడు మాయయగు నఖిలంబున్. 2. ఆ. పా. దృష్టాంతంబుగా నెఱుంగంగోరి. 3. కన్మోడ్చు.

తే. పాణి[1] జపియింపఁ దొల్లింటి ♦ భవము తెలివిఁ
గప్పి విపరీత కృత్యమై ♦ ద్రిప్పుచున్న
వినుత చారిత్రమైన యా ♦ విష్ణుమాయ
విప్రసహజ ప్రకృతియును ♦ వేఱుచేసె. 134

వ. ఇట్లు పుండరీకుండును విగత విజ్ఞానుండై యుండు నవసరంబున. 135

—●●◆ అతనియొద్ద కొక బోయపడుచు వచ్చుట. ◆●●—

క. [2]మారుని మోహన తీవ్ర వి
కారము స్త్రీరూపమొంది ♦ కదిసినక్రియ సొం
పారియొక బోయగుబ్బెత
చేరువఁ గనుపట్టె విప్రచిత్తం బలరన్. 136

సీ. పచ్చగాజులయొప్పు ♦ పచరించు చేతుల
సంకుటుంగరముల ♦ చాయ లెసఁగ
నిగనిగల్ దొలకాడు ♦ బిగువు చన్నులమీఁదఁ
గురువింద పూ[3]సల ♦ సరము దనర
ధవళతాళపలాశ ♦ తాటంక రుచి మించు
చెక్కులఁ జెఱునవ్వు ♦ జీరువాఱఁ
గొప్పున కందని ♦ కురులు నించుక దోఁచు
నుదుటి జేవురు బొట్టు ♦ కుదురు మెఱయ

తే. సన్నవలిపెంపు [4]టొల్లియ ♦ సగముగట్టి
సగము ముసుకిడి యొయ్యార ♦ ముగ మెఱుంగు
కంచుమెట్టెలు మొరయుంగఁ గడకవచ్చు
నవ్విలాసినిఁ దగమెచ్చె ♦ నవనిసురుఁడు. 137

క. ఆలీలావతి విభ్రమ
హేలాయౌవన గుణముల ♦ నెవ్వని తలఁపాం
దోళింపదు ధైర్యచ్యుత
మైలోకమునందు నంగ ♦ జార్తం బగుచున్. 138

తే. అట్లు ముందటఁ బ్రత్యక్ష ♦ మైన మదన
దేవతయుఁ బోలె నొప్పునా ♦ తీఁగఁబోఁడి

1. వాణి జనియింప. 2. ఈ పద్యము ప్రా. ప్రతిలో లేదు. ఆ. ప. ప్రతినుండి గ్రహింపఁబడినది. 3. ప్రా. పా. కురువిందపూగుబ్బ. 4. సనుశాటి.

¹వలరాయఁడేల మానును
కులశీలములడఁచిజోడు ✽ గూర్పకయెందున్. 147

వ. ఇవ్విధంబున నొకరియొకరి తలంపులం గామకళాశంకలంకురింప తమకంబు
నం బట్టుకొన గమకింపుచుండిరప్పు డప్పువ్వుబోణి యతని తలంపు దెలిసి
కొనంజూచి కొండొక ధైర్యంబు పట్టుకొని కట్టెదుర బిగువుచనుకట్టు పయ్యెద
దిగ జార్పుచు నదీ జలంబులఁ గాళ్లు చేతులు గడిగికొని యొక్క కెందమ్మి
పూవుఁ దిగిచి పుప్పొడి చిందయందంద కరారవిందంబునఁ ద్రిప్పుచుఁ జక్ర
వాకమిథుననిధువన క్రీడ లాలోకింపుచు, ముసిముసినవ్వులు నవ్వుచు వా³ట
కూటమికాశలు గలుగ మగుడిచూచుచున్నఁ దదభిప్రాయంబుదెలిసి మనసి
జుండు ప్రేరేపఁ బుండరీకుండు లేచి యాచమనవ్యాజంబున దాని డాయం
బోయి. 148

బోయదానికిఁ బుండరీకునికి సంభాషణంబు జరుగుట.

ఉ. ఎవ్వరిదాన వెక్కడికి ✽ నేగెద వాయితపాటు తోడ నీ
వివ్వల నొంటిపాటున య✽థేచ్ఛ రతీశవిహారరేఖఁ దో
డెవ్వరు లేక, ప్రాణవిభుఁ ✽ డెవ్వఁడు నీకుల మెద్ది చెప్పవే
జవ్వని నిన్నుఁజూచి మదిఁ✽జాలక వేడుక తొంగలించెడున్. 149

తే. అనిన నించుక తలవంచి ✽ యాననమున
నలఁతినవ్వును లజ్జయు ✽ నంకురింప
చేతికందిన ఫలమట్లు ✽ చేరఁబడుచు
నెలుఁగురాల్పడనొయ్యన ✽ నిట్టులనియె. 150

బోయది తన వృత్తాంతము చెప్పి పుండరీకుని వరించుట.

. బోయవారిపడుచే ✽ భూసురోత్తమ యేను
పెండ్లి లేదు నాకుఁ ✽ బెద్దవారు
గలరు ముసలివారు ✽ తలిదండ్రు లింతియు
యల్ల యేటిదాపు ✽ పల్లెదాన. 151

క. మావారిఁ దల్లిదండ్రులఁ
బ్రోవను, ననుగారవింపఁ ✽ బొందైన పతిన్
భావించి గాని పెండిలి
గావించిన నొల్లననుచుఁ(నా) ✽ గడుఁజింతింతున్. 152

ఆ. దానఁ జేసి మగఁడు ✽ (తన) కెవ్వఁడును లేఁడు
తగినమగఁడు లేమి ✽ మగనియాశ

1. ఆ. పా. వలరాజువారి విడుచునే. 2. దమక తమక తమకంబున. 3. మాటవాటి.

విడిచియున్నదాన, • వి[illegible]గను నీవు
మగఁడ [illegible] • [illegible]. 153

క. ఆరూఢ [illegible]
భారముగా [illegible] • [illegible]
భాగము[illegible]
నిరూప త్రి[illegible] • [illegible]. 154

క. ఎన్న[illegible]
గన్న[illegible] యున్న[illegible] • [illegible]
గన్న[illegible], [illegible]
[illegible] • [illegible]. 155

[illegible].

వ. అని [illegible] యున్న [illegible]
నారూ[illegible] చంద్రో
పలంబు[illegible] బుండరీకుం డంత
[illegible]ంబున. 156

ఉ. [illegible]
[illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible]
[illegible]. 157

ఉ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
భాసుర చంద్ర[illegible] • [illegible]. 158

తే. ఇంక [illegible] • [illegible]
గంతుఁడ [illegible] • [illegible]
నాదగు[illegible]
ప్రాలియున్న[illegible]. 159

క. ఈ చెరిక [illegible]
నీచంచల [illegible] • [illegible]
రూచిత[illegible]
ప్రాచుర్యం[illegible] • [illegible]. 160

వ. అని కామో[illegible] [illegible]ంబులు విడచి దానితో
నిట్లనియె. 161

క. ఓ వెలఁది నీ చరిత్రము
నీవచన విశేషగతియు । నీ వినయము నీ
లావణ్య భావములు మ
ద్భావము మదనానురాగ । పదముం జేసెన్. 162
ఉ. నీ యిటువంటి సద్గుణము । నీ నవయౌవనరూప లక్షణ
శ్రీయుతిఁ జెందగల్గిన వి।శేష పురాకృత పుణ్యమేమనన్
దోయజనేత్రి నాదగు మ।నోరథముల్ ఫలియించు నీవు నా
ప్రేయసివై తివేని విధి।పెంపున బోయతమైన నేమగున్. 163
క. నీ మనసులోనఁ బెనఁగెద
నీమాటల కడుగుదాట । నిక్కము వినుమా
కాముఁడు రతియును సాక్షులు
గా మృష గాదబలనమ్మి । కైకొను నన్నున్. 164
చ. బిగిచనుదోయి క్రొమ్మొనల । పెక్కువయక్కునఁ జక్కనొత్తి యొ
ప్పగ నధరామృతం బొసఁగి । పొందికమాటల గారవింపుచున్,
దగమదభీష్ట పుష్పశర।తంత్రములన్ సుఖకేళిఁ దేల్పవే
మగువ తదీయ తీరనవ•మంజుల వంజులకుంజవాటికన్. 165
క. అని యనుమానింపక మన
మున మనసిజ బాణపాత।మునఁ బొడమెడు వే
దనఁబడఁజాలక బాలికఁ
గనుఁగొని తమకించిపట్టి । కౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 166
క. మును వనితజవ్వనపుసిరిఁ
గనివంశము మఱచెఁబిదపఁ । గౌఁగిటిలోనం
దనుమఱచె బ్రాహ్మణుఁడు రతి
నొనరిననిఁక నేమిమఱచు।నో సుఖకేళిన్. 167
క. అదెరాయిది సాధారణ
మదిరామాత్రమున మఱచు । మనుజుఁడు మదవ
న్మదిరాక్షీలీలోత్కట
మదిరారసలహరిచేత । మఱువఁడె యెందున్. 168
వ. ఇట్లు మోహపరవశత్వంబున బ్రహ్మకుల సంభవుండు సంభ్రమించి పరిరంభించి పులక కలికా కలితగాత్రాభోగుండును బద్ధానురాగుండునునై కౌఁగిలి వదలక మదవతినతిప్రయత్నంబున నొయ్యన నెయ్యంబుగాఁ దార్చికొని తన్నదీసవిధపుష్పితలతానికుంజ క్రోడంబున నిధువనక్రీడ లాచరించి తదనంతరంబ జోడువాయక వేడుకజొత్తిల్లు చిత్తంబులతోడఁ దద్గృహంబున కేఁగి,

దాని జననీజనకులగు [illegible] తన పేరు చెప్పి నమస్క-
రించి, వారి [illegible] సన్మానంబును దాసత్వము [illegible] పురంబు
సేయుచుండ, [illegible] బనుభ
వించి [illegible]. 169

క. ఆయాలును నాబిడ్డలు
నాయిండ్లును నాధనంబు [illegible]
తేరయొగ [illegible]
మైయుండెం [illegible]. 170

[illegible] సేయుట

క. ఈ రీతి [illegible]
[illegible]
ప్రారంభమునకు [illegible]
[illegible]. 171

తే. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. 172

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. 173

వ. అంత [illegible]. 174

సీ. [illegible]
[illegible]
ధూమకేతువు [illegible]
[illegible]
గ్రహారాజ [illegible]
[illegible]
దితిసుతా [illegible]
[illegible]
తే. చంద్ర [illegible]
ప్రాతరారంభ [illegible]

రాత్రిగగనంబు నక్షత్ర ♦ రమ్యమయ్యె
విను మనావృష్టి దోషకమా విర్భవింప.

సీ. హరునిచిచ్చఱ కంటికెమురువున నిప్పులు
గురిసెఁ జండకరుండు ♦ గోచరముగ
నాడాడనుగ్రద ♦ వాగ్ని శిఖాభీల
మై నీఱుచేసె వనాంతరములు
గండభేరుండాది ♦ చండమృగంబులు
గ్రామోపకంఠముల్ ♦ గదలవయ్యె
పటుతరసంతాప ♦ భారకారణములై
వ్యాధులు జీవుల ♦ నలతముంచెఁ

తే. గల్లరాజులు డెగిరి నిష్కారణంబు
దండుగలువట్టె ప్రజనాత్మ ♦ ధరణివిభుఁడు
బందిపట్టులు తఱచయ్యెఁ ♦ బాపకారి
విధికృతంబయియయ్యె నావృష్టికతన.

ఆ. ఏఱులింకెఁ గొలఁకు ♦ లింకె నొడ్డనబావు
లింకెనూతులింకె ♦ నింక కున్నె
యయ్యవగ్రహోద ♦ యమునసం భోరాశి
యైన నింకుననిన ♦ నబ్జగర్భ!

సీ. కడువాడి కొనమాడి ♦ నుడిసచ్చి వేరెండి
వరులు వెంధూళియై ♦ ధరణిఁ గలిసె
యావనాళాది సస్యములెల్ల భూమిని
పదనులేకయె విత్తు ♦ బడకయుండె
పుష్పఫలాభి సంపూర్తి శూన్యతనెల్ల
తరువులు నీరింక ♦ బిరుదువ్రాయె
నీరసంబై నేల ♦ నెరియలువాసిన
తూడిదుంపలు గ్రాగి ♦ మూడిపడియె

తే. నిగుడికావురు దిశలఁబొగ్నొగలు గవసె
నెండమావులతో మంట ♦ లెగసెఁజేదల
నయ్యవగ్రహసమయ చండాంశుకిరణ
ధగధగద్వహ్ని కీలావి ♦ తానహతిని.

క. ధనికుల యిండ్లం గలిగిన
ధనమెంతయు నెత్తుకెత్తు ♦ ధాన్యముఁగొనఁగాఁ

జనధాన్య వాటికాతతు
లనలశిఖా చోరబాధ లవిసరియయ్యెన్. 179

చ. దురితమలీమసాంగమును దుస్సహరోష కఠోర దంష్ట్రలున్
బరిభవ దీర్ఘజిహ్వయును బంధురరోదన సింహనాదమున్
ధరనిశితాసిధారయు నుదగ్రతమీదరిద్రతా నిశా
చరి, వికృతాకృతిం గసిమసంగుచుఁ బైకొనె జంతులోకమున్. 180

వ. పెండియు నకాండప్రళయంబైన నయ్యనావృష్టి దోషంబునం బ్రాపించిన మహాక్షామంబునం జేసి తద్దేశంబున రాజనంబు తేజంబు దొలంగె, దినసరి సరియయ్యె, సంభావ లేపుదప్పెఁ, గర్పూరభోగి బాగుచెడె, బలుగుత్తి మొత్తంబడియెఁ, గాంభోది బీదురాలె, నలిసె నవసె, నల్లి ప్రాసంగి గ్రుంగె, వంకె డొంకె, మెట్టజీలుగు మాలుగయ్యెఁ, గావర కానరంబుడిగె, సత్తెనంగ సత్తువచెడె, పెలసడంబు వెలవెలంబారె, బుడమముడివడె, వరిగె సురిగె, చోమకోమలంబు విడిచె, యవల చెలువుదప్పె, గోధూమంబు నిర్ధూమంబయ్యె, నువ్వు క్రొవ్వారె, పెసరు నుసురునకుఁదప్పె, మినుము మునుము మునుఁగె, నను మనుమానంబయ్యె, నులవ చెలువుమాసె, బొబ్బర దబ్బరయ్యె, ననంగ నలంగె, ముసిరి మిసిమిదప్పె, లంకల బింకంబు దఱిగె, నావ ప్రభావంబు వదలెఁ, గందమూలంబులు నిర్మూలంబులయ్యెఁ, జెఱకు గిరకవడె, నాకుదీఁగెలు చీకాకయ్యెఁ, బోకప్రమాఁకులు తేఁకువచెడె, చూత పనస రంభా ఖర్జూర కపిత్థ తాళ హింతాళ నారికేళ నారంగ జంబు జంబీర మాతులుంగ లవంగ ప్రముఖ ఫలపాదప ప్రధానంబులు లూనంబులయ్యె, సలాబు కూశ్మాండ కర్కటీపటోలికా కారవల్లీ వృంతాక కోశాతకీ మూలక ప్రభృతి హితౌషధీ నికరంబు దుష్కరంబయ్యె, దధిక్షీర ఘృతతైల మధుశర్కరా స్తోమంబులు విరామంబులయ్యె, క్షుధాతుర బాలవృద్ధ స్త్రీలోక భీరుక పరిదేవ నార్త నాదంబులును, ఘాసగ్రాససలిలపాన దారిద్ర్యంబునఁ గంటక ప్రాచీన సరస తరుగుల్మలతా సంతతులు నములుచుం గృశించు పశుగణంబు లొనర్చు హంభారవంబులుప్పొంగి గగనంబుఁ గబళింప, 'భిక్షాం దేహి', 'నాస్తి గచ్ఛ' యను దీన నిర్దయజనాలాపంబులును, 'దరిద్రస్య మృతస్య చ' యను దుఃఖార్తుల దీనలపితంబులును 'కాలో వక్రగతిర్భవే' త్తను చింతాపరిక్రాంతుల భయాయత్త భాషణంబులును, 'జాతస్య మరణం ధ్రువ' మ్మను దేహత్యాగ వైరాగ్య భాషణంబులును, "రక్షంతి పుణ్యాని పురాకృతాని" యను ధార్మిక ప్రమాణోక్తులును, 'దరిద్రతా ధీరతయా విరాజతే" యను సత్పురుషుల యభిమాన వాక్యంబులును, "న దేవాత్సంప్రాప్తినాశః" యను పౌరాణికుల యుపశమన వచనంబులును, జెల్లుచుండం గరుణాద్భుత భయానక భీభత్స

రౌద్రరసావహంబగుచుఁ గేదార క్షేత్రంబులు ధూళిమయంబులయ్యె. గ్రామోప కంఠంబులు పశుశల్యంబులయ్యె. గృహాంగణంబులు శవమయంబులయ్యె; [1]పట్టణంబులు శుష్కీభూత మృతకరితురగగర్దభోష్ట్ర కళేబరకబళన వ్యాకీర్ణ కుర్కుర కంకగృధ్ర కాక సాలావృక కోలాహల మయంబులయ్యె; మనుజలోకంబు పరస్పరద్రవ్య పరిహరణ వంచన తాడన మారణ తర్జన గర్జాదివివిధ దుష్కర్మమయంబయ్యె; దిశావలయంబు దుర్గంధమయంబయ్యె; నహోరాత్ర సంధ్యాసమయంబులు పిశాచ మలినచ్ఛాయా మయంబులయ్యె, నిట్లు మేలెల్ల నడంచి భూమింగల సారస్యం బెల్లఁదీర్చి చతుర్విధ పురుషార్థంబులను గావుపట్టుచు, వర్షప్రాప్తికై పర్జన్య దేవతాప్రీతిగా నొనర్చు మంత్ర తంత్ర జప తపోధ్యాన హోమకర్మ కలాపంబులు గావింపుచు శాకునిక భాషణంబు లప్రమాణంబులు సేయుచు ననన్యవార్యంబై యనాచారంబునకు నాధారంబును నజ్ఞానంబునకు నిదానంబును, వర్ణసాంకర్యంబునకు నాకరంబును, నరిషడ్వర్గంబునకు నిసర్గంబును, జంతునాశంబునకు నివాసంబునై యావిర్భవించిన యాదుర్భి[2]క్షకాలంబున. 181

సీ. పెట్టినతల్పులు ✽ పెట్టినట్లుండె దే
వాలయంబుల సమర్చార్చలుడిగె
విప్రమందిరముల ✽ విధిదక్క స్వాహాస్వ
ధానమః పుణ్యాహశబ్దములు లేక
రాజసౌధాంగణ ✽ తేజంబుచెడె వీర
భట[3]ఘోష గజవిజృంభణము వాసె
నంగళ్లసాబగెల్ల ✽ నడఁగెవస్తుక్రయ
విక్రయంబులు మాని ✽ విజనమగుటఁ

ఆ. దల్లిబిడ్డ కిడని ✽ దశవచ్చె మగఁడాలి
నమ్మయనెడునట్టి ✽ యులఁతవచ్చె
గురుసహోదరాది ✽ పరమబాంధవులకుఁ
బొరుపుట్టెలేమి ✽ కారణమున. 182

మ. క్రతుదీక్షల్ వడుగుల్ వివాహకలనా ✽ ప్రారంభ సీమంతముల్
రతి తంత్రోత్సవమాట పాటలు ప్రియాలంకార సారస్యముల్
వ్రతముల్ వేదపురాణశాస్త్ర పఠనల్ ✽ వర్ణాశ్రమాచారముల్
హతసంస్కారములయ్యె లేమిగడుఁబెక్కైలెయెల్లెడన్ దోఁచినన్. 183

వ. అట్లు మానిసిమానిసిందినుకఱువుదఱమిన నుపాయశూన్యులై సకల మహాజనులు నాకటి చిచ్చుపెచ్చున మలమలమాడి యెండి కుండ బడుగులై హత

1. పట్టణాపట్టణ. 2. ఆ. పా. దుష్టకాలంబున. 3. ఆ. పా. భటకోటి కరటివిజృం.

[illegible] రట్టి ముట్టడి
[illegible] నవ్వొరించి కులసంభవుండు
[illegible] నిట్లనియె. 184

[illegible] గుముండునే
[illegible]
[illegible]
[illegible]. 185

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. 186
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. 187

[illegible] నిర్వేదించి
[illegible] దేయుపాయం
[illegible] దేశంబని
[illegible]
[illegible]. 188

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. 189

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

1. [illegible]. 2. [illegible]. 3. ఎడము [illegible]. [illegible]. 5. [illegible]. 6. [illegible]. 7. [illegible].

త్రైలింగ్యమధ్య భూతలమును కృష్ణాగౌత
మీ ప్రవాహంబుల మిగులఁబండుఁ
గాళింగమధ్య దిక్ఖండంబు లాంగూల
శారదానదులచేఁ జాలఁబండు
తే. వెండియును జిత్రమిట్లనా వృష్టియైన
నంబుజాక్షి నభోనభస్యద్వయమున
[1]వర్షమొప్పార గౌతమి వరదముంపఁ
బార్శ్వముల యూళ్లు పదివేలు బండునెపుడు. 190
సీ. ఏత్రోవఁజూచిన నేత్రోద్దు సలిలాన్న
సత్రశాలాజన సంభ్రమంబు
లేయూరఁజూచిన నెల్ల ధాన్యంబులు
కోరుపట్టెడు ప్రజా ఘోషణంబు
లే యిండ్లఁజూచిన నిందిరాకరసంత
తోత్సవతోరణాభ్యుదయరేఖ
లెవ్వరిఁజూచిన నివ్వటిల్లెడు దయా
దాన సౌజన్య విద్యా నిరూఢి
తే. [2]యెచటఁజూచినఁ గనుపండు విందువిడన
నారికేళామ్లపనసపున్నాగముఖ్య
భ[3]రితశృంగారవన పరంపరలచేతఁ
గోరికలుము[4]ంచు గౌతమీతీరభూమి. 191
తే. [5]దివ్యమై తగుగౌతమీ తీరభూమి
భోగమోక్షంబులకు జన్మభూమి సువ్వె
జన్మసంస్కారఫల విశేషంబు గలుగు
వారలకుఁగాని కలుగ దవ్వసతిసుఖము. 192
వ. ఈ వృత్తాంతంబు మున్ను పెద్దలవలనవిని యెఱుంగుదు నందులకుం బోద
మని నిశ్చయించి. 193
సీ. కొడుకుఁ జం[6]కటనిడికొని బోయ[7]యిల్లాలిఁ
జక్కఁగా వీపున సంతరించి
గంజిచిత్తడికి నీఁగలు పోకముసిరెడు
ముగ్గంపుకుండచే నొకటిపూని

---

1. ఆ. పా. దర్పమొప్పారగౌతమీ దరులుముంప. పార్శ్వభూములు 2. ఆ. పా. ఏమిచెప్పుదు కనుపండు. 3. ఆ. పా. ఫలిత. 4. ఆ. పా. మించు. 5. ఆ. పా. వారిజానన గౌతమీ తీరవసతి. 6. ఆ. పా. సందిటనిడుకొని బోయయిల్లాలి. 7. ప్రా. పా. పోయియిల్లాలి.

యొక్క కరంబున నెక్కుడించిన విల్లు
గోలలపిడియంబు గూడఁబట్టి
నడుమ నెత్తిపైఁ బ్రాటవడచి చుట్టినచింపి
యాఁతాకుచాప వహించి క్రుంగి
తే. పీనుఁగుల నెత్తుకొని నిజస్థానమునకు
జరుగు వెక్కురు బడుగు పిశాచమనఁగ
మైలపట్టిన మైచాయ మ్రాఁగు[1] పడుచు
పుండరీకుండు గౌతమీ భూమిక రిగె. 194
తే. ఇట్లు కతిపయదినములఁ గచటుసచట
నాకలంబులు దినుచు నల్లల్లఁ జేరి
పుండరీకుండు గౌతమీ పుణ్యభూమి
నంతపాపక్షయమునకై యబ్జగర్భ. 195
చ. చనిచని కాంచె విప్రుఁడు వికస ప్రసవప్రసూత్వరాగసం
జనితసుగంధబంధురలసజ్జల శీకరశీతవాతపో
తనిరుపమాన శైత్యనిరత ప్రతివర్థిత సత్తపోవ్రతా
దినియమ నైష్ఠికవ్రతతి తీరములంగల గౌతమీనదిన్. 196
వ. ఇట్లుగాంచి యనతిదూరంబునఁ గరంబులు మోడ్చి. 197
ఉ. రంగదనిద్ర సద్రుచివిరాజిత పద్మసుగంధసమ్మిళ
ద్భృంగకనంగ భంగశశి దీప్తకదర్ప కృశానుషంగ కా
శాంగసశీకరోత్కర సముద్గతరంగకు మ్రొక్కె గౌతమీ
గంగక భంగురాభ్యుదయ కారణకారుణి కాంతరంగకున్. 198
చ. తరఁగలవెల్లిఁ గ్రొన్నురువు తండము నొంగుజలత్కణావళీ
విరళితయున్ భ్రమీవలయ విభ్రమమున్ లహరీపరంపరా
సురుచిరభంగియున్ జవము సొంపును బెంపెసలార వచ్చునీ
గరిమ[2] త్రిలోకలోచన వికాసము సేయుఁగదమ్మ గౌతమీ. 199
ఉ. కొండలు వ్రక్కలించి పటుకూలనిపాతము నాచరింపుచున్
జండతరోగ్ర నక్రముఖ సత్వవిహార సముచ్ఛలన్మహో
ఖండతరంగ హస్తములఁ గంకణముల్ వెదచల్లుచున్ సము
ద్దండత వచ్చునీనిబిడ దర్పము మెత్తుఁగదమ్మ గౌతమీ. 200
వ. అని కొనియాడుచుం బుత్రసహితుండై పుండరీకుండు దత్పుణ్య వాహినీ ప్రవాహంబున నవగాహించి దప్పిదీర సలిలపూరంబులు గ్రోలి దుష్కర్మ

1. మ్రానుపడుచు. 2. గరిమె.

విముక్తికిం బాత్రంబై వెడలి తత్తీరంబునం గొంతదూరంబు చని చేరువ నొక్క యగ్రహారంబుచూచి డాయంబోయి. 201

{ పుండరీకుండు బోయదానిని చిన్నవానిని మఱ్ఱిచెట్టు క్రిందనుంచి యగ్రహారములోనికి భిక్షుకునకుం బోవుట. }

క. గ్రామోపకంఠమున వట
భూమిజ మొకటున్నఁజూచి ♦ బుత్రునిదానిం
బ్రేమమునడించిభిక్షకు
భూమీసురుఁడరిగె పత్రపుట హస్తముతోన్. 202

తే. బ్రాహ్మణుఁడు ధర్మపథముచే ♦ పట్టియింక
[1]యువతిపుత్రావలోక నాభ్యుదయ మొంద
మనకునుండుట దగదని ♦ మాయసతియు
మాయబాలుండు నవ్వల ♦ మాయమైరి. 203

క. మాయాకారాగృహమున
బోయతయనుపాశబంధమునఁ బాపిరమా
నాయకుఁడు పుండరీకునిఁ
బాయకయిఁక దివ్యరాజ్య ♦ పదవియునిచ్చెన్. 204

తే. అధికవిజ్ఞాన నిధియైన ♦ యవనిసురుఁడు
పుండరీకుండు త్రైలోక్య ♦ పూజితుండు
కోరికొని మాయ నీ దురాచారదశకు
వచ్చెఁగాక యతండు దుర్వాంఛితుండె. 205

తే. ఉత్తమజ్ఞానవి[2]ధిఁదేల్చు ♦ నొక్కవేళ
నురుకృపామృతమునఁదేల్చు ♦ నొక్కవేళ
నెప్పుడెవ్వరి నెటుసేయ ♦ నిచ్చగించు
నట్లకావించు లీలార్థ ♦ మచ్యుతుండు. 206

తే. ఉభయకర్మఫల ప్రాప్తిఁనొందఁజేయు
నుభయకర్మవినిర్ముక్తి ♦ యొగినొసఁగు
నచ్యుతుఁడె కర్తయనియుండు ♦ ననఘమతికి
నొదవు తుదియందు విష్ణుసాయుజ్యలక్ష్మి. 207

వ. ఆ సమయంబున. 208

క. తనమాయాపటలమునుదా
పునహరి సాక్షాత్కరింపఁ ♦ బూనివసించెన్

1. ప్రా. పా. బంధుపుత్రా. 2. నిధి, నిధి.

వినుతెరలోపల వెలువడి
కనుపండువుగాఁగనిలువఁ గలనటులీలన్. 209

తే. జలధరచ్ఛన్న నక్షత్ర సమితిఁబోలె
మాధవునిఁగొల్చి తన్మహామాయతోన
నారదాది మునీంద్రబృందారకులును
జేరియుండిరి తత్కృపా శ్రీలుచూడ. 210

క. వారున్నయట్ల నచ్చర
లారూఢవిమానలై సమంచితపుష్పా
సారములు గురియనుండిరి
శ్రీరమణుని యాజ్ఞవిప్రశేఖరుమీఁదన్. 211

వ. ఇవ్విధంబున భాగవతశ్రేష్ఠుండైన పుండరీకుండు వేదగ్రామంబున విష్ణుమంత్రాలయంబు ప్రవేశించి సంసారక్షుధాతాపశాంతికై వైరాగ్యపాత్రంబున నుపనిషద్వాక్యంబులచేతం గైవల్య లక్ష్మిఁ బరమానందామృతభిక్షయడుగం గోరియున్న యమ్మహాయోగి పుంగవుండు గావున నయ్యగ్రహారంబుఁజొచ్చి యొక్క పుణ్యగృహంబునకుంబోయి యభ్యంతరవర్తిని నయ్యిల్లాలిని 'భిక్షాం దేహి'యని పలికిన విని అయ్యా వేళగాదు తిరిగిరమ్మనిన వెండియు నిట్లనియె. 212

క. అల్లదెమాలును బిడ్డఁడు
నుల్లలనుడుకుచును నోర్వకున్నారు కడుం
బెల్లగునాఁకటి చిచ్చునఁ
దల్లీ లేదనక భిక్షదయనిడుమనియెన్. 213

తే. పుండరీకుండు దానునాకపువ్వుఁబోణి
తనకులాంగన యీయిల్లు తనదిగాఁగ
నెఱుఁగనేరక భిక్షదాఁ దఱుమియడుగ
నాపతివ్రతపతిమాట తాటయెఱిఁగి. 214

వ. ఇదియేమొకో భర్తనదికింబోయి తీర్థంబాడి వేగిరంబరాక తడవుచేసి మధ్యాహ్నంబు దిరిగెఁ గుతపకాలంబు దప్పక బ్రాహ్మణుల నర్చింపవలయునని విచారించుచున్న దగుటంజేసి సావిత్రి యాలోననే భిక్షాందేహియనిన వేళగాదనినంబోక యాలుబిడ్డ లాకొన్నవారని దయదోప భిక్షార్థియై పలుక నవ్వచనంబు తనమనసుచూడఁ బుండరీకుండు పలికిన కపటంపుఁ బలుకని నవ్వుచు నొక్క తామ్రపాత్రంబు దోయుచు నిల్లువెడలివచ్చి ముంగిటనున్న పతినవలోకించి, 215

తే. ఎంతదడవాయె యమునకుఁ ǂ నేగిమీరు
తీర్థమాడింతకపుడెయే ǂ తేరరాదె
పిదపనను నిట్లు భిక్షువేఁడెదరు గాని
బ్రాహ్మణులఁ గొల్చితెందు శీఘ్రమునఁ బోయి. 216

వ. వేగిరంబవచ్చి వంటయును వేళదప్పకుండ బ్రాహ్మణుల నర్చింపవలయును నగ్ని
హోత్ర దేవపూజా విధానంబు లాచరింపవలయు నాయితము సేయుమనిన
భ్రమయింపుచు మాయలాడుచు వచ్చి ముని వాకిట బెంగపడి యుండారకున్న
వారిది యేమనిన మారుత్తరం బీ నేరక కళవళించి. 217

చ. భ్రమసి యతండు వెండియును ǂ పట్టెడు నాకశనంబు వెట్టుము
త్తమసుచరిత్ర తల్లియని ǂ దైన్యము దోఁపఁగఁ బల్కుచున్న నా
యమ చలియించి యేమియిది ǂ యక్కట భూతము సోకెఁగో లితఁ
న్నమఱచియాడెడుంగనుఁ మనోవ్యధనొందెడు నేమి సేయుదున్. 218

సీ. ధాతువుల్ దప్పిన ǂ తమకము చందమో
యుక్తివిభ్రమము లేదదియుఁగాదు
నీటిలోనక్రంబు ǂ నీడభీతిల్లనో
యంగకంపంబు లేదదియుఁగాదు
కార్యాంతరాసక్తిఁ ǂ గల విలక్ష్యత్వమో
యార్తభావంబు లేదదియుఁగాదు
బ్రహ్మవిద్యారత్వ ǂ భావన చలతయో
యానందలహరి లేదదియుఁ గాదు

తే. కానఁదక్కిన వేమియుఁ ǂ గనుఁగొనంగ
నొంటినదికేగి రాఁగనత్యుగ్రభూత
వికృతి మైసోకుటయతప్పదకటదీని
కేది ప్రతికృతి చింతింప ǂ నెవ్వరింక. 219

సీ. ప్రత్యక్ష విష్ణురూపంబు సాలగ్రామ
మర్చించు భక్తినిత్యైకనిష్ఠ
బ్రహ్మంబు హరియకా భావించు నేక త
సావధానమున యోగానురూఢి
సంసారసుఖము నిస్సారంబుగాఁ జూచు
మృగతృష్ణికాజలముగఁ దలంచి
వైష్ణవమాయ సర్వము గవితర్కించు
నారదాదుల బోధనంబు నమ్మి.

తే. శుద్ధసాత్త్వికమూర్తి విశుద్ధబుద్ధి
సత్యసంధుండు [illegible]
బ్రహ్మకుల[illegible]
నిట్టిదురవస్థ [illegible] ! 220

ఉ. ఈ దురవస్థ [illegible]
డాదివిధాత [illegible]
మోద[illegible]
[illegible] 221

తే. భూతములకెల్ల [illegible]
విష్ణుఁడీభూత [illegible]
బుండరీకాక్షుఁ [illegible]
[illegible] 222

వ. అని [illegible] విధానంబులకుం బ్రోక
[illegible] మహాప్రభావజనిత విజ్ఞాన
[illegible] ప్రదీపించినం
బులకించి [illegible]. 223

{ [illegible] }

మ. కురిసెం బుష్ప[illegible]
మొరసెం [illegible]
బెరసెన్ [illegible]
విరిసెన్ [illegible]. 224

ఆ. [illegible]
వి[illegible]
విష్ణు[illegible]
ల[illegible]. 225

వ. అంత. 226

సీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

1. [illegible].

అభినవకౌస్తుభ ప్రభలతో వక్షస్స
లస్థరమాదీప్తికలతలునిగుడ
స్వర్ణపీతాంబర చ్ఛాయతో జలరుహ
రాగకాంచీరుచి రాజిమెఱయ
తే. బాహుదండ సముద్దండ పద్మశంఖ
చక్రకౌమోదకీ మహాశ్చక్రమొప్పఁ
దేజముల కెల్లనుత్కృష్ట తేజమగుచుఁ
గరుణలక్ష్మీశ్వరుండు సాక్షాత్కరించె. 227

వ. అట్లు డెందంబునకు వాక్కునకు నందరాని యమృతచిదానంద స్వరూపంబగు
నాదినారాయణదేవుండు ప్రత్యక్షంబైన నద్దేవుని శ్రుతిసీమంతినీ సీమంత
సిందూర రజంబులగు శ్రీపాదారవిందంబులవలనం బ్రసరించు నరవిందోద్భవ
పురందర ప్రముఖ బృందారక పూజిత పారిజాత ప్రసూనదివ్య సౌరభ
సౌభాగ్యంబును, శ్రీవత్సలాంఛన సులక్షితంబగు వక్షస్స్థలంబున నిగుడు
కౌతుకోత్సవ శ్రీపరిరంభ సంభ్రమ ప్రసక్తలక్ష్మీపయోధర గంధసార సురభి
గంధ పరంపరా సారస్యంబును, చూర్ణకుంతల రేఖా బంధురంబగు ధమ్మిల్ల
వల్లీ బంధంబునం బొలయు గర్భకేతకీభూత కోమల శ్యామల తులసీమంజరీ
మంజుపరిమళ ప్రవాహంబును, బహుప్రకారంబుల నాసికాపుట కుటీరంబులం
బొగపులు వార మనోహర శారీరభూరి రుచినిచయ చాకచక్యంబులును,
దత్ప్రభల నల్లిబిల్లిగొను శంఖ చక్ర కనకాంబరాభరణకిరణ తరంగ సమూహాం
దోళనంబులును దన్మయూఖరేఖల నొరయు మందస్మిత కరలోచనాంచల
మరీచి చంద్రికా ప్రసరణంబులును, గప్పారి యొప్పు నవలావణ్య యౌవన
సంపద్విలాసంబును త్రైలోక్యసామ్రాజ్య మూర్ధాభిషేకలాంఛన ప్రాభవ
ప్రసాదలక్ష్మీ ప్రభావాతిశయంబును, బెనుబండువు సేయం గన్నులానంద
రసమగ్నంబులై నిగుడ సందర్శించుచు మోడ్పుఁగేలుదోయితోఁ బ్రదక్షి
ణంబు చేసి యగ్రభాగంబున. 228

చ. సనకసనందన ప్రముఖసంయములూహ లొనర్చుతత్త్వము
న్వనజజముఖ్య దేవ పరివారము నేలెడు రాచవారలున్
ఘనతరభక్తియుక్తజన కామఫలప్రదదైవతంబవై
తనరెడునీవు నెచ్చెలి విధంబునఁ దోఁచితినాకు నచ్యుతా. 229

మ. దురితావాసము పుణ్యనాశనము చేతోజాడ్యమూలంబు సం
సరణం బాత్మకళత్రపుత్ర ధనదోషవ్యాధిపీడాకరం
బరయం జిక్కితి దీనఁజాలునిఁక నన్నర్థిం గటాక్షింపవే
హరినారాయణ కృష్ణ కేశవ ముకుందా దేవ దామోదరా! 230

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 231

వ. అని [illegible] బుండరీకాక్షుండు
[illegible] చంద్రికా పల్లవం
బులవై [illegible] సుధాపూరంబున నభి
[illegible] మర్మ
[illegible] 232

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 233

ఆ. [illegible]బును
[illegible]
[illegible]
[illegible] 234

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 235

వ. [illegible] విసర్జించి
యు[illegible] నారాధించిన నిన్ను
[illegible] దేశంబు సేయించి
యుదిసాలని [illegible] సపూర్వమాయా
విలసితంబగు [illegible] దీపింపంజేసి
[illegible] యుచిత
పదం [illegible] నట్లు గావున
నీవు [illegible] వారి పంకంబున
మునుంగుచుం [illegible] గోపాలుని చందంబున,
నిద్రా[illegible] , మదిరా

1. పా. [illegible] 2. అ. పా. ధర్మము. 3. [illegible]

పానంబున మత్తిల్లి శిథిలీకృతాంగకములతో నింద్రియజ్ఞానంబు లేక నిద్రించు స్త్రీలనడుమ నింద్రియ భ్రంశంబు లేక పరిభ్రమించు శుద్ధాత్మునికైవడి, మాయావిషయ భోగంబులం జిక్కి స్రుక్కి పాపంబులం బొరలుచున్న మూఢుల నవలోకించుచు సమస్తవస్తు విస్తారంబునం దవంతర్బింబిత తేజోవిశేషుండ వగుచు సత్పురుషులం బ్రబోధించుచు భూలోకంబునం గొంతకాలంబు మహా భాగవతుండవై ప్రసిద్ధివహించి తుదినాయందు జెందగలవని ప్రసాదించి హరి యంతర్హితుండయ్యెఁ దద్వాక్యప్రమాణంబున నా పుండరీకుండును ప్రహ్లాద నారద పరాశరప్రముఖ మహాభాగవతశ్రేష్ఠులతో జగద్వర్ణనీయుండై యట్లనె కొండొక కాలంబు బుధపుంగవులకు హర్షోత్కర్షంబు గావించుచు హరి నారాధించుచు నుభయకర్మనిర్ముక్తుండై ధర్మైకక్షేత్రంబైన సావిత్రియుం దానును జ్వాలాసహిత ప్రదీపంబునుంబోలె సాలగ్రామ గర్భబ్రహ్మనిర్యాణ తేజస్సనాధుండయ్యె నిది జగద్విఖ్యాతంబు. 236

క. ఈపుండరీక చరితము
పాపపుసంసారతిమిర పటలంబడఁచుఁ
దీపింపఁజేయుబోధము
దీపము క్రియమాయ యింటఁ దిరిగెడు వేళన్. 237

వ. అని యివ్విధంబున మార్కండేయ మహామునీంద్రుండు ముని[1]బృందారకుల విస్మితులం గావించి విరించితో నిట్లనియె. 238

మ. జలజాతోద్భవ పుండరీకుఁడు విశేషజ్ఞానియైయుండియుం
బలుపాట్లంబడె విష్ణుమాయ నిఁకఁజెప్పన్వే[2]డి నిర్వ్యాజని
శ్చలితబ్రహ్మ విదుండొకండు నిలువన్ శక్తుండె తన్మాయకున్
వెలయందత్కరుణాశ్రితుండు వెలిగా విశ్వంభరామండలిన్. 239

క. నావుడుఁ దద్వచనముఁదన
భావంబునఁ దిరుగఁ దిరుగ భావించియుబో
ధావహితుఁడు గానేరక
యావిధిహరిమాయఁద్రిప్ప నపుడిట్లనియెన్. 240

మ. అకటా యేమిమునీంద్రబాలుఁడవొ మూఢాత్ముండవో వెఱ్ఱివో
సకలబ్రహ్మమునీంద్ర దైత్యాదివిపక్షసంఘంబు నిన్మెచ్చునే
యొకమర్త్యాధముఁ బుండరీకుఁదనమా యోపాయకృత్యంబులన్
వికలస్వాంతునిఁజేసెనంచు గుఱిగా విష్ణుం బ్రశంసించినన్. 241

---

1. ఆ. పా. మునీంద్ర మహేంద్రాది బృందారకుల. 2. ప్పన్వేండి.

{ బ్రహ్మదేవుఁ డహంకరించి యావిష్ణుమాయఁ దనపైఁ బన్నింపు మని మార్కండేయునితో వాదించుట. }

న్ని. కథ లేల చెప్పెద
న్నీ చుఁడ్ మోసపుచ్చుకొటిది చిత్రంబే
న్నినమాయలు నాపైఁ
న్నింపుము నిర్వహింపఁ బడిలుఁడవై నన్. 242
తని చేఁగాకుండిన
తపమునఁగల్గు బల్మి నెరపుచునైనన్
ఖ్యాతిగ ననుభ్రమియింపుము
హాతము నీ కేమియిదియె చోద్యముగాదే. 243
హరిదనమాయ పన్నినను సంగతి వెఱ్ఱులఁ జేసినట్లయా
పరలు మునీంద్రులుం బొగడఁ జోద్యముగా భ్రమియించియో మునీ
శ్వరయిఁక విష్ణుమాయ గెలువంగరమే యని నీవు మెచ్చఁగాఁ
రఁగెడుఁగాక బ్రహ్మనుయు పద్మభవాండము దానె యేలుచున్. 244
అని క్రోధించి. 245
నేనున్ బ్రహ్మనె హరిమా
యానాటకచక్ర విభ్రమాయత్తుఁడనై
నుని గతి దిరుగుదునఁట
యా నీచోక్తులును వింటి రేయెయ్యెడలన్. 246
ఈ సురసంఘము నీవును
గా సామర్థ్యంబు పద్మనాభునినిజమా
యా సామర్థ్యముఁ జూచెద
గాసన్నంబైన వేళ యది యట్లుండెన్. 247
ఇదిగో నేఁడు నేను చరాచర నిర్మాణ కర్మంబులు విసర్జించి లోకపరిపాలనం
బులు సాలించి నిర్విఘ్న పరబ్రహ్మయోగాధీనమానసుండనై నిర్వాణ తత్త్వం
బంగీకరించి యొక్కవిహిత పుణ్యస్థానంబునఁ దపంబు సల్పుచుండెద, నేఁ
బాసిపోయిన వెనుక సృష్టి చీకట్లుగాని లోకంబులకు దిక్కులేక జంతులో
కంబు చీకాకుపడుచుండ నిర్వహింపఁజాలక వట్టి యింద్రజాలంబులు పన్ను
గాని యాడుచు మిముబోంట్ల భ్రమియింపుచున్న విష్ణుండును నీవును, దేవ
ముని సంఘంబులతోడవచ్చి జగత్పరిపాలనంబునకు నన్నుఁ బ్రార్థింపుచున్న
ప్పుడు నిన్ను మందలించెదఁగాక యిప్పుడు వృథా ప్రతిజ్ఞలాడ నేల యని

1. ఆ. పా. నుండి యిదియు దీనిక్రింది కందము గ్రహింపబడినవి. ప్రా. పా. లో నివిలేవు.

దిగ్గునంగొలువువిచ్చి యా ప్రజాపతి యొక్కరుండును ఖేచర గమః మందర పర్వతంబునకుం జనియె నంత.

సీ. బ్రహ్మపోయినఁదోఁడి బ్రహ్మలుపోయిరి
సృష్టిక్రియాలీలఁ జిక్కుపఱచి
వేదశాస్త్రాదిక విద్యలెల్లను మిగిలి
యా సరస్వతియత్త నాశ్రయించె
బ్రహ్మరథంబు నిర్వ్యాపారమైననం
చేలువిచ్చి మానస సరసికరిగె
బ్రహ్మతేజస్ఫూర్తిబాసిన సత్యలో
కంబు వెంజీకటిఁ గవసియుండె

తే. పద్మసింహాసనాగ్రంబు పాడువారె
దానసత్యతపోజ్ఞాన ధర్మపరులు
బ్రహ్మపదవాను లట భయభ్రాంతులైరి
తద్విధంబేమి చెప్పుదు ధర్మతనయ.

సీ. ప్రభమాసెనర్కబింబంబునఁ జంద్రికల్
సడలెచంద్రునియందు జాతవేదు
దాహకత్వముమానె తారాగ్రహచ్ఛాయ
లెడలెనోషధుల యందిందెకెసత్వ
మబ్ధిఁదరంగంబు లడఁగె నేలులవేగ
ముడిగె వాయువులు వీయుటలుదక్కెఁ
గాలమార్గంబు వక్రతనొందె జపతపః
క్రతుకర్మ ధర్మసంగతులు పొలిసె

తే. జననములులేక జంతుసంక్షయము గలిగె
దైత్యముని దేవతాకోటి తల్లడిల్లె
బ్రహ్మతేజంబువాసిన పద్మజాండ
మండలంబెల్ల చీకటి గ్రమ్మపడియె.

{అటుతర్వాత మార్కండేయుఁడు విష్ణుమూర్తిని స్మరింప నాతఁడు ప్రత్యక్షమౌట.}

క. ఆయజుఁడు పోవశూన్యం
బై యుండిన జగముఁజూచి యచ్చెరుపడుచుం
బోయిరి సురానుకాదులు
నాయెడ గమివిచ్చి వెగడి యన్యోగతులన్.

అంతయు నామృకండసుతుఁడాత్మఁగనుంగొని పద్మయోనిన
త్యంతవిమూఢుఁగావగచి।యవ్విధి లోకము లెల్లమాయుచున్
జంతువినాశమైసృజన । చాలక కాలము విన్ననైన శ్రీ
కాంతుభయాపహారిఁ ద్విజ।గత్పతి సంస్మరియించె భక్తితోన్. 252

ఇట్లు కన్నులు మూసికొని యంతర్ధ్యానంబున సంస్మరించిన నాక్షణంబ. 253

దినకరకోటి ప్రభతో
మునిముందటఁదోఁచి పలికె । ముదమున మేఘ
ధ్వనిఁగేవలుఁడవిష్ణుఁడు
జననాయకయమృత ధార । జాఱెడుభంగిన్. 254

పరమమునీంద్ర యోభువన । పాత్రచరిత్ర మృకండుపుత్ర నీ
గురుపరమార్థబోధమున।కున్ మదిఁగొల్పక బ్రహ్మదా నహం
కరణపరాయణత్వమునఁ । గానకనన్ను నధఃకరించిదు
ష్కరతరపీడచేసెఁ ద్విజ।గంబులకంచుఁ దలంకనేటికిన్. 255

అని నిజాభిప్రాయంబెఱుకపడం బలుకుచు ముందట బ్రహ్మ తేజోరూపంబున నున్నం గన్నులువిచ్చి మార్కండేయుండు. 256

అవ్యక్తుఁడైన విష్ణుని
నువ్యక్తధ్యానయోగ । సుందరమూర్తిన్
దివ్యజ్యోతిర్మండలు
నవ్యాహత శంఖచక్ర । హస్తునిఁగనియెన్. 257

కనుఁగొనియశ్రుబిందువులు । గారఁగనంజలి బంధమొప్పఁగాఁ
దనువునఁగంటకాంకుర వి।తానములీనఁగ భక్తిగద్గద
స్వనమునవేదవాక్యముల । సన్నుతిఁజేసె మహాద్భుతోత్సవం
బునఁదనుఁదానెఱుంగక ప్ర।మోదసుధాంబుధినోలలాడుచున్. 258

నారాయణ దేవకృపా
పారాయణ భక్తలోక । పాలన విద్యా
కైరవ చంద్రోదయ మా
యారమణీరమణయుతీ । యానందనిధీ. 259

కేవలమగు నీతత్వము
భావింపఁగ నెంతవాఁడ । భవదీయకృపాం
భోవాహసుధాధారల
నీవిభవముగలిగెఁగాక । యీశ్వరనాకున్. 260

మార్కండేయునికి విష్ణుదేవుండు దివ్యదృష్టి నివ్వఁగా సమస్తమును జక్కఁగాఁ గనఁబడుట.

వ. దేవా విధాత దుర్నీతిం జేసి భువనంబులకు నపాయంబు వాటిల్లె, ప్రాణిగణంబు సంక్షీణంబయ్యె, భయభ్రాంతులై సురాసుర వరేణ్యులు దిరుగుచున్నవారు వీరిం గమనించి లోకంబుల కభయదానంబు ప్రసాదింపవేయని ప్రార్థించిన నా పరమపురుషుం డిట్లనియె. మునీంద్రా! లోకంబులు మదీయ మాయా నిర్మాణంబులని కానక విధాత తనచేత సృష్ట[1]ంబులైనవని యహంకరించి దురభిమానంబున నిట్లు చేసినవాఁడుగాక లోకంబుల కతనిచేత నపాయం బెట్లు ప్రాపించు నతని దృష్టికట్లుండోచె నంతియు చక్కం జూడుమని దివ్య దృష్టి ప్రసాదించిన చరాచర[2] ప్రమాదంబులు వీతంబులై చంద్రసూర్య పావక ప్రభాభిరామంబులయి జగంబులు గానవచ్చిన నచ్చెరువంది వందన సహస్రంబు లాచరించిన నతని మన్నించి వెండియు నిట్లనియె. 261

ఆ. అస్మదీయమాయ । యఖిలంబుననక తా
బ్రహ్మననుచు లోకపతిననుచు
యోగిననుచు నున్న । యువ్వెల్లనడఁగించి
పిదపలోకమునకు । ముప మొనర్తు. 262

వ. కొండొక గాలంబు చూచుచుండుమని తన యభిప్రాయం బెఱిఁగించి హరి యంతర్హితుండయ్యెనంత. 263

బ్రహ్మదేవుఁడు తపస్సు నారంభించుటకుఁ బోవుట.

సీ. రాజేంద్ర వినుమట్లు । రాజీవసంభవుఁ
డాగ్రహంబున మంచ । రాత్రియందు
నుగ్రతపంబు సేయుటకునై పోవంగ
నడుమ ననేక విఘ్నములు దోఁచె
మదిమదినుండి బ్రహ్మపదంబు పాయుట
గాదని మోసె నాకాశవాణి
హరిమాయఁ గడపరాదని యొక్క పెట్టున
దర్పించి పలికె భూతవ్రజంబు

తే. తలఁపనట్లన యాఁగదా । తండ్రిదైవ
మనక యవమాన మొనరించు । నధమజాతి
కేటివిజ్ఞానసంపద । యేటితపము
లేలసిద్ధింపనేర్చు నభీష్టఫలము. 264

1. సృజితంబులై. 2. చరాచర ప్రమోదకలితంబులై, (?)

అతిరాజసతామసమతు
లతులానంద ప్రకాశకమగు యోగకళా
రతినిర్వహింపశక్తులై
సతతబ్రహ్మజ్ఞ శుద్ధసాత్త్వికులగతిన్.
కనుఁగొనియె నట్లుచని య
వ్వనరుహసంభవుఁడు మణిసువర్ణమయోద్య
ద్ఘనశృంగ సంగతస్వ
ర్వనితాసాహస్రసుందరము మందరమున్.

కని యమ్మహానగంబధిరోహించి.

సరళాదిపాదపచ్ఛాయలఁజిన్ముద్ర
నురుతరధ్యానులై యున్నమునుల
సానుదేశంబుల సమధిక నిష్ఠతోఁ
బంచాగ్నితప్తులై పరగుమునులఁ
దలక్రిందుగాఁగ శాఖలయందు వ్రేలుచు
నత్యుగ్ర నియతిఁజెం పారుమునులఁ
గందరాగర్భంబులందుఁ గాములుప్రాక
దృఢయోగరూఢి వర్తించుమునుల
నిరశన వ్రతజపముల నెగడుమునులఁ
గేవల బ్రహ్మకళఁ బరికించుమునులఁ
గాంచెలక్షోపలక్షులఁ గమలభవుఁడు
ధరణినాయక యమ్మహీధరమునందు.

అనలగవీందు మండలసహస్రసముజ్జ్వల దీప్తులోలిఁ బ
ర్వినక్రియనమ్మహీధర వరేణ్యమునందుఁ దపంబొనర్చునమ్మునుల

... ...

... ...

... ...

ఇట్టితపఃప్రభావులకు నిచ్చునభీష్టవరంబు లెట్టివో
గట్టిగ వీరికేనుబాడకట్టి తదర్థము లిచ్చుటొప్పని
ప్పట్టుననంచు దివ్యరుచి పర్వఁగ డాసివిధాత యిట్లనున్.

మెచ్చితి మీతపములకే
నిచ్చెదఁ బ్రార్థింపుఁడిద్ది యేనియుననినం
జెచ్చెరనతులై యమ్మును
లిచ్చిరిమారుత్తరంబు లెలనవ్వొలయన్.

ఆమునులకు బ్రహ్మకు సంవాదమగుట.

క. మాకోరిన వరమొసఁగఁగ
నీకు నశక్యంబు పొమ్ము । నీరజభవ నీ
కేకాదు నీవు మొదలుగ
శ్రీకంఠాదులకు నైనఁ । జింతింపఁదగన్. 272

వ. అది యెయ్యది యంటేని. 273

ఉ. దానము సత్యముం దపము । ధర్మము యజ్ఞము బ్రహ్మవాద వి
జ్ఞానము ధైర్యముం గలిగి । సాత్వికులై పరమార్థవేదు లె
వ్వాని కృపావిశేషమున । వర్ధిలు చుంద్రు విమోహముక్తి నా
శ్రీనిధిమాయ గెల్చుటకుఁ । జేయుటమాతపమబ్జసంభవా. 274

వ. తన్నిమిత్తంబునం జేసి తదధినాయకుండు విష్ణుండుగావున నద్దేవదేవునిం గూర్చి తపంబు సేయుచున్నవారము నిన్నుఁ గోరికాము, సమర్థుండవైతివేని యధిదేవతవై మాతపః ఫలంబు స్వీకరించి యవ్వరంబొసంగుము, నీకసాధ్యంబగునేని నీవు పోయెడి త్రోవంబొమ్మనిన నవ్విరించి క్రోధించి. 275

సీ. సంయమీశ్వరులార । సకలవేదాగమ
విద్యా రహస్యముల్ । వెదకినారు
ప్రాజ్ఞులుమహితత । పస్సిద్ధులిట్టి మీ
రజ్ఞులభంగిని । ట్లాడఁదగునె
సచరాచరములైన । జగములు గల్పించి
యాఖిలంబునకుఁ గర్త । నైన నన్ను
బ్రహ్మదేవునిఁగూర్చి । ప్రార్థించునర్థమే
విష్ణుమాయాజయ । వికటబుద్ధి

తే. మృత్యురాక్షస శత్రుదా । రిద్ర్యజయమె
విష్ణుమాయాజయంబవి । వేకులార
బ్రహ్మశివవాసవాదిత్య । పదనిరూఢి
యడుగకెట్లడిగితిరిట్టి । యధమవరము. 276

క. దాకొనిమార్కండేయుఁడు
ప్రాకృతులను బోలె మిమ్ము । భ్రమయించెనో కో
కాకాభేద్యము హరిమా
యాకల్పనమనుచు బ్రహ్మ । మచ్యుతుఁడనుచున్. 277

వ. అట్లు గాఁబోలుంగాక లేకున్న మీకు నీవృథావిష్ణుమాయా భ్రాంతి పుట్టునే, మిమ్ము బోధించినట్లు విరతింబుట్టించి దివ్యపద భ్రష్టులంగావించి యేకాకులం జేసి యనేకులఁ జీకాకుపఱచె, నదియునుంగాక దేవముని సంఘంబులలో నేఁడ

మ్ముఖంబున నాసృష్టియెల్లనుం దృణీకరించి సర్వంబును విష్ణుమాయగాఁ
క్షించి విష్ణుని పరబ్రహ్మంబుగా నూఁది, నన్నుం దిరస్కరించె, దానికినేఁ
ంచి శాపదగ్ధునిం జేయుందలంచి శాపదగ్ధునింజేయుట పౌరుషహానియని
ంచి యది విసర్జించి సర్వంబును విష్ణుమాయయను నతని యవివేకంబు
న్నిపిదపం జేయవలసినట్లు చేసెదనని లోకంబులు శూన్యంబులు గావిం
యేకాంతంబునం దపంబుసేయువాఁడనై వచ్చితి, మీఁదటి పనులమీఁకుం
నేల నాకంటె విష్ణుండు సమర్థుండయ్యెనేని మీవరంబులు వేడుకొమ్మని
కడందొలంగి శిఖరాగ్రంబునకుంబోయి ప్రకట రూపంబున శిలాపట
ము భేదించి తద్రంధ్రంబునలోపలం జొచ్చి దశయోజన విస్తారంబుగా నొక
ా కల్పించి. 278

బ్రహ్మతపమారంభించుట.

పూర్వరూపంబు దాల్చినిజప్రాభ
వంబున నొక్కవనంబుగొలను
ంచితిమిరవికల్పనార్థము బ్రహ్మ
తేజము దివిఁటుగా నోజపఱచి
ర స్తిరమందార భూజము నీడ
విమల చంద్రోపల వేదిమీఁద
కజాసన బంధ బంధురుండ చలుఁడై
యంతర్ని రీక్షణం బాచరించి
హ్మ నిర్వాణ తేజంబు భావవీథి
న మొనరించు నిలుకడ దప్పియపుడు
కములు లోకగతియును లోక కృతియు
స్మరింపఁగఁదొడఁగెనా జలజభవుఁడు. 279

లిత ధ్యాననియతి బ్రహ్మంబుఁగాంచి
మలానంద రససుధా శీకరముల
త్మఁదనుపంగ లేఁడాయె నబ్జసూతి
ట్లు సిద్ధించునే విషయాతురునకు. 280

తియెఱుంగక యోగా
ణంబున ధ్యానినైన జనునకు బ్రహ్మ
బుద్ధియేలతోఁచెడుఁ
రిపారి సంసారకృత్య ములె కాకమదిన్. 281

రమ బ్రహ్మముధ్యేయమున్ ఫలమునన్ భావింపఁగా వైష్ణవో
రయోగ స్ఫురణంబ, యోగితతికే త్రోవన్ విచారించినన్

సరసీజాసనుఁడల్లెఱింగియును దన్మాయాపరిభ్రాంతి నా
పరమాత్మవ్యతిరిక్త యోగమె మదిన్ భావించె నుర్వీశ్వరా. 282

వ. ఇవ్విధంబున ననన్యభేద్యంబగు మందరగిరి గర్భంబున నిశ్చలసమాధింగన్ను దెఱవక పదివేలుదివ్యవర్షంబులు తపంబుచేసె, నంతనొక్కనాఁడు సర్వాంతర్యామియగు విష్ణునిమాయా బలంబున. 283

సీ. స్వర్ణరంభాతరు స్తంభసంభృతము వి
ద్రుమఖండవలభిప్ర గోపితంబు
విలసితకుందకుట్మల మౌక్తికశ్రేణి
కరవీరదళ విటంక వ్రజంబు
మాలతీ జాలక మార్గంబునవకేత
కచ్ఛదఫలకప్ర కల్పితంబు
కల్హారతోరణ కలితంబు మల్లికా
పుష్పవితాన సంపూజితంబు
తే. పద్మకోరక కనకకుంభస్ఫుటంబు
చూతలతికాచతుర్ద్వారశోభితంబు
బహుళబహువిధపరిమళ బంధురంబు
నగుచు నొకమేడసంభూత మయ్యెనచట. 284

క. చంద్రాధి దేవతయనం
జంద్రసమానాస్యహాస[1] చంద్రికతోడం
జంద్రకులేశ్వర వాణీ
చంద్రాననయయ్యెమాయ శౌరిమతమునన్. 285

ఉ. శ్రీమదహర్ముఖద్యుమణి చెల్వున నుజ్వలరాగరేఖఁ జూ
డామణి మీఱఁదారలవడంబడఁజేయఁగఁజాలు తారహా
రామలదీప్తి పర్వఁగనంగ ధనుర్గుణ భృంగఝంక్రియో
ద్దామ సువర్ణనూపుర పద ద్వయితో సతియొప్పెఁ జూడఁగన్. 286

చ. కనకముఁ జెక్కిపుచ్చిన ప్రకారమునన్ గిరిగొన్న వన్నియం
దనరునితంబ బింబమును దామరమొగ్గల యగ్గలంబుఁగా
దనుకుచ కుంభయుగ్మము, నుదగ్రసుధారస పల్లవోష్ఠముం
గనుఁగొన నొప్పునింతికి జగత్రయజైత్ర చరిత్రసంపదన్. 287

1. ప్రా. పా. నాస్య హాస్య చంద్రిక. 2. ప్రా. "నూపురవరద్వయి."

సీ. నెత్తమ్మిరేకుల । నెఱిమించునడుగులఁ
గ్రొత్తలత్తుక నీరు । గులుకుచుండఁ
గోమలరంభాభి । రామంబులగు తొడల్
బిగియూరునును జా[illegible]।నిగల నిగుడఁ
గలికి జక్కవసోయ।గము మీఱు కుచకుంభ
సౌభాగ్య గర్వంబు । సంభ్రమింప
మరునారసంబుల । మాడ్కి మిటారంపుఁ
గ్రొవ్వాడికొన గోళ్లు । నివ్వటిల్ల
తే. నలరుఁగెమ్మోవి నమృతహా।సంబు దొలఁక
వెడదకన్నుల మదరేఖ । విస్తరిల్ల
మనసునిండిన నిండు జ।వ్వనముతోడ
మరులుగొలుపంగఁ దొడఁగె న।మ్మాయమగువ. 288
సీ. కుచములమెత్తిన । కుంకుమగంధంబు
నీరనురాగంబు । నెలవు చెప్ప
నిటలభాగంబున । నెలవంక కస్తూరి
కారేఖవలపు చీ।కట్లు గొలుపఁ
గొప్పునఁ దుఱిమిన । గొజ్జంగి రేకుల
నెత్తావిపవనంబు । నిర్వహింప
వలుదపిరుందుపైఁ । జెలువారు వెలిపట్టు
వలువ వెన్నెలరేకు । వన్నెఁదాల్ప
తే. నాసికారత్నతాటంక । నవ్యహార
చారుకంకణ కాంచిమం।జీరరుచులు
మేలి తనులక్ష్మికొసఁగు ని।వాళిగాఁగఁ
జెలువరతియోగ్య భూష[1]ణ । శ్రీలఁదోఁచె. 289
మ. మదగర్వంబును యౌవనోదయము ర।మ్యత్వంబు మాధుర్యమున్
మృదులాలాప దరస్మితాంశుకలనా।స్మేరాననాబ్జంబు పెం
పొదవన్ మన్మథరాజ్యలక్ష్మి క్రియనే।త్రోత్సాహ సంపత్కళా
సదనంబై విలసిల్లె నాకపట భా।షాదేవి లీలాగతిన్. 290
ఉ. అంగనయంగదీప్తి యమృ।తాంశుమయూఖతరంగరేఖను
ప్పొంగుచుదీపమై యచటఁ । బొల్పెసలారెడు బ్రహ్మతేజమున్
మ్రంగపడంగఁజేసె నభి।రామ గుణాంబికఁ జెప్పనేలయ
య్యంగజ దివ్యతేజమున । కడ్డమెయావెడ బ్రహ్మతేజమున్. 291

1. "లక్షణశ్రీల."

క. అమ్నాయ పొలతిఁ జూచిన
నమ్నాయానాటకుండు హరిదాసైనం
నెమ్మదిధైర్యము వదలఁడె
యిమ్మెఁజపలాత్ము బ్రహ్మ నేటికిఁ జెప్పన్. 292

తే. ఆవిలాసిని రసహావ భావలీల
మరుఁడు బహురూప ధారియై మానవేంద్ర
నిశితపుష్పాస్త్ర పూర్ణ తూణీర సహితుఁ
డగుచుఁ గార్ముకగుణనాద మడరఁజేసె. 293

క. వెన్నెల రేకు విధంబునఁ
జెన్నగు వెలిదమ్మి పరపుచే నలరుచు న
త్యున్నత డోలాతల్పం
బన్నెలతుక దండరతుల యానలఁ జూపెన్. 294

క. ఉల్లము మదనసాగర
కల్లోలంబనఁగడోలికాపర్యంకం
బల్లనగాడ్పునఁ దూఁగుచు
నల్లననాహంసి కాశ్రయంబై యొప్పెన్. 295

వ. ఇట్లు త్రిలోకవిజయ ధ్వజినియగు రతిరాజతేజంబునకు వన్నెపెట్టుచుఁ గన్నులకు వెక్కసంబైన చందంబైన నమ్మాయాసరస్వతి సనత్కుమారికావరుని శాసనంబు శిరంబునందాల్చి వాసనావశంవద మదాళి జాలంబగుచు సురత సమరఖురళీ నివాసంబై యొప్పునప్పువ్వుమేడలోన మధ్యప్రదేశంబునఁ బుష్ప పీఠంబున సుఖాసీనయై పురోభాగంబున వాహన హంసంబును గెలంకున వజ్ర పంజరంబునఁ బ్రియకీర రమణియునుండ నియమించి, కుచకుంభంబునఁ బసిండి వీణమోపి జాలుపయ్యెదతోఁ గర్ణావతంసకల్హార సౌరభ మధూళిబిందు సందోహంబునకుం బరిభ్రమించు చంచరీకాంగనలుపట్టు శ్రుతులంగీకరించిన కరాంచలంబులం దంత్రులుమీటుచు మధురగానంబున బ్రహ్మనాదంబుగూర్చి బ్రహ్మవశీకార కామరాజమంత్రకలిత శృంగారగీతంబులు పాడుచుండె నప్పుడు. 296

క. గోపాల వేషధరుఁడై
శ్రీపతి వేణుస్వనంబు చెలఁగించు క్రియన్
బ్రాపించెఁ దన్మహామా
యా పాటలగంధివీణికయయు సునుమ్రోఁతన్. 297

వ. వెండియుఁ దనకుందానే సంకల్పదశావిశేషంబున. 298

మాయాసరస్వతి వికారములఁ గనఁబఱచుట.

సీ. కన్నీరునించుఁ దాం గలిరెప్పలల్లాడ
నొకమాటు ప్రియుఁడు రాకునికిఁ జేసి
కంపించు నొకమాటు కౌఁగిఁగా చెమరింప
భర్తకౌఁగిటఁ జేర్పఁ బట్టిననుచు
నవ్వులఁ దేలు నొకనన మొప్ప నొకమాటు
పతితోడ భావించు భావరతికిఁ
బులకించు నొకమాటు వలపుచన్నుల క్రేవ
లదరవల్లభులీల నాత్మఁ గోరి
తే. యంగజుఁడు వెల్లి గొల్పంగ నంగకముల
నెల్లకళబాలు ధైర్యంబు పల్లటిల్ల
బ్రహ్మదేవునిపైఁ బ్రేమఁ బొలవిడిచి
వీణెమాను మీటిపాడుచు విద్రుమోష్ఠి. 299

వ. ఇవ్విధంబున నవయావన మదోద్రేకంబున నుష్ణాంగు మన్మథరసోల్లాసంబున సవ్విలాసిని యలవోకగా వీణవాయించుచు బ్రహ్మదేవునిం బ్రేరేపఁ దివురుచుండె నాసమయంబున. 300

క. ఆరామపుష్పమాలా
శారీగసుగంధ భరము సన్న[1]ందమగు
త్పారిత మై పైఁబర్విన
సారసభవు నింద్రియములు సంచలియించెన్. 301

క. పైగాలి వారెనంతనె
యోగము చెడి మనసు గరఁగ నోగి బ్రహ్మకుఁ గాం
తాగుణుకుచ పరిరంభా
భోగంబున నేమి చెప్పఁ బురుషుల తలఁపుల్. 302

క. తనదీర్ఘ యోగ భావన
కొనసాగక యింద్రియములఁ గోరెడు మదిన
వ్వనజజుఁడు తాల్మిజాలక
తనువున మహామోహలహరి దగులుకొనంగన్. 303

వ. కొంతతడవెద్దియుఁ దలంపనేరక యూరకుండి యీవివిక్త ప్రదేశంబునఁ జిత్తంబు మదనాయత్తంబయ్యె దీనికిఁ గతంబేమియనుచుఁ గన్నులు విచ్చి యచ్చట నచ్చ వెన్నెలచ్ఛాయం బ్రజ్వరిల్లుచు బ్రహ్మతేజంబునధఃకరించి యమృత ప్రవాహంబు చందంబున నయనానంద కందంబై చం[2]దడించు

1. సద్గంధ. 2. కందళించు.

నమ్మించు దీఁగెఁబోఁడి మైచాయంజూచి యిదియేటి దీప్తియొకో, తెలియ వలయుననుచు లేచి ముందట మన్మథపుష్పకంబునుం బోని పువ్వుమేడఁగనుం గొని వెఱఁగుపడుచు డాయంబోయి. 304

మ. శ్రవణోత్తంస వినీల నీరజ[1] గుణాశ్లేషా సంభ్రమద్భృంగమం,
[2]ద్రవిరావశ్రుతి వీణెమీటుచు సుధాశ్రీధారాపునోహారి గా
నవిశేషంబునఁ గంటకాంకురవితానస్వేదముల్ వైకొనన్
బువ్వుగద్దెన్ విలసిల్లుచుండ్ గలికిమైశ్రీ పుష్పాస్త్రుమోల్పుచున్. 305

—••◆ బ్రహ్మదేవుఁడు మాయాసరస్వతినిఁజూచి యత్యంతమోహమును బొందుట. ◆••—

క. గురుకుచములఁ బయ్యెదకొం
గరజాఱఁగ మేనుమఱచి శ్రీ యనురాగముతోఁ
బరిపరివిధముల తను నా
దరమున నంకించి పాడుశ్రీతరుణిం జూచెన్. 306

క. కన్నులకు వెక్కసంబై
యన్నెలతకుమదన పరవశాకార విలా
సోన్నతిశత ధృతి ధృతియును
మున్నీటికి మందరాద్రి శ్రీ మూర్తివహించెన్. 307

వ. ఇవ్విధంబున నుల్లంబుపల్లవింపంజేయు నా పల్లవచరణ రమణీయత్వంబును, నారంభోరు యూరుచారు భావంబును, నాపులినజఘన జఘునఘనత్వంబును నానతనాభి నాభిసౌభాగ్యంబును, నాతనుమధ్య మధ్యా[3]నుమితత్వంబును, నాల తాంగి యంగలౌల్యంబును, నాగురుకుచకుంభ కుచకుంభగాంభీర్యంబును, [4]నాబిసహస్త హస్తప్రశస్తలావణ్యంబును, నాకంబుకంఠి కంఠసముత్కంఠిత విభ్రమంబును, నాచంద్రవదన వదనప్రసాదమాధుర్యంబును, నాబింబాధర యధరసుధారస ధారయు, నాసుదతి దంతపంక్తి సొబగు కాంతియు, నామృదు కపోల కపోలపాలికాలాలిత్యంబును, నాచంపకనాస నాసికానిశ్వాససౌర భ్యంబును, నాచకోరాక్షి తీక్ష్ణకటాక్షంబును, నానుకర్ణ కర్ణవర్ణనీయ శ్రీకార రేఖయు, నాశీతాంశుఫాల ఫాలభాగ పరభాగంబును, నానీలకచ కచనిచయ చాకచక్యంబును, నానుకుమారి సౌకుమార్యంబును, నాసుందరి సౌందర్యం బును, నాయువతి యౌవనవర్ధంబును, నావిలాసిని విలాససామగ్రియుఁ గౌతుకాశ్చర్య ధుర్యంబగు మనంబున నేకాగ్రదృష్టిఁ బుట్టించిన మో[5]హాతి శయంబున. 308

1. అ. పా. నీరద. 2. మందవిరావాకృతి. 3. అ. పా. తనుమధ్యమధ్యాన వధ్యత్వం బును. 4. అ. పా. నాబిసరుహ స్తసహస్త్రి ప్రశస్తలావణ్యంబు. 5. అ. పా. వాంఛాతిశయ.

క. బాలా నీవెవ్వరు నీ
వేలాగున వచ్చియుంటి విచ్చట నీకీ
కేళీ గృహమెట్లాదవె, గు
ణాలంకృత చెప్పవే ప్రియంబున నాకున్. 317

క. నీపేరుచెప్పి మధురా
లాపసుధాధార చేత లలన మనోభూ
చాపధ్వని నిర్ఘాతమ
హాపరితాపంబు మాన్పుమా కృపతోడన్. 318

వ. అని కామార్తుండై యధైర్యంబు దోపఁబలుక నిట్లనియె. 319

సీ. దేవ మహాత్మ నీదేవి నన్నెఱుఁగవే
సేవకురాలి వాణీవధూటి
నట్లు మార్కండేయుఁ డాడినఁ గోపించి
యబ్జజాండంబు శూన్యంబుచేసి
మీరు విచ్చేసిన మీతోడఁగూడి యీ
గుహకు నేతెంచితిఁ గూర్మితోడ
బ్రహ్మనవలోకనపరత నావైదృష్టి
యునుపకుండితి గాక యుగ్రనిష్ఠ

తే. తావకాయల్లకార్తి సంతాపమంది
నాటనుండియు మిముఁగూర్చి నానవిడిచి
చేయుచుండుదుఁ దపమిట్లు చిత్తభవుని
బారిపడలేక యీలీలఁ బరిథవించి. 320

క. దేవ మహాయోగివి నీ
కీవిధమున నార్తిఁబొంద నేటికి నేనీ
దేవిని స్వకీయఁగా నే
కావింపుము చిత్తకాంత కరుణాదృష్టిన్. 321

వ. అన నెవ్వరు నెఱుంగని యేకాంత స్థలంబగుటకు నితరసామాన్య స్త్రీగాక స్వతంత్రకులపాలికయగుటకు సంతోషించి యంతరంగంబున నుప్పొంగు ననంగ సాగరకల్లోలంబుల మునింగి నిర్నిరోధంబున నయ్యాగసం గవుంగలించి మించుటూగుటుయ్యెల యెక్కించి పంచశరకేళి ప్రపంచంబు విస్తరించి వలసినట్లు పెక్కువేలేండ్లు గ్రీడించె. 322

తే. ఊర్ధ్వరేతస్కుఁడై దృఢ యోగశక్తిఁ
బటుతపోజ్వాలఁ గ్రాగు తపస్వియైన

చెదరుసతిఁగన్న వాణీశుఁ జెప్పనేల
మనసు పండని సన్యాసి మతమువాని. 323

సీ. అతిసూక్ష్మయోగ శాస్త్రార్థంబు శోధించి
　　విజ్ఞానసంపద విస్తరించి
కడుఁ బ్రపంచము మిథ్య గాఁగ సిద్ధాంతించి
　　ద్వంద్వమోహంబుల తగులు విడిచి
యేకాంతియై యింద్రియేచ్ఛఁ బోవక యుంట
　　దృఢముగాఁ జిత్త మాత్మీకరించి
తనువులఁ బులకలు జనియింప నిర్మల
　　బ్రహ్మతేజోధ్యాన పరతనొంది

గీ. యక్షయానంద రససుధ నాని యాని
తానె చిద్రూపమైయుండు తపముతపము
గాక తనకేల సిద్ధించుఁ గమలజునకు
భూమి భ్రమియింపఁ బోయిన బోటితపము. 324

సీ. అర్థార్థములమీఁద నరుచిపుట్టినదాఁక
　　సంసారమొకపాటి జరుపవలయు
నరుచిపుట్టిన పరుండగుచు నాసంసార
　　విషయభోగము దిగ విడువ వలయు
విడిచిమనంబు నిల్కడఁజెందు నందాఁక
　　నుచితసజ్జనగోష్ఠి నుండవలయు
మనసు నిల్చినదాని మఱచి బ్రహ్మముఁగన్న
　　దాఁకతపంబులఁ దలపవలయు

తే. బ్రహ్మమీక్షించి తపముల భారమొడలి
యవ్యయానందలహరి నింపారవలయుఁ
గాక తమకించి పట్టియాగ్రహముపూని
సేయుతామస తపమెందు సిద్ధిఁబొందు. 325

వ. అని యోగనిరూఢి యెఱింగించి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు నటమీఁది కథ యిట్లనియె. 326

తే. తనవి చాలక దినదినోత్సాహరతికి
మనసుగొలుపుచు మన్మథోన్మాద వికృతి
మఱచెఁ దనబ్రహ్మయోగ సమాధి బ్రహ్మ
మన్మథ బ్రహ్మయోగ సమాధిఁబొందె. 327

సీ. అంతకంతకు లతాంతతాస్త్రరసాంభోధి
నోలలాడుచుఁ దృప్తి నొందలేక
బహువిధ రతులలోఁ బడి చిక్కి మగ్నుఁడై
దష్టాధరుండు నిర్దళితనఖుఁడు
గాఢపరీరంభ గంభీరకుచకుంభ
ఘర్మాంబు కలితవక్షస్స్థలుండు
నగుచుమన్మథ ముద్రలవయవంబులకు నా
భరణంబులై యుండఁ గరము మెఱసి
తే. ఘనతపోధ్యాన సంధ్యాదికములు విధులు[1]
తనకు రతితంత్రములె కాఁగఁ దలఁపునిలిపె
వేదవిద్యా రహస్య వివేక మెల్ల
దగ్ధమైపోవఁ బ్రాల్మాలికతమ్మిచూలి. 328
ఆ. లోలుఁడగుచు నిట్లు నాళీకజాతుండు
నిముసమైనఁ బాసి నిలువకెనయు
గాఢరతులకోర్వఁ గాఁజాలకామాయ
లలననూరు రూపములు ధరించె. 329

మాయాసరస్వతి శతరూపములు ధరించి బ్రహ్మనుమిక్కిలి మోహింపఁ జేయుట.

సీ. తారహారంబులు ధరియించి వెలిపట్టు
వలువతో నొకమూర్తి వన్నెమెఱసె
నలినరాగ విభూషణములు ధరించి చెం
గావితో నొకమూర్తి తేవఁజూపె
నవరత్నభూషణోన్నతిఁ జెంది చిత్రాంబ
రంబుతో నొకమూర్తి రంగుమీఱె
విరులసొమ్ములును దామర నూలిచీరయుఁ
గై చేసి యొకమూర్తి కరము దనరె.
తే. మృగమదశ్రీల నొకమూర్తి మేళగించె
కుంకుమాదృతి నొకమూర్తి కొమరుమిగిలె
మఱియు వేర్వేఱు విధముల మండనముల
నలరె మాయాసరస్వతి నలువయెదుట. 330
క. ఇందుముఖి నూరురూపులఁ
జెందిమనో జాతకేళులఁ జెలఁగినఁ గడునా

1. విధుఁడు.

నందించి బ్రహ్మప్రీతిం
బొందిశతానందుఁడనఁగఁ § బొగడొందె నృపా. 331

వ. అట్లు శతరూప విలాసంబులఁ గరంగించిన యమ్మించుదీఁగెబోఁడియందు శతా
నందుండు ననేక సంవత్సరంబులు సురత సౌఖ్యంబనుభవించె. అంత నా
రూపంబులన్నియు నుపసంహరించి యెప్పటి రూపంబు నెయ్యంబు చూపు
చున్న గారవించి యొక్కనాఁడు సుఖపారవశ్యంబునఁ బట్టంబోయినఁ బట్టుబడక
కొలంకుల నొదిగియుఁ బొదరిండ్లు దూరియు నోలంబుల డాగియు నెలయించుచు
గుహా వెడలి తదీయద్వారంబున నిర్గమింప విరహభారంబున కోర్వక వెను
వెంట వెలికివచ్చిన నచ్చట నగ్రభాగంబున నటమున్న యదృచ్ఛాగతుండైన
యమ్మునిశ్రేష్ఠుఁడు మునులతోఁ బ్రత్యుత్థానంబు చేసెనప్పుడు. 332

క. వెనువెంట బ్రహ్మదగులఁగ
వనజాసను తగులుపడక § వచ్చి తదగ్రం
బున మెఱుఁగు దీఁగె వ్రాలెం
జననాథ యదృశ్యమయ్యె § సభ్యులు చూడన్. 333

చ. పొలఁతి యదృశ్యభావమును § బొందిన తాపసవర్యు లద్భుతా
కలిత మనస్కులై దిశలు § గన్గొని యొండొరుఁ జూచి ముందటన్
వలపుల సోలుచున్ మరుని § పాలిక తూపులగండ్లతోడ నా
విలమతినున్న పద్మజు వి§వేకవిహీనునిఁ జూచిరందఱున్. 334

క. ఆదిగులుపాటు కంపము
నాదైన్యము నావిలక్ష§ణాకారము నా
ఖేదము లజ్జయు నజుఁడుః
క్షోదధి కల్లోలడోల § నూఁచె నరేంద్రా! 335

వ. అంత నంతయు విష్ణుమాయా వికారంబుగా నెఱింగి హరిందలంచి మోహని
ద్రాముద్రితుండగు చతుర్ముఖునిఁ బ్రబోధింపసమయంబగుటకు సంతోషించి
బ్రహ్మవాదియగు మార్కండేయుండు మునిసంఘంబుతోఁ జేరంబోయి నమ
స్కరించి యువ్విరించి కిట్లనియె. 336

సీ. దేవ మహాత్మనీ § దివ్యావతారంబు
ప్రణుతింపఁ ద్రైలోక్య § పావనంబు
సృష్టికిఁ గర్తవు § సేవ్యుండవఖిలవే
దాగమవిద్యార § హస్యవేది

వరయ నీవిట్టిమహానుభావుఁడ వజ్ఞు
నట్ల చింతాక్రాంతి నలఁగఁదగునె
యమరసంయమికోటి కారాధ్యుఁడగు విష్ణు
నాజ్ఞపూనుటకు నీ కనుచితంబె
తే. నలఁగితివి పెక్కు విధముల నాన విడిచి
తెలియు మిఁక నైన హరిమాయ తేఁట పడఁగ
నదిసరస్వతిగాదు మా యావధూటి
దానికిఁ బరితపింపకు మానసమున. 337

క. విడువు మహంకారము మదిఁ
బొడమింపుము బోధ సకల భువనస్తుతమై
యడరెడు సాత్త్వికగుణమున
నడుపుము హరిఁదలఁపు మనమునను సేవ్యునిఁ గా౯. 338

మ. విలసద్బోధ పథంబు సాత్త్వికగుణావేశంబు తద్వృత్తిఁ బు
ష్కలవర్తుల్ చరియించుచో నితర సౌఖ్య శ్రీలు చేకొంద్రు, దు
ర్మలినాహంకృతి నిర్మథించి వినుమా కార్యస్తుత్య సత్యంబహం
యులు తత్సాత్త్వికవర్యులల్లుగ శుభంయుల్లారుసూ చూడఁగ౯. 339

సీ. హరిమాయ జగములు హరిమాయ యాకాశ
మరుదగ్నిసలిల భూమండలములు
హరిమాయ బ్రహ్మలు హరిమాయ యింద్రాది
సురకిన్నరోరగా సురగణంబు
హరిమాయ సూర్యుండు హరిమాయ చంద్రతా
రాగ్రహతపతిమి రవ్యవస్థ
హరిమాయ గుణములు హరిమాయ పంచేంద్రి
యస్మరవికృతి కామాదికంబు
తే. ప్రౌఢ ప్రోత్సాహ వీర్య శౌర్యములు జయము
భయము రక్షయు హాని లాభములు కృపయుఁ
గర్మతంత్రంబు హరిమాయ నిర్మలాత్మ
సత్యసాత్త్విక విజ్ఞాన సరణిఁ జూడు. 340

సీ. బ్రహ్మంబు హరిగాఁగ భావింపు బ్రహ్మాండ
భాండంబు హరిగాఁగ మతియొనర్పు
సత్యుండు నిత్యుండు శాంతుండు వైద్యుండు
చింత్యుండు హరిగాఁగఁ జిత్తగింపు

ముద్భవస్థితివిల | యోత్పాదన క్రియా
నిర్ణేత హరిగాఁగ | నిశ్చయింపు
వేద వేదాంతాది | విద్యార్థ తత్త్వంబు
హరినిరంజనునిగా | ననుమతింపు

తే. విమల విజ్ఞాన దీపంబు | వెలుఁగఁజేసి
మూఢతాహంక్రియా క్రోధ|ముద్రవిడిచి
యాత్మనాయకు నవ్విభు|నాశ్రయింపు
శాశ్వతైశ్వర్య సౌఖ్యంబు | సంగ్రహింపు. 341

వ. అని సముబుద్ధియగు నవ్వృద్ధముని యుపదేశించిన సత్యవాక్యంబులఁ బ్రబోధితుండై పితామహుండు విజ్ఞాన సుధాధౌత దురహంకార పంకకళంకంబై విమలంబైన హృదయంబున భక్తినిల్పుకొని యశ్రుధారా పూరంబులు దొరఁగు నయనంబుల దైన్యంబుదోఁప నూర్ధ్వబాహుండై ముకుళితహస్తంబులతోఁ గరుణాసాగరుండగుహరి నుద్దేశించి. 342

{ బ్రహ్మకు జ్ఞానోదయమై విష్ణుమూర్తిని స్తోత్రముచేసి యపరాధ క్షమ చేయుమని వేఁడుట. }

ఆ. ఓ యనాథనాథ | యో కరుణోదధి
యో భయాపహారి|యో మహాత్మ
యో జగత్త్రయేశ | యోసురాసుర పూజ్య
కలుషబుద్ధినైతిఁ | గావవయ్య. 343

ఉ. నన్నపరాధిఁగావుము వి|నమ్రుఁడ దీనుఁడ నీచకర్ముఁడన్
సన్నపుబుద్ధి వాఁడఁగలు|ష క్రియుఁడన్ శరణాగతావ నా
భ్యున్నతమైన నీబిరుదు | భూవినుతంబు మదీయదుష్కృతం
బెన్నకు దివ్యచిత్తమున | నెగ్గులుపెట్టునె తండ్రి పుత్రుపై. 344

ఉ. నీ మహనీయమాయను గ|ణింపఁగ నెంతటి వాఁడనేను మా
యా మయదుర్వికారుఁడ న|హంయుఁడ సంయమిభావితాత్మ ది
వ్యామరసేవ్యతావక శు|భాకృతిఁ జూపి కృతార్థుఁజేయవే
స్వామి సహస్రకోటి శిఖి|చంద్ర దివాకరతేజ సత్కృపన్. 345

సీ. సంతాపముడుపవే | జలజాయతేక్షణ
కృపఁజూడవే జగ|ద్వినుత కీర్తి
దీనతమాన్పవే | త్రిభువనాధీశ్వర
యభయ మీవే దేవ|తాగ్రగణ్య

నిర్వేదముడుపవే శ్రీ నిర్ణిరోధానంద
యండగావే సముద్దండశౌర్య
వికలతవారింపవే భక్తవత్సల
సన్నిధిగావె ప్రసన్నహృదయ

తే. దివ్యరూపంబు చూపవే శ్రీ దేవ దేవ
యాశ్వసింపవె సంరక్షితాశ్రితౌఘ
గారవింపవె సుజన మందార భూజ
యాత్మనాయక నా మొఱ శ్రీ యాలకించి 346

బ్రహ్మాదులకు విష్ణుమూర్తి విరాడ్రూపము కనుపఱచుట.

క. పరమవిరాడ్రూపంబున
హరి సాక్షాత్కారమొందె శ్రీ నాదిత్య సహ
స్రరుచిఁ వెలుఁగుచు బ్రహ్మకు
వరదుండై మోహతమము శ్రీ వారింపంగన్. 347

వ. ఇట్లు పరమపురుషుండగు విష్ణుండు బాలసూర్య ప్రభాపటలచటుల పద్మరాగ మణి మకుట విటంక విలంబమాన పారిజాత ప్రసూన సౌరభ సౌభాగ్యంబు విస్తరించు మస్తక సహస్రంబును, శరచ్చంద్ర చంద్రికా సాంద్ర ప్రభాఖండ పుండరీకదళంబుల వెదచల్లు విలోచన సహస్రంబును, మంత్రశక్త్యాధి దైవత మధుకర నికర సంకలిత ఛందోబృందమంజీర మంజరీ రంజితంబైన చరణార వింద సహస్రంబును, శంఖ చక్ర కౌమోదకీ శార్ఙ్గనందక ప్రముఖ దివ్యా యుధమయూఖరేఖా సమాశ్రయంబైన దీర్ఘబాహా సహస్రంబును, శోభిల్లఁ గనకమణిఖచిత మకరకుండల హారకేయూర కంకణముద్రికా కాంచీలతాది దివ్యాభరణ భూషితుండును, వక్షస్స్థలస్థిత వైజయంతీ స్రగావరణ మధ్య ప్రభాసిత కౌస్తుభపదక ప్రేంఖోళిత లీలాభినంది తేందిరాసుందరీ మందస్మిత ద్యోతమానగండస్థలీ ముకురబింబిత ముఖమండలుండును దివ్య పీతాంబర ధరుండును, దివ్య గంధానులేప మనోహరుండును, దివ్యసౌందర్య ధుర్యుం డునునై చరణాంగుష్ఠ నిష్ఠ్యూతసురసరిత్పూరంబుల నఖకిరణ కదంబ కాదం బంబుల నోలలాడించుచు, దివ్యమాణిక్య శృంగసంగతంబై మూర్తివంతంబై తోఁచిన మహామేరువు చందంబున నపరిమితతేజోరాశియై శృంగార వీర కరుణాద్భుత రసస్వరూపంబగు రూపంబునం బ్రదీపించుచు నిత్యముక్తులైన సనకసనందన సనత్కుమార వామదేవ నారదాది బ్రహ్మయోగీంద్రులు చామరచ్ఛత్రధ్వజాది సేవావిధానంబుల నుభయపక్షంబులం గింకరులై సేవింప నాభివలన నంతరిక్షంబును, ప్రాణంబులవలన పవనంబును, ముఖంబు

[illegible]లన బ్రహ్మ[illegible]గులును, స్వర్గంబువలన నదనదీ సముద్రంబులును, పాదం[illegible]లవలన భూమియుఁ, [illegible]వలన సూర్యుండును, మనస్సువలనఁ జంద్రుండును, శ్రోత్రంబువలన దిశలును నిర్మించి, బ్రహ్మనాదంబున నోంకారంబును, [illegible]భా[illegible]బుల [illegible]బులును, శ్రవణ నాసికారంధ్ర రోమకూపంబులవలన [illegible] విద్యాధరగంధర్వ గణంబులును, [illegible] సృష్టిం[illegible]చేయును, నవాఙ్మానసగోచర[illegible] నిరూపించి మార్కండేయాది [illegible] ప్రార్థించు నవ్విరించికిని దివ్యదృష్టి ప్రసా[illegible]. 348

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 349

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] బుద్ధిన్. 350

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 351

[illegible]
[illegible] భయముం
[illegible]
[illegible] 352

[illegible] సమర్పించి రప్పుడు పద్మసంభవుండు [illegible] బ్రహ్మలను సురాసురాదిజంతు సంతానం[illegible]ను బుట్టించుచుఁ, [illegible] విరియింపుచుండెఁ దేజోరాశి[illegible] పులకించి దృగంచలంబుల వెడలున[illegible] నోంకారపురస్స[illegible] నారాయణోపనిషత్తును జదివి వేదశాస్త్ర పురా[illegible] నిట్లని స్తుతియించె. 353

సీ. జయపరబ్రహ్మ శాశ్వత నిరంజననిర్వి
కల్పనిత్యానంద కవివరేణ్య
జయ త్రిగుణాతీత సత్యస్వరూప ని
ర్మలశాంత పుష్కలారాధ్య చరిత
జయమహాయోగీంద్ర జయసాంద్ర కారుణ్య
జయయుగణ్యాకార జయయనంత
... ...
... ...
తే. ... ...
... ...
... ...
... ... 354

సీ. వేదాగమములు నీవ వేదోపనిష దర్థ
రాద్ధాంత తత్వసారంబు నీవ
ధ్యానంబు నీవ ధ్యేయస్వరూపము నీవ
తత్ఫలారూఢ మోదంబు నీవ
ప్రకటిత బహుతరబ్రహ్మాండ నిర్మాణ
కుశలుండ వీవ తద్గురుండ వీవ
జననరక్షాలయాచరణ దక్షుండ వీవ
జీవాత్మ పరమాత్మ భావమీవ
తే. పూజ్యపూజక పూజా విభూతినీవ
పంచతత్వాశ్రయము నీవ పరమపురుష
వర్తివీవ చిదానంద మూర్తివీవ
త్రిభువనోదార చారిత్ర శ్రీకళత్ర. 355

సీ. బ్రహ్మాండ కోటులు ప్రభవించు నీమహా
మాయఁదద్బ్రహ్మాండ మండలముల
కధిపతులైన బ్రహ్మలనేకు లఖిల చ
రాచర విధసృష్టి యాచరించు
వారు తత్సదృశులుదార తేజులు బ్రహ్మ
మను మహేంద్రాదులు మఱియుఁ గలరు
పరికింప లోకాధిపత్యమాత్రము బ్రహ్మ
గాని సామర్థ్యంబు కలిమినంత

తే. కంటి యోగీంద్ర దివ్యసం। ఘంబు గలదు
తలఁప నిటువంటి దగుసృష్టి । కలనలోన
నొకఁడ రాజస దురహంక్రి।యోద్ధతుండ
నీశనీతత్వ మెఱుఁగ నే । నెంతవాఁడ. 356

క. నీపాద సేవకులలో
నేపారఁగ నొకనిగాఁగ । నెఱపుము కరుణా
రూపమున బ్రహ్మపదవీ
వ్యాపారము చాలునాకు । నఖిలాధిపతీ. 357

చ. ఘనుఁడు మృకండు పుత్రుఁడు జ।గద్వినుతుం డతఁడేమి చెప్పచె
ప్పిన హితభాషణంబులవి । బేలతనంబునఁ జేయనైతి నాఁ
డనుమతిఁ జేసి మత్సర మ।హార్ణవ మగ్నుఁడనై చలంబునన్
జనక తదీయ దోషము మ।నంబునఁ బెట్టక ప్రోవవేదయన్. 358

క. నీతత్వ నిశ్చయస్థితి
నాతరమె యొనర్ప లోక।నాయక విద్యో
పేతులు యోగీంద్ర వరులు
నాతురమానసులుగాఁగ । నవ్యయపురుషా. 359

వ. అని విన్నవించిన విరించి ననుగ్రహించి క్రమ్మర బ్రహ్మాధిపత్యంబును విజ్ఞానో
దయంబును గరుణించి చతుర్దశ భువనంబులకుం బ్రమదంబొనర్చి సకల
సురాసురార్చితుండై మార్కండేయుని నీడుకొల్పి తనుగూర్చి మాయా
జయంబునకై తపంబు సేయు నమ్మందర గిరివాసులగు మునీంద్రులకు దివ్య
సాయుజ్యంబు ప్రసాదించి యంతర్హితుండయ్యె నప్పుడు. 360

బ్రహ్మ కథా ప్రకారంబు బ్రహ్మాధిపత్యంబు సేయుట.

తే. బ్రహ్మ తేజంబు తోఁదొంటి । పగిది బ్రహ్మ
బ్రహ్మసింహాసనాగ్ర వి।భాసియగుచు
భువనములు నడ్పుచుండె వి।భూతి మెఱసి
బ్రహ్మముని దేవదానవ । ప్రతతిగొలువ. 361

ఈ కథయొక్క ఫలస్తుతి.

క. బ్రహ్మస్వరూపమగు హరి
బ్రహ్మకుఁ దన కేళిచూపి । పరగినపరమ
బ్రహ్మోపదేశ చరితము
బ్రహ్మానందము నొసంగుఁ । బార్థివచంద్రా. 362

వ. అని గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకుం జెప్పెనని విని పరీక్షిత్తట మీఁదటి కథాప్రసంగం బెట్లుండెనని శుకబ్రహ్మ నడుగుటయును. 363

శా. గంగా సంగపదాంబుజ ద్వయయశో ! గంగాతరంగావళీ
రంగత్పద్మ భవాండకుండలికులేంద్ర ప్రౌఢ పర్యంక సా
రంగాంకా భరణాద్భుత ప్రకృతకర్మ స్ఫారసంసార ఘో
రాంగారార్త సుధాపయోధర జగద్వ్యాకీర్ణ పుణ్యోదయా. 364

క. శుకసనక సనందన శౌ
నక భీష్మవ్యాసవిదుర ! నారద పవమా
నకుమార ప్రహ్లాద బ
లికిరీటి వసిష్ఠముఖ ఫలిత సురభూజా. 365

తే. చతుర్వేదవేద్యా ! చతుర్వక్త్ర చోద్యా
చతుష్ముక్తి దాతా ! సతీయుక్తపతా
సతీవామపతా ! సతీమాతృపాదా
... ... 366

ఇది శ్రీ మదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణకృష్ణ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయప్రభుపుత్ర సుకవి
వర్యరాధామాధవయల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ర స్తు.

వి ష్ణు మా యా నా ట క ము.

ఆ శ్వా స ము. ౪.

క. శ్రీరాధా మదవద్వ
క్షోరుహామకరీ కలాపశోభనముద్రా
ప్రారంభ జృంభి[1]సునిశిత
ధారానఖజాల నవమదన గోపాలా. 1

తే. అవధరింపుము దేవ సంశయమివరుండు
సకల వేదాంత విద్యా విశారదుండు
శుకమహాయోగి పలికె నుత్సుకతమరియు
నింపుగా నాపరీక్షిన్నరేంద్రుతోడ. 2

వ. ఇవ్విధంబున శతానందుని కథ చెప్పి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు విష్ణు మాయవలన శివుండు మోసపోయిన తెఱంగు విశదంబుగా నెఱిఁగింప సమకట్టి.

మ. విను విశ్వక్షితిపాల మాళివలభీ విస్ఫారరత్న ప్రభా
కనదుద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణచారిత్ర పాం
డు నరేంద్రోత్తమపుత్ర యీమునిగరిష్ఠుల్ నీవునుంగూడి యెం
దునకుం జిత్తముఁ బోవనీక హరియం దున్నిల్పి సంప్రీతితోఁ. 4

వ. అని కొలువు సావధానంబు గావించి. 5

సముద్ర మథనప్రశంస.

సీ. ఆదికాలమున మాయావక్రియగు చక్రి
యనుమతి నమృతార్థ మమరగణము
నమరారిగణము దుగ్ధాంభోధి మందర
మంథానదండ సమగ్రశక్తి
నహిరాజ దాముకంబడరించి మథియింపఁ
బుట్టె నుగ్రానలస్ఫూర్తిఁ దొలుతఁ
గాలకూటము దానిగతి కోర్వఁగా లేక
దేవదానవులార్తిఁ దిరుగుపడఁగ

1. ఆ. పా. జృంభ.

తే. హరికిఁ బ్రియముగ వారికి నభయమిచ్చి
యావిషజ్వాల ఫాలాక్షుఁడా హరించి
కాలకూటాశనుండనా ఖ్యాతివడసి
తారగిరి కూటమున కేగె ధర్మతనయ. 6

సీ. కల్పపాదప పింఛికము నప్సరస్త్రీలు
కామధేనువును జింతామణియును
నుచ్చైశ్శ్రవంబు మదోత్కటంబగు చతు
ర్దంతియు జనియించెఁ దరువఁ దరువ
నవి యింద్రయోగ్యంబు లయ్యె వెండియు లక్ష్మి
యును దులసియు జనించిన విరించి
జనకుండు విష్ణుండు సంప్రీతిఁ గైకొనెఁ
గ్రమ్మఱ నమృతకుంభమ్ముతోడ

తే. సకలలోకైకరతుఁడు విశాలబుద్ధి
యంత ధన్వంతరియు నుదయంబునొందె
మహితమందర మంథానమథ్యమాన
మానితాంభోనిధానంబు మధ్యవీధి. 7

క. కుముదముద జృంభితంబగు
హిమకర బింబంబుపోలె హృదయోత్సవమై
విమలస్ఫటిక ఘటంబున
నమృతము పరిపూర్ణరుచుల నమరెన్ జూడన్. 8

ఉ. అయ్యమృతంబుచూచి యమరాసుర సంఘములబ్ధిఁ ద్రచ్చుటన్
సయ్యనమానిరంత బలి శాసనమూఁది సురారులుద్ధతిన్
గొయ్యతనంబుతో నమృత కుంభముఁ గ్రక్కున నాక్రమించి మా
కయ్యెరివేత యొక్కయెడ నందఱుఁ బాలిడ కోహటింపు[1]చున్. 9

క. వెలవెలఁ బాఱిరివేల్పులు
తలచెదరి సుధాఘటంబు దైత్యులు గొనినన్
బలవంతులు గొనునర్థము
బలహీనులు దిరుగ[2]ఁగొనుట భా[illegible]గాదే. 10

క. పాలిక యమృతకలశం
బాలీల సురారికోటి హరియించినదే
వాళి యుపాయవిహీనత
నాలంబొనరింపసేన నడరించుటయున్. 11

1. అ. పా. "పగాన్." 2. అ. పా. మగుడ.

. భూత భావిభవత్కాలముల విశేష
గతులు దెలిసిన యమ్మహా కార్యవేది
శౌరి యిదివేళగాదని సంజ్ఞఁ జేసి
జంభమర్దన సైన్యసంరంభ ముడిపె 12

. హరిహయుఁ డబ్జలోచనుని యాజ్ఞ బలంబుల గుస్తరించి సం
గరమెడలించి తియ్యమెసఁగ న్నయవాక్యవిశేష చాతురీ
గరిమను బాలు పెట్టుఁడు సగంబమృతంబని చేరి పల్కుచున్
వెరవున రాక్షసేశ్వరుల వేడుచునుండఁగ నంతనవ్వలన్. 13

విష్ణువు మోహినీకాంత యగుట

. త్రిజగన్మోహన మూర్తియైన హరినారీ రత్నరూపంబునన్
గజయానంబున నందియల్మొరయ వీక్షాపుండరీక చ్ఛద
వ్రజముల్ సల్లుచు మందహాసమెసఁగ న్వక్షోజముక్తావళీ
భజనన్ వే చనుదెంచెఁ గామకలనా పాథోధికల్లో[1]లయై. 14

. అలసయానంబుతో వచ్చి యమరదైత్య
బలము నడుమ విలాసంబు పరిఢవింప
మోహమాయాంధకారంబు ముంచుకొనఁగ
నిలిచె శృంగారమూర్తి నా నీలవేణి. 15

. వెండియు దుగ్ధసాగరము వెల్వడివచ్చెనొ లక్ష్మినా మరు
న్మండలము న్మరుద్విమత మండలమున్ మదనార్తిఁబొంది యొం
డొండ సమాకులం బగుచు నుల్లసిలన్ దరహాస చంద్రికా
మండిత దృక్సుధాలహరి మానినిముంచె సమస్తలోకముల్. 16

. తరళత్వంబు విలోచనంబులకుఁ జేతఃపంకజ శ్రేణికా
తురభావంబు నిదాఘమంగములకున్ దోడ్తోన పాటిల్లఁగా
సరసీజానన పుష్పసాయక సహస్ర శ్రీకశృంగార సా
గరమూర్తిం జనుదెంచినిల్చిన దివౌకః పూర్వదేవాళికిన్. 17

. తరుణారుణాంఘ్రి పద్మద్వయీ లాక్షాప్ర
భాస్ఫూర్తులింద్ర గోపములుగాఁగ
నవరత్న ఖచితమం[2]డన బహుచ్ఛాయా క
దంబంబు శక్రచాపంబుగాఁగ

1. అ. పా. కల్లోలి. 2. అ. పా. నవరత్నమండ నోన్నత భవచ్ఛాయాక.

కుచకుంభచిత్రిత గోరోచనాపత్ర
లతలు సౌదామినీలతలుగాఁగ
గమన లీలోచ్ఛల త్కుచభార విచికిల
సూనముల్ వడగండ్ల సొంపుగాఁగ

తే. కాంచి ఘంటా నినాదంబు గర్జగాఁగ
లలనకందర్ప పర్జన్య లక్ష్మివోలె
దివిజదైతేయ చాతకోత్సవముగాఁగ
వాలు జూపుల నమృతంపు వానఁగురిసె. 18

సీ. ఆత్మసంజాత రోషానలచ్ఛట వెంపు
విరహసద్దావాగ్ని బురువుకొనియె
వైరిబాణోన్ముఖత్వంబు నేత్రాపాంగ
పై శాత శరపరంపరలఁ దొడరె
నన్యోన్యలక్ష్మీసమాహరణప్రీతి
యౌవన సంపత్తి నావహించె
సమరభూ జయసముజ్జ్వలకీర్తి సంప్రాప్తి
వికచహాసేందు చంద్రికలఁగలిసె

తే. నమృతకుంభంబు పైనున్న యాళఁరుచుల
మించు కుచకుంభయుగళంబు మీఁద నిలిచె
నేమిచెప్పుదు నింద్రాసురేంద్ర ముఖుల
కాజగన్మోహనాంగి ప్రత్యక్షమైన. 19

సీ. అభినవలీలా సితాంభోరుహంబని
కమనీయ ధవళశంఖంబనియును
శృంగారముగ నిండు చెంగల్వకచ్ఛని
ప్రభమించు కౌస్తుభాభరణమనియుఁ
బసపు కుంకుమచాయ పట్టు పుట్టంబని
సిరిమించు కనక కౌశేయమనియుఁ
గ్రొత్తహత్తించిన లత్తుక రసమని
కమలరజోమిళ ద్గంగయనియుఁ

తే. గామవశ వశమైయున్న కామినియని
విష్ణుకితవవిలాసి నీవేషమనియుఁ
దలఁచు నమరాసురర్షి సంతతి పొలంతి
యైన దైత్యారిమేని చిహ్నములఁ జూచి. 20

మోహినీకాంతనుఁజూచి సురాసురులు మోహపడుట.

. అటుల నమ్మోహినీదేవి । నమరగణము
ననురగణమును నీక్షింప । ననమబాణ
కల్పలతవ్రాలె మదనాగ్ని । కళికవ్రాలె
సంతనంబును దాపంబు । సంభవించె. 21

ా. మాయానిర్మిత విశ్వలోకుఁడగు శ్రీమద్వాసుదేవుండు తా
మాయామానినియై విలాసకలనా । మాధుర్యముం జూపఁగా
నాయింద్రాసుర రాజసైన్యము లెయ్యేలా ! మోహవిభ్రాంతులై
శ్రేయస్సిద్ధ మునీంద్రులైన మదనార్చిష్మచ్ఛిఖం గ్రాఁగరే. 22

ా. ఆలీలావతి సర్వమోహన కళాహంకార రేఖాస్థితిన్
లీలాలంకరణాభిరామయగుచున్ । లేఖాసురశ్రేణితో
మేలంబాడుచు రాఁగ నింద్రబలులున్ । మీనాక్షి వేడాసి ర
ట్లాలోకింపఁగఁ గన్నయుగ్మక మవిద్యం జెందు చందంబునన్. 23

. అప్పుడు. 24

క. ఇది తన యిచ్చనుండెడి దో । యెవ్వనికైన నధీనమైనదో
మదననిధాన దేవతకు । మాఱటయై విలసిల్లుచున్నదీ
మదవతి యెవ్వతేనియును । మానక పట్టెద నేననేన యి
య్యదనుననంచు నందఱుఁ బ్రయత్నము నొందిరి రెండుసేనలన్. 25

. ఆమాయా మోహినియును
నామై దరహాసచంద్రికామృతవీచీ
దామముల వాని వానికిఁ
గామించిన యట్లుమేలు । గైకొల్పెన్నృపా. 26

వ. అవ్విధంబున నాదేవేంద్ర బలిదానవేంద్రులు సాంద్రానురాగంబున డగ్గరిన మొగ్గరంబులువిరిసి సకలసైన్యంబులు నొక్కపెట్టునఁ జెలియలికట్ట నతిక్రమించి వచ్చు నమయసముద్రతరంగ సంఘంబులభంగిఁ జుట్టుకొని యాలతాంగి యంగలావణ్య సరోవరంబున నోలలాడుచూపులును, వానికి మున్నాడి యయ్యిందువదన దరహాస చంద్రికామృతపూరం బాస్వాదింపం దివురు నాలుకయును, దానిందలకడచి యాపద్మగంధి బంధుర శారీర సౌరభం బాఘ్రాణింపందలంచు నాసికయును దానింద్రోచి యాశుకవాణి వీణామధుర భాషణ మకరందబిందు శైత్యంబునం బరిణమింపఁ దలపెట్టు చెవులును, వాని నతిక్రమించి యాయువతి యౌవనమదోద్వృత్తపయోధరకుంభ పరిరంభణంబునకు నభిముఖంబులై గరుపారు చేతులునునై, పంచేంద్రియంబులు నిస్తం

్రదంబులై హృదయంబును బోధింపం జూచుచుండె నయ్యవసరంబున నా
బింబాధరకు దేవరాజ దనుజరాజు లిట్లనిరి. 27

ఉ. ఎక్కడనుండివచ్చితివి యెయ్యది నీశుభనామ వర్ణముల్
నిక్కము చెప్పి వీనులకు నెయ్యమొనర్పుము స్వేచ్ఛదానవ ప్రా
యొక్కని యాలవ్రాసురనరోరగ ముఖ్యులలోన నీక్రమం
బక్కజమయ్యెడిన్ సరసిజానన చూడము నిన్ను నెన్నడున్. 28

క. మాయంతఃకరణంబులు
నీయెడ ననురాగ లీల నిలిచినవి యన
న్యాయత్తములై చిత్తభ
వాయుధకృత్తంబులై సురాసురపూజ్యా. 29

వ. అని పలికిన నాకలికిచిగురాకుఁబోఁడి వాడిదేరిన నిడువాలుచూపుల సేన
పయిం గలువరేకులవాన గురియుచు మందహాస మధురంబులైన మృదు
వాక్యంబుల నిట్లనియె. 30

శా. ఏనిచ్ఛావతినై చరింతుఁ బతిలేఁడెవ్వాఁడు నాకొక్కరుం
డేనాఁడుంగను దృష్టిపెట్టి మదిలో నెవ్వాఁడు నేవాని బ్ర
హ్మానందంబునఁ దేల్తువేఱయొకచో నానక్తుఁడెవ్వాఁడు దా
వానిం గైకొన, తాపదగ్ధుఁ డయిపోవం జేతు నాపోకలన్. 31

సీ. నానెఱిఁజూచిన ననుపారి యతులైనఁ
దలఁపొందు దిక్కులఁ దగులనీరు
నా నామవర్ణముల్ వీనులఁ బడెనేని
విజితేంద్రియులకైన వేడ్కనిలుచు
నాదృష్టిసోకిన మోదించి నిర్వాణ
మతులైన నాయొద్ద మరగియుంద్రు
పొందుగా నామైత్రిఁ జెందిన బ్రహ్మ యో
గీంద్రులకైన నింపుబుట్టు

తే. చూచిచూడఁగ లేరునా సొబగు జనులు
మేలుగలచోట వర్తింతుఁ గేళిగతుల
నెవ్వరేలాగు ననుఁగూడ నిచ్చగింతు
రట్లనేనును వారల ననుసరింతు. 32

వ. ఇది యస్మదీయ ప్రవర్తనంబు మీరలు దుగ్ధజలనిధిమథించి యమృతంబు
సంపాదించి సహృదయంబునం బంచుకొననేరక విరసించి పోరఁదలంచితిరని
గగనవాణివలన విని మీయిరువాగునకుం బోరులేకుండ నమృతంబు పంచి
పెట్టెదనని వచ్చితి. మీ రెండు దెఱంగులవారికి సమ్మతంబగునేని యొక్క

పక్షంబున నానేర్చినట్లు పంచిపెట్టెద కాదేని యెండేనియుం బోయెదనని యను
రాగంబునెఱపి తగవుదోఁపఁబలికిన నందఱు నేకవాక్యంబున నిట్లనిరి. 33

సీ. వీనులు సంతసిల్లె నరవింద దళేక్షణ తావకీనవా
చానయమాధురిన్ సకల సమ్మతమయ్యె భవత్ప్రయోజనం
బీనిపుణత్వ మీజగతి నెవ్వరికున్నది మమ్ము మన్మథా
ధీనుల నీసురాసురుల నేలుము పుణ్యకటాక్ష దృష్టులన్. 34

క. అమృతము మాకేటికి నీ
యమృతోత్కృష్టంబులైన యాలాపములన్
మమకారంబును జాలదె
రమణీ నీయాజ్ఞ మా శిరంబుల నిలిచెన్. 35

క. నీమాట కడుగు దాఁటము
నేమెవ్వరమిందు మాకు నియమముగానీ
కోమల చరణాబ్జంబులు
భామిని ముట్టుదుమె నీకుఁ బ్రత్యయమొందన్. 36

వ. అని సమయంబుచేసి రప్పుడు. 37

ఉ. అమృతం బేటికిఁ బ్రాణమేమిటికి రాజ్యంబేల యున్యాభిలా
షములంజెందు సుఖంబులేల మదనోత్సాహోద్భవైతద్వధూ
కమనీయాధర పానసంజనిత సౌఖ్యంబబ్బినం జాలునం
చమృతం బిచ్చిరి దానవుల్ హరికి మాయామోహినీమూర్తికిన్. 38

ఆ. అమృతకుంభమిచ్చి రంభోజపత్రాక్షి
కాత్మజీవరక్ష యనక యసుర
లేణలోచనలకు నీరానివస్తువు
గలదె యెట్టిదైనఁ గాముకులకు. 39

వ. అట్లు పలికి ప్రముఖులైన రాక్షసులు దయాధర్మ విహీనులు గావునఁ జేతి
కందినఫలం బనుభవింపనేరక యయ్యమృతంబు మాయావియైన హరిచేతి
కిచ్చి యొక్క బంతిఁగూర్చుండి రప్పుడు పురందర ప్రముఖ బృందారకులును
దారొక్కవంకయైకూర్చుండి రిట్లు రెండు దెఱంగులవారును రెండుబంతులై
యయ్యింతి తమకమృతంబు వడ్డింపంగుడుచు వేడుకనుండి రంత. 40

చ. అమృతముహస్త పంకజమునందు వహించి మురారి దేవతా
సమితికి నైజరూపమె ప్రసన్నము సేయుచుఁ జూపెఁజేతి య
య్యమృతము, దానవాళికిఁ నాడుదనంబె ప్రకాశమానమై
యమరఁగఁజేసి చూపె దరహాసరసామృత మాదరంబునన్. 41

క. కనకాంబర పల్లవయును
కనకాభరణ ప్రసూన కళికయునై యా
వనఫల భరమున నొప్పెఁ
వనమాలిని దనుజకల్ప వల్లికపోలెన్. 42

వ. ఇవ్విధంబున దేవతలు తూర్పుమొగంబునుం బూర్వదేవతలు పడమటిమొగం బునునై ముందటం గనకమణి పాత్రంబులు వెలుంగంగూర్చుండిన నవ్వ ధూరత్నంబు ప్రయత్నంబున నమృతకుంభంబును నెత్తుగా వామ హస్తపంక జంబున ధరించి కనకదర్వీకలిత దక్షిణకరారవిందయై యుత్తరముఖంబై నిలిచి రెండు బంతులుగలయ నాలోకించి మొదలిబంతి నగ్రస్థానంబున నున్న దేవతాచార్యునకు బృహస్పతికి వడ్డించి తదనంతరంబ యంతరాంతర విశేషం బులు దెలిసి యాగంబులం బ్రథమహవిర్భాగ యోగ్యుండైన యింద్రుండును జతుర్విధాహారంబులును దనజిహ్వాముఖంబులం బరిపాకంబుచేసి తొలుతఁజవి గొన నర్హుండైన వైశ్వానరుండును, సకల ధర్మంబులకు నాధారభూతుండైన ధర్మరాజును, బుణ్యాతపో విభవంబున దేవభావంబు వహించిన పుణ్యాజనుం డును, సముద్రసాధిపతియై యమృతజనకుండునైన వరుణుండును, జగత్ప్రాణుం డైన పవమానుండును, నవనిధానాధీశ్వరుండైన పౌలస్త్యుండును, నిఖిలై శ్వర్య ధుర్యుండైన యీశానుండును మొదలుగాఁగల వసురుద్రాశ్వినేయ ప్రముఖులకు వడ్డించుచు నప్పటప్పటికిం దనయొయ్యారంబు చూపుచు, 43

సీ. అమృతకుంభము ప్రెడ్డు నలవ్రాక నొకచేతఁ
బట్టి పయ్యెదకొంగు బాగుపఱచు,
నలవున నిలిచి యొకయ్యనమేని చెమటలు
మందానిలమునకు విందుపెట్టు
ఫాలభాగంబునఁ బలుమారు చెరలాడఁ
గొనగోళ్ల ముంగురుల్ గూడదువ్వ
నవనతయై లీల నమృతంబు వెట్టుచు
నందెలు మొరయించు మందగతుల

తే. దొడ్డపిరుదున వేగంబు దొట్రుపడఁగ
వేఁగుజన్నుల సందునఁ దూఁగలేక
మరుఁడు సహచరుఁడై తోడు మలయుచుండ
నమరకోటికి వడ్డించు నమృతరసము. 44

ఆ. అత్తతలవి చేతుకలంగడియవికన్ను
లనెడుజాడఁ జూపె నబ్జవదన

యమృత మమరకోటి కి కలవక వడ్డించు
దివిజవరులమీఁద దృష్టిఁ గలిపి. 45

సీ. తనకుచంబులుచూడఁ గనుపెట్టువానికి
సన్నపయ్యెదకొంగు జాఱవిడుచుఁ
దనయానమాటలు విన దలంచినవానిఁ
దగిలియొయ్యనజాణ తనములాడుఁ
దనమనోభావంబు నెనయఁగోరినవాని
కలఁతియై దరహాస కలనఁజేయుఁ
దన మన్మథోత్సుకత్వంబు నారయువానిఁ
గనుసన్నలోనన యనుమతించు
తే. నమృతమునకంటెఁ దీపుమై నాత్మలోన
నుభయసైన్యంబులకు లోచనోత్సవముగ
నాఁడువారల వెడబూమె లాడుఁగొంత
యమర కార్యాభిలాషి నారాయణుండు. 46

క. మాయా విలసనలీలల
నాయువతి సురారికోటి నటుభ్రమయించెన్
దోయజనేత్రుల వలపులు
మాయలుగాకవియునిజమె మహిమాహింపన్. 47

తే. అమృతపూరంబుఁ గ్రోలున య్యమరతతికి
నాత్మకింపైన తృప్తి లేకదాయె నపుడు
రమణిమందస్మితామృత రసముఁగ్రోలు
నసుర సంఘంబునకుఁబోలె నవనినాధ. 48

వ. ఇట్లు వడ్డించుచు వచ్చివచ్చి కడపటిబంతియందుఁ దనకీర్తి ప్రతాపంబులుబోలె వెలుఁగారు చంద్ర సూర్యులకు నమృతంబొసంగి తనరాక కెదురుచూచుచు వేగిరపడుచున్న క్రవ్యాదులు చెదరకుండ నభిముఖుండై మదనవికారలీలలు చూపుచుఁ బరాకునఁ దొడిబడం దత్సమీపముననున్న సింహికాసూనునకు మాయాదేవ భావకలితుండగుటఁ దలంపక యమృతంబుపెట్టిన, వాఁడమృతం బుపయోగించు సమయంబున నా చంద్ర సూర్యులు వీఁడమరారి రాహువని చక్రధరుని కెఱింగించి రప్పుడు. 49

చ. సరగమురారి రాహువును జంద్రుఁడు సూర్యుఁడు బల్కకుంటెమున్
హరియునెఱింగి వీనిఁదెగటార్పుదు నన్నతలంపులోనెతా
నరసినహ్రసభానుస దృశారసహ్ర సుదర్శనంబు భీ
కరగతివచ్చి వానితలఁ గ్రక్కునద్రుంచె నిమేషమాత్రలోన్. 50

క. రాహువు తలఁద్రుంచి మహో
త్సాహంబున భ్రమరితిరిగి చక్రమవార్యం
బై హరి నిలయమునకు జగ
దాహాకారైకలీల నరిగెన్నంటన్. 51

క. కమలాక్షు దత్తమగునా
యమృతము సోకుటయు నమృతమ్మై రాహువు మ
స్తము వెలిఁగె నాటనుండియు
నమృత కరార్కులకు వైరమై యది యుండెన్. 52

ఆ. మాయనైననెట్టి మతముననైన నే
మరలునైనఁ బగరమునికిఁ జెఱిచి
ధర్మపరులఁ బ్రోవఁ దగు మహామతులకు
సాక్షి యానొకాఁడొ చక్రధరుఁడు. 53

క. బృందారకులకు నమృతం
బందఱకు నొసంగి యపుడు హరి దనుజకదా
నందకర పురుషరూపము
నందుఁ బ్రకాశించె దివ్యమగు రూపముతోన్. 54

వ. వెండియు దేవకార్య నిర్వాహకుండై నారాయణుండు తదవశేష సుధా కలశంబు సంరక్షింపుమని దేవేంద్రుని చేతికిచ్చి కౌస్తుభాభరణ భాసితుండును, శ్రీతులసీ విలసితుండును లక్ష్మీసమేతుండునునై విష్వక్సేనాదులు గొలువ గరుడవాహియై వైకుంఠపురంబునకు విజయంబు చేసెనప్పుడు. 55

ఉ. అంతయుఁజూచి నివ్వెఱగునంది బలిప్రముఖుల్ నిశాచరుల్
కంతునిరిమ్మవాసి మదికంపము నొందుచుఁ గాలహీనులై
చింతయు వంతయుంగనలు జిక్కురు వక్కురు సేయ లేచి దు
ర్దాంత సముద్రఘోషమునఁ దాకిరి వాసవదివ్య ముఖ్యులన్. 56

దేవతలకు రాక్షసులకుఁ గలహమవుట. దేవతలు జయమును బొందుట.

మ. అమరేంద్రుండును నుగ్రుఁడై శిఖియమాద్యాశాధిప శ్రేణితో
సమరోత్సాహ రసప్రసన్నముఖుఁ[1]డై సైన్యంబుమున్నాడి దు
ర్దమదోర్మండిత మండలాలి[2]ఘన కోదండాస్త్ర సన్నాహసం
భ్రమమొప్పన్ దరుమంగ వీఁగఁబొడిచెన్ రాత్రిం చరవ్యూహమున్. 57

1. ప్రా. పా. 'లై.' 2. లాలఘన.

క. కార్యంబు చెడినకతమున
వీర్యాధి కులయ్యుదనుజ వీరులు మదిలో
... ...
... ... 58

శా. ... ...
... ...
గారామార సుధాఘటంబుఁగొని లోకంబుల్ బ్రశంసింపఁగా
ధీరుండై యమరావతీపురికి నర్థింబోయెఁ జౌదంతిపై. 59

మ. దురహంకార మహానలార్చియగు నా దుర్వాసుశాపంబునన్
శరధింబడ్డ సురేంద్రలక్ష్మిఁదిరుగన్ సాధించి దైత్యేంద్రుల
న్మరలంబెట్టి సుధాఘటంబుఁ గొనియెన్ రక్షించె దేవావళిన్
సరిలేరింక నిజాశ్రితావన సుహృత్సంరక్షకుల్ దైవముల్. 60

వ. అని జగంబులు గొనియాడుచుండె నా వృత్తాంతంబంతయు నెఱింగి కలహ ప్రియుండగు నారదమహామునీంద్రుండు తత్ప్రకారంబు శంభునకు విన్నవించి వెఱగుపఱతునని గగన ఘంటాపదంబునంజని. 61

విష్ణుని మోహినీ రూపకథను శివునితోఁ నారదుఁడు చెప్పఁబోవుట.

ఉ. కాంచన గర్భనందనుఁడు గాంచె విలంబపయోదగర్జితో
దంచిత రత్నశృంగ కృత తాండవమత్త శిఖండి సాంద్రమున్
చంచలగాంగ భంగ పరిషంగపయోధి నిషంగదేహ రు
గ్వంచిత పూర్ణచంద్రము నకల్మషతారధరాధరేంద్రమున్. 62

సీ. పార్వతీ శంభుదంపతుల కేళీ సౌధ
మమర కన్యకల క్రీడాచలంబు
కనకనగస్వామి కెనయైన చెలికాఁడు
భూకామినీ శిరోభూషణుండు
జలజ జాండాధార సంభృత స్తంభంబు
దశకంధరునిచేతి తమ్మిబంతి
గగన గంగా పతాకా మణి దండంబు
పుష్కరశ్రీదేవి పువ్వుగద్దె

తే. కీర్తనలు సేయఁదగు భాస్వవర్తమాన
మందపవమాన చలగరున్మధుప లీన
వినుత కల్పద్రుమవితాన వికచసూన
వాసనా శ్రీధరంబు కైలాస ధరము. 63

ఉ. రావణబాహుదండముల । వ్రయ్యలువాసినరాలు రేకుల[1]
ట్లై విలసిల్లఁ గోణముల । యందు వెలింగెడు నింద్రనీ[2]లశే
ఖా విభవంబు తుమ్మెదలు । గా రజతాచల రాజ మొప్పు ధా
త్రీవనితాలలామ కర । దీపితకేళి సితాంబుజచ్ఛవిన్. 64

చ. భుజబలలీల నారజత । భూధరకూటము లన్మృగేంద్రముల్
గజములఁ బట్టఁగొన్న భయ । కంపమునన్ వడిఁ గాలుజారి యు
క్కుజముగ గండశైలముల । కైవడి డొల్లఁగ వానిఁ బట్టివా
యుజవముతోడఁ దూలు శర । భోత్కరముల్ గగనాంగణంబునన్. 65

మ. కటకాగ్రంబులఁ గేసరుల్ కరులవీ । కం బట్టుచోఁ బుట్టు త
త్పటుగర్జల్ దిశలన్ బ్రతిధ్వనులు చూ । పం దారశైలంబు దు
ర్ఘట నిర్ఘోషము నొందు నుగ్రముఖ జా । గ్రన్నారసింహోదయో
త్కటహుంకార హిరణ్యదానవ సభా । స్తంభంబు చందంబునన్. 66

చ. ఘుమఘుమఁ బాఱు నభ్రనది । కాలువ లున్నతచంద్రమశ్శిలా
తలమునఁ బడ్డఁ బెల్లెగయు । తత్కణమండలి మింటదట్టమై
యలవడు వెండికొండఁ గొలు । వై వసియించిన చంద్రమౌళికిన్
జెలువలరంగ మీఁద విర । చించిన ముత్తెపు మేలుకట్టనన్. 67

సీ. కుండలీకృత భోగ । మండితోన్నతఫణో
దార మైయున్న శే । షాహివరుఁడొ
ప్రతికృష్ణపక్ష వి । భ్రష్టేందు కళలు ప
ద్మాసనుండొక ప్రోవు । జేసినాఁడొ
అసమాస్త్రులావణ్య । రసము జాలుచునున్న
యుర్వీధరం బగు । చున్న యదియొ
యల్లనాఁ డురులింగ । మై మిన్ను గాడిన
శాంభవోజ్జ్వల రుచి । స్తంభమిదియొ

తే. యనుచు శతకోటిచంద్ర చం । ద్రాతపంబు
తళుకు నిగనిగలాశలఁ । దగులుకొనఁగఁ
జూడ నొప్పారు నమ్మహా । క్షోణిధరముఁ
బద్మసంభవ భవుఁ డెక్కెఁ । బ్రమద మొనఁగ. 68

వ. ఇట్లు గన్నులపండువైన యవ్వెండికొండ నధిరోహించి తదగ్రరత్నశిఖరాభోగంబునఁ గనకమణిమయ ప్రాకార గోపుర సౌధవీధికాబద్ధ తోరణ వైజయంతీ విరాజితంబును, సతతవికసిత సురభి సురతరుకుసుమ విసరవిసృమర పరిమళ మిళిత తరుపవన సహచరముఖర మధుకర నికర మృదునినద హృద

1. రేకులిట్లై, రేకువిట్లై. 2. నింద్రజాల.

యంగమంబును, ప్రతిగృహ గర్భనిర్భర ప్రతిశబ్ద బద్ధానద్ధ ఘుమఘుమ ధ్వానమానితంబును, బలిసమయ సమాందోళిత కనకఘంటా ఘణత్కార మనోహరంబును, ప్రాసాదగోపుర పురోభాగ ప్రతిష్ఠిత వృషభధ్వజంబును, కనకకలధౌత దండమండితా ఖండమాణిక్య దీపమాలికా ప్రకాశితాంతర్గృహంబును, పంచాక్షరీప్రముఖ పాశుపతజపధ్యాన పారాయణంబును, ప్రమథగణ మహితముక్తి మంటప సహస్రంబును, నందికేశ్వర దండనాయక సభాసీన పురందర ప్రభృతి నిఖిలదేవతాముని మండల మండితంబును, ప్రతిద్వార ద్వారపాలకరకలిత కనకవేత్రలతాశత దురవలోకితంబును, నై జగదేకపూజ్యంబైన శివాలయంబు ప్రవేశించి తదభ్యంతరంబున. 69

సీ. గంగాకణాకీర్ణ ఘనజటాళితోడఁ బు
    ష్పిత కల్పకములీల బెరయువానిఁ
కంఠహాలాహల కచ్ఛురచ్ఛవితోడ
    నుదితపూర్ణమృగాంకు నోరయువాని
సొమ్మైన శేషాహి చూడామణిశ్రీల
    తోడ సహస్రాంశు దోరయువానిఁ
కరుణారసోర్మికా గాంభీర్యములతోడ
    నుదధిరాయుని భంగి నున్నవానిఁ
తే. గామకళయొడ్డుదిక్కునఁ గడలుకొనఁగ
బ్రహ్మతేజంబు కుడివంకఁ బ్రజ్వరిల్ల
యోగసింహాసనంబున నున్నవాని
శివునిదర్శించె ఋషికుల శ్రేష్ఠుఁడపుడు. 70

వ. ఇట్లు దర్శించి జయజయస్తుతివచన పురస్సరంబుగాఁ బ్రదక్షిణంబుచేసి బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించినం గరుణించి కాలకూట హరణానంతర సముద్రమథనకథా ప్రసంగంబు వినఁ జిత్తగించి విరించిసంభవునకు శ్రీకంఠుం డిట్లనియె. 71

తే. ఉదధి మథియించువేళ నీవున్నవాఁడ
వే కదా కాలకూటంబు వెనుకనందు
సంయమీశ్వర యేమేమి సంభవించె
నెవ్వరేమేమి గైకొని రెఱుఁగఁ జెపుమ. 72

క. అని విషకంధరుఁ డడిగిన
వినిహర్షావేశ మొనవ వినయాంజలియై
మునివిన్నవించె నప్పుడు
తనచూచిన యంతవట్టుఁ దత్పరమతితోన్. 73

చ. గగనము మోచి బాడబశిఖానిచయంబుఁ దృణీకరించి క్రొం
బొగలు దిశావకాశములఁ ఽ బొంగ నభంగవిషాగ్నియుగ్రమై
జగములు మ్రింగఁజూచినఁ బ్రసన్నుఁడవై యుపసంహరించి దే
వగణముఁ గాచి దేవరవు ఽ వచ్చినపిమ్మట నాపయోనిధిన్. 74

మ. తరువంద[1]ర్వఁగఁ బుట్టె కౌస్తుభము చింతారత్నముం గల్పభూ
మిరుహైరావత లేఖవాజులును లక్ష్మీనాకవేశ్యా సుధా
కరబృందావనముల్ సుధారసము లోకఖ్యాతిగా వాని శ్రీ
హరిదాఁ గొన్ని హరించి తక్కినవి దివ్యశ్రేణికిచ్చెం గృపన్. 75

శా. ఆకర్ణింపుము దేవ యొక్కటి త్రిలోకాశ్చర్య కృత్యంబు నా
కౌకోద్వేషులు ముం సుధాఘటము గర్వోద్రిక్తులై బల్మిఁ దా
రే కైకొన్న సురాళి విన్ననయి యూహింపంగఁ గంజాక్షివై
యాకంజాక్షుఁడు గ్రమ్మరం గొనియె దైత్యశ్రేణిచే లీలమై. 76

క. కొనితన త్రిభువన మోహన
వనితాలీలావిలాస ఽ వైఖరిచేతం
దనుజులకు నిడక యమృతం
బనిమిషులకు నొసఁగెఁ జువ్వె ఽ యార్యా రమణా. 77

క. ఆహరిలీలా మాయా
మోహినియై మరులుగొలుప ఽ ముల్లోకములుం
మోహించె నసురవీరుల
మోహాంధులఁ జెప్పనేల ఽ మురజిన్మిత్రా. 78

. అప్సరస్ స్త్రీలు వ్రీడానమ్రులై తమ
మించు విభ్రమము నిందించుకొనిరి
యందఱనాయల్ల ఽ కార్తులఁ గావించు
వెడవిలుకాఁడును ఽ వెఱ్ఱియయ్యె
నూర్ధ్వరేతస్కులై ఽ యుండు తాపసులకు
నధర రేతస్కందనమయ్యె నపుడు
తనువెత్తి పంచభూతంబులు సైతము
విరహభా[2]వంబున ఽ విహ్వలించె

తే. పద్మసంభవముఖులు విభ్రాంతులైరి
మొదల నసురాధిపతులతి ఽ మూఢజనులఁ
జెప్పఁగా నేల లోకముల్ ఽ చిక్కువడియె
విష్ణుమాయావిలాసినీ ఽ విలసనమున. 79

1. ఱువ 2. ప్రా. పా. 'భాగంబున'

క. ఎన్నఁడు విన్నది కన్నది
యెన్నిన యదిగాదు నువ్వె యేయుగములన
వ్వెన్నుని మాయాస్త్రీత్వము
పన్నగధర పొగడఁదరమె బ్రహ్మాదులకున్. 80

వ. అని సర్వమోహనాకృతంబైన విష్ణుమాయాచరితంబు విన్నవించిన విని శివుండు వెఱగుపడి నారదు మొగంబుచూచి చిరునవ్వునవ్వి నాసికావిన్యస్త హస్తాంగుళి పల్లవుండై తలయూఁచి యెంత మృషఁబలికె నీమునీశ్వరుండనుచుఁ బ్రియకాంత నవలోకించి. 81

క. హరియీ భువనత్రయమును
దరుణీలీలా మనోజ్ఞతలఁ గడు మోహా
తురముగఁ జేసెనటే యా
సరసతవేఁ జూడ కేల సమ్మతి పడుదున్. 82

క. వైకుంఠంబునకుం జని
శ్రీకాంతుని కపటసుందరీ విలసనమా
లోకించి వత్తునిపుడయ
నాకులమతి తోడనుండు మంబుజనేత్రీ. 83

వ. అని ముక్కంటి పలికిన మందస్మితం బొనరించి యంబికా మహాదేవి యిట్లనియె. 84

పార్వతి శివుని నివారించుట.

క. దేవరవు మిక్కిలియుఁగాం
తావివశాత్ముఁడవు మనసు ధైర్యము చలనం
బై వచ్చెనేని మఱతువు
భావింపఁగ సర్వభూప్రపంచంబెల్లన్. 85

చ. జగములుమూఁడు నాతని వశంబుననున్నవి మాయఁజిక్కి యీ
జగతి ప్రధానదైత్య సురసంయములుం గమలాసనుండు నా
దిగఁగలవారలెల్ల వికృతిం బడుచుండ్రు తదీయలీలనే
మగునొసుమీ మహాత్మ జలజాక్షుని చేత భవత్ప్రతాపమున్. 86

తే. తలఁపు ధైర్యంబు పదిలంబు గలిగెనేని
గట్టిగాఁగామునకు బొమ్మ గట్టితేని
నమ్మిపొమ్మని నగుచు నానగజ పలికె
హరుఁడు నప్పుడు నాయింతి కనియె మఱియు. 87

తే. సర్వమోహాంధమైన యీ జగముఁ జక్రి
మాయఁ గొల్పుట యిదియెంత మహిమ చెపుమ

భూమి శిశువుల భ్రమియించు బూమెకాండ్ల
చేత నార్యుఁడు భ్రమయునే చిత్రవిధి. 88

ఉ. నాయవియింద్రియంబులు ; మసీనం బెటుపోయిన జానిసంగతిన్
బోయెడు వాఁడఁగాను నిసుబోటుల లోకవిహారలీలకై
పాయక యుంటఁగాక మరుబారికి లోఁబడి యే ! మృగాక్షి ! నేఁ
డియ్యెడ నాజితేంద్రియత యెల్లను జూఁచెదు నిశ్చయంబుగన్. 89

వ. అని పలికిన హరుని యుద్యోగంబు నిశ్చయంబుసేయంగోరి నారదుం డిట్లనియె. 90

శివుని నారదుఁడు తిరిగి పురికొల్పి రోషమెక్కించుట.

తే. ఆ మనోహరకామినీ హావభావ
విలసనంబును జూచిన వెఱ్ఱియెత్తి
దేవ భ్రమసి తిరుగుదువు దీనవృత్తి
నింక పదివేలమాటల నేల చెప్ప. 91

వ. అనినం గనలి యతనివచనంబు నిరాకరించి తన మహానుభావత్వంబు ప్రకటించి యీశ్వరుండు ప్రమథగణములతో నిట్లనియె. 92

శివుఁడు మిక్కిలి రోషముచే విష్ణుమాయకు లోఁబడనని పంతమాడుట.

ఉ. సిద్ధమతిన్ జితేంద్రియతఁ జెందితి దుర్విషయాభిలాషసం
బద్ధుఁడఁగాక దుష్కృతిని భావజుఁ గెల్చినవాఁడ సత్తపో
వృద్ధ మనోవికాస మొదవించు చిదంశమ, నిట్టినాకు దు
ర్బుద్ధులకామినీజనుల పోకలచిత్తము సంభ్రమించునే. 93

క. నావుడుఁ దద్వచనంబులు
భావించి విరించి సుతుని భాషణములు సం
భావింపక ప్రమథులు గిరి
జావల్లభుతోడననిరి సందడిపడుచున్. 94

ఉ. దేవర ముందటం గపటధీయుతుఁడైన సరోజనేత్రు మా
యావికృతుల్ సురాసురులయందు బలెంబ్రసరింప నేర్చునే
భావలయంబు దక్కులు నభోగతియుం గబళించు నంధకా
రావృతులేమియాఁ జెపుమ యుక్కని ముందర నిందుశేఖరా. 95

క. మిము నెక్కడ భ్రమయించెడు
మము భ్రమయించిన నెచాలు మాయాతరుణీ

---

1. ప్రా. పాతప్రతి. అని వెడనవునవ్వి యవ్వేలంబకి నిందుశేఖరుం డిట్లనియె.

క్రమదుర్వికారముల నా
క్రమలాత్ముఁడు వెక్కుపలుకఁ * గా నేమిటికిన్. 96

వ. అనిన మందహాసంబొసంగు సుందరాస్యంబుతో వారి నవలోకించి. 97

క. ఇప్పుడు మనకీవంతయు
చెప్పఁగ నేమిటికి నగని * చేసియురూపం
బొప్పారఁ జూచి భ్రమయని
యప్పుడుగా యనుచు లేచె * సభవృందంతన్. 98

క. హరుఁడా వైకుంఠమునకు
నరిగెడు సంభ్రమము వ్యాఖ్యసై నారదునిన్
బరితుష్టాత్మునిఁ జేసెను
సురదుందుభి నినదమొసఁగ * సురపథవీథిన్. 99

సీ. ధర్మసూత్రంబునఁ * బదిలంబుగాఁగ ఘ
నవ్యాఘ్ర నాగాజినములు గట్టి
మంత్రపవిత్ర నిర్మలభూతి సర్వాంగ
కముల సాంద్రంబుగాఁ * గలయ నలఁది
తరళజిహ్వా[1]ఖిల * దర్వీకర స్వామి
నలవ్రాక పేరుగా * నలవరించి
పటుజటాజూటాగ్ర * భాగంబుపైఁ జంద్ర
ఖండంబు వెడపువ్వు * గాఁగ దోప

తే. దర్పకునిఁ గిన్నదహన నేత్రంపు దీప్తు
లిరియఁగప్పిన రెప్పల * నొడల నిగుడ
దివ్య యోగీంద్రమూర్తిని * దివ్యతేజ
మొసఁగ రూపంబుగైకొన * నీశ్వరుండు. 100

క. ఆపాద ఫాలభస్మో
ద్దీపితుఁడై నిర్వికల్ప * తేజోమహిమన్
బ్రాపించి యోగవిద్యా
రూపంబిదియనఁగ నపుడు * రుద్రుఁడు పొలిచెన్. 101

వ. ఇట్లు నిర్వికారంబగు రూపంబు దాల్చి నిజపంచాక్షరీ మంత్ర విద్యాబలంబున దుర్విషయ కలుషేంద్రియ మహాభుజంగంబులకు వాకట్టుగట్టి పంచబాణుని బిరుదు పెండేరంబు వెట్టి చిత్తంబు నుత్తమయోగంబునకుఁ దగులుపెట్టి దృఢ నిశ్చయంబున. 102

---

1. ప్రా. జిహ్వాఖిల.

క. హిమగిరిజా సహితుండై
హిమకరశేఖరుఁడు చనియె వృషభేంద్రమహో
ద్యమలీలాగతి విచల
ద్విమలశ్రుతికుండలాంశు విభ్రమరేఖన్. 103

క. ప్రేరకుఁడై ముందర నా
నారదముని వల్లభుండు నడువఁగఁ బ్రమథుల్
చేరి యిరుగడల సేనా
పారీణతఁ జనిరి విజిత భావముతోడన్. 104

శా. చూడంబోయిరి పావకేందు రవి తేజుల్ బ్రహ్మవిద్యాధికుల్
వ్రీడాశూన్య కటీరమండలులు నిర్విఘ్నాత్మయోగుల్ పరి
వ్రాడీశుల్ విజితేంద్రియుల్ శివునిభావస్థైర్యముల్ వైష్ణవ
క్రీడామాయయు నెట్టులయ్యెడి నొతర్కింపంగ నంచున్వడిన్. 105

క. హరిమాయా చాతుర్యము
హరుఁడే క్రియఁ దెలియఁగలఁడొ యరయుద మనుచున్
సురలున్ నలుగడ నడచిరి
పొరిఁబొరి వైకుంఠ నగరమునకుం బ్రీతిన్. 106

వ. ఇట్లు చనుచునందు గొందఱు దివ్యపురుషులు విష్ణుమాయా పరీక్షేచ్ఛుండై
యేగువిరూపాక్షుని యక్షీణతేజోరూపంబు గనుంగొని తమలోన. 107

శా. కంఠీభూత దురింద్రియాగ్రహుఁడు చక్షుఃపీత పుష్పాయుధో
త్కంఠుం డుగ్రవిలోచనుండు ఘనయోగధ్యాన చిన్మూర్తి శ్రీ
కంఠుండట్టి మహాత్మునిం భ్రమలఁజిక్కింబెట్టు నెట్లైన వై
కుంఠుం డెవ్వరి మోసపుచ్చఁడొకొ నత్కుద్దైవికమాయాగతిన్. 108

వ. అని వితర్కించిరంత నమ్ముందట. 109

శా. భేరీశంఖ మృదంగనాదములు ప్రస్ఫీతాంబరాభాగ భా
గ్ధీరోద్య ద్విహగేంద్రకేతనము ప్రీతిన్ జేసె చక్షుఃశ్రవో
హారశ్రోత్ర విలోకనంబులకు లోకానందకండైక ల
క్ష్మీరమ్యాచ్యుత రాజధాని కెదుటం జేరంగరా దవ్వులన్. 110

ఉ. మేలిమి ధూపధూపములు మించి మధువ్రతలీలఁ గ్రాల ను
త్తాల సువర్ణకేతన వితానదళంబులఁ [1]దెల్లదీవిపైఁ
బోలఁగమెట్టి చెంగలువపోల్కి ముదంబునఁ దేల్చు రత్న రే
ఖాలలితాంశు గోపురము కంజదళాక్షు పురంబు శంభునిన్. 111

1 పా. ప్రతి. తెల్లదీపమై.

క. ఆతత పుణ్యోపేతము
శ్వేతద్వీపము తదగ్రసీమఁ బరిఖీ
భూతాబ్ధిపురము లోక
ఖ్యాతంబది వేఱె పొగడఁగా నేమిటికిన్. 112

తే. నెఱిఁ జతుర్విధ పురుషార్థ నిధులు మిన్ను
ముట్టియున్నట్టు లొప్పు నప్పట్టణమున
గుఱుతుమీఱఁ జతుర్ద్వార గోపురములు
వికచమణిమయ వైజయంతికలతోడ. 113

చ. అమలిన హారిహాటకమయంబును నగ్రసరోజ రాగకుం
భములును నైన మేడలఁ బ్రభాకరబింబము దోఁచి తన్మహా
ద్యమరుచి పుంజముల్ మెఱుగుతండము లీనఁగ భానుకోటి తే
జమున వెలుంగునప్పుర మజస్రము ఖేచరదుర్నిరీక్ష్యమై. 114

చ. స్ఫటికమణి ప్రభాపటల భాసురగోపుర శృంగకోటి సం
ఘటనగ నేడు కోటలునుగాక పదంపడి విశ్వకర్మ యు
త్కటమతిఁ బెట్టుకోటయనఁగాఁ గనుపందువు సేయు రాకలం
జటుల సుధాబ్ధిభంగము లసంఖ్యము లాపురిచుట్టుఁ దూలుచున్. 115

చ. వలయిత రత్నవప్రము సువర్ణశిరోగృహ రాజసంచయో
జ్జ్వలితమునైన యప్పురము సాగరమధ్య తటంబునందు ని
ర్మల పరివేష చక్రరుచి మండన మండిత చంద్రభాను మం
డల[1] ప్రతిబింబమోయనఁగనం గడునొప్పుఁ ద్రిలోకపర్వమై. 116

ఉ. సింగపు మోములుంగలుగు చిత్తరురూపము లప్పురోత్తమో
త్తుంగ సువర్ణ హర్మ్యములఁ దోరములై యటవేల్పుటేటి నీ
టంగడు బింబితంబులగుటన్ గని నీళ్లకుఁ దెచ్చి యభ్రమా
తంగము భీతిమాన్పుదురు తచ్చలితా చలితప్రవాహులై. 117

చ. వననిధి వీచికోచ్చలిత వారికణంబులు నా పురంబులో
ఘనతరహర్మ్య కేతువుల గాడ్పులఁ దూలుచు రాలు నభ్రవా
హిని జలబిందువుల్ చదలనింపగు దన్మధునోత్సవంబునన్
జనసురగామరాంగనలు చేల్లెడు సేసలనంగ వెన్నెలన్. 118

చ. హరియెదుటన్ బురేందిర నటాంగనయై యలరించు మస్త[2]భా
సురకనకాగ్ర దండపరిశోభిత పూర్ణఘటాలి వ్రాలెఁ ద
ద్గురు గృహరాజసౌధమణి కుంభపథంబున నూర్ధ్వలోకముల్
గరము వెలుంగు దిక్కులఁ బొగడ్తకునెక్కి విచిత్రవైఖరిన్. 119

---

1. డలి. 2. మస్తుభా.

మ. హరినీలేందుశిలాభిరామమగుచున్ హర్మ్యం బొకం డగ్రభా
స్వరమాణిక్యఘటంబుఁ గేతనపటీ సంపత్తియుంగల్గి య
ప్పురి వామాంగముఁ దామ్రజూటము మహాభోగంబు హారంబునుం
గర మొప్పారెడు నా సదాశివుని రేఖన్ బొల్చు నత్యున్నతిన్. 120

చ. నవ నలినప్రియోర్ధ్వకిరణ ప్రతతుల్ పురి వెండి మేడలం
బ్రవిమలరాగ పల్లవవిభాసినులై లతలట్లు సాగఁగాఁ
బవడఁపుఁదీఁగె లెక్కడికిఁ బ్రాకెడునంచుఁ దదగ్రసంచర
ద్యువతులుబట్టి చేఁదగులకుండఁగ నవ్వుదు రద్భుతంబునన్. 121

చ. త్రిపథగయే చతుష్పథగ దేవతరంగిణి చూడుఁడంచు రే
యిపురిఁజతుష్పథాగ్రమున నిందుఁడు నిల్చిన నాల్గువీధులుం
జపలతరస్ఫురత్కనక సౌధ పరంపరలన్ సుధాకరా
తపరసపూరముల్ నిగుడఁ దద్దయుఁజూతురు పౌరశాలికల్. 122

మ. హరిసౌధాగ్ర సుదర్శనార కలితంబై చిత్రవర్ణాకృతిన్
[1]సురుఁగన్ బ్రేలుచుఁగేతనాంబరము వ్రేల్చున్నాఁడు రాహుగ్రహా
ద్ధురమూర్ధం బటఁద్రుంచి వైచునెడ నెందుం బోక రక్తాంకమై
పరిభాసిల్లు తదీయభోగలతయన్ భావంబునం దత్పురిన్. 123

చ. బహుకుసుమోపహారములఁ బ్రస్ఫుటమౌక్తిక రంగవల్లులన్
బ్రహిత విచిత్రతోరణ పరంపరలన్ శశికాంత వేదులన్
రహిఁబచరించు నప్పురవరంబు పథంబులు శ్రీకరంబులై
సహజమె శ్రీనివాసములు సంతతమున్ సదలంక్రియాస్థితుల్. 124

శా. కేళీసౌధము గేలిడోలికయునుం గేలీవనశ్రేణియుం
గేళీశైలము గేళిదీర్ఘికయునుం గేళీమరాళంబులున్
బోలన్ లేని గృహంబు లే దొకటియుం బూఁబోండ్లు ప్రాణేశులన్
శ్రీలక్ష్మీహరిమూర్తిభేదములు వర్ణింపంగ సంకేతికిన్. 125

మ. బలభిన్నీలమణి ప్రతానకృత సోపానంబునం బద్మరా
గలసత్కంధర మందిరంబులు గళత్కల్పద్రు పుష్పావళీ
కలితస్వర్గ విశాలసానువులునై కన్పట్టు క్రీడాద్రులన్
లలనల్ మేఘవియుక్త చంచలలీలం బొల్తు రవ్వీటిలోన్. 126

ఉ. రాకొమరుండు మన్మథుఁడు రాజసమొప్పఁగ నప్పురంబులో
నేకధనుర్ధరుం డగుచు నెమ్మొలుచూపు గుణీకృతాళి లీ
లాకల ఝుంకృతుల్ సుదతులం బతులంగడునొంచు నమ్మహా
భీకరమాని వైరికతి భీకరభంగి చెలంగఁ జేయుచున్. 127

1. మూలపాఠము—శరధిన్.

హరినాభీనవ పుండరీకమకరందాసారముం గ్రోలి త
ద్వరకర్పూర మనోహర సౌధసుమనో వాతాయన ద్వారసం
చరణక్రీడ లొనర్చుచుం దిగుచు నిచ్ఛాభంగ సంగీతను
స్వరభంగీతతి మందమారుతము పజ్జంగ్రు[1]మ్మరుఁ దత్పురిన్. 128

పాలమున్నీటి లోతులనెంత దవ్వైన
 జానుదఘ్నంబుగా సంచరించుఁ
దివుటఁ దొండము సాచి దిక్కరిణీ శ్రేణి
 చరమాంగ దేశముల్ సంస్పృశించుఁ
గైలాస మేరు శృంగముల వప్రక్రీడఁ
 గొమ్ముల నలవ్రాఁకఁ గూలఁద్రోచు,
సమదఘీంకారని స్వనములఁ జక్రవా
 ళాచల గుహాల సింహములఁ గలఁచు
సమదరక్షోధినాథ వశీకవాట
పాటనోద్దండ తరచండ బలభరమునఁ
బ్రకటకట దానపాన సంభ్రమ దళీంద్ర
గానముల నొప్పునప్పురి కరివరములు. 129

రూపముతోడి గాడ్పులు గరుత్తులు లేని ఖగంబు లశ్వలీ
లాపరివర్త నోల్లసిత లాసిక వర్గము శౌర్యవార్ధివీ
చీపటలంబు నాఁగవిల సిల్లుచునుండు మనోజవంబుతోఁ
నాపురివాజిరాజి హరిదశ్వుని యుశ్వములన్న నవ్వుచున్. 130

భూరిబలోగ్ర హేమకశిపు ప్రముఖాసురులం జయించి యు
ర్వీరుల బొమ్మ పెండెమున వ్రేలఁగ సంగ్రఘుల దిగ్వలీన ని
స్సార విరోధులై సుభటసంజ్ఞకు మోహన చక్రలాంఛనో
దారభుజా క[2]లాపులయి తత్పురిఁ గాల్వురు వ్రేల్తు రిమ్ములన్. 131

పరభృతచంచు సంచలిత పల్లవముల్ మధులోల బంభరో
త్కరగత సూనముల్ శుకముఖ ప్రవిభిన్న ఫలంబుఁ గేలిసం
చరదబలా ప్రియప్రసవ సద్మములై స[3] కలర్తుయుక్తమై
పురివన వైభవంబలరు భూరిమనోహర సౌరభస్థితిన్. 132

రసికవధూవరుల్ కనకరత్న విభూషణ విభ్రమంబుపై
విసికిపరిత్యజించి వెడవిల్తుని కన్నులపండువైన సొం
పెసఁగఁగఁ బువ్వుసొమ్ము ధరియించి పరస్పరరూప దర్శనో
ల్లసిత పునఃపునస్సురతలం పటులై సుఖియింతు రాపురిన్. 133

1. ఆ. పా. పజ్జంగ్రమ్మరం దత్పురిన్. 2. సుధీనులయి. 3. నకరార్తు.

చ. నిరతము నిర్మలామృతము § నిండితలంకు కొలంకులంతరాం
తరములనుండ వేల్పుగను § దమ్ములకుం బ్రియమాచరించుచుఁ
బరిఘుదనర్చుఁ దన్నగర § పంకజవాసకటీ స్థలంబునం
గరము వెలుంగు వజ్రఫలకంబుల మేఖలలీలఁ గ్రాలుచున్. 134

మ. పరమబ్రహ్మము విష్ణుఁడీజగము లుత్పాదించి తద్రక్షకై
పురుషాకారముఁ దాల్చునాఁడు సిరితో భోగింప నీదుగ్ధసా
గరమధ్యంబున సర్వమోహనముగాఁ § గల్పించినాఁ డమ్మహా
పురివైకుంఠము దానియొప్పు పొగడన్ § భోగీంద్రుఁడున్ జాలునే. 135

వ. ఇవ్విధంబున నపరిమితైశ్వర్య రేఖాలంకృతంబైన యావైకుంఠ దివ్యనగరం బట్లు త్రిలోచనుండు లోచన పర్వంబుగాఁ జూచి సంతసంబునం బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జనునప్పుడు. 136

—●●◆ శివుఁడు వైకుంఠములోఁ బ్రవేశించుట. ◆●●—

తే. తోరణాంభోజమకరంద § ధారనర్ఘ్య
మొసఁగి మధుకర[1] మధురర § వోక్తిఁ గుశల
మడిగి బాంధవ సంభావ § నానుకూల
యయ్యెఁ బురలక్ష్మి పార్వతీ § హరుల కపుడు. 137

తే. హరుని తనుదీప్తిచే నీలహర్మ్య చంద్ర
కాంత పాషాణముల జలకణములురుల
నాడెఁ బ్రోదినెమళ్లు కే § కారవములఁ
గనకనూపుర ఘుళఘుళాత్కార మొసఁగ. 138

సీ. మృగమదాలేపము § మెఱయు వేదికనద్రి
కూలభాగంబని § కొమ్ముఁజిమ్ము
మరకత సౌధకోమల రుచులకుఁ దృణ
ప్రీతిమైనందంద § మూతిఁజాచు
నాపణరత్న దివ్యచ్ఛాయ నిర్ఝరా
కృతిమైన నుఱకలంఘింపఁ జూచుఁ
దననీడ మణిభిత్తిఁ § గని ప్రతీపకుద్మ
దాశంకఁ గనలి[2] ఘుల్లనుచుఁ దిరుగు

తే. వెండితొ[3]గడున నినిచిన § వీధులందు
తాండవము చూపునూపుర § ధ్వనులతోడఁ

1. ఆ. పా. మొసగి మధుకర మధురోక్తిఁ గుశలమడిగి, బాంధవాయత్త సంభావనాను కూలమయ్యె. ప్రా. పా. మధుకర మధుకరవ్యోక్తి 2. ఆ. పా. గుర్రనుచు 3. ప్రా. పా. తెగ డునవిలిచిన అ. పా. తగటునని నిలిచిన.

పసిఁడి మువ్వలపేరు జొంపంబు మెఱయ
నందికేశ్వరుఁ డీశ్వరానందలీల. 139

ముత్తెపుఁ జెఱఁగుల చిత్తంబు నిండించుఁ
గనకాంశుకంబుల కట్టుదనరఁ
బసపు కుంకుమచాయ నెసఁగు కుచంబుల
మందార పుష్పదామములు గ్రేల
నెలవంక తిరుణామ గలనెన్ను దుళ్లఁ గెం
పులచుక్క బొట్టులు చెలువు మీఱఁ
దాటంకవజ్రాంశుధాళధళ్యంబుతోఁ
జెక్కులచిఱునవ్వు చెంగలింప
శంఖచక్రాంక భుజలతల్ చారుముఖులు
పురపురంధ్రులు సంభ్రమంబునను వచ్చి
నిలయచత్వర వేదుల నిలిచి చూచి
రద్రిజాశంకరులను నెయ్యంబు తోడ. 140

శుకముఖోదితముక్తి సూచకభాగవ
తవిధేయులైన భాగవతవరులు
నుపనిషచ్ఛాస్త్ర సముత్కృష్ట గీతార్థ
గరిమ శోధించు భాగవతవరులు
ధృతివిశిష్టాద్వైతమత వైష్ణవాచార
గతి నివేదించు భాగవతవరులు
సావర్ణిముక్తి లక్షణము వచించు నా
గమయుక్తి మెచ్చు భాగవతవరులు
నింటిముంగిళ్ల నగరులనెనసి యున్న
యాసనంబులపై లేచి యచటనచటఁ
దమకు సముచిత సంభావనములు సేయ
నద్రిజయు నీశ్వరుండును సరిగియరిగి. 141

అంతఁ గొంతదవ్వనం బురమధ్యంబున ననేకకోటి సూర్యబింబ ప్రతిబింబకంబు లనం బ్రతిభాసిల్లు పద్మరాగమణిఖండంబు లెడయెడలం గలిగి కనకరుచినిచయచకచకవ్యాకీర్ణంబై యగ్రభాగంబునఁ గృత్రిమమరాళ ద్వంద్వమధ్యంబులం గెందామరపువ్వుల మవ్వంబున నివ్వటిల్లు పసిండి కుండలచాలు శోభిల్ల నాకాశంబొరయు ప్రాకారంబుతోడం గూడి ప్రత్యగ్రవిద్రుమద్వార స్తంభసముజ్జ్వల వజ్రకవాట ఘటితంబును, ధళధళాయమాన నవరత్నకీలితం

బును, బుష్పతోరణాభిరామంబును, బహిరంతర్వికచ చంద్రోపలవితర్దికా శోభితంబును, దౌవారిక సహస్రదురవలోకితంబును నగు ప్రథమగోపుర ద్వారంబు ప్రవేశించి వెండియును గుంకుమపంకాను లేపంబున నిగనిగలు వారుచు నకాల సంధ్యారాగంబు సంపాదించుచు వివిధకుసుమకోరక నికరవిరచిత రంగవల్లీసముల్లసితంబులగు ననేక ద్వారగోపుర ప్రాంగణంబులు చూచుచునయ్యై ద్వారపాలక కృతావధానంబుల నభినందించుచుం బోయి ముందట. 142

శివుఁడు నారాయణమూర్తి హజారమునొద్దకుఁ బోవుట.

సీ. శతధనుర్విస్తార చత్వరరత్నకు
ట్టిమభూమి మెఱుఁగు తండంబులసీన
మండిత నవపుష్ప మాలికా సంకీర్ణ
భృంగసంగీత ప్రసంగ మడర
బహుపద్మరాగకుంభముల బాలాసత్య
పాటలాంశువులుపైఁ బ్ర[1]బ్బికొనఁగ
నవరత్న చిత్రితప్రవిమలోల్లోలకాం
తులు క్రిందఁబెక్కువన్నెలు రచింప
తే. పసిడికంబాలు వేయింట బాగుమీఱి
మరకతోపల సోపాన మార్గమిడిన
పెద్దమొగసాల మేడసంప్రీతిగాంచి
వాహనముడిగ్గె శివుఁడు పార్వతియుఁదాను. 143

వ. ఇవ్విధంబున శంభుండు ప్రమథగణ పరివృతుండై ప్రియకాంతయుం దానును వచ్చి పెద్ద కొలువుకూటంబుముందర వాహనావతరణంబు చేసియుండుట వేత్రపాలురవలన విని నారాయణుండు. 144

నారాయణమూర్తి శివపార్వతుల కెదురుగావచ్చినప్పటి విధము.

క. తనమాయా[2]శ్రీలీలలు
వినిక్రమ్మరఁ జూడవచ్చు విధమిదియని నె
మ్మనమునవవ్వుచు నెదురుగఁ
జనుదెంచెన్ లోననుండి సంప్రీతిదగన్. 145

మ. హరి యంతఃపురినుండి వచ్చుటయు నయ్యైసేవకై యున్నవా
రు రువేగంబున వాసుదేవ శుకముఖ్యుల్ చేరి కాళాంజి యొ

1. ఆ. పా. ప్రజ్వరిల్ల. 2. ఆ. పా. విభ్రమకులు.

క్క రుఁడొక్కఁ డడపంబొకండు నిజఖడ్గంబు వ్వహింపంగ నొ
క్క రుఁ డొప్పారఁగఁబట్టెను జ్వలితముక్తాచ్ఛత్ర మగ్రంబునన్. 146

వెండియు విష్వక్సేనుండు కై దండ యొసంగం గనక వేత్రపాణులగుచుఁ జండ ప్రచండ జయవిజయకుముద కుముదాక్షులు ముందట నితయిత్తో[1] మహాదేవ యను నాలోకశబ్దంబులు బలుకం బసిఁడిగొడుగు పావాలుగిలుకలకుం దోడై శ్రీపాదపద్మంబుల నిగమాంత నూపుర ఝళంఝళ ధ్వానంబులు చెలంగఁ దరంగరేఖాభంగి నపాంగంబులం గరుణారసంబు దొలంకఁ బంకజలోచనా సహస్రంబులు ధవళచామరంబులు వీవఁ గనకపీతాంబర మయూఖరేఖాలం కృతుండై, మూర్తిమంతంబులై శంఖ చక్రంబు లిరువంకలంజను దేర ననంత విలాసవైభవంబున శుద్ధాంత కేళీభవనంబులు వెలుపడి గంభీరయానంబునఁ జనుదెంచి యాద పతుల నవలోకించి. 147

శ్రీరమణీ గురుకుచ కా
శ్మీర[2]ద్రవసిక్తమగుచు మెఱయు నురమునన్
వారిజ నాభుండప్పుడు
గారవమునఁ బ్రమథనాథుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 148

ఇట్లు కౌఁగిలించి యన్యోన్య మధురాలోకన జనిత కౌతుకంబునం బొదలి యద్రిజఁ గుశలంబడిగి పద్మనాభుండు సబహుమానంబుగా నయ్యిద్దఱఁ దోడ్కొని కొలువుకూటంబునకు విజయుంచేసి వారికి నొక్క భద్రపీఠంబు చూపి నిజసింహాసనాగ్రంబు నలంకరించె, నంతఁ గ్రమక్రమంబునఁ బితామహప్రముఖ దేవగణంబులు గంధర్వాప్సరస్సిద్ధ విద్యాధర వ్రాతంబు నరుగుదెంచి యద్దేవదేవునకుం బొడనూపి యుచితస్థానంబులం గొలిచియుండి రాసమయంబున, 149

అవధాన తత్పరండై
యవనీశ్వర చూడనొప్పె హరికొలువపుడా
శివపద్మోద్భవ వాసవ
దివిజర్షి ప్రమథపూజ్య దివ్యవిభూతిన్. 150

లక్ష్మీ పార్వతులు కలుసుకొనుట.

తే. గౌరివచ్చుట యెఱిఁగి శ్రీకాంత దివ్య
కామినులు గొల్వ శుద్ధాంత సీమనుండి
కౌతుకస్మేర వక్త్ర పంకజముతోడ
వచ్చెఁగొలువెల్ల సంతోషవార్ధిఁ దేల. 151

---

1 నితాంతాయతో మహాదేవ. 2. ప్రా. పా. భ్రమ.

తే. కలిమిచూపుల నెత్తమ్మి * కంటికెదురు
గాఁగవచ్చిన నగజాతఁ * గౌఁగిలించి
తగినపూజలఁదనిపి సంకేతసమితోడ
నేక పీఠస్థయయ్యె నత్యుంతితోడ. 152

నారదుఁడు విష్ణుమాయాగానము సేయుట.

క. ఆవేళ నారదుఁడు వీ
ణావాదన కేళిఁదేల్చె * నారాయణు నా
నావిధ తన్నిజమాయా
వ్యావృత్తుల గీతసరణి * నమరులు మెచ్చన్. 153

వ. వెండియుఁ బర్యాయంబున గంధర్వ యక్షకిన్నర కింపురుష సిద్ధవిద్యాధరాదు
లయ్యె విద్యల వైశారద్యంబులు చూపిరి. తదనంతరంబనముచితగోష్ఠిసలిపి
తన వచ్చినరాక ముఖావలోకనంబునం బ్రమథులకు నెఱుకపఱచి యలతి
నవ్వు నివ్వటిల్ల శివుండు పుండరీకాక్షునకు నిట్లనియె. 154

{విష్ణుమూర్తియొక్క మాయామోహినీరూపము చూడవలెనని సాంబమూర్తి కోరుట.}

చ. [1]తరలకవార్ధిఁద్రచ్చి యమృ * తం బొడఁగూర్చి బలాఢ్యులై నిశా
చరులుహరించినం గపటచంచలలోచనవై [2]హరించి నీ
వెరవునఁబుచ్చి దివ్యులకు * విందులుబెట్టి త్రిలోకపర్వమై
తిరిగిన నీ వినోదము మఱదిం బ్రియమయ్యెడుఁజూడ నచ్యుతా. 155

క. నారదుఁడుచెప్పె మదనో
దారభవత్కామినీ విహారవిలాస
శ్రీరామణీయకంబును
నారాయణ నామనంబునకుఁ బండువుగాన్. 156

ఉ. ఏమెయినింతరూపము వహించితొయెంత విలాససంపదన్
గామిని నాక్రమించితివొ * కౌతుకమొప్పఁగనే క్రమంబునన్
బూమెలఁదేల్చితో దనుజపుంగవ దేవమునీంద్ర వర్యులన్
దామరసాక్ష నాకుఁబ్రమదంబునఁ జూపుము తద్వినోదముల్. 157

తే. హరివధూలీల మోహించె * నఖిలజగము
నావిలాసంబు చూచిన * నభవనీవు
నంగజభ్రాంతిఁ జరియింతు * వనుచు నన్నుఁ
బంతముగనాడె నారద * పారికాంక్షి. 158

1. ఆ. పా. తడయక. 2. ఆ. పా. కరంచి నెవెరవున.

క. దేవాసురములు లట్లన
నీవును మోహింతువనిన । నీచోక్తులకున్
భావమునఁ గనలి వచ్చితిఁ
గావింపుము మాయనీ ప్రగల్భతఁ జూతున్. 159

ఉ. దానవదేవ సిద్ధముని । ఖామరసాసన ముఖ్యులందఱున్
నీనలినేక్షణాంగ రమ । ణీయగుణంబుల మోహితాత్ములై
దీనతనొంది క్రుమ్మరుట । తెల్లమి వారలు వీరివీరిలో
నా నెరియుంభవత్కపట । నాటకమున్ విభజింతు మియ్యెడన్. 160

ఉ. నామది నిర్వికారమును । నావిజితేంద్రియతా నిరూఢియుం
నీమహనీయ మాయయును । నేఁడమరుల్ గనిమెత్తురందఱుం
దామరసాక్షచూపు బెడి । దంబుగ నీకలమాయ యెల్లనా
దీమస మెల్లఁ జూపెద । నతిస్థిరయోగ నిరూఢిపెంపునన్. 161

వ. అని మహాయోగి పుంగవుండైన యనంగదమనుండు తనయొద్దమున్న విష్ణుమాయం బ్రకటించి సకలంబును హరిమాయా మగ్నంబనియును పరమ సాత్త్విక జ్ఞానవంతులగు హరిభక్తులకుం దక్కఁ దక్కిన వారెవ్వరికి నమ్మాయ గడవ రాదనియును మఱియంతటం బోక సామాన్య దేవదానవులం బలెనే మహానుభావుండగు దన్నుం బరిగణింపక నీవైననమ్మాయవలనఁ దరింపలే వనియును దిరస్కారగర్భంబుగాఁ బలికిన కలహప్రియు నప్పటికిఁ గోపింపక సైరించి కార్యానంతరంబున వారించువాఁడై మచ్చరంబునవచ్చి చిత్తక్షోభంబుతోడ వనజనాభుతో నంతఃకోపతా[1]మనుఁడై పలుకునవ్విరూపాక్షుని రూక్షవచనంబులకు ననుగుణంబుగాఁ బ్రమథశ్రేష్ఠులు క్రోధపరుషభాషణంబులం గడకన్నులం గెంపుదోఁప నిట్లనిరి. 162

ప్రమథులు నదేప్రకారమహంకరించి పలుకుట.

తే. కూపమండూకమును బోలెఁ । గొంచెమైన
నీదు వెడమా[2]ట దామున్న । నీచబుద్ధి
యధికగుణగణ్యుఁడైన యీ । శ్రీయభవునాడె
నితరులను బోలె నీమాని । యెఱుకమాలి. 163

ఉ. [3]మాయలమించు నిన్నయిన । మచ్చరికించిన విష్ణుఁడంచు నుం
బాయక రుద్రునింబలికెఁ । బల్కినయప్పుడె పండ్లు డుల్లఁగా
వ్రేయుదు మీవెడంగు ముని । వేగిరమేలని భర్త మాన్పఁగాఁ
బోయెనుగాక యీపనులు । పోయినపిమ్మటఁ జెప్ప నేటికిన్. 164

1. ప్రా. కోపతాపనుండై 2. వెడమాయదాముని నీచబుద్ది 3. మాఱులు మించు, నిన్ననిన మచ్చరకించునో విష్ణుడంచు.

ఉ. ఆతనికల్ల నేమిటికి నాతఁడు పల్కినయట్లు నీవు నీ
గాతలెపల్కి మాయలఁ బ్రగల్భతఁ జూపినఁ జూచిరోసియ
శ్శాతభవాది దివ్యముని సంఘము ముందటఁ బొల్లువుచ్చి వి
ఖ్యాతిగఁ గ్రమ్మఱంజనుట కార్యముగాక తలంచి చూచినన్. 165

క. నీమాయకోలఁది యీముని
యేమై మున్నెఱిఁగి నాఁడొ యెఱుఁగకయున్నన్
దామెఱసి పంతమాడు నె
భూమింగల చోట్లనెల్ల బూమెలు గాఁగన్. 166

చ. మొదల నిశాచరాధముల మూఢులదుర్విషయాభిలాషులన్
మదనవికారతత్పరుల మాయలఁబెట్టుట చెప్పనేల య
య్యదనునసిద్ధ సంయమి మహావిజితేంద్రియులు న్మనోభవ
ప్రదరవిభిన్నులై రనుచుఁబల్కె మునీంద్రుఁడు నీవధూక్రియన్. 167

ఉ. నీతరుణీ విలాసమున నెమ్మదిఁదాల్మినిఁదూలి యమ్మనో
జాతనిశాతబాణములఁ జంచలులైన మునీంద్రు లెవ్వరో
చూతము వీరు వారనుచుఁ జూపిన నీసభలోనె వే[1]రెకాం
తా తరళాత్ములున్నను లె తాపసులే విజితేంద్రియాత్ములే. 168

వ. అని ప్రమథులు పతిహితంబుగాఁ బెక్కుభంగుల నారదుని భర్జించి హరిని
ధిక్కరించి బీరంబులు పలుకుచుండి రాసమయంబున. 169

అందుకు విష్ణుమూర్తి యోచనసేయుట.

చ. ప్రమథగణంబులాడు బహుభాషలు శంకరుఁ డీరసంబునన్
దమకముతోడవచ్చిన విధంబును నారదు నిశ్చయంపు భా
వముగని మందహాస మొదవన్ వనతాననుఁడై నిమేషమా
త్రము హరియూరకుండె నుచితక్రమమారయుచున్ మనంబున్. 170

వ. అప్పుడు. 171

సీ. మాఱుత్తరములేక మాధవుం డున్నవాఁ
డది యేమొకోయని యరయువారు
మనబోంట్లఁగాక యీమాయలు సోకునే
దర్పకాంతకునని తలఁచువారు
నేఁడేని యిద్దఱ నెఱతనంబులుగాన
నయ్యెడుమని మదినరయువారు
హరునేవిధంబున నైన యీ హరి మాయ
నెలయించునని నిశ్చయించువారు

1. వేరె.

తే. నైరిసురమునిముఖులు తత్తదవసరమున
నాప్రతిజ్ఞాప్రతిష్ఠ యొనర్పనున్న
భావమిదియని విభుఁడున్నభావమెల్ల
నారదుఁడు తన్మనఃప్రసన్నత నెఱింగె. 172

క. అందఱు నయ్యై విధముల
నందకధరచిత్తవృత్తి నాటినతలఁపె
ల్లం దమతమ మతముల కొలఁ
దం దరయుచు నుండిరమరు లాసమయమునన్. 173

వ. సర్వాంతర్యామి యగు నయ్యనంతుండు తన యంతర్గతంబున నమృతార్థంబు దుష్టదానవ వంచనంబునకై పూనినమదీయ మానినీరూపవిలసనంబు చూచినవాఁడై నారదుండు [1]వార్తావాహుండు గావున సకలలోకంబుల బహుప్రకారంబులఁ బ్రకటించుచు వచ్చివచ్చి తన ప్రోలవినోదంబుగాఁ బ్రసంగించినఁ బ్రమథులుం దానును నేమని యాక్షేపించినాఁడో, దానికై కథానుకథనంబున దేవరవైనం జూచిన మోహింతువని యత్యాశ్చర్యంబుగాఁ బ్రస్తుతించిన నదితన్మందిరసాక్షాత్కారంబు సేయుటగాఁ దలంచి యభిమానించి క్రమ్మఱ నాకపటసుందరీ సౌందర్యంబుచూచి మోహింపక నిర్వికారంబునం బోవువాఁడనని సంకల్పించుకొని వచ్చినవాఁడు, సాంత్వవచనంబులం బోవువాఁడు కాఁడు, దీనికేమిసేయువాఁడ, నమ్మహాత్ముని చిత్తంబు సంక్షోభింపం జేయవలసె, నీతని తమకంబు కొలందిగాదు, ప్రమథులు నిర్వాణత్వంబు చూపి బీరంబులు పలుకుచున్నవారు, వీరినెవ్విధంబుననైన నీ వేళకుం ద్రోచి పంపితినేని నారదునకుఁ దలయెత్తుకొనరాదు, నేఁడు వీరిని మోసపుచ్చి సిగ్గుపఱపకుంటినేని గెంటసంబాడి నవ్వుదురని నానావిధంబుల నూహించి మాధవుండు కొండొకప్రొద్దునకు మాయామందస్మిత సుందరంబగు వదనారవిందంబల్లనయెత్తి భూతభర్త కిట్లనియె. 174

మోహినీరూప మేలచూడవలె నీపంతము మానుమని శివునితో విష్ణువు చెప్పుట.

క. అమృతార్థంబమరులకై
కమలేక్షణనై వికారకలనన్ మాయా
భ్రమలంబెట్టితిఁగాక
ట్లమరునె యోగీశ్వరుండవగు నీయెదుటన్. 175

ఉ. నీవు మహానుభావుఁడవు నిర్మలయోగ నిరూఢమాని సం
భావిత దివ్యమూర్తివి ప్రభావసమగ్రుఁడ విట్టినీకు చే

1. ప్రా. ప్ర. వార్తార్హుండుగావున. ఆ. పా. వార్తవాహుండు.

తోవికృతి ప్రపంచములు దోచునె యింతుల దుర్వికార మా
యావిషమ ప్రకారముల నన్యులకుంబలె భూతనాయకా. 176

మ. మమునఖ్యంబునఁ జూడవచ్చి హితసన్మానంబులం బూజలం
బ్రమదంబందక యల్పకార్యమునకై భావంబు వేఱొక్క చం
దము గావించుచు నీగుణంబు గడుఁజిత్తక్షోభముం జెంది దు
ర్దమవాఙ్నిష్ఠుర వృత్తిఁ జూపుటకు నాత్మన్ మెచ్చెది[1] శ్లేటికిన్. 177

క. కనకాస్యాదులకై చూ
పినావని[2]తా విలాస వేళలగుణముల్
మునుదెలియవె యా భంగినె
దనుజులకుం జూపినాఁడ దర్పకదమనా. 178

చ. అదియును నీకుఁజూడఁ బ్రియమైన నొకానొక కార్యవేళఁ జూ
పెద నిపుడేల యింద్రియ విశేషముఁబొంది మనంబు తాల్మిబి
ట్టదరఁగఁజేసి యోగక మహాత్ముల నిశ్చయదివ్యయోగ సం
పదఁగుదియింప నీసుజన మండలియందు నవేందుశేఖరా. 179

ఉ. నావుడు శంభుఁడిట్లనియె నారదు పంతము నిల్పుటొండె నే
భావజునేఁడుగెల్చి కృతిభంగిఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కుటొండె గా
కీ వెడమాటలం జనుదునే మురమర్దన నేఁడు నువ్వె కా
ర్యావసరంబు నీకును మహాద్భుతము మాయల పెంపుచూపఁగన్. 180

క. నామీఁదయానసుమ్మా
తామరసదళాక్షయన్యథా చిత్తుఁడవై
నీమాయా స్త్రీరూపము
నాముందఱఁ జూపకున్న నమ్మన్ గ్రీడన్. 181

క. అని రుద్రుఁడు వాలాయము
తనునొత్తిలి పలుకఁబలుకఁ దగనిట్లనియెన్.
వనజాక్షుఁడు బ్రహ్మమర
మునులకుఁ గర్ణోత్సవముగ ముగ్ధేందు ధరున్. 182

చ. పలుమఱు మాన్యుఁడంచు నినుభంగమొనర్పక సఖ్యమూఁది నీ
యలుకకునోర్చి నీప్రమథులాడెడు కర్ణకఠోరభాషలన్
దలఁకకనీకు నేఁ బ్రియము తద్దయుఁ జెప్పిన నియ్యకోక నా
పొలఁతుక రూపుచూచుటకె పొంగెదు చూచెదుగాక యేమనన్. 183

1. మెచ్చితి శ్లేటికిన్. 2. ఆ. పా. మాయావిలాస.

వ. అని భక్తవచన ప్రతిపాలకుండును జగన్నాటక సూత్రధారుండును [1]సకలగుణ సంపన్నుండునునగు వెన్నుండు చిన్నినగవు మొగంబునం జిగురుకొల్పి నారదుని ప్రతిజ్ఞ నిల్పువాఁడై యతని నవలోకించి. 184

క. ఫాలవిలోచన పద్మా
జ్వాలల మరు నేర్చినాఁడు ॥ సర్వజ్ఞుఁడు కాం
తాలీలల మోహించునె
యేలాపంతంబు పలికి ॥ తీహరుతోడన్. 185

వ. అనినఁ గరంబులు మొగిడ్చి విరించిసూనుండు కలహాభోజనుండు గావున నయ్యిద్దఱకు వివాదంబగుటకు సంతసించుచు హరియభిప్రాయం బెఱింగి యిట్లనియె. 186

—◆— నారదుఁడు విష్ణుమూర్తిని, నాతనిమాయను నుత్కర్ష చేయుట. —◆—

శా. దేవా దేవర దివ్యతత్త్వము మహాధీరుల్ పరబ్రహ్మ వి
ద్యావేదుల్ నిజసాత్త్వికోత్తములు, సత్యజ్ఞానవంతుల్ మదిన్
భావింపంగలరేమొ కాక యితరుల్ ॥ భావింపఁగా శక్తులే
యీవాణీశ శివామరుల్ దెలియరే ॥ యీ యర్థమాత్మేశ్వరా. 187

క. డెందంబునకును వాక్కున
కందఁగరాకున్న నీ చిదాకృతి విద్యా
మందు లెఱుంగరు విజ్ఞా
నేందుజ్యోత్స్నాప్రసన్న ॥ హృదయులు దక్కన్. 188

తే. అట్లు బ్రహ్మైక తేజమై ॥ యలరునీవు
భూరిమాయా బలంబున ॥ భువనచయము
బహుచరాచరకోటి సంపదలనించి
ప్రభుఁడవై యుంట యిది వేదభాషితంబు. 189

క. ఇటువంటి నీవు మాయా
నటనకళా ప్రౌఢిచూపి ॥ నన్ భ్రమయుక యెం
తటివారు యోగవిద్యా
పటుబుద్ధివహించి నిల్వఁబడువారుర్విన్. 190

మ. అదియేల యెఱుంగరే మునులునీ ॥ యంభోజజాతుండు నీ
మదవత్యుత్కటరూప విభ్రమమునన్ ॥ మానంబు వేతూలినన్
మదమాద్యన్మదనాస్త్ర నిర్దళిత మర్మస్థానులై పోక బ
ల్లిదులై యెవ్వరు నిర్వికారమునఁ దాల్మిన్ జెంద లేకుండుటల్. 191

1. సత్యసంపన్నుండు

వ. దేవగవట్లు సముద్రమథన సంభవంబైన యమృతకుంభంబు హరియించిన యసురుల మోసపుచ్చి యమృతంబు గొనుటకై కపటకామినీ రూపంబుఁ దాల్చి యానక్తంచరులు మున్నుగా సకల లోకంబులను మోహింపఁ జేయుట జగంబులం బ్రసంగించుచుఁ బోయిపోయి కైలాసంబునఁ బ్రమథగణ పరివృతుండైన యిమ్మహాదేవుని సన్నిధానంబున స్తుతియించిన మిథ్యాలాపంబులని నన్ను నపహసించి తన నిర్వికారత్వంబు ప్రకటించుకొని యహంకరించిన. 192

శా. పంతంబాడితిఁ ఫాలలోచనునితో బ్రహ్మాదులుం బోలెనా
వంతైనన్ గడువంగలేక హరిమాయామోహచక్రంబునన్
భ్రాంతింబొందుదు వా జగత్పతివధూ రతోల్లసత్క్రీడలన్
జెంతన్నిల్చిన నీవునంచుఁ ద్రిజగత్ప్రసిద్ధంబుగాఁ దత్సభన్. 193

క. ఇది యపరాధంబని మీ
మదిఁజూడక భక్తవరద మనమునకింపై
నదియాచరింపు మనుచుం
దుదిఁదోపం బలికె నారదుఁడు సకలంబున్. 194

ఉ. అంతయు దివ్యచిత్తమున నారసిమాయలు సంఘటించి శ్రీ
కాంతుఁడు తత్సభాసదులఁ గాలగళుం బ్రియమారఁజూచె వ
క్త్రాంతర సుప్రసాద దరహాసరసామృతవీచిదోపఁగా
నంతటనేమి చెప్పుదు ధరాధిప వల్లభ యద్భుతంబుగన్. 195

{ విష్ణుమాయా ప్రభావముచేత ముందుగానే శివునికి మన్మథ వికారములు పుట్టుట. }

క. ఆయంగజగురు నగవున
నాయంగజవైరి యంగజానందకళా
శ్రీయుక్తుఁడయ్యె వెన్నెల
సోయగమునఁ గైరవ ప్రసూనము పోలెన్. 196

సీ. అవయవంబులు గరుపారె నానందాశ్రు
కణములు దొరఁగె మై కంపమడరె
జడతవాటిల్లె వైస్వర్యంబు జనియించెఁ
బులకాంకురంబులు పొడమెఁగలయ
మోములు వైవర్ణ్యమునఁ బొందెనందంద
శ్రమవారి పూరంబు జాలువాఱె
నుల్లాసమునఁబొందె నుల్లంబు నంగజో
త్సాహాను రాగముల్ సందడించె

తే. భావివైష్ణవ మాయాసతీవిలాస
జాతపరితాప భారసూచకముగాఁగ
నప్పుడేమని చెప్పుదు నవనినాథ
కొలువు వారికినెల్లఁ గోర్కులు దలిర్ప. 197

మాయామోహిని యవతరించి వచ్చుట.

క. హరి యోగమాయ మదిసం
స్మరియించిన మాత్రనపుడె మనుజేశ్వర యా
పురహర ముఖులముఖంబులఁ
గరమరుదుగ మదనకాంతి కళదైవారెన్. 198

చ. కలకలనవ్వు నెమ్మొగము కాటుకరేఖల సోయగంపు చూ
పులు నెలవంక నెన్నుదురు భ్రూలతికావలనంబు మన్మథా
కులహృదయంబుఁ గల్గి కుచ కుంభభరానత మధ్యవల్లితోఁ
జెలఁగుచువచ్చె నొక్కమద సింధురయాన సభాగ్రసీమకున్. 199

సీ. నాసాపుటముల కానంద సంపాదియై
పచరించె నొకవింత పరిమళంబు
చెవులకుఁ బండువై చిత్తంబు ఝల్లనఁ
గెరలెనపూర్వ భృంగీస్వనంబు
కనుగొనల్ మిఱుమిట్లు గొనఁదళుక్కునఁ బర్వె
గుఱుతు సేయఁగరాని మెఱుఁగు దీఁగె
యంగంబులుప్పొంగ హర్మ్యరత్నశ్రేణి
మోహనపుత్రికా మూర్తిదోఁచె

తే. నతివ చనుదేర ముందఱ నంతనంత
నవ్యతనుగంధమును నూపురారవంబు
నంగదీప్తియు సతిరూపునయ్యెఁ బిదపఁ
జోద్యమందుచు సభవారు చూడఁజూడ. 200

ఆమోహినీ కాంతఁ జూచి సకలమైనవారు మెచ్చుకొనుట.

చ. మదననిధాన దేవతయొ మానినియో తిలకింపవచ్చు స
మ్మదరసపూరమో సురత మంత్రనియంత్రిత యంత్రమూర్తియో
సదమల దివ్యయోగిజన సంఘముపాలిటి విఘ్నశక్తియో
యదియని యవ్విలాసవతి నందఱుఁ జూచిరి యుత్సవంబునన్. 201

శా. మందాందోళిత కుండలద్వయముతో మందస్మిత శ్రీలతో
మందార ప్రసవాంచితాలకమిళ న్మత్తాళిగానంబుతోఁ

గంధర్వక్షితిపాలగంధగజరాఽడ్గంభీర యానంబుతో
సౌందర్యాకలమైన యాంపాలఁతి యాఽస్థానంబు వే జొచ్చినన్. 202

చ. కొలువున నున్నయచ్చరలు ఽ సుందరి నైయెందవ చంద్రికారుచిన్
నలినులభంగి సిగ్గునఁ బెఽనంగిరి శ్రీనగజావధూమణుల్
వెలవెలఁబారెఁ దద్భవన ఽ విస్ఫుటకృత్రిమ రత్నపుత్రికా
విలసన మవ్విలాసవతి ఽ విభ్రమకాంతులు మించఁదోఁచినన్. 203

మోహినీకాంతా విలాస వర్ణనము.

సీ. వేయుమన్మథుల పూఁఽవింటికోలల బారు
పరుసున దృక్స్వరం ఽ పరలు నిగుడ
లక్షపద్మముల యుఽల్లాసంబు పొదిగొన్న
కరణి నెమ్మోమ్ము విఽకాస మడరఁ
గోటిచంద్ర ద్యుతుల్ ఽ గొనసాగుచున్న రూ
పంబునఁ దనుదీప్తి ఽ ప్రజ్వరిల్ల
శతకోటి రతివధూ ఽ సౌభాగ్యమెనలారు
పగిదిలావణ్య సంఽపద దనర్ప

తే. నఖిలదివ్యాంగనా సముఽభ్యర్చితాంగ
విభ్రమాసక్తి మరుఁడు వెఽన్వెంటరాఁగఁ
జొచ్చె నాస్థానసదనంబు ఽ శోభనాంగి
చంద్రకౌముదిఁ గుముదపుఽష్పంబువోలె. 204

వ. ఇట్లు మదనకామధేనువు చందంబున ననంగ మంగళాధిదేవత తెఱంగున, సంకల్పభవ కల్పలతికలాగునఁ గామసముద్ర కల్లోలిక విధంబునం గుసుమశర వర్షాగమ తటిద్వల్లి మురిపెంబున నిక్షుకోదండవీర లక్ష్మిలక్షణంబున సాక్షాత్కరించిన, లత్తుకరసంబు జొత్తిల్లుచుం బ్రణయాపరాధనాయక వక్షస్తాడన ప్రసాదదాన శౌండంబులై వందనీయంబులైన యడుగు కెందమ్ముల్లును, ప్రసూనతూణీర లావణ్యంబు గణింపక భుజంగ భయంకరంబులై మరుని మువ్వల కోలలుపోలె రవ్వళింజూపు రవలయందియలుగల జంఘాకాండంబులును, నునుపసిండి నిగనిగ లలరారుచు వల్లభ భద్రదంతావళంబుల బంధించి కట్టుగంబంబులైన మెఱుంగుఁ దొడలును, ననంగ మంగళ గృహాలోప కంఠ నాభీ సరోవరకనక సైకతంబై విటరాజహంస విహారణపదంబైన నితంబబింబంబును, మందపవన కంపితంబగు లేఁదీఁగె భాగున జలదరింపుచు యువ శ్రేష్ఠులకు నస్తినాస్తి వివాదసందేహ హేతువైన తనుమధ్యంబును, రతిరాజ పట్టాభిషేకసమయ సమభ్యర్చిత కనక కలశంబుల విలాసంబుల నవకుంకుమ స్థాసక పుష్పమాల్యా లంకృతంబులై రసికకాముక గాఢాలింగనబంధ

భ్రమానుబంధ బంధురంబులైన గురుకుచ కోరకంబులును, బంకజనాళ శంకాకరంబులై వియుక్తదయిత మోహపాశంబు లనుటకుందగిన శాతనఖాగ్రంబులైన హస్తంబులును, త్రిరేఖా విలసితంబై వల్లభ రతిరాజ్యప్రవేశసమయ విజయ శంఖంబైన గళంబును, బ్రణయరంహానునయపరికర గ్రాహ్యంబై కోమలతాళీ శలాటుబీజ విరాజితంబైన చుబుకంబును, బున్నమనిండు చందురుని చందంబునం బ్రసన్నంబై పాంథజన మనస్సంతాపహరణ కారణ సుధారస రసికమందస్మిత సుందరంబైన నెమ్మొగంబును పరిపక్వబింబికా ఫలరూపంబున, రసమయంబై ప్రాణేశ్వరతృట్పిపాసా ప్రశమన సమర్థంబగు నమృతం బాస్వాదింప నింపైన యరుణాధరంబును, మనోహర సౌరభసౌభాగ్య నిశ్వాసమారుతంబునం బ్రియులముఖ కమలంబులు వాసించు నాసికాచంపకంబును, శ్రీకారసదృశంబులై వియోగిదురభిమాన లతోచ్ఛేదనరత మదన నిశాత చక్రంబులనం బ్రజ్వరిల్లు వజ్రతాటంక చక్రంబులుగల శ్రవణంబులును, మందస్మిత స్మేరంబులై మనోరమణ రమణీయముఖావలోకనముఖరబింబంబులై విడంబించు మృదుకపోల పాలికలును, ముత్తియంపు చిప్పల యొప్పిదంబున విప్పారి, హృదయకమలసముద్భూతమదనానురాగ మకరందంబుచిందుచు వెక్కసంబైన వెన్నెల రసంబు పుక్కిలించు చకోరంబులన నలరు దరహసిత విలోచనంబులును, పారిజాత ప్రసూనగర్భ నిర్భరంబులై విరహి మర్మభవనంబులై పెంజీకటి సిరులనించు నింద్రనీలఖండ ఖచితమయూర పింఛసమానంబైన సాలక కేశపాశంబులును, దనకు సహజాలంకారంబులై పొలుపార సముచిత దివ్యాంబరాభరణ భూషితయై మదాలసత్వంబును, మనోహరలీలా మధురిమంబును, వ్రీడానమ్రభావంబును, వీక్షావిలసనంబును, నంతర్హాసంబును, ననంగ లౌల్యంబును క్షణక్షణ సాత్వికోదయంబును, బుట్టింపంజాలు యెలజవ్వనంపుసిరులు దైవాఱ సర్వమోహినియై సంసార సుఖసారంబైన మన్మథ బ్రహ్మవిద్యాతత్త్వంబే ప్రమాణంబని చిదానంద కళలు తనయందకాని లేవను నుద్యోగంబుగలిగి యక్కలువకంటి పురోభాగంబున నిలిచిన. 205

{ మోహినీకాంతను జూడఁగానే శివునికిని బ్రహ్మర్షులు మొదలైన వారికిని సాత్వికోదయమగుట చిత్త వైకల్యము పుట్టుట. }

౧. కలఁగెంజిత్తముగుండె ఝల్లుమని యొంకెగంపించె దేహంబు క
న్నులఁ గెన్నెక్కెఁ జలించె ధాతువులు వెన్నుండట్లు మాయాసతీ
కలనన్ గామకళా సహస్రరసికోత్కంఠన్ విజృంభించినన్
వలరాడంటని యోగినంచు విరతిన్ వర్తించునాశూలికిన్. 206

తే. బ్రహ్మ యోగీంద్రదేవ దిక్పాలవరులు
భ్రమనుపడి చూచుచుండిరి మగువచెలువు
ప్రమథులన్యోన్య పరిరంభ బద్ధులైరి
వికలితేంద్రియులై వెడవిలుతు చేత. 207

ఉ. ఎంతటివారు ధైర్యము వహింపఁగ నెంతటివారు మోహ వి
భ్రాంతులుగాక యీజగతిపై నిఁక రుద్రునికంటె యౌవనా
నంత విలాసరేఖఁ దరళాక్షి రతోత్సవ సంభ్రమంబునం
జింతవహించి లేనగవుఁ జిల్కుచు మన్మథుఁ బ్రోదిచేసినన్. 208

సీ. నిశ్చలితధ్యాన నియమంబు లలితాంగి
తోరంపు రూపంబు దోఁచుదాఁక
మహనీయ జపనిష్ఠ మత్తేభగామినీ
శోభనాగమనంబు చూచుదాఁక
నిజకులాచారంబు నీరేజపత్రాక్షి
కడకంటి చూపుపైఁ బడినదాఁక
నుగ్రతపోవృత్తి యువతీ శిరోమణి
యౌవన సౌభాగ్య మబ్బుదాఁక

తే. సంతతేంద్రియ నిర్బంధ శక్తియబల
యలతిసిగ్గున సొబగుమే నదురుదాఁక
గాక యామీఁద సాగునే కంతుచేతఁ
గాళగళుఁడైన బ్రహ్మర్షి గణములైన. 209

ఉ. ఏమనిచెప్పుదుం గురుకులేశ్వర వైష్ణవమాయ కొల్వునం
దామర సాక్షుఁ డెప్పటి విధంబున నున్నటులుండఁగానె బ్ర
హ్మామరమౌని కోటులకు నచ్చెరువై పరమాత్మయోగ వి
ద్యామణియైన శంభుహృదయంబు ముదంబునఁ దేల్చె నాక్రియన్. 210

మోహినీకాంతనుఁజూచి శివుఁడు మెచ్చుకొని వర్ణించుట.

తే. ఇవ్విధంబునఁ గొలువెల్ల నిందువదన
భువనమోహనలీల నుప్పొంగ నపుడు
పూర్ణిమాచంద్ర చంద్రికాస్ఫూర్తిచేతఁ
బాలకడలియుఁబోలె భూపాలచంద్ర. 211

క. కొలువెల్లఁ దనవశంబై
తిలకింపఁగఁజేసి మదవతీ రత్నము ని
ర్మలచంద్ర దేవతాకృతిఁ
జెలువారఁగఁజూచి శివుఁడు చిత్తములోనన్. 212

క. భళిరే! సతియైపుట్టిన
వలదా యిటువంటిరూప వైఖరి లీలా
విలసనముఁజూపి పురుషుల
తలఁపులు భేదించి వలపు దలకొలుపంగన్. 213

శా. వందారుప్రియ ఫాలభాగమున నవ్యాజప్రసాదంబుతో
నందంబైన యలంక్రియా సరణిలాక్షాంకంబు సోఁకించుచున్
గెందమ్ముల్ దనయున్నదమ్ములయి రాగిల్లన్మనఃప్రీతిఁబెం
పొందుందాని పదద్వయంబు సరికెక్కట్లొప్పున్ జిగుల్లెన్నఁగన్. 214

శా. బంగారంపు మెఱుంగులం దనరి రంభాభూజముల్ తొల్లి యే
భంగిన్ బంకజసంభవుం దగ భజింపం జాలెనో నిష్ఠమై
రంగన్మన్మథఢోలికాస్థిత సువర్ణస్తంభయుగ్మంబు లీ
లంగన్పట్టెడు దీనియూరువులఁ బోల్పంగల్గె భాగ్యంబిలన్. 215

చ. కనకపు నిగ్గులుంగలిగి కాఁగిటికిం గడువెక్కసంబులై
నునుజిగి మీఱు గోరికొన నొక్కుల [1]జిగియువాటి యున్నమ
ధ్యనవన జాతకోరక యుగంబుక్రియన్ గొనవాఁడులైన యీ
వనితపయోధరంబులకు వారణకుంభము లీడువచ్చునే. 216

చ. సితకరబింబ మే తపము చేసెనో పంకజ సూన మేమి స
ద్వ్రతము సమాచరించెనో సుధారసకాంతియు సౌరభంబు పూ
ర్ణతయు వికాసముంగలిగి నాఁడెముగా నొకవేళయైన యీ
యతివ మొగంబుఁ బోల్పఁదగినట్టి పదార్థము లేటసున్ భువిన్. 217

చ. అమృతము చల్లు[2]బారు తుహినాంశు మరీచుల యల్లిబిల్లి ము
త్తెముల ప్రచారమబ్జవన దేశముకుందు మెఱుంగుసేఁగె తం
డము మొగసారి యీసతి పొడంగు కనుంగవచూపు లు[3]త్కటా
సమశరమోహనాస్త్రముల సంగతి మూర్ఛల పాలుసేయవే. 218

సీ. విజితేంద్రియుల మనో విరతి శాబ[4]ములకు
గండకత్తెర దీని కలికిచూపు
సిద్ధయోగీంద్రుల చిరయోగ వారాశి
కౌర్వానలము దీని యలఁతినవ్వు

1. నునుజిగి మీరగోరికొన నొక్కులకున్ బిగియారియున్న మధ్యన వనజాత. 2. ప్రా. పా. చల్లబారు. 3. ఆ. పా. లక్కటాసును ప్రా. రసజాత. 4. శం(ఖ)బమునకు ఆ. పా. వీరశంఖములకు.

పటుతపోధనుల తపఃపర్వతములకుఁ
    గులిశాయుధము దీని । కొమరువయసు
బ్రహ్మవేత్తల బ్రహ్మ । పరిబోధ చంద్రిక
    కరుణోదయము దీని । పరిచయంబు
తే. సకలనిష్ఠలు నీపూర్ణ । చంద్రవదనఁ
జేరి బిగియారఁ కౌఁగిటఁ । జేర్చుదాఁక
కాక యామీఁద ఫలమేమి । కలదుచూడ
ననుచుఁ దర్కించె శివుఁడు మోహాంధుఁడగుచు. 219
వ. అప్పుడు. 220
క. కొలువెల్లఁ దన్నుఁ జూడఁగ
దళదరవిందాక్షి చూచెఁ । దరళకటాక్షాం
చలములఁ బ్రేమయుఁ దమకము
నెలనగవును నంకురింప । నిందుకిరీటున్. 221
చ. అసితపయోజ పత్రముల । యంచుల మించులువాఱు చంద్రికా
రసకణరాజి చెందమున । రాజిలు రాజనిభాస్యకజ్జల
ప్రసరలసత్కటాక్షములఁ । బర్వెడులే నగవుల్ గఱంచె న
య్యసమశరారి డెంద మనఃశిలాంకురముల్ నవనీతముంబలెన్. 222
క. తన చూపుకంటె మిక్కిలి
వనితామణి మేలుచూపు । వాంఛాలతలన్
జెనిచిన శంభుఁడు మదనుని
నునిశిత బాణాగ్ని శిఖల । సోఁకునఁ[1] బ్రేలెన్. 223

శివుఁడు వివేకశూన్యతచేత మోహినియందు లోలుఁడౌట.

సీ. నారదమౌని పంపితము చిత్తగింపక
    నలినాసనాదులు । నగుదురనక
ప్రమథులనెఱవాది । పలుకులు దలఁపక
    గిరిజయీరసమునఁ గెరలుననక
హరిమాయయోయని । యాత్మ శంకింపక
    తన దృఢయోగ వర్తనముఁగనక
సర్వజ్ఞతాశక్తి । సడలుట యెఱుఁగక
    చిత్తసంక్షోభంబు । చెందుననక
తే. మించి కామాంధకారంబు । ముంచిముంచి
మనసుఁగప్పిన సకలంబు । మఱచి శివుఁడు

1. అ. పా. 'శిఖలసోఁకువ వచ్చెనూ'

బాలలీలావిలాస విభ్రమపయోధి
లోలకల్లోలములలోనె యోలలాడె. 224

తే. చూచు సతిరూపు వెండియు సొంపుమీఱఁ
బడతి ప్రేమంబుచూపు[1]నఁ బరిణమించు
నిట్లు నన్యోన్య దృష్టులునే కమైన
భావ మాహ్లాద మొనరింప భావజారి. 225

ఆ. లేచిపోయి పట్టఁజూచుఁ గ్రమ్మఱమాను
నవసరంబు గామి కాత్మఁగలఁగుఁ
దరుణిఁజూచుఁ గొలువుపరికించి పరికించి
వెచ్చనూర్పుమిగుల విహ్వలించు. 226

తే. ఎట్టకేలకు ధైర్యంబు మట్టుకొలిపి
వేళగామికి నమ్మహా వేగముడిగి
కొలువువీడ్కొని దీనినే బలిమి నెత్తు
కొనిరయంబునఁ బోయెదననితలంచి. 227

ఆ. ఒక్కభంగిధైర్యమూఁదిత్రొక్కడలఁ
దగిలియున్న చూడ్కి[2] మగుడఁదిగిచి
వీడుకొలువడయు వినయంబు సంధించి
శూలికొలువువంకఁ జూచునపుడు. 228

క. హరియును సిరియును మొదలుగ
సరసిజగర్భాది దివిజ సంయములచటన్
ధరణీశ లేకతక్కరి
హరుచూడ్కికి నేమిచెప్ప నచ్చెరువొందున్. 229

క. హరియును వేల్పులు నెయ్యెడ
కరిగిరొకోయనుచుఁ బార్వ మవలోకింపన్
గిరిరాజ[4]సుతయుఁ బ్రమథులు
పరిజనములు లేరయచటఁ బరికింపంగన్. 230

{ శివుఁడు చూచుచుండగానే యా సభామందిరము మాయమై
యాస్థలము శృంగారవనమవుట. }

వ. వెండియు విస్మితుండై కామఘస్మరుండు నలుదిక్కులుగలయ నాలోకించు
నప్పుడు కొలువుకూటంబు మొదలుగాఁగల కనకకలధౌతచంద్ర శాలాద్వార
కవాట గోపుర ప్రాకారాది గృహసన్నాహంబులేక యాప్రదేశంబు చూత

1. చూపునం బరిణమిచ్చు. ఆ. పా. 2. మాడ్కి. 3. ప్రా. పా. వందన్. 4. ప్రా. పా.

పనసరంభా ఖర్జూరజంబు జంబీర నారికేళ కురవకాశోకవకుళ కరవీర పారిజాత సింధువారాది పాదపప్రతానంబును, నేలాలవంగలుంగ మాతులుంగ తక్కోల ద్రాక్షామాధవీయూథికామల్లీమతల్లికా ప్రముఖ లతామంటప కుసుమిత నికుంజ పుంజంబులును, వికచకమలకైరవోత్పలషండ మండిత సరోవర దీర్ఘికాసముదయంబులును, మణిమయ దరీగృహద్వారవేదికా శిలాఫలక కలితకేళీశైలంబును, పుష్పతరుశాఖా సమాందోళిత సువర్ణడోలా తల్పంబును, పల్లవోల్లసిత కుసుమరస ఫలరసధారా ప్రవాహంబులును, మంద మారుత పరిపూరిత దిశావకాశ బహువిధ మోదభారంబును, గోకిలారవ కోలాహలంబును, శుకనికర కలాలాపంబులును, చంచరీక ఝుంకారంబులును, హరిణమిథున సంచారంబులును, మయూర నృత్తావధానంబులును, కలహంస లసదలస క్రీంకార నాదంబులునుంగలిగి యొక్క యభినవోద్యానంబై యుండెనంత. 231

క. అది సహజోద్యానంబై
మదికిం బొనరింపఁడాను । మగువయుఁ దక్కన్
వెదక మఱియొరులు లేమికి
మదనారియుఁ బ్రమద మగ్న । మానసుఁడయ్యెన్. 232

క. తనరాకయు హరికొలువున
నునికియు నాస్థానభూమి । యుద్యానంబై
తనరుటయు మఱచె శంభుఁడు
కనియును హరియింద్రజాల । కౌతుకలీలన్. 233

శా. ఆచందంబున నిర్జనంబయిన యు । ద్యానంబుఁ బ్రాణేశ్వరిం
జూచెం గోర్కె ఫలించెనంచు హరుఁడ । తు దైత్రికపుష్పాస్త్ర నా
రాచశ్రేణులతోడఁ గూడి పికకీ । రవ్రాత భృంగీరవ
ప్రాచుర్యంబు గలంచె నవ్విభుని శుం । భద్ధైర్య సారాంశమున్. 234

వ. అంత. 235

శివుఁడు మోహినీకాంతను బట్టఁదలఁచి లేఁగా నామోహిని మాయమగుట.

తే. ఏకతముననున్న । యింతిఁబట్టెడు వేడ్క
నాసనంబు డిగ్గి । యరిగె హరుఁడు
సతియునొక్క తీఁగె । చాటున వడిడాఁగి
పోయె నవలఁద్రోచి । బొమ్మవోలె. 236

క. డాఁగిన యాలతమాటున
కేగి లలాటాక్షుఁడచట । నిందునిభాస్యన్

డాఁగానక తల్లడపడి
వేఁగడుఁజిత్తమును మేను ÷ విరవిరఁబోవన్. 237

ఉ. ఇక్కడ నన్ను డాయ నెలకొయించిన దీలత మాటులోనె నీ
టక్కరికత్తెయే వలన ÷ డాఁగెనొ నవ్వులకంచుఁ బొంచి నల్
దిక్కులు చూచునప్పుడెల ÷ దీఁగెలుగప్పిన పొన్ననీడను
న్నొక్కన రత్నవేది నొక ÷ యిక్కువఁ బెంపెసలార వేడుకన్. 238

సీ. పయ్యెదదిగజాఱఁ ÷ బసిఁడి చాయలు దేరు
చనుదోయి ముత్యాల ÷ సరము వెలుఁగ
బహుతాడ నాయాస ÷ భారజాతస్వేద
కణములు గండ భాగములనురల
ననుగత దృష్టి సంహతితోడ సౌరభా
గతమత్త మధుపసంఘములు చెలఁగ
గ్రహణమోచనవేళ ÷ ఘుళఘుళత్కార పద్మ
మణికాచకంకణ ÷ రణనమెసఁగఁ
తే. గంపితోత్కట కటిభార ÷ కల్పభూజ
పుష్పములు రాలి దిశలఁ బుప్పొళ్లు చెదరఁ
గ్రీడమై తానె పూబంతి ÷ యాడుచున్న
యవ్విలాసినిఁ గనియె చంద్రార్ధమౌళి. 239

శివుఁడు మోహినిని మరలఁబట్టఁ జూచుట.

క. కని పేద పెన్నిధానముఁ
గనిన ట్లుల్లంబు పరమ ÷ కౌతుకలీలన్
గొనసాగ నల్లనల్లన
చనిపట్టెద నని తలంచి ÷ సరసప్రౌఢిన్. 240

మ. చరణాబ్జంబులు భూమిభాగమున నిశ్శబ్దంబుగా మోపుచున్
దరుషండంబుల దండనండ గొనుచున్ ÷ దత్కౌతుకోల్లాస నుం
దరసంక్రీడల నేమరించి యమితోత్సాహంబుతో బిట్టు త
త్వరతం జేరువఁ బొన్నమాటుగొనియు ÷ ద్యుద్వేగ సంరంభుఁడై. 241

ఆ. మ్రానుచాటు విడిచి ÷ మగువయున్నెడకు లం
ఘించి ప్రేమఁ గౌఁగిలించి నపుడె
పడఁతి లేక బట్టబయలయ్యెఁ గలవ్రాలె
[1]లేమిఁబట్టి కౌఁగిలించుటయ్యె. 242

1. ఆ. పా. గలలోన లేమఁబట్టి కౌఁగిలించుటయ్యె.

శా. అస్తంయాత వివేకుఁడై యపుడు చంద్రాపీడుఁ డుల్లంబునన్
హస్తప్రాప్తధనంబు పోయినటు లత్యంతంబుఁ జింతించి వి
ధ్వస్తం దీవరలోచనా ప్రియతమ వ్యాపారలీలా పరి
స్రస్తాంగంబులతోడ దైన్య[1]మడరన్ సంతాపముం బొందుచున్. 243

వ. కొండొక తడవెద్దియుం బరికింపంగానక నిర్వేదించి. 244

క. నిక్కముగఁ గౌఁగిలించితి
గ్రక్కుననిది లేకపోయెఁ గౌఁగిటిలోనన్
జక్కెర విల్తుఁడు పన్నిన
వెక్కసమగు నింద్రజాల విద్యయపోలెన్. 245

క. ఇప్పువ్వుఁబొదలలోపలఁ
జొప్పడఁజెనొ చూతమనుచుఁ జూపులు దిశలన్
విప్పారఁజెక్కు నెలవులు
తప్పక పరికించి మోహదశ ప్రాపింపన్. 246

శివుఁడు విభ్రాంతుఁడై వనమందుఁ దిరుగుట.

సీ. మదశిఖావళియొక్క పొదలోనఁ దోలఁగినఁ
దొయ్యలి యనిపోయి తొంగిచూచుఁ
గలకంఠనాద మెక్కడనైన వినఁబడ్డఁ
జెలువ భాషణమని చిత్తగించు
నెలదేఁటితండ మెయ్యెడ మ్రోలఁబొలసినఁ
బడతుక నెఱులని పట్టఁదివురుఁ
గాడ్పునఁజై వాలుకలికిమై దీఁగె నం
గనవచ్చెనని పట్టి కౌఁగిలించుఁ

తే. జెదరిపూఁదేనె వాతెఱఁ జెందనిందు
వదన యధరామృతంబని వలసిగ్రోలుఁ
జేతనాచేతన జ్ఞాన శిథిల హృదయుఁ
డగుచు మదనారి మిథ్యావనాంతరమున. 247

వ. ఇట్లుపరిభ్రమించుచుం బోయిపోయి యొక సంఫుల్లమల్లికా మంటపంబున.

---

1. అ. పా. ధైర్యమడరన్ సంతాపము, బొందుచున్. ప్రా. పా. సంతోషము బొందుచున్.

శివుఁడు తిరిగి మోహినీకాంతను దూఁగుటుయ్యాలపైఁ జూచుట.

సీ. జిగిగుబ్బ పాలిండ్లఁ జేలాంచలంబును
దొడలపై ముంగొంగు దొలఁగి యాడ
ధరమెట్టియూఁగు నుద్ధతిఘల్లుమని బిట్టు
రమణీయమణి నూపురములు మ్రోయఁ
బువ్వుఁదీఁగెలఁ గరంబులఁబట్టి నిగుడెడు
తీవ్రత మైచాయ తీఁగెసాగ
రాకపోకల త్రోవ నాకాశలక్ష్మికిఁ
జరణాంబుజముల యర్చనలుగాఁగ
తే. నెలమి వనదేవతలకు నింపెసఁగ ననను
శరునిఁబాడుచు మందహాసంబుతోడఁ
గేలిడోలా మహోత్సవ శ్రీలఁ దేలు
బాలఁ గ్రమ్మఱఁ గనియె నా శూలపాణి. 249

క. ఏణాంకధరుఁడు పోయిన
ప్రాణకళయుఁబోలె మగుడఁ బ్రాపించిన యా
ప్రాణేశ్వరిఁ గనుఁగొనియెన్
క్షోణీశ్వర రెప్పకప్పు గుడియని చూడ్కిన్. 250

వ. ఇవ్విధంబున నిందుముఖి సందర్శనానంద పారవశ్యంబునంబొంది యప్పటి యట్ల వంచించి కానకుండం బట్టుకొనువాఁడై పశ్చాద్భాగంబునఁ బొదల మాటున నొదిగి యొదిగి యాయుయ్యాల డాసి పట్టనుంకించిన. 251

క. ఇందుధరుగమన మారసి
ముందటికై యూఁగియచట ముద్దియ యుఱికెన్
గందువ మణినూపురములు
నందంబున ఘల్లుఘల్లుమని మ్రోయంగన్. 252

మోహిని తిరిగి యదృశ్య యగుట.

శా. డోలాతల్పము డిగ్గదాఁటి మదనాటోపంబు దీపింపఁగా
బాలారత్నము స్రస్తబంధకబరీభారంబునం బుష్పముల్
రాలన్ లంఘన చాతురిం జకిత సారంగాంగనాభంగి నా
శూలిన్ గిక్కురుపెట్టిపోయె లతికాస్తోమాంతరాళంబులన్. 253

మ. తనువంచించి విహంగియై యెగసి చేతం జిక్క కట్లేగినన్
గని నిశ్చేష్టిత లోచనాంబుజ దళోగ్రవ్యగ్రబాష్పాంబువుల్
తనుకంపంబున రాల గద్గదికతో దైవంబు నిందించి వే
చెని నిట్టూర్పులతోడ డాకొనియె నా చంద్రాస్యడోలాలతన్. 254

వ. ఇట్లు డాకొని తదీయ మనోహరాంగ శోభనాంగరాగసత్వంబు[1] గలిగి తద్వి
హరణ లీలాయోగ్యంబైన యాతూఁగుటుయ్యెల తీఁగఁ గౌఁగిలించి. 255

క. ఏ పుణ్యంబులు చేసెనొ
యీపువ్వుందీఁగె బోటి యెప్పుడు డోలా
రూపమున ననఁగి పెనఁగెడు
నీ పరితోషంబు గనియె నివ్వన భూమిన్. 256

వ. అని యభినందించి యమ్మెఱుంగు దీగెఁబోఁడి యుఱికిపోయిన కడకుంబోయి.

క. కచబంధంబున జాఱిన
విచికిలదామంబు ప్రణయ వివశతఁ గొనియా
రుచిరాంగిఁబోలెఁ గౌఁగిట
నచలసుతావరుఁడు సేర్చి యానందించెన్. 258

క. తరుణీకుచనిపతిత ని
ర్భర పరిమళగంధసార పంకదళంబుల్
హరుఁడెఱిఁగి మదనరక్షః
పరిరక్షాతిలక మిడియె ఫాలాగ్రమునన్. 259

వ. వెండియు నమ్మందట నిందువదన పదారవిందంబులు గనుంగొని. 260

ఉ. చారుశిరీష కోమలము సారసపత్ర మనోహరంబు వి
స్ఫారిత భాగ్యవర్ణము విభాసురకుంకుమ పంకిలంబునై
కోరికముంచు నీ సమదకుంజర యాన పదద్వయంబు సొం
పారఁగనస్మదీయ నిటలాగ్రము సోకుట యెప్పుడో సుమీ. 261

క. అని సురభి కుసుమముల న
వ్వనితామణి దివ్యపాద వారిజములు స
ద్వినయంబున నర్చించుచుఁ
జనియా శివుఁడొక్క కేళి శైలముదండన్. 262

క. అరవిందేందీవర బం
ధుర కేళీ హంసగణ మనోహర పద్మా
కరకల్లోల పరంపర
నకుదారఁగఁదాను నొక్క హంసియుఁ బోలెన్. 263

మోహిని జలక్రీడలాడుచు శివునకుఁ గనఁబడుట.

సీ. గురుతరోన్నత కుచకుంభ యుగ్మముఁదాఁకి
వీచీ పరంపరల్ విఱిగిపడఁగ
జలమున నొందు సుత్సవకేళిఁగనిత ద
భ్యాసవశంబులై యంచేలలర

1. సత్వంబు.

కమలముల్ దొఱఁగి యుత్కట సౌరభముఁజల్లు
మోమున నెలదేఁటి మొత్తమాడ
వలరాజుకేతన జలచరార్థము వైచు
పువ్వులువ్రాలె చూపులు దనర్ప
తే. మృదులపవమాన వీజన మేనుఁజెంది
కంజకింజల్క మధురజః కాండమలర
వేడ్కజలకేళి సలుపు నవ్వెలఁదిఁ జూచి
యిందుశేఖరుఁ డద్భుతా నందలీల. 264
వ. చూచి యానో కాదో యను సంశయంబున. 265
క. అరవిందవదన మోమో
యరవిందమొ నీలవేణి యలకలో తేంట్లో
తరళాక్షి చూపులో జల
చరములొ గుబ్బెత కుచములొ చక్రద్వయమో. 266
వ. అని భావించి. 267
ఉ. చేరి తదీయలీల తనచిత్తమునంగలశాంబురాశి వీ
చీరుచిరప్రవాళలత చెల్వున నింపెసలారుచున్న వి
స్తారతలోచనాబ్జముల సంతసమారఁగఁజూచి యిట్లునే
ర్పారఁగఁ బట్టువేడుక ప్రయత్నమునన్ సడిదాకి నెమ్మదిన్. 268
ఉ. ఏగతిఁ బట్టువాఁడ నొకో యెప్పుడు మున్నొనరించి పట్టును
[1]ద్యోగము లెల్ల నిష్ఫలత నొందఁ బదంపడి కంటిభాగ్యరే
ఖాగరిమన్ దటాకమునఁ గం[2]జని వాసినిఁబోలె నంబుకే
ళీగత దివ్యచిత్తమున లేనుచరించెడు నూర్మిపంక్తులన్. 269

శివుఁడు తిరిగి మోహినీకాంతను బట్టఁబోవుట.

క. జలకేళీ మహితోత్సవ
కలనానందమున నొరులఁగానక హంసా
వళిలోనఁ దేలుచున్నది
వెలఁదిం బట్టంగ నిదియె వేళ యటంచున్. 270
క. చరమ ప్రదేశమున నా
సరసిరుహాకరముఁజొచ్చె సర్వజ్ఞుఁడు త
ద్వారవహాగ్ని తప్తదేహము
బూరయుడు, నుదుకెత్తి నీరుబుగ్గలు వొడమన్. 271

1. ద్వేగము. 2. ప్రా. తటాకమున (క)నబ్జ.

మ. హరజూటా హరిణాంక ఖండరుచి నెక్కొయ్యంబారఁగాఁ గైరవో
త్కరముల్లాసముఁ బొందెఁ గుందె జలజాతశ్రేణిహంసావళీ
గరుదోఘంబున మించె సోయగము చక్ర ద్వంద్వమున్మన్మథా
తురవృత్తింగవ విచ్చి పోఁదొడఁగెఁ దోడ్తోఁ దత్తటాకంబునన్. 272

మోహిని తప్పించుకొని శివున కగపడక పోవుట.

వ. ఇట్లు రభసంబునం బట్టవచ్చు కామాతురత్వంబుఁ గనుంగొని యంతర్హా
సంబున నయ్యింతి వెడసిగ్గుతో విలీనయై వివస్త్రయై యున్నదాన రాకురాకు
మని నివారించి నీరు వెడలి తీరంబుచేరి చీరఁగట్టుకొని. 273

క. బెడఁగారు పువ్వుసొమ్ములు
వెడవెడ నొకకొన్ని దొడిగి వెలిదామర పు
ప్పొడి మేన నలఁదివేఱొక
యెడనవ్వనికుంజ సమసమీహితశయ్యన్. 274

శా. పూవుం ద్రోవులఁ దమ్మిమొగ్గలను సంపూర్ణంబుగా నిచ్చనె
త్తావుల్ గ్రమ్మమరందపూరము ప్రమోదం బారఁగాఁ గ్రోలుచున్
భావోద్భూత ప్రదీప్రమత్త[1]యగుచున్ బాలిండ్లు ముక్తాంబర
శ్రీవిన్యాసము నొందనుండె సురత క్రీడోన్ముఖ స్వాంతయై. 275

వ. అంత నమ్మహాదేవుండు నట్లు నివారితుండై కొండొక నిలిచి యచ్చపల
లోచన మోమాట మోటకు సంతసించి. 276

మ. పలికెం దేనియలొల్క నవ్వెఁ బ్రియమొప్పంజూచె నాశాలతా
వళులన్ జక్కన డెందముల్ గనియె నిర్వ్యామాక్షియుంచుం బ్రియం
బలరం దమ్మికొలంకు వెల్వడి సరోజాక్షీ శిరోరత్నమె
వ్వలిపంకన్ మునునిల్చె నచ్చటికిఁ బోకపం దత్ప్రదేశంబునన్. 277

శివుఁడు చింతసేయుట.

మ. సతిలేకున్నఁ గలంగి గుండె చెదరన్ శంభుండు నిర్విణ్ణుఁడై
ప్రతి దిగ్భావితనేత్ర పంకజగళ ద్బాష్పాంబువుల్ మీటుచున్
శతపత్రాకర సైకతోర్మిగత హంసశ్రేణులం గ్రమ్మఱన్
జతనం బారఁగఁ జూచి యాత్మకృతదోషంబున్ బ్రశంసించుచున్. 278

ఆ. అపుడుపట్టనైతి నణకించి పోయె నీ
మాయలాడి మగువ మరులుకొల్పి
యకటమోసపోతి నరయంగ లేనైతి
తలఁపు కొలఁదిగాక తప్పిపోయె. 279

1. మత్తమగుచున్.

ఆ. విగతవస్త్రయైన ꠰ వెలఁదిగాక సవస్త్ర
యేలకాముకునకు ꠰ నెఱుఁగనైతి
సతివివస్త్ర నన్ను ꠰ జడిసితిఁ బట్టక
భాగ్యహీనుఁడేల ꠰ ఫలము నొందు.		280

వ. అని వగచి తదీయ లీలాగుణంబులు దలంచి.		281

సీ. ఆమహాగంభీర ꠰ యానంబు మరి పెమా
బలుపిరుందునఁ గ్రమ్మ ꠰ పసిడినిగ్గు
లాగుబ్బపాలిండ్ల꠰పై గబ్బిచందమా
చిగురాకు మోవిపై ꠰ చిన్నినగవు
లాముద్దు మోమున ꠰ నడరు సంతోష మా
నిడువాలు చూపుల ꠰ నిశితధార
లాలలాటాంతకాంత꠰తాలక శ్రేణి యా
చరణావతంసక꠰జలరుహంబు

తే. లాతతోత్సవ లీలావి꠰హారరసిక
మానవస్వేద భంగి నా ꠰ మానసమున
మఱువరాకున్న యవి నన్ను ꠰ మరులుకొల్పె
నింక నేలాగు బ్రాపించు ꠰ నిందువదన.		282

క. వేడుకనిది యులయించెడు
జాడరయి మాయామృగంబు ꠰ సఖరైయె కపట
క్రీడల భ్రమియించి తుదిఁ
గూడక నను మొఱఁగిపోవు ꠰ గుత్సిత గతియో.		283

వ. మెఱుగుందీఁగె తెఱంగునందోఁచియు, మృగతృష్ణికారూపంబునం బట్టు పస లేకయు, నింద్రజాలంబు చందంబున నిజంబుకాకయు, స్వప్నావస్థలాగున భ్రమయించియు, దర్పణచ్ఛాయయుంబోలె దురవగమ్యయయ్యును, దగులు బడక పోవుచున్నది. దీనికేమిసేయువాఁడనని విరహోన్మాద వికలచేత న్కుండై యచటనుండం గొలుపక వెండియు నన్వేషించుచు నక్కలువ కంటి యున్న పువ్వింటికిం బోయి.		284

క. తనుఁజూచి సిగ్గు ప్రేమయుఁ
బెనఁగొనఁబూఁ బాన్పుడిగ్గి ꠰ బిసరుహదళలో
చన నగవు దొలఁక నెడగల
సి నిలిచినం గోర్కు లడర ꠰ శివుఁడిట్లనియెన్.		285

ఉ. పానుపుడిగ్గనేమిటికిఁ ꠰ బంకజలోచన నన్ను మన్మథా
ధీనవియోగతాపశిఖి ꠰ హేతినిపీడితుఁ గౌఁగిలించి యిం

పున నహిమాంబు శీతలప § యోధరచందన సార్ద్రదేహునిం
గా నొనరింపవే రతుల § కందువఁజెంది కృపాతరంగిణీ. 286

క. అని విరహభార విహ్వల
ఘనమదనోన్మాదవికృతిఁ § గానక దీనా
ననఁడగుచుఁ బెక్కుమాటలు
పనియేమని యశ్రుజలము § పయిపయిఁ దొరఁగన్. 287

ఉ. చిక్కితి దుర్వియోగమునఁ § జిక్కితిఁ జక్కెర వింటి వాని చేఁ
జిక్కితి మోహబంధమున § శీతకరానన కౌఁగిలింపవే
మ్రొక్కెదనంచు హస్తములు § మోడ్చుచు శంభుఁడు డాయఁబోయి యా
చక్కని మాయలాడి బిగి § చన్నుల పయ్యెదఁ బట్టె నుద్ధతిన్. 238

ఆ. ఫాలలోచనుండు § పయ్యెదఁబట్టినఁ
బట్టుబడకపోయెఁ § బద్మనేత్రి
పట్టుబడునెయెన్ని § పాటులు బడ్డ నా
విష్ణుమాయ శివుఁడు § వెఱ్ఱిగాక. 289

క. ఆతఱి నిలువక గ్రక్కున
చేతోభవకేళి లేక § శివునకుఁ బెలుచన్
రేతఃపూరము గంగా
స్రోతో రూపమునఁ దొరఁగెఁ § జోద్యంబడరన్. 290

క. అయ్యింద్రియ రసమంతయు
నయ్యెడ రజతంబుశుద్ధ § హాటకమును నై
నెయ్యమున నొప్పెఁగనుఁగొన
నయ్యాస్థానంబు వారి § కచ్చెరువగుచున్. 291

~ శివునకు పరబ్రహ్మజ్ఞాన ముదయించుట. ~

క. రాజీవాక్షుం డాక్రియఁ
దేజము పొలిజెలపి, మాయ § తెరఁదిగిచిన నా
రాజార్ధ శేఖరున క
వ్యాజ పరబ్రహ్మబోధ § మడరెన్ బుద్ధిన్. 292

శా. మారారాతి, విముక్త మోహుఁడయినన్ § మాయావనక్రీడలుం
నారీమోహనలీలలుం దొఱఁగె నా § నాదేవతాశ్రేణితోఁ
దోరంబై మునుబోలెఁ గొల్వదనరెన్ § దుర్వారతేజంబుతో
ధీరుండై మణిభద్రపీఠిఁ జెలువొం § దె న్విష్ణుఁడున్ నవ్వుచున్. 293

క. కురిసెన్ బువ్వులవానలు
హరిపై నానందలీల నమరులు మెచ్చన్

బరిపరి విధముల ముందట
నరనాయక ! జడలుడూల నారదుఁ డాడెన్. 294

సీ. మ్రొక్కిరి సురముని మూర్ధాభిషిక్తులు
మోడ్పుచేతులు మస్తకముల ఘటించి
పొగడిరి శేషాది భుజగాధినాథులు
బిరుద ప్రబంధ గంభీరయుక్తి
పాడిరి గంధర్వ పతులు వీణావేణు
కలనాదములతోడి గానసరణి
నాడి రచ్చర లేమ లభినవ నృత్యంబు
లభినయవిన్యస్త హస్తలీల
తే. బ్రహ్మ ప్రాంజలియై వేదభాషణముల
బ్రహ్మతేజో విలాసంబుఁ బ్రస్తుతించెఁ
బ్రమథ గణనాయకుని మ్రోల బహువిధముల
నాది విష్ణునిఁగూర్చి యయ్యవసరమున. 295

శివుఁడు కైలాసమునకుఁ బోవుట.

క. హరిమాయా విభ్రమమునఁ
బరమ బ్రహ్మైకచిత్ర భావము నత్యా
దరమున వర్ణించుచుఁ ద
త్పరిరంభణ కేళిఁదేలి ప్రమదం బెసఁగన్. 296

క. ప్రమథులు కొలువఁగ నార్యా
రమణీ మణిఁగూడి చనియె రజతాద్రికి నా
యమృతాంశు శేఖరుఁడు చి
త్తమునం దద్విష్ణుమాయఁ దలఁచుచు వేడ్కన్. 297

ఫలస్తుతి.

క. నారాయణమాయా భా
మారూపముఁ జూచి శివుఁడు మఱచిన కథయిం
పారఁగ విను ధీరుఁడు సం
సారమహామాయఁ బాసి సంతస మొందున్. 298

వ. అని గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకుం జెప్పెనని విని, పరీక్షిత్తట మీఁదటి కథా
ప్రసంగం బెట్లుండెనని శుకబ్రహ్మ నడుగుటయును. 299

మ. కలశాంభోనిధి కన్యకాకుచతటీ కస్తూరికాపంక సం
కిలనుస్నిగ్ధవిసీల నీలగళయోగిగ్రామణీ మోహనో

జ్వాలమాయా మహిళావినోద, ధరణీ సంశ్లేష సంభావనా
విలసచ్ఛ్వేత వరాహభావితమహా వేదాంత తత్త్వోదయా. 300

క. నారదవీణా మధురగ
భీరధ్వని ముదితహృదయ బిసరుహాశుక స
త్కారసమాశ్రిత నిజతే
జోరూపఫలప్రపూర్ణ సురతరురాజా. 301

తోటకవృత్తము. చతురాసన దివ్యలసన్మకుటాం
చితరత్నమరీచి విశీర్ణపదా
శ్రుతరాగ తరంగ విశుద్ధజగ
త్త్రితయ శ్రితలోక విధేయగుణా. 302

ఇది శ్రీ మదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణకృష్ణ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయప్రభుసుపుత్ర సుకవి
వర్యరాధామాధవయల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ర స్తు.

వి ష్ణు మా యా నా ట క ము.

ఆ శ్వా స ము. ౫.

'ర రాధాకై రవ
ానసితకిరణ మునివి రాజితచేతో
ంతనిలయ గుణార
కరకల్లోల నవమదనగోపాలా ! 1

ధరింపుము దేవసంయమివరుండు
ు వేదాంత విద్యావిశారదుండు
'మహాయోగి పలికెనుత్సుకతమరియు
పుగా నాపరీక్షిన్నరేంద్రునకును. 2

ర్థంబున సదాశివుని కథఁజెప్పి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు విష్ణుమాయ
న నారదుండు మోసపోయిన తెఱంగుచెప్ప నుపక్రమించి. 3

పవిశ్వక్షితిపాల మాళివలభీ విస్ఫారరత్నప్రభా
దుద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణచారిత్ర పాం
నరేంద్రోత్తమపుత్ర యీయాముని గరిష్ఠుల్ నీవునుం గూడి యెం
నకుం జిత్తము పావనీకహరియందున్నిల్పిసంప్రీతితోన్. 4

విష్ణు ప్రభావ వర్ణనము.

రమాత్ముఁడు పరమేశుఁడు
రమ బ్రహ్మైకమూర్తి ప్రకృతి పురుష నుం
రుఁడు తదీశుఁడు ననిమదిఁ
రికింపుము విష్ణునిం బ్రభావ చరిష్ణున్. 5

జముల కెల్లనుత్కట
జంబై తమముఁ జెఱచుఁ దీవ్రాంశు క్రియన్
జోనిధి యగుహరినిజ
జమునఁ బ్రపన్న మోహాతి మిరముఁ జెఱచున్. 6

ని హరి సామర్థ్యంబు సూచించి తదనురూప కథాప్రాయంబున నిట్లనియె.

క. సకలబ్రహ్మాండకదం
బకఘటనాచతురలీల § వాయని మదితో
నొకనాఁడు సనకశుకముఖు
లకునుం బోరామి వేళ § లలితక్రీడన్, 8

◆ శ్వేతద్వీపమున విష్ణుమూర్తి కొలువై యుండ మాయాకాంత వచ్చుట. ◆

శా. శ్వేతద్వీపమునందు సాగరతటోర్వీపారిజాతావనీ
జాతచ్ఛాయ సువర్ణపీఠమునఁ గంజాతాలయాకామినీ
భూతన్వీ సముపాశ్రితుండగుచు సంభోజాతజాతాత్ముండు సం
ప్రీతిన్ దివ్యసతీమణుల్ గొలువఁగాఁ § బేరోలగంబున్నెడన్. 9

క. విదిత ప్రకృత్య[1] విద్యలు
మొదలుగఁ బేరైన నామ § ములుగల మాయా
మదిరాక్షి యైన వైష్ణవి
ముదమునఁ జనుదెంచి శౌరి § ముందట నిల్చెన్. 10

సీ. నెత్తమ్మిరేకుల § నెఱిమించు నడుగులఁ
గనకమంజీర భృంగ § ములు మొఱయఁ
గా[2]రువకఁదువ § గలమేను దీఁగెపైఁ
గుంకుమ తటిదంశు § వంకురింపఁ
జక్కవ మురిపెంబు § స[3]రివచ్చు చనుదోయి
మౌక్తికబిసఖండ § మాల్యమునర
నిండుజందురుని వ § న్నియసొంపు మోమున
మందస్మిత జ్యోత్స్న § మారుమలయ
తే. నట్లు మోహనమూర్తి యై § యరుగుదెంచి
కంకణక్రేంకృతియాశ్రీలఁ § బొంక మెసఁగ
హరికిఁ గరములు మొగుచు న § య్యతివఁ జూచి
సతులకొలువెల్ల § వేడ్కలు సందడింప. 11

క. కరములు మొగిచిన మాయా
తరుణిం గరుణా ప్రసన్న § తనుజూచె మహా
పురుషుండు విష్ణుదేవుఁడు
సిరికై నంగలదె యట్టి § చెలిమి విభునితోన్. 12

తే. అపుడు శ్రీహరి సుప్రస § న్నాభిముఖత
వినుత బహుమాన గణక్రమై § వేడ్కఁ జేయఁ

---

1. అ. పా. ప్రకృష్ట. 2. అ. పా. కాతుకందువకిరిగల మేనుదీగె. 3. అ. పా. సరి.

దత్రివ్యస్త్రీల కుబుసుబోలఁ ౹ దగినయింద్ర
జాలవిద్యా విశేషముల్ ౹ సంఘటించి. 13

వ. తత్ప్రకారంబు చూప నుద్యోగించు సమయంబున సకలలోక సంచారియగు నారదమునీంద్రుండు పరమ భాగవతోత్తముండు గావున భగవత్సేవాతత్పరుండై వైకుంఠదివ్యభువనంబున కరుగుదెంచువాఁడు, పురాకృత ఫలవిశేషంబున సత్కొలువై యున్న దేవదేవునిం గనుంగొని మేనుగరుపాఱ గగనంబు డిగ్గి నారాయణ నామోచ్చారణ పారాయణ మధుర వీణా నాదంబుతో జయజయపురస్సరంబుగా ననేక ప్రణామ స్తోత్ర సహస్రంబులు సమర్పించి తదాదరణంబు వడసి కూర్చుండె నంత నయ్యింతి తన యుపక్రమంబున. 14

క. పురుషుఁడు ప్రకృతియు జగదు
త్కరమును గాలంబునైన ౹ కర్తకు నాత్మే
శ్వరునకుఁ దేజోరాశికి
హరికి నమస్కృతియొనర్చి ౹ యద్భుతలీలన్. 15

మాయాకాంత బహువిధంబులుగా నింద్రజాల విద్యలాడుట.

సీ. బుద్బుదంబునుబోలెఁ ౹ బొడమించు హరియించు
బ్రహ్మాండజాలంబు ౹ పరికరంబు
నింద్రుల మనువుల ౹ నెలయించుఁ బొలియించు
జంత్రంపు బొమ్మల ౹ సరవిమీఱఁ
బొలఁతులఁ బురుషులఁ ౹ బుట్టించు గిట్టించు
వెడబూమె రూపుల ౹ విధముగాఁగ
భూరిసంపత్కళల్ ౹ పొదయించు విరియించు
ఘన నిదాఘమరీచి ౹ కలతెఱఁగునఁ

తే. బంచభూత విలాసముల్ ౹ నించుఁ బెంచు
సముచిత స్వప్నదృష్ట ప్రతిచారమొదవ
దుఃఖసుఖములు సమకూర్చుఁ ౹ దొలఁగఁ ద్రోచుఁ
గాలసరణులఁ జక్రయుగ్మంబు[1] జాడ. 16

సీ. బహుసుతంబుల వారిఁ ౹ బ్రభవింపఁగాఁ జేసి
మూఢవాదంబుల ౹ మొనయఁజేయుఁ
బెక్కువేల్పులభూమిఁ ౹ బెంపారఁగాఁ జేసి
యల్పులఁ దత్సేవ ౹ కలరఁజేయు

1. జాడ.

వర్ణాశ్రమంబుల వారల సమకట్టి
కర్మానుగతబుద్ధిఁ గడలు కొలుపు
విద్యావరోధన విభవముల్ గల్పించి
గర్వకోపోద్రేక గతులఁ బెనుచు,
తే. గజతురంగాంగనా రత్న కలనఁజూపి
రాజ్యభోగాను రాగాభి రతియొనర్చి
తామసుల రాజసులఁగాఁగఁ దగులుపెట్టు
సహజ మోహాంధకారంబు సంఘటించి. 17

క. కూలంకషాపగాంబుధి
కేళీవనగిరుల మేలు గిరికొల్పి లస
న్నాళీకోత్పల ఫలమణి
జాలక సౌభాగ్యలక్ష్మి సమకొనఁ జేయున్. 18

క. చంద్రార్క వహ్నివలభీ
సాంద్రతఁ బొలుపారఁజేయు జలధరవిద్యు
ద్బృంద నవరత్న రుచిర మ
హేంద్ర ధనుర్లీలఁ జెదల నేయుంజేయున్. 19

క. అరిషడ్వర్గాతురులై
పరిబోధము లేక నరులు బహువిధకర్మా
చరణమున మెలఁగఁజేయుచుఁ
బొరిపొరి జననాది దుఃఖములఁ బడఁజేయున్. 20

క. నరనాయకులై కొందఱు
పరిజనులై కొంద ఱుచితపథరాజ్యమనో
హరులై దుర్నయ వర్తనఁ
గొరలుచు దుష్కర్మవార్ధిఁ గూలఁగఁ జేయున్. 21

క. అతులిత సాత్త్వికయోగ
ప్రతిపాదిత భక్తిఁ బరమభాగవతుల నం
చిత సేవాంజలితో స
న్మతినెడయెడఁ బొగడ విభుని మన్ననవడయున్. 22

{ మాయాకాంతపన్నిన యింద్రజాలమును నారదుఁడు తిరస్కరించి పలుకుటయుఁ దన ప్రభావమును బొగడుకొనుటయు. }

వ. ఇవ్విధంబున ననేక విద్యావైశారద్యంబుచూపి కౌతుకంబు నెఱపిన నవ్వి
భుండును నయ్యిందిరా ప్రముఖ సుందరీ సహస్రంబును బహుప్రకారంబులం

ప్రస్తుతించి సముచిత రత్నపారితోషికంబు లిచ్చి తప్పుడీ మహాత్ముండు నార దుండు తదీయ మాయారహస్యాది తిరస్కార గర్భంబుగా నలంతి నవ్వునవ్వి తన తపో [2]విద్య నిర్వాహకంబై ప్రేరేపహారికిఁ బ్రాంజలియై యిట్లనియె. 23

తే. ఈ మహాదేవు లెఱుఁగరే ? యిటకమున్న
నీదుమాయల కొలఁదులు ? నీరజాక్ష
యింత భ్రమయుచునున్న వాకరింతలోనె
యతివలబలలు ముగ్ధలు ? ననుట నిజము. 24

క. మున్ను పలుచోట్లఁ జూచిన
యిన్నెరపు ప్రకృతివిద్య ? లివివింతలొకో
పన్నగ నేతన్మాయా
త్పన్నములగు కృత్యములకు ? భ్రమయం జనునే. 25

క. ఏనొకఁడఁ జిక్కనీమా
యానిర్మాణమునఁ జిక్కు ? సఖిలము విమల
జ్ఞానము చాలనికతమున
నీనెలఁతల భ్రాంతిచెప్ప ? నేమిటికింకన్. 26

తే. బ్రహ్మరుద్రాది దివ్యుల ? భ్రమయఁ జేయు
నపుడు నినుఁజూచుచుండు దు ? నరిది పడక
యెఱుఁగుదువు నా మనోజ్ఞాన ? మెల్లకడల
నేను భ్రమయుట గల్లనే ? యెన్నఁడైన. 27

—•••— నారదుని వంచించవలెనని విష్ణుమూర్తి తలఁచుట. —•••—

వ. అని యమ్మహా ప్రభుకృత్యంబునకు మోహామాయా వ్యాపారంబు నన్యంబ భేద్యం బగోచరం బపరిమిత క్రీడా సమర్థంబని తలంపనేరక, 'యతి పరిచ యాదవజ్ఞా' యను వాక్యంబునం[3] గల యర్థంబున, హరియనుగ్రహించి చేరం దిగిచిన మందెమేలంబునఁ బ్రవర్తింప బ్రహ్మ రుద్రాదులఁ దిరస్కరించి తన్మాయగణింపక యిట్లు పలికిన యావెడంగు మునింగనుంగొని మనంబున రోసి యతనికిం బురాకృత కర్మశేషంబు ననుభవింపం గారణంబు గలదని దివ్యచిత్తంబున నెఱుంగ నవధరించి, మాయా మందస్మితం బడర నయ్యార విందలోచనుండు గారవించి, నీవట్టివాఁడవ యాదువని ప్రకటించి యడరువేచి యొక్క సమయంబున మౌనపుచ్చువాఁడై యతని వీడుకొలిపి. 28

క. అంతర్వాణి శ్రేష్ఠన
మంతఃకరణ ప్రకాశి [4]తాత్ముఁడు విష్ణుం

1. పరితోషంబు. 2. ప్రా. పా. విద్యా. 3. వాక్యంబునుం గల యర్థంబు.
4. ఆ. పా. తాంగుడు.

డంతర్ధి నొందె నీతఁడు
నంత సహా[1]మ్నతి సమేతుఁడై మెఱవడితోన్. 29

నారదుఁడు బ్రహ్మాదులతో విష్ణుమాయ తనను సోఁకదని చెప్పుట.

సీ. అటువాసి తాఁ దనంతటివాఁడు లేఁడుగా
యనుబుద్ధి నజుఁడున్న యచటి కేగి
వైకుంఠపతి యొద్దివార్తలు పచరించి
తనమోహ నిర్ముక్తి దగవచించి
తద్బహుమాన వాగ్ధన్యతఁ బొగడొంది
కైలాసమున కేగి శూలపాణి
దండ వైష్ణవమాయ తను సోఁకదని పల్కి
యమ్మహాత్ముని యద్భుతాభినుతికిఁ
తే. బాత్రమై యింద్రముఖ దిశా పతులకడకు
యక్షసిద్ధ గంధర్వ సంఘములకడకు
నరిగితన విష్ణుమాయా జయంబుఁజెప్పి
[2]తోన తద్వందనాది సంస్తుతులఁ గాంచి. 30
తే. పాడు హరిమాయ వీణెలోఁ బ్రస్తుతించి
తన్ను సోఁకదటంచు సంతసము నొందుఁ
దన్మహామాయఁ బడువారిఁ దలఁచి నవ్వు
జగ మవిద్యామయంబని తెగడునాత్మ. 31
క. ఇతఁ డొకఁడు విష్ణుమాయా
ప్రతిపన్నుఁడుగాక మోహ పాథోధిసమం
చిత బోధనౌక దాటిన
కృతకృత్యుఁడనంగ వెలసె గీర్వాణులలోన్. 32
వ. ఇట్లు మోహమగ్నంబైన బ్రహ్మాండంబులలోనఁ దానొక్కరుండును గులాల కీటకంబునుంబోలె భవపంకంబునం బొరయక కొంతకాలంబు ప్రవర్తించి, యంత ననంత మాయాప్రేరితుండై మహీమండలంబున ననేక తపోవనదివ్య పుణ్యక్షేత్రంబులు చూచుచుండె నట్టియెడ. 33
సీ. అబ్జభవాండ సహస్ర సంఖ్యలకు ని
ధానమై తత్ప్రభుత్వమునఁ బొల్చి
ధాత్ర రుద్రాది మూర్తతనొంది తద్వ్యతి
రిక్తతేజమునఁ జరింపనేర్చి

1. ఆ. పా. నంత్తన మహతీ సమేతుడై. 2. ఆ. పా. యోలితద్వందనాది సన్నుతి వహించి. ప్రా. పా. కృత్యములు.

అణుమహాద్వ్యాపారకమై నిర్వికల్పత
సద్దివ్య పరశక్తియందు వెలిగి
సత్తాభిధానుఁడై సాత్త్వికబ్రహ్మయో
గీంద్రబోధాబ్ధి పూర్ణేందుఁడనఁగఁ
తే. ప్రకృతి పురుషాధి నాథుండు పద్మనేత్రుఁ
డితని వెడఁగు తనంబు మాన్పించి పూర్వ
కర్మశేషంబుతో నహంకార మడఁచి
యాత్మవిజ్ఞాన మడరింతు ననితలంచి. 34

{నారదుని మోసపుచ్చుటకు విష్ణుమూర్తి సర్వవరమనే స్థలమునందుఁ కృత్రిమ తపస్సుచేయుట.}

క. చిత్రంబుగ శేషాహిప
విత్రతపోనిష్ఠమున్న వెలసినమూర్తి
క్షేత్రము సర్వవరము త
ద్ధాత్రీస్థలియందుఁ గపట తాపసమూర్తిన్. 35
క. వేల్పులకు నద్భుతంబుగఁ
గల్పించెన్ మాయవెంపు గడుదీపింపన్
గల్పానోకహ సదృశా
నల్పకుసుమ ఫలభరితవ నాశ్రమముచటన్. 36

క. అందు నొకనిండు కొలనర
విందేందీవర పరాగవి స్మృమర విచల
త్సుందర తరంగ డోలా
నందిత కలహంసమై తనరన నిర్మించెన్. 37
వ. అట్లు పుణ్యాశ్రమ సరోవరంబు లుత్పాదించి తత్తదభియోగాభిరతుండై
యనేక మునిసహస్రంబులు సేవింపఁ దపోనియతి నుండెనందు. 38

క. [1]నేదిష్ఠ దక్షిణాశా
ప్రాదుర్భూతార్ద్రతుల్య భాగా జలజా
మోద భరభరిత మారుత
మాద్రైత్యారాతి హృదయ మలరఁగఁ జేసెన్. 39

క. [1]సవిధప్రాచీన మహా
లవణజలధి ఘుమఘుమిత కలధ్వని కెనయై

1. ఆ. పా. లో నీరెండు కందపద్యములు లేవు.

సవనాస్త్రశౌమణున్మఖ
వివిధరవం బా వనమున వీనులఁ దనిపెన్. 40

క. అతినిబిడ జలదమాలా
ప్రతిమానక్రతుసముద్ధ బంధురధూమ
ప్రతతుల గగనం బాచ్ఛా
దితమయ్యెం దద్వనమున దివిజులు పొగడన్. 41

సీ. [1]కాశీ గయా ప్రయాగములకంటెను నైమి
శారణ్య ముఖ్యపుణ్యాశ్రమముల
కంటెను బాండురంగంబున కంటెను
సరయూతట ప్రభాసముల కంటె
ద్వారావతీ హరిద్వార భూములకంటెఁ
జారు బృందావన స్థలముకంటె
శ్రీపురుషోత్తమ సింహాచలాభళ
స్థానాది దివ్యదేశములకంటె

తే. వర్ణ్యమై పుణ్యమై చతుర్వర్గఫలద
మై కరంబు జగత్సేవ్యమయ్యె నాది
విష్ణుఁడచ్చోట యోగియై వెలసియున్న
సన్నుతక్షేత్రరాజ మాసర్వపరము. 42

వ. ఇవ్విధంబునం ద్రిభువనైకపాత్రంబైన పుణ్యాశ్రమంబునం బరమమాయా తపశ్చరణంబు సేయుచు నయ్యచ్యుతుం డొక్కనాఁడు, స్వకల్పిత సరసీతీర పిప్పల తరులేఖా మధ్యంబునం గృష్ణమృగాజిన కృతా[2]స్తరణుండై ప్రబుద్ధ ముని వృద్ధులం గూడుకొని బ్రహ్మఘోషరహస్య గ్రంధావలోకనంబు సేయుచున్న సమయంబున నీ హిరణ్యగర్భనందనుండు తదీయ మాయాప్రేరితుండై యట్లదిరుగుచు వచ్చివచ్చి యయ్యాశ్రమంబు ప్రవేశించి. 43

మహాస్రగ్ధర. కనియెందీరావనీ జోత్కటకుసుమరజః కాండ ధారాళవాత్యా
ఘనవేగా[3] వ్యగ్రభృంగీ గణచరణ పతత్క్రమ పుష్పపహార
స్వనదంభో భంగరంగజ్జల ఖగపరిషచ్చారు సంచారలీలా
జనితోల్లాసాచ్యుతర్షీశ్వరవర సుమనస్సారసంబుల్ సరంబున్. 44

చ. సురుచిరకుట్మలస్తబకశోభిత[4]శాఖల గుంపుసొంపునన్
[5]బురువగు పొన్నలీకముల భూసుతు నింపులఁ దేల్చె షట్పద

1. ఆ. పా. కాసిగయాప్రయాగలకంటె శ్రీరంగ, నైమిశారణ్య పుణ్యాశ్రమములు.
2. తాసనుండై. ప్రా. పా. తాళనుండై. 3. ఆ. పా. వేగవ్యగ్ర. 4. శాలల.
5. మురువగు.

స్వరములతో రతిశ్రమసుశబ్ద పదాంగదనాదమేదుర
స్మరనృప సార్వభౌమ నవమౌక్తికహార్మ్యములట్ల దత్తటిన్. 45

మ. అకలంకాత్ముఁడు చూచె నీముని తటాకా[1]భ్రంలిహా నోకహ
ప్రకరస్కంధ గభీర కోటరకుటీ పర్యంతశాఖా మిళ
చ్ఛుక యుగ్మంబులు మన్మథోత్సవ వచస్స్ఫూర్తుల్ ప్రవర్తించి వే
డుకఁ గ్రీడించెడు సంభ్రమంబు కడుఁజూడ్కల్ వేడ్కలం దేలఁగన్. 46

మ. కలపుంస్కోకిలముల్ రసాలదళముల్ ఖండించి చంచూపుటం
బుల నల్లల్లన వల్లభాంగనల కింపుల్ చూపుచున్ మేటిక్రొ
వ్వుల మవ్వంబున రెట్టియైన మరుచెయ్యుల్ నివ్వటిల్లంగఁ గొ
మ్మలపైఁ జారుకుహూరవంబు లడరింపంజూచెఁ దీరంబునన్. 47

ఉ. మందమరుచ్చలాచలిత మంజుల మం[2]జరి సుందరామిళ
త్సుందరవల్లియొక్క యెడఁజూడఁగ నొప్పెలతాంగియై శతా
నంద సుతుండు జవ్వనమునన్ విఱవీఁగు కుచద్వయంబుతో
నందముచూపు నిట్లయని యాక్రియఁజూపి నటించు కైవడిన్. 48

చ. కుటిలలతాప్రభావమునఁ గోమల చూతలతాంతశాఖి యొ
క్కటి యొకయింతసాగి యొకకంటువనొప్పె మరుండు నారదుం
డటఁ జనుదెంచి రొకొలన సంగనమైనను బిట్టు [3]నాటనే
యుటకయి వింటి పువ్వునకు నోలినమర్చిన బాణమోయనన్. 49

సరోవర వర్ణనము.

ఉ. నారదు పుంస్త్వమీ సరసునం బరిముక్తము సేసియుంగనా
కారము సేయ మాయ సమకట్టిన వస్తుచయంబ నాఁగ సొం
పారుచుఁ జూడనొప్పె చరణాది శుభావయవాభిరామముల్
సారస సైకతోర్మి పటుచక్ర నవోత్పల భృంగసంఘముల్. 50

చ. సరసిజ గర్భనందనుని సాత్త్వికబోధముఁ గప్పియున్న ని
ర్భరతర రాజస ప్రకృతిఁ బాయని కామకృతాది దుర్గుణో
త్కర చరణప్రచారముల కైవడిఁ జూడఁగనొప్పె నాసరో
వరవిమలోదక స్ఫురిత వారిజరేణు తరంగ సంఘముల్. 51

మ. భ్రమర ద్వంద్వము లంబుజాతములపైఁ బైఁదన్మరందా [4]సవ
భ్రమ విభ్రాంతము లౌచుఁగూడుటలు చెప్పంజూపఁగా నొప్పు నీ

1. ప్రా. పా. "కాభ్రం విహంగోత్కట. 2. మంజుల వంజుల మంజరీమిళ
3. పా. దూర. 4. అ. పా. పైవేమరం దస్రవ భ్రమ.

కమలోద్భూత సుతుండు కాంతయయి వేడ్కన్ భర్తతోఁ బుష్పచా
పమహోద్రిక్తతఁ గేలి నుల్లసిలుతద్భావిక్రియల్ దెల్పుచున్. 52

వ. వెండియుం గనకగర్భాండభవుని విమలహృదయంబు పొదువంగల భవిష్యన్మోహతమోవికారం బభినయించుచుఁ బుండరీకషండంబుల నాక్రమించు చంచరీకజాలంబును, విధాతృపుత్రునిభావి భావజకేళి సుఖపారవశ్యంబు సూచించుచు బిసరసాస్వాదలహరిం జొక్కు చక్రవాకంబులును శతానందనందనునకు ముందటం బ్రాపించు సామ్రాజ్యలక్ష్మీ మనోహర హర్మ్య వీధీవిహరణంబు లెఱింగించుచు సమున్నత సైకతవేదికలం గ్రీడించు రాయంచ కొదమలును, స్వయంభు తనూజుని యంతఃకరణంబు దహింప నడరు మీఁదటి మాయాసంసార భర్తృపుత్ర మిత్రాద్యపాయజనిత శోకానలస్ఫులింగ కరాళంబుఁ దెలుపుచుఁ గంజకింజల్క పుంజంబు వెదచల్లుచుం దిరుగు నభినవ ప్రభంజనంబును, చతురానన సుతునకుఁ బునఃప్రసాద దానంబొసంగు బిసరుహాక్షుని కరుణాకటాక్ష వీక్షాసుధారసబిందు బృందంబుల విస్తారంబు ప్రశస్తంబుచేసియు ముక్తాఫలానుకార శీకర నికరంబు లెగయించు జలచర పరంపరలును, గన్నులకు నింపు సొంపు సంపాదించె నప్పుడు. 53

చ. అనుపమ కౌతుకంబడర నాకమలాకర వైభవంబు ని[1]
మ్ముని వరుఁ డర్థిఁ జూచె నతి మోహనమూర్తిఁ దటాకలక్ష్మి యుక్
మన మలరన్మరాళగత మంజులతాగతిఁ దేల్చె నాదరం
బునఁ దనకుం దనూజయయి పుట్టఁగలండని వత్సలక్రియన్. 54

క. జలజాకరంబు బహువిధ
ములఁ బొగడుచుఁ గమలగంధముదితభ్రమరీ
లలిత శ్రుతులకు మారుత
చలతంత్రి విపంచిమొరయ సమ్మదలీలన్. 55

నారదుఁడు మాయామునియైన విష్ణువునుజూచి వర్ణించుట.

క. అల్లల్లనఁ జనిముందట
నుల్లమునకు నేత్రములకు నుత్కటమై శో
భిల్లెడు తేజోనిధిముని
వల్లభు హరిఁగనియె నభినవశ్రీమూర్తిన్. 56

తే. బ్రహ్మముని పారిషద మధ్య భాసియగుచు
గ్రహగణాశ్రితుఁడైన భాస్కరుఁడు వోలె
బ్రహ్మతత్వంబు తానయై ప్రతిఫలించు
హరి నపూర్వర్షివరుఁ జూచి యరుదునొంది. 57

1. నన్ముని.

ఉ. ఎన్నఁడుఁజూడ నేము నిఖిలేశ్వరు నీమహితాశ్రమాఢ్యు నా
కన్నులకెంత యెక్కుడయి కానఁగనయ్యెడు నేతదీయ ది
వ్యోన్నతిఁ జిద్విలాసమి[1]గురొత్తెడు నీఘనుఁజూచి బ్రహ్మ ప
శ్యన్నిటలాదులైన పరమార్థము వేఁడుదురేమి చెప్పుదున్. 58

తే. లలిత పద్మాక్షమాలికాలంకృతుండు
గోపిచందన తిలక ప్రదీపితుండు
నగుచు నిమ్ముని విష్ణుమూర్త్యాత్మకం[2]బు
కరణి నున్నాఁడు సాత్త్వికాకారమహిమ. 59

శా. ఈ దివ్యాశ్రమభూమి మోక్షపదమై యింపొందు వైకుంఠమో
యీ దివ్యర్షి వరుండు బ్రహ్మమయుఁడై యేపారు పద్మాక్షుఁడో
భేదింపన్ మతిదూరమన్న దనుచుం బెల్లుబ్బునుల్లంబుతో
నాదైత్యాంతకుఁ జేరఁబోయి తగ నియ్యార్యుండు నమ్రక్రియన్. 60

వ. అట్లనన్యమౌని సామాన్యప్రభావ భావిత తపోధనుండగు నమ్మహాముని
నంతరాత్మఁ బ్రశంసించుచుఁ దనకు మహామునులు ప్రత్యుత్థానం బొనర్ప
మాయా మునివేషధారియగు హరిడాయంబోయి యథోచితాన్యోన్య సంభా
వనా ప్రే[3]మరసుండై యుండునంత. 61

నారదుని సంభావించి మాయాముని సంభాషించుట.

తే. యతితనూభవు లాసనార్ఘ్యాది విధులు
సలిపి పూజించి రంభోజజాతసుతుని
హరియుఁ గుశలోపచార వాక్యములఁ బ్రీతిఁ
జేసి వెండియు ననియె విశేషఫణితి. 62

సీ. అస్మత్తపోవనం బతి విశ్రుతంబయ్యె
భవదీయ తేజః ప్రభావకలన
నేతన్మదీయ మునీంద్రవ్రతము ఫలి
తంబయ్యె యుష్మత్సుదర్శనమున
మన్మనోనిహిత సమాధి మూర్తంబయ్యె
నతిదుర్లభత్వదాగతి నెపమున
మామకోత్కృష్టాభిమతము సిద్ధించుట
గాదె భవాదృశాగమనలీల

1. అ. పా. లసముగుణోత్తరుణిన్ ఘనుజూచి. 2. అ. పా. విష్ణుమత్యాంతతంబు కరణి. 3. ప్రశమనుండై.

తే. అంతరరుల జయించి మోహంబడంచి
పాప సంసారతాపంబు పరిహరించి
బ్రహ్మ నిర్వాణ నిర్వృతి పదవి వడసి
యున్నవాఁడవు నీవ కాకోరుదు గలఁడె. 63

క. మాయామోహ విముక్తము
శ్రేయస్సుఖపదము బోధ శిశిరమయూఖ
ప్రాయమును నీదురూపము
ధీయుతనినుఁ బొగడఁదరమె దివ్యులకైనన్. 64

ఆ. ఈతపఃప్రయాస మెల్లను గడతేఱె
నీసమాగమమున నేఁడు మాకు
నింకమాతలంపు లెల్లను ఫలియించుఁ
ద్రిభువనైక కీర్తి విభవమొసఁగ. 65

క. అంబుజగర్భేంద్రాది ప
దంబులు నీకాటపట్లు తగనంతర్లో
కంబులఁగలిగిన వృత్తాం
తంబెల్లను నీకతెలుసు తాపసవర్యా. 66

క. వ్యామోహ గాఢవిష్ణు మ
హామాయాచక్ర విక్రియా పన్నుఁడు గా
కే మహితాత్ముఁడు లోకము
లో ముక్తుండయ్యె దివ్యలోకము పొగడన్. 67

క. అని మునివేషధరుండగు
వనరుహదళనేత్రుఁ డడుగ వారిజభవనం
దనుఁడనియె బ్రహ్మవిద్యా
జనితప్రాభవము వాక్య సంపద వెలయన్. 68

ఉ. ఓమునినాథ నీవెఱుఁగకుండుటగల్గునె వేదశాస్త్ర వి
ద్యామహితార్థ నిశ్చిత రహస్యపదంబులమేలు వర్తమా
నామరసంయమీశ్వరులయందలి వృత్తము శంకరస్వయం
భూమధుఘస్మరేంద్ర సురముఖ్యులలోక విశేషవార్తలున్. 69

విష్ణుమాయకు లోఁబడనివాఁడను నేనేయని నారదుఁడు చెప్పుట.

వ. తక్కిన లోకవార్తల వలన నేమి విశేషంబు, చెప్పనున్నదియు మూఁడులోకంబుల దేవదానవ మునీంద్రాదులలో విష్ణుమాయంబడక ముక్తుండై చిదానంద కందళంబై యదృచ్ఛం జరించువాఁ డెవ్వండని యడిగితి రట్టి కృతార్థుండనేన కాఁదలంపుం డది యెట్లంటేని. 70

ఒకనాఁడే వైకుంఠము
నకుఁబోయితి నచట పద్మనాభుఁడు శ్రీభూ
శుకవాణీ ముఖకాంతా
ప్రకరముతో నొక వివిక్త పదమున లీలన్. 71

కొలువొనరించియున్న తఱిఁగూరిమి వైష్ణవమాయ యింతియై
నిలిచి తదగ్రభాగమున నేరుపుతో వివిధేంద్రజాల వి
ద్యలుపచరించి పంకజ భవాండ చరాచర సృష్టిమార్గముల్
వెలయఁగఁజూపె నాసతులు విస్మయమందుచు వేడ్కఁజూడఁగన్. 72

అదియొక కొండ చేసికొని యవ్విభుఁడుం దనమాయచేత న
మ్ముదితలఁగన్నుఁ బ్రాముతతి మోహమున లేనగవంకురింపఁగా
నిదియొక వింతగాఁ దలఁచి యీసతులేటికి విస్మయంబు నొం
దెదరని పద్మలోచనుని దిక్కు మొగంబయియుంటి నేనొగిన్. 73

నీమాయచేత భ్రమయరె
యీముగ్ధలు బ్రహ్మశంకరేంద్ర మునీంద్ర
స్తోమములు భ్రమయుచోఁ బ్రతి
భామహిమన్నేనకాక భ్రమయని వాఁడన్. 74

అని పలికిన నామొగంబుచూచి మాయావిహారియగు నారాయణుండు సిగ్గుపడిన వాడునుంబోలెఁ గొండొకతడ వెద్దియుంబలుకక యూరకుండి నా విజ్ఞానంబునకుమెచ్చి శిరఃకంపంబుచేసి నన్నుం బ్రశంసించి నామాయం జిక్కుపడక తిరుగు మహాయోగి పుంగవుండవు నీవొక్కరుండవని సంభావించి వీడుకొలిపె నట్లయేనును తన్మాయారహస్యంబులన్నియుం గరతలామలకంబు చేసికొని గతరజస్తమోమోహుండనై బ్రహ్మముని సేవ్యమానుండనై విహరించుచున్నవాఁడననిన, మందస్మితపూర్వకంబుగా సభ్యుల వినుండని పలికి యా తపోధనుండగు వనజలోచనుం డిట్లనియె. 75

అందుకు మాయాముని ప్రత్యుత్తరమిచ్చుట.

మాతలఁచి నట్లచెప్పితి
వీతత్వజ్ఞానసిద్ధి యెరికిఁ గల ద
త్యాతత వైష్ణవమాయల
చేతం బడకునికి నీకె చెల్లు మహాత్మా. 76

అని పలుక గయంబున నత్యాశ్చర్యంబుగా నొక్క వెడనవ్వునవ్వి గగనవాణి నారదు నుద్దేశించి యిట్లనియె. 77

ఆకాశవాణి నారదునిఁ దిరస్కరించి యొకకథ చెప్పుట.

క. నీ వెంతవాఁడ వైతివి
యావిష్ణునిమాయఁబడిన 8 యార్యులలోనన్
భావింప బ్రహ్మమునిరా
జీవాసన రుద్రదివిజ 8 సిద్ధులలోనన్. 78

ఉ, ఏమనిపల్కితీ మునులకెట్టులు సమ్మతమయ్యె మాయ నీ
వేమెయిగెల్చి లోకములనెల్లను ముక్తుఁడవైతి విష్ణు మా
యా మహితాబ్ధినీరుఁ దరణిమానె తరింపఁగ నిన్నుఁ బోలరే
యీమునులున్ సురోత్తములు 8 నిట్లనిపల్కిరె గర్వసంపదన్. 79

తే. పలికిపోయితిగాక యీ 8 పలికినట్ల
మాయఁబడకుండ వచ్చునే 8 మౌనినాథ
నీవువలెనె ప్రతిజ్ఞలు 8 నెఱపిపలికి
సిగ్గుపడిన మునీంద్రులఁ 8 జెప్పవినవే. 80

చండదమముని కథ.

వ. ఒక్కకథఁ జెప్పెదవినుము. తొల్లి చండదమనుండను ముని వరేణ్యుం డయోధ్యా నగరంబునకుఁబోయి మాంధాతచేత నర్చితుండై యతని నగరంబున కరితురగస్యందన సుభటసన్నాహ సామగ్రియుఁ గనకపీఠ శయ్యాందోళి కాచ్ఛత్ర చామరవ్యజనంబులును మణిమయాభరణాంబర పరిమళద్రవ్య సంపదయును, రూపయౌవన లావణ్య గుణగణ్యాంబగు విలాసినీవర్గంబును గలయనాలోకించి దేవేంద్రలక్ష్మికిం బ్రతినిధియైన యన్న రేంద్రుని యైశ్వర్యంబునకు నిచ్చెమెచ్చి యివ్విధంబున రాజ్యసుఖం బనుభవింపవలయునని కోరి మరలి నిజాశ్రమంబునకువచ్చి గంగాతీరంబున సంకల్ప పూర్వకంబుగాఁ బద్మాసనుంగూర్చి సమర్చిత పంచాగ్ని మధ్యంబున నుగ్రతపంబు సేయుచుండె నతని తపోవహ్నిజ్వాలా కరాళ ధూమావళి ద్యావాపృథివ్యంతరాళంబునం దంభోళి విద్యుజ్జలధారాడంబరంబు గావింప నిలింపులు భయభ్రాంతులగుచుండిరట్టి సమయంబున నొక్కనాఁడు సనత్కుమారుండువచ్చి యమ్మహాతపోధనునిచేతం బూజితుండై యిట్లనియె. 81

ఆ. ఓమహాత్మ యింత 8 యుగ్రతపోనిష్ఠ
యేమికాంక్షనయ్యె 8 నెఱుఁగవలయు
ననుడుఁజండదమునుఁడా బ్రహ్మసుతునకు
ననియె మనసుకోర్కి 8 కొనలు సాగ. 82

ఆ. ఒక్కనాఁడు నే నయోధ్యకుఁబోయి మాం
ధాతృధరణి నాథుచేతఁ బూజి

తుండనై తదీయ మండిత సామ్రాజ్య
విలసనంబు లెల్ల వేడ్కఁ గంటి. 83

సీ. సూర్యవాజుల కంటె సొబగైన యుత్తమ
హయములఁ గంటి వాహ్యాళి భూమి
దిక్కరీంద్రములను దెగడు మత్తద్విప
చయముల ద్వారదేశములఁ గంటిఁ
జామరచ్ఛత్ర వీజన దీపికాందోళి
కాదులాస్థాన హర్మ్యములఁ గంటి
బహువిధ పరిమళాంబర భూషణశ్రేణిఁ
బ్రకటిత ధర్మపేటి కలఁ గంటిఁ
తే. పుష్పతల్పంబులును పువ్వుఁబోండ్ల యొఱపు
చంద్రశాలాగ్రవేదులఁ జాలఁ గంటిఁ
గంటి మాంధాత రాజ్యసుఖంబు లెల్ల
నింద్ర సామ్రాజ్య విభవంబు నేలఁజాలు. 84

చ. మృగమదచందన ద్రవము మెత్తిన బిత్తరి గుబ్బచన్నులన్
నగవుదలంపు మోములునసంగ నిశాత శిలీముఖంబులన్
దెగడు కటాక్షకోణములు చేటలమాటలు గల్గుకామినుల్
తగవుల నమ్మహీధవుని దండఁ జరింపఁగఁ గంటి వేడుకన్. 85

క. ఆలీలా సామ్రాజ్య
శ్రీలాత్మకు నింపుఁ జేసెఁ జేసిన నాభూ
పాలుని క్రియ సామ్రాజ్య
శ్రీలన్ విహరింపఁ దపము సేసెద ననఘా. 86

వ: అనిన విని యతని దుర్విషయాభిలాషంబునకు వగచి యిట్లనియె. 87

సనత్కుమారుండు నిషేధించుట.

క. హరిమాయా [1]మోహాంబుధిఁ
దరంగ సంఘంబులైన ధరణీ రాజ్యాం
బరపరిమళ భూషాస్త్రీ
వరవాంఛలమునుఁగ కుండు వాఁడుం గలఁడే. 88

సీ. పటుధైర్య బాడబోత్కట వహ్నికీలయు
నాశాపయోధి పెల్లణఁప లేదు[2]
పరమ[3]శాంతి త్విషాంపతి మహారశ్మియు
[4]నీహారతమము విరియింప లేదు

1. మాయమోహాబుద్ధిన్. 2. లణపజేయు. 3. శాంతి. 4. నీహారతమము విరింపలేదు.

రూఢసమాధి గాఽరుడమంత్ర కళయును
 దృష్టాహి విషమూర్ఛఁ ఽ దెలుపలేదు
ఘనతర విజ్ఞాన ఽ కలితదంభోళియు
 దృఢకామనగము భేఽదింపలేదు
తే. లేదు సంసారవిషయ కేఽళీవిరక్తి
బ్రహ్మరుద్రాదులకునైనఁ ఽ బద్మనాభు
చరణసేవాసుధారసా ఽ స్వాదజనిత
చిత్సుఖానంద సంధాన ఽ సిద్ధిలేక. 89

వ. అని వెండియుఁ జండదమనునకి ట్లనియె. 90

ఉ. ఓడక శీతవాత దహఽనోష్ణ ఖరంబులనాఁడు నాఁటికిన్
వాడి కృశించి యీగతి నఽవారణఁజేయు తపంబు వ్యర్థమై
బూడిదలోని హోమమయి ఽ పోయెఁగదా యిటులైన నక్కటా
చూడవె యోగమార్గ పరిఽశుద్ధమునీంద్ర తపఃప్రకారముల్. 91

తే. తగిలి బ్రహ్మంబు ముట్టంగఁ ఽ దపముచేసి
బ్రహ్మపద సౌఖ్యసంసిద్ధిఁ ఽ బొదుకొనక[1]
పాపసంకర జనిత భూఽపాలరాజ్య
పదసుఖంబులుగోరు తఽపస్వి గలఁడె. 92

శా. ఈజోడం దపమాచరించి తుది నెంఽతేమూర్ఖు చేందంబునన్
రాజత్వంబున నల్పభోగములు చేఽరంగోరునే మాని ని
ర్వ్యాజ బ్రహ్మపదైక సౌఖ్యములు పోఽవంద్రోచి, నీ వెన్నఁడున్
'రాజాంతే నరకం వ్రజే' త్తనెడు శాఽస్త్రంబుల్ పరీక్షింపవే. 93

క. ఆరూఢ పాతకౌఘము
దూరీకృతసత్య మనృత ఽ దుర్లోభదురా
చారాదికితవ కృత్యముఁ
గోరుదురే రాజ్యసుఖముఁ ఽ గోవిద వర్యుల్. 94

క. సురుచిర సాత్త్వికమార్గా
చరణంబునఁ దపముచేసి ఽ సమధిగతానం
దరసాబ్ధిఁ దేలుచుండెడు
విరజస్తములైన మునుల ఽ వినవేధాత్రిన్. 95

తే. ధన్యసాత్త్వికయోగంబు ఽ దక్క నితర
విపుల కర్మానుభవములు ఽ విష్ణుమాయ

1. కొనగ.

విష్ణుమాయకు వెలియైన ✽ విరతి విరతి
మాయఁగడచినముక్తి సమాధిఁగనును. 96

అని చెప్పి సనత్కుమారుండు సత్యలోకంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబా బ్రహ్మసుతుని బ్రహ్మబోధసుధాధారం గడుగంబడి మోహకళంక నిర్ముక్తంబైన మనంబున భూలోకసామ్రాజ్య సుఖంబులు దుఃఖభాజనంబులుగాఁ దలంచి సంసార సుఖానుభవసారంబైన విష్ణుమాయా వికారంబునం బొరయక ముక్తివడయుట యిది యెంత పెద్దయని యవ్విష్ణుమాయం దిరస్కరించి రాజ్యకాంక్షయుడిగి మోక్షాపేక్ష నక్షయతపోనియతినున్నం గొన్నాళ్లకు నలువసన్నిధియై వరంబు వేఁడుమనినఁ బ్రాంజలియై యిట్లనియె. 97

బ్రహ్మను మోక్షమడుగుట ఆయన చేతఁ గాకపోవుట.

అత్యంత విష్ణుమాయా
కృత్యములగు సుఖములెల్లఁ ✽ గీడ్పఱచి ననున్
సత్యమగు మోక్షపదవికి
నిత్యునిగాఁ జేయు[1]మయ్య ✽ నీరజగర్భా. 98

అని వేఁడిన నవ్వరంబీరామి యెఱింగి మునీంద్రా యేమిగోరి యీయుగ్రతపంబు చేసితివి యేమియడిగెదు ప్రకృతంబున ననుభవింపఁదగిన విష్ణుమాయా విలసనంబైన సంసారంబు దానికిందోడు రాజ్యసుఖం బనుభవింపఁగోరి తపంబు సేసిన నీకు నది యనుభవింపక మోక్షం బేచందంబునం బడయవచ్చు, నదిమున్ను నీవనుభవించి తదనంతరంబు నిర్విషయాభిలాషంబునగు మనంబున శుద్ధసాత్త్వికజ్ఞానం బవలంబించి విష్ణుభక్తివలన మోక్షంబు వడసెదవుం గాని యిప్పుడీ రాజ్యసుఖంబు కోరినట్ల యిచ్చెదం గొనుమనిన నిర్వేదించి నీవిచ్చు వరంబు నేనొల్లపొమ్మనిన నతం డంతర్హితుండయ్యెఁ గ్రమ్మఱ విరూపాక్షునింగూర్చి తపంబు సేసిన. 99

సరసిజగర్భుని యట్లనె
హరుఁడును బ్రత్యక్షమైన ✽ నమ్ముని యడిగెన్
హరిమాయా విలసన సం
సరణము వెలియైన మోక్ష ✽ సంపద వెలయన్. 100

అడిగిన నవ్వరమీరా
దుడుగుము నీకోరినట్ల ✽ యుర్వీరాజ్యం
బడుగుమన నొల్లకుండిన
మృడుఁడును దన యిచ్చనరిగె ✽ మిన్నకయంతన్. 101

1. మూలపాఠము, జేయవయ్య.

క. అమ్మౌని నాథుండుడుగక
నెమ్మనమున నచ్చలంబు ◊ నిగుడుచునుండన్
గ్రమ్మఱ రవిఁగూర్చితపం
బిమ్ములఁగావించుచుండె ◊ నిలచలియింపన్. 102

క. కొనగొని తపమేభంగుల
నొనరించిన పూర్వకర్మ ◊ ముడుగును తన చే
సిన యంతవట్టు గుడువక
వనజాసన దివ్యముఖ్య ◊ వర్యులకైనన్. 103

వ. అంతఁ గొంతకాలంబునకు సూర్యనారాయణుండును సన్నిధియై మోక్షంబడి గినరాదు నీవు మున్ను చేసిన తపంబున సంభూతంబులైన రాజ్యవైభవంబులు తరతరంబ నిన్నుఁ జుట్టిచుట్టికొనంగాచి, కాలంబు వేచియున్నయవి, కైకొని తద్భోగంబులఁ బరితుష్టినొంది మఱి సాత్త్వికతపోనియమంబున హరినారాధించి తత్ప్రసాదంబున మోక్షంబు వడయు మనిన నమ్మౌని యిట్లనియె. 104

క. అవియెల్ల విష్ణుమాయలు
వివరింపఁగ వాని ననుభ ◊ వింపుమనిన నా
తివిరిన పూనిక దప్పదె
యవిగైకొన నమృతపదవి ◊ నందఁగవలయున్. 105

క. నే నొల్ల రాజ్యసంపద
నానిశ్చయ మిదియ వినుము ◊ నలిన ప్రియ నా
పూనికఁ దప్పింపఁగలం
డే నీరజనాభుఁడైన ◊ నిఁకనెట్లైనన్. 106

వ. అనిన నమ్మహాప్రతినఁ దప్పింపలేక కర్మసాక్షియుం బోయె నప్పారికాంక్షి మత్సరంబు పెచ్చు పెరుగు మనంబున నెవ్వరింగోరక యేకావధాన పరమ యోగాధీన మానసుండై విష్ణుమాయంబడక ముక్తివడసి హరిహర బ్రహ్మాదుల సిగ్గుపఱచి నిరుపమానంగంబున విహరింతునని యున్న యతని ఘోర ప్రతిజ్ఞాతపంబునకు నద్భుతంబంది నిఖల బృందారక మునీంద్రబృందంబులు విష్ణుఁడితని నేపదంబున నొల్లని సామ్రాజ్యపదంబునకుం దార్చి తదనురాగ భోగ మగ్నునిఁ జేయునోకోయని వితర్కించుచుండు నంత హరి తన యంతర్గతంబున. 107

{ చండదమనునిఁ దనమాయలోఁ బడవేయుదుఁగాక యని విష్ణుమూర్తి మచ్చేరించుట. }

ఆ. నిష్కళంక దివ్య ◊ నిర్వికల్ప బ్రహ్మ
తేజమైన యస్మ ◊ దీయమూర్తిఁ

దలఁచి చిన్మోదమునఁ § దనియు ధన్యుఁడు గాక
ముక్తుఁడగునె యితర § మూఢజనుఁడు. 108

క. మునిదనయభిమత వరమున
నొనరిన సామ్రాజ్యలక్ష్మి § నొల్లనటన్నన్
జనునే భూపాస్రక్ష్యం
దనవనితా ద్యనుభవములఁ § దనియక యెట్లున్. 109

ఆ. ఒల్లనన్నయితని § యుల్లంబు రాజ్యసం
పదల వెల్లిగొలిపి § ముదమొనర్చి
యవల మోక్షమిత్తు § నని దివ్య చిత్తంబు 110
నందుఁ దలఁచెఁ దలఁచి § నంతలోన.

క. ఏమని చెప్పుదు హరిమా
యామహిమఁ దదాశ్రమంబు § హాటకరత్నో
ద్దామగృహసౌధలసదభి
రామంబగు నొక్కపుర వ § రంబై యొప్పెన్. 111

సీ. మదమత్తవేదండ § మండల గ్రైవేయ
ఘంటికాఘణఘణ § త్కారరవము
నన్యోన్యసముపాశ్రి § తావిర్భవత్పటు
జవనోత్తమాశ్వహే § షారవంబు
కేళిసంచారపి§కీర్ణ కాంచన పుష్ప
రథవిభ్రమచ్చక్ర § రాజిరవము
నుద్దామ దర్పభా§రోత్కటభటబిరు
దప్రశంసాలాప § తరళరవము

తే. పటహభేరీ మృదంగ శం§భద్రవంబు
సౌధవీథీవిపంచికా § చారురవము
కామినీపాదమంజీర § కలరవంబు
ప్రమద మొనరించె నమ్మహా § పట్టణమున. 112

క. కేళీసరోవరంబులు
కేళీవనవాటికలును § గేళీగిరులుం
జాలఁగఁ గన్నులకింపై
యాలీలా పట్టణమున § నలరెన్ జూడన్. 113

చ. సురుచిర కేళిశైల మణి § సుందరకందర కేళిలోల కి
న్నరకలగాన మేదుర ని§నాదము లంగజుఁ బ్రోదిసేయఁగాఁ

గెరలుచుఁ గూర్మి దంపతులు క్రీడలొనర్తురు పుష్పడోలికో
త్కర రమణీయహర్మ్యతల కాంచన వేదుల నప్పురంబునన్. 114

క. అగరు ఘనసారకుంకుమ
మృగమద గోరోచనాది మేళనమునమే
లగుపువ్వుల నెత్తావుల
నగరాపణవీధు లింపొ నర్చుఁ బ్రజకున్. 115

రాజమందిర వర్ణనము.

వ. ఇవ్విధంబున నమరావతికిం బ్రతియై యతికంఠపాళంబను పేరనొప్పు నప్పుర
మధ్యంబునఁ గనక ప్రాకార గోపుర సౌధచంద్రశాలామంటప మణికుట్టిమ
మార్గతోరణ మంగళ రంగవల్లీ సముల్లసితంబును, కుల్యాసరోవర కేళి దీర్ఘికా
తరంగ చక్రవాక కలహంససారస క్రౌంచసంచయ క్రేంకార సంకులం
బును, సవిధోద్యానవాటికాశాఖోణకుటజ చూతపనసరంభా ఖర్జూరనారికేళ
కురువకాశోక మాధవీ యూథికాజాతి లతాదిపల్లవసుమనఃఫలరసోల్లసిత
కలకంఠ మధురశుకనికర కలకలంబును, కనక[2]మణిమయ ద్వారకవాట దేదీ
జాజ్వల్యమానంబును, దౌవారిక వేత్రదండతాడన నిరుద్ధసకలసామంత
భూకాంతసమ్మర్ద దుర్గమద్వార దేశంబును, ప్రధానదండనాయక దుర్గాధ్యక్ష
వీరభట సహస్ర సంరక్షితాస్థాన మంటప సామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాసంబును, గంధ
గజతురంగ శతాంగ సువర్ణాందోళికా పర్యంకచ్ఛత్రచామర సింహాసనాది
శోభితంబును, కర్పూరశలాకాజాతా[3]యాత మందమారుత చలాచలీ ధ్వజ
వితాన పుష్పమాల్యా లంకృతంబును, సంగీత తాళవాద్య హృద్యానవద్య
నాట్యశాలా ప్రవర్తిత నర్తకీ కింకిణీ కంకణ ఝణఝణాత్కార మనోహరంబును,
గురుకుచనితంబభారాలస విలాసినీసహస్రసంచార శుద్ధాంత మందిరంబును
నగురాజభవనంబున నొక్క పుష్ప సౌధాగ్రమంటపంబున. 116

క. కనకమణి పీఠికఁ దనుఁ
దనప్రియ కామినులు గొలువ ధరణీ పతియై
మునియుండెఁ గనకభూషణ
కనదుజ్జ్వలమూర్తితోడఁ గౌతుకలీలన్. 117

క. ఏకాగ్రనిష్ఠతోడని
రాకులమతిఁదపము సేయు నమ్మునిచెందం
బేకై వడి నడఁగెనొ నాఁ
డాకస్మికమేమి చెప్ప నాహరిమాయన్. 118

1. సంచయంబును 2. ఆ. పా, ననేకమ. 3. జాతయాత,

క. అలదండకమండలు వ
ల్కలజపమాలాజినములు ఖడ్గక్రీడా
జలరుహ చీనాంబరమణి
వలయ కనకకంబళముల వైఖరి నొప్పెన్. 119

తే. మఱచెఁ దన బ్రహ్మయోగంబు మౌనివరుఁడు
కపటసామ్రాజ్యమదిరా వికాసలీల
సమ్యగ్విజ్ఞాన సరసి నోలాడు తలఁపు
మోహసంసార జలరాశి మునిఁగె నపుడు. 120

ఆ. మోక్షలక్ష్మికోర్కి ముడివడిచిత్తంబు
రాజ్యలక్ష్మిపై విరాళిఁబడియె
యోగిననెడు బుద్ధి యుడిగి యాతపసికి
భూవరుండ ననెడు బుద్ధి వొడమె. 121

సీ. అవధారు దేవ చక్రాద్రి పర్యంత భూ
  పతిశిరోముకుటప్రాజిత పదాబ్జ
జయ మహారాజ యష్టాదశద్వీప సం
  స్థాపిత శాసన స్తంభయూప
విన్నపం బిదె గర్విత శత్రురాజన్య
  దర్పాంధకార మార్తాండబింబ
జోహారు సర్వజ్ఞ సుస్నిగ్ధ శివజటా
  జూటగంగాభ యశోవిహార

తే. యనుచుఁ బ్రాంజలులై వేత్రహస్తపరులు
కదిసి యర్ఘ్యోపచార వాక్యములు పలుక
మహిమఁ గొలువుండె నాస్థాన మంటపమునఁ
జండదమనావనీనాథ చక్రవర్తి. 122

క. శరణాగతులగు రాజుల
నరుదుగ గజవాజి భూషణాంబరగంధో
త్కరములు కానుకలొసఁగెడు
నరనాథులఁజూచి మునిజనప్రభుఁడోలిన్. 123

క. అరిషడ్వర్గము మనమున
నురురాజసవిభవములకు నుబ్బొసరింపన్
బరమ దయాసత్యోక్తుల
పరిచయమది యుడిగి పరుష భాషలు నేర్చెన్. 124

క. కొందఱికి నలుగు మఱియొక
కొందఱఁ గృపనాదరించుఁ ƒ గొందఱఁ బ్రోచున్
గొందఱఁజెఱచుఁ బ్రభుత్వము
నంది నిజాజ్ఞాబలమున ƒ నవనీజనులన్. 125

సీ. దివ్యవిమానంబు ƒ తెఱఁగునఁ దేరెక్కి
తిరుగుచునుండు నా ƒ దిత్యుభంగి
మదగర్వరేఖతో ƒ మత్తవేదండంబు
నెక్కి భూలోకదే ƒ వేంద్రుఁడనఁగఁ
బసిఁడిపుత్తళ్ళసొం ƒ పెసలారు రత్నాల
పాలకి నెక్కఁ బ్రా ƒ భవము మీఱ
హయరత్నములనెక్కి ƒ యాడించు నంగళ్ల
నంగనామణులకా ƒ హ్లాదమొనఁగఁ
తే. కేళిగిరికందరంబులఁ ƒ గ్రీడసలుపు
నుపవనంబులఁ జరియించు ƒ నుత్సవమున
నాట్యశాలలనుండు నా ƒ నందమొదవఁ
దనకునింపైన విధమున ƒ ధరణివిభుఁడు. 126

సీ. కలకంఠియొక్కతె ƒ కర్పూర తాళవృం
తముఁ ద్రిప్పఁగలికి నె ƒ త్తావు లీనఁ
దరళాక్షి యొక్కతె ƒ తాంబూలఖండోత్క
రం బిచ్చుమందస్మి ƒ తంబుతోడ
నలివేణి యొకతె పా ƒ దాబ్జముల్ వట్టు కం
కణకాచ ఘళఘళా ƒ త్కార మలర
మగువయొక్కతె దండ ƒ మణి పీఠముననుండి
మదనోన్ముఖములైన ƒ పాటలాడుఁ
తే. కేళిగృహమున నవపుష్ప ƒ డోలికాగ్ర
శాయియైయున్న యమ్మహీ ƒ నాయకునకు
నింపు సొంపారనను రాగ ƒ మి[1]గురుకొల్పి
చారులీలల శుద్ధాంత ƒ చంద్రముఖులు. 127

క. సమధిక రాజ్యాంభోజ
ప్రమదాక్రీడా మరంద ƒ పాన సుఖశ్రీ
రమణీయ మధుకరంబై
ప్రమదమ్మున నమ్మనీంద్ర ƒ [2]పార్థివుఁడలరెన్. 128

1. ఆ. పా. రాగమిరవుకొల్పి. 2. ప్రా. పా. పార్థివుఁడందెన్.

క. వలసిన తొడవులు తొడుగుచు
వలసిన గంధములఁబూయు ♦ వలసినపుష్పం
బులు ముడుచు నింపు సొంపులు
వలసినకాంతల రమించు ♦ వలసినవేళన్. 129

క. తాపములకెల్ల నిల్లగు
భూపత్వము కాముకత్వ♦మును బెట్టిదమై
యేపారనతని యోగము
ప్రోపజెఁ బోఁకొత్తులోని ♦ పోకయుఁబోలెన్. 130

క. హరిమాయా మారుతమునఁ
దిరమగునే బ్రహ్మబోధ ♦ దీపకళిక త
చ్చరణధ్యాన ఘటంబున
వెరవునఁ దానిలుపకున్న ♦ వెడఁగుమునులకున్. 131

క. తనపూనికయును దనతప
మును దనదుమహామునిత్వ♦మును బ్రహ్మసుతుం
డొనరించిన మార్గము మఱ
చిన యాతనిఁజూచి జగము ♦ చిత్రమునొందెన్. 132

క. హరిమాయ గడువరాదని
పరమాశ్చర్యంబునొంది ♦ బ్రహ్మయు శివుఁడున్
సరసిజ వనబాంధవుఁడును
గరమభివర్ణించి రధిక ♦ కౌతుకలీలన్. 133

సనత్కుమారుండు తిరిగివచ్చుట, చండదమనుని బోధించుట.

వ. అంత. 134

ఆ. మఱియు నా సనత్కు♦మారుండు చండ ద
మను విధమ్ముఁజూత♦మనుచువచ్చి
రాజ్యమహిమతోడి ♦ రాజసంబున నెదు
రేగుదెంచి పూజ♦లిచ్చుటయును. 135

ఆ. రాచబూమెనున్న ♦ వాచంయమిశ్రేష్ఠుఁ
జూచిచూచి మిగులఁ ♦ జోద్యమంది
విష్ణుమాయపెంపు ♦ వినుతించి వినుతించి
యనియె బ్రహ్మసుతుఁడు ♦ నతనితోడ. 136

ఉ. ఏమి మహానుభావ నిను♦నించుకయైన నెఱుంగనేర్తువే
నీమునుపంటి రూపమది ♦ నీహృదయంబునఁ దోఁచుచున్నదే

భూమిపతిత్వ రాజ్యసుఖములు కరమిష్టము దోఁచుచున్నవే
నీమనసెట్టులున్న యది నిక్కము నాకెఱిఁగింపు నావుడున్. 137

వ. విని వెఱఁగుపడి యేమొకో నన్ను నేనెఱుంగకునికి యెట్లు, నాకును పఱి రూపం బెయ్యది, నాకుభూపతిత్వరాజ్యసుఖంబులు కరం బిష్టంబులు గాకుండుట యెట్లు దీనికిఁ బ్రత్యుత్తరం బేమనియిచ్చువాఁడ నిమ్మహాత్ముని వచనంబు లత్యద్భుతంబులై తోఁచుచున్నవి యని భయంపడి ప్రాంజలియై రాజిట్లనియె.

క. దేవమునీశ్వర యిది యే
భావంబున నన్ను నిట్లు పలికితి నాకే
భావంబును దోఁపదు నీ
భావంబుననున్న యట్లు పలుకు మహాత్మా. 139

వ. ఏనురాజనగుటయు నీరూపంబుదక్క మఱియొండు రూపంబు లేకుండుటయు నెల్లరాజులకుం బలెనే భూపతిత్వరాజ్యసుఖంబులు కరంబిష్టంబుల గుట నెఱుఁగుదు నింకనెద్దియు నెఱుంగ, మీచిత్తంబుసంగతి తెల్లంగ నాకానతిచ్చి నామనఃకళంకంబుఁ బాయంజేయు మనవుడునవ్వి యవ్విరించినందనుం డిట్లనియె. 140

తే. చండదమన మహామునీశ్వరుఁడవీవు
రాజ్యకాంతఁ దపంబొనర్పంగ నిన్ను
మాన్చిపోవుట మఱచితే మానసమున
నాతపఃఫల లీలలు నవునొకావు. 141

క. హరిమాయ నిల్లెఱుంగక
నిరసించి విరించి ముఖుల నెఱిఁగూర్చి తప
స్స్ఫురణమున మెలఁగఁదగునే
దురహంకారమునఁ జేయుదురె తపమనఘా. 142

వ. పరమేష్ఠి పశుపతి పద్మబాంధవుల యానతిఁగైకొని సాత్వికజ్ఞానంబున మోక్షప్రదాయకు నారాయణు నారాధించుచు నతండే కొలంది కర్మబంధంబు లనుభవింపజేసె నట్ల యనుభవించుచు నప్పరమపురుషునకుం బ్రపన్నుండవైన నింతమూఢుండవై నిస్సారసంసార పంకమగ్నుండవై యుండుదువే యింకనయిన నిష్కళంక హృదయుండవై యీ సామ్రాజ్య వికారంబులు హరిమాయా కల్పితంబులుగా నెఱింగి హరిందలంచి కృతార్థుండవగు మని సనత్కుమారుం డొనర్చిన బ్రహ్మోపదేశంబున. 143

క. జ్ఞానోదయమగుటయు న
మ్మానీంద్రుఁడు చంచలించి మనమున భక్తా

ధీనుఁడగు హరిఁ దలంచి కృ
తానతియై భక్తిపులకకలంకూరింపన్. 144

క. కరుణాసముద్ర ముద్రిత
దురితోదయ యుభయ కర్మదూర మునీంద్రో
త్కరవాంఛాఫలద మహా
పురుష పరబ్రహ్మమయ విభుత్వమహాత్మా. 145

మ. గతదుష్కర్ములు సంగవర్జితులు రాగద్వేషదూరుల్ మహా
మతులాత్మీయుతపోధిదైవముగ సన్మానించి నిన్నాత్మసం
స్థితుఁ గావించి భజించి మోక్షపదముం జేకొందురుగా కిట్లు దు
ర్మతికి న్నాకెటులబ్బు నాతరమె నీ మర్మంబెఱుంగన్ హరీ. 146

క. అగణిత దుఃఖనిదానం
బగు సంసారమున కోపకలజడిపడు నా
వగలుడిపి కావవే నను
జగదేక శరణ్య కృష్ణ జలరుహనేత్రా. 147

క. అని భక్తిపరవశుండై
కనుఁగవ నశ్రువులు దొరుగఁ గాఁ దనువినుతిం
చిన భక్తవత్సలుఁడు హరి
యనుకంపాయుత్త చిత్తుఁడై యావేళన్. 148

సీ. పుష్పవృష్టియుఁ దనభువన రత్నోదత
కాగుణ్యదృష్టియుఁ గడలుకొనఁగ
నప్సరోనాట్య విన్యాసంబు తనవన
మాలావిలాసంబు లీలమెఱయ
ననుకూల గంధవాహంబును దనసహ
జాంగగంధ ప్రవాహంబు నొలయ
సహచర సురమునీశ్వర తరళత్వంబు
తనభక్తవత్స లత్వంబు నొరయ

తే. వినుత గంధర్వగానంబు తనమనోజ్ఞ
భూషణస్వానములను వేడ్కఁ బొదలఁ జేయ
దివ్యమంగళమూర్తియై దివ్యతేజ
మలరఁ బ్రత్యక్షమయ్యె నాహరి గాంచుఁడు. 149

తే. అబ్జనేత్రుండు ప్రత్యక్షమైనఁ దెలిసి
కలిగి తొల్లింటి యునికిను గాంచె మౌని

పురనరేంద్రత్వ సామ్రాజ్య పరికరములు
వనమునీంద్రత్వ పరములై వరలుచునికి. 150

క. సాక్షాత్కరించిన సరో
జాక్షుని శ్రీపాదములకు నానతుఁడగుచున్
లక్షవిధంబులఁ బొగడెను
జక్షుస్స్రవదంబుబిందుసందోహముతోన్. 151

క. హరియును నప్పుడుమునీ
శ్వరుతామసభావముడిపి సాత్వికవిజ్ఞా
నరతిన్ మతిఁగూర్చి తపః
శ్చరణమునకు నియ్యకొలిపె సద్గతికొఱకున్. 152

క. అంత ప్రతిజ్ఞావంతుని
పంతము వారించి కర్మఫలముఁ గుడిపి య
త్యంతజ్ఞానంబొసఁగి య
నంతుఁడు సురవరులు గొలువ నరిగె నిజేచ్ఛన్. 153

క. ఈవృత్తాంతము విను స
ద్భావవిధేయులకుఁగలుగు బ్రహ్మజ్ఞాన
ప్రావీణ్యంబును హరిమా
యావరణ విముక్తియునుఁ గృతార్థత్వంబున్. 154

మ. అనియయ్యంబరవాణి పల్కుటకు నత్యాశ్చర్యముం బొంది ర
మ్మును లీనారదుఁడేమి చెప్పుదు మహామోహాంధకారంబునన్
దనచిత్తంబు భ్రమింపగాఁ దెలివిఁజెందన్ లేక దుర్మాన సం
జనితక్రోధమునన్ హసించిపలికెన్ సర్వంసహాధీశ్వరా. 155

తే. పట్టఁబసలేని యీబట్టబయటిమాట
కకట భ్రమసితికో కదా యలఘులార
యామునీంద్రునివంటి మోహాతురుఁడనె
యేను, సాదృశ్య మెఱుఁగక యనెనుగాక. 156

క. నన్నెఱుఁగు విష్ణుఁడావిభు
వన్నిక లే నెఱుఁగుదుం బ్రపంచవికార
క్లిన్నతనాకుం గలదే
యిన్నిచదువులేమీరె యెఱిఁగెదరు తుదిన్. 157

వ. అని హరిమాయ నెన్నక గగనవాణి నసత్యవాదిగా దూషించి, తనవిజ్ఞాన మహిమ యెఱుంగుటకు నిమ్మును లెంతవారని నిరాకరించి, వీరిముందట

పంతంబు పలుక నేలయని తనలోనఁ దన్నుఁదానే ప్రశంసించుకొనుచు, వీడు
కొనిపోవ నుద్యోగించు నతనితలంపుగని మాయామునివేషధారియగు నవ్వె
న్నుండు చిన్నినగవు దొలంక బలువలం జిక్కిన మెకంబయ్యెంగాక తానింక
నెక్కడికిం బోవంగలవాఁడని యతని చిందిలిపాటు మందలించి, కొలంది
మెఱుంగక యభ్రభవాణి పలికెంగాక, చండదమనుండు భవత్సమానుండేని
యంతబుద్ధిమంతుండు మాయంబడునే యదియట్లుండనిమ్ము, మమ్ము బహు
మానంబుసేసి యీనేళ మా యాశ్రమంబున భిక్షసేయ వలయునని ప్రార్థిం
చిన నెట్టకేల కియ్యకొని. 158

—— మాయామునియైన విష్ణుమూర్తి నారదుని మోసపుచ్చుట. ——

క. తనచేతి యక్షమాలయుఁ
గనకకమండలు విపంచికయుఁ గుంచెయు న
ల్లన నచటి రావిఁదగిలిచి
మునితీర్థంబాడు నియమమునఁ జనుదెంచెన్. 159

క. తన విజ్ఞానము తనతప
మునుదన విరతియును దన యమోహిత్వంబున్
దనురక్షింపఁగ నోపునె
వనజాక్షుని కరుణదప్పి వచ్చినవేళన్. 160

సీ. నారాయణోచ్చారణశ్రావ్య దివ్య నా
దమువీణెయందయం తర్భవించెఁ
జిదమలానంద సంపదనాడు నాట్య వి
హారంబు కుంచియ నాశ్రయించెఁ
దత్వవిజ్ఞాన సుధారసపూరంబు
దొలఁకియాడుట కమండలువుఁ జెందె
బీజాక్షరన్యాస పృథులాబ్జ దృఙ్మంత్ర
కల యక్షమాలికఁ గడలుకొనియె

తే. నారదుని చిత్తమున నహంకారజనిత
నిబిడ మోహాంధకారంబు నిండుకొనియె
విష్ణుమాయా ప్రభంజనవిహతిచే వి
వేక దీపంబు మలుగుట వేనరేంద్ర. 161

వ. అట్లు కొలనికి డిగ్గి దాని చెలువు ప్రకటించుచు నాచమనపూర్వకంబుగా జలంబు
ప్రవేశించి నాభిదఘ్నపయఃపూరంబున నిలిచి మహాకాళరాత్రిసమయాంధ
తమసంబున మునుంగు చంద్రసూర్యాదిజ్యోతిర్మండలంబునుం బోలెఁ దన

విజ్ఞాన ప్రకారంబు విష్ణుమాయా పటలంబున మునుంగ సంసార సముద్రం
బున మునుంగుటకు నీళ్లమునింగె నప్పుడు. 162

క. జననాథ యరిదినుమిన్నా
వనజాక్షుని మాయ వెంపు వర్ణింప నిలిం
పనికాయ కాయజాంతక
వనజాసన దివ్యమౌని వరులకు నైనన్. 163

నారదుఁడు కొలనిలోమునింగి స్త్రీయగుట.

ఆ. నీరుపాపయమ్యో నృపవర తొల్లింటి
తపము కలిమియెల్లఁ దక్షణంబ
మునిఁగిలేచి భువనమోహనమూర్తితో
నలిననేత్రియయ్యె నారదుండు. 164

ఆ. ఆమునీంద్రవేష మాబ్రహ్మవర్చసం
బామహత్వమామహావివేక
మెల్లనణఁగె శౌరి యింద్రజాలంబున
వినుము ధర్మతనయ విస్మితంబు. 165

క. పాలకడలి నుదయించిన
శ్రీలక్ష్మియుఁబోలెఁ గళలఁ జెలువారుచులీ
లాలసగతిఁ గొలను వెడలె
నాలీలావతి పసిండియంచయుఁబోలెన్. 166

వ. మఱియు జలాశయంబున నీరుగ్రోలి వ్రాలిన జలధర ఖండంబు లన నొప్పు
వెన్నెరుల కప్పును, నీలజలధర ఖండంబుదండఁ గన్నుల పండువైనంగు చంద్ర
రేఖయన మీఱు నెన్నుదురును, జంద్రరేఖ చెలువునఁ జెలువారు నీలోత్పలము
లనఁ జెన్నారు నిండువాలుకన్నులదోయి, నీలోత్పలంబుల వలనం దొరఁగు
మకరందపూరంబన విలసిల్లుదియ్యకెమ్మోవియు మకరందపూరంబు పూరింప
నిడిన కనక కలశంబులన నుల్లసిల్లు గురుకుచకుంభంబులును, గనక కలశం
బులు మాయందెచ్చిన పసిండిమూకుళ్లనం దనరుమృదుల బాహామూలంబు
లును, బసిండిమూకుళుల నిగుడు మెఱుంగు దీఁగెలన మెఱయుచేతులును,
మెఱుంగు దీఁగెలతళుక్కునఁ బ్రదీపించు గగనంబనందోచు చిన్ని నెన్నడుమును,
గగనంబునం దొలంకియాడు వేల్పుటేటి కలికితరంగంబుల తాఁకునంబొంకం
బైన సువర్ణసైకతంబన వెలయు జఘనంబును, సువర్ణసైకతంబు కెలంకున
మొలచిన పసిండియనంటి కొదమలనం బాదలు నును దొడలును, బసిండి
యనంటి కొదమల ప్రాపునఁ జెఱుకు విలుకాని పువ్వుటంపపొదులన ముదం

బొనర్చు చిఱుదొడలును బువ్వటంపదొనల నలంకరించిన ముక్తాఫలంబు
లనం దేజరిల్లు పదనఖంబులును, గ్రమక్రమంబునం గనఁబడ నప్పడంతి గట్టున
వచ్చి నిలిచెనప్పుడు. 167

క. జలకేళి సలిపివచ్చిన
పొలుపున వేఱొక్కపట్టు పుట్టముఁ గై చే
సిలతాంగి యంగకంబుల
నలరుల సొమ్ములు ధరించి యలరెఁ జూడన్. 168

క. వనజాకరలక్ష్మియొ య
వ్వనలక్ష్మియొ మరుని నెడసి వచ్చినరతియో
యన నవయౌవనలీలఁ
వనిత సరస్తీరపుష్ప వాటిక నొప్పెన్. 169

సీ. ఒకమాఱుతనచరణోద్గత ద్యుతులచేఁ
బరమసంధ్యాచ్ఛాయ ధరణిముంచు
నొకమాఱు తన మేని యుజ్వలప్రభలచేఁ
దీఁగెమెఱుంగుల దిశలుముంచు
నొకమాఱు తనముద్దు లొలుకునవ్వులచేత
వెన్నెలఁ గాయించు విపినవాటి
నొకమాఱు తనమంచి యొఱపుఁజూపులచేతఁ
గలువ తోరణములు గట్టు నెదుట
తే. పాదుఁబూజొంపముల మీఁద నాడుగండు
తుమ్మెదలమ్రోఁత శ్రుతిగాఁగఁ దోయజాక్షి
కలికిజవ్వనమునకలంకారమగుచు
మదనలీలా వికార సంపదదనర్ప. 170

{ ఆ కొలని యొద్దకు చంద్రకేతుఁడను రాజువచ్చి యా స్త్రీని వీక్షించి మోహించుట. }

క. ఆకొలని కెలన నాక్రియ
నాకలికి చకోరనేత్రి యంగజలీలా
శ్రీకిఁ గరాళింపుచుఁ దన
లోకంబై పువ్వుదోఁటలో విహరింపన్. 171

సీ. చంద్రకేతుండను జగతీతలేంద్ర కు
మారుండు మదనావతారమూర్తి
వీరరత్నము జగద్విఖ్యాతమైనట్టి
బిరుదాంకపుర మేలు బిరుదురాజు

చతురంగబలమహోత్సన్నాహసంపద
వేడ్కమైఁ జనుదెంచి ॥ వికటదుష్ట
మృగబాధలణఁగించి ॥ మగుడి యుపవనమున
విడిసి తరుచ్ఛాయ ॥ విశ్రమించి

తే. కేళిమైఁగొద్దుపావల ॥ గిలుకలడర
నొక్కబాలుండు కైదండ ॥ యొసఁగవచ్చి
యలరు దీఁగవిధంబున ॥ నలరుచున్న
యలరుఁబోఁడి విలోకించెఁ ॥ గొలనిదరిని. 172

క. కనిబిట్టుకట్టెదుర నా
జననాథసుతుండు నిండు ॥ జవ్వనమునకుఁ
దనసౌందర్యంబున కును
దనలో నాశ్చర్యమంది ॥ తలయూఁచియునున్. 173

శా. ఔరా చెన్నులచెన్ను కన్నుఁగవతీ ॥ రాహా భళీ వేణికా
భారశ్రీ ముఖచంద్రబింబరుచి చెప్పన్ వచ్చునే చిన్నికా
నేరీతిన్ సృజియించె బ్రహ్మ కటి సొంపెట్లుండెఁ జారూరు శృం
గారం బెవ్వఁడు మెచ్చనేర్చు నిదె బోకంజాతి యుంటే భువిన్. 174

క. కలికి నునుసోగ వెన్నెల
తళుకు గులుకు నవ్వు నును సుధారసధారల్
జిలుకు నునుబలుకు పూములు
కులుకళికలు దీని కన్నుగొన లగ్గలికల్. 175

ఉ. కొండలఁబోలు జక్కవలకున్ సరి మారెడుబండ్లజోడు వే
దండపకుంభ తుల్యము లుదంచితహేమ ఘటాభముల్ సము
ద్దండపయోజకోరక విరోధస్ఫుటముల్ శకటాంగమూర్తులీ
ఖండ శశాంకఫాల కుచకాంచనచంపక పుష్పగుచ్ఛముల్. 176

తే. ఇంచువిలుకాని కేళికియుంచకొదమ
కాదు మరుఁ డెక్కఁబెట్టిన ॥ కలికి చిలుక
కాదు వన్నెలబొమ్మ కొక్కట విరించి
జీవకళనిచ్చి నిలిపిన ॥ చిలువ చెలువ. 177

ఆ. లలిత నీలమణి శిలాకయానూఁగారు
నిలిపెఁగాక నలువ ॥ నిలుపకున్న
గురునితంబబింబ ॥ కుచకుంభ భరమున
వెలఁదియసదు నడుము ॥ విఱుగకున్నె. 178

మానసనీరాకరోన్మాథి మందరంబు
ధైర్యకంద నిశాత కుద్దాలధార
మర్మకంచుకకర్తరి మహిమబోధ
వనజచంద్రిక యీయింతివాలుఁజూపు. 179

అమృతాంశుఁడెంత జపనము తానొనర్చెనో
పొలఁతినెమ్మోముతోఁ బోల్పఁబడియె
నళులెట్టి పుణ్యాటనుల నిష్ఠమెలఁగెనో
యింతిపెన్నెరులకు నీడువడసెఁ
దమ్మి యెన్నెన్ని తీర్థంబులఁ దోఁగెనో
సతిక్రాలుగన్నుల సాటినొందె
గజము లేక్షేత్ర మార్గముల వర్తించెనో
చెలువ నడకకు సరి చెప్పవలసెఁ

గాంచనము భూమి నేమేమి కర్మములకు
వచ్చెనో చానమైచాయ వన్నెకెక్కెఁ
జిలుక లేసత్యవాక్యముల్ పలికినవియొ
యబలమధురోక్తులకు సమ్మతమ్యెనిపుడు. 180

అని బహుప్రకారంబుల దాని యభినవ సౌందర్య యౌవన విలాసంబులు చూచిచూచి చూపానిననేచి ధైర్యంబు తొలంగఁద్రోచి యాచంచలాక్షిని డాయంబోయి, తన చక్కఁదనంబునకుఁ జిక్కిన తలంపు చూపుగని యనురాగంబు నెరయ నెఱజాణతనంబుగల తగవుమాటల నొడంబఱచి కైకొని తనపురంబునకుఁ గొనిపోయి యభిమత రతిక్రీడలం దేలుచుండె. 181

కొడుకుల నూర్వురఁ గనెన
ప్పడఁతుక సౌందర్యనిధుల బాహాబలులన్
గడిమిగలవారి వారుం
గడఁగిరి వివిధాస్త్ర శస్త్ర కౌశలలీలన్. 182

పతి మేలు సుతుల కలిమియు
నతులిత సామ్రాజ్యవైభ వాభ్యుదయంబున్
సతియైన నారదునకున్
బ్రతిదిన సంతోషసిద్ధి పగగఁగఁజేసెన్. 183

కంసారి రచితమాయా
సంసారపయోధి మునిఁగె సన్ముని భూపో

త్తంప వినుసీమరందిఁ బ్ర
శంసింపఁగఁ దరమె పద్మశాతునకైనన్. 184

వ. ఇవ్విధంబున నపరిమితైశ్వర్య విలసితంబులగు సామ్రాజ్య వైభవంబులును, మన్మథావతారుండగు ప్రాణేశ్వరుండును, సుగుణవంతులగు కొమాళ్లు నూర్వురు ననుఁగుఁగోడండ్రు ననుకూలదాసదాసీజనంబులును, మణిమయ కనకవిభూషణాంబర ప్రసక్చందనతాంబూల చంద్రశాలావిహార పుష్పశయ్యాదులంగలిగి తన కుభినవసౌందర్యంబునకుందగిన వైభవంబున నే వెలితియు లేని సంసారంబు సేయుచుం గొంతకాలంబు ప్రవర్తించు చుండెనంత. 185

ఆ చంద్రకేతుని మీఁదికి జ్ఞాతి దండెత్తి వచ్చుట.

మ. వినఁజిత్రంబగు చంద్రకేతుని భుజాశౌర్యంబు నైశ్వర్యముం
గొనసాఁగం గని యోర్వఁజాలకమదిం గోపించి తజ్జ్ఞాతి నం
దనుఁడొక్కండు ఫణీంద్రకేతుఁడను భూనాథుండు దండెత్తి వ
చ్చె ననేకోద్భట విక్రమక్రమసటత్సేనాసహస్రంబుతోన్. 186

ఉ. వచ్చినఁ జంద్రకేతుఁడు నశవార్యబలంబులఁగూర్చి పేర్చి కా
ర్చిచ్చు మిణుంగురుల్ సుతులు చిందరవేఁగి రథాధిరూఢులై
చెచ్చెర సంభ్రమించుటకుఁ జిత్తమునస్వీకసింప మెచ్చుచుం
వచ్చెపురంబు వెల్వడి ప్రశవల్లదనర్గళ ధైర్యసంపదన్. 187

క. పతిఁబాయలేదు సతియుం
సతిఁబాయఁగ లేఁడు పతియు సమమమకార
స్థితిగావునఁ బతిఁ బాయక
సతియును జనుదెంచె సమర[1] సంపదలీలన్. 188

వ. ఇట్లు ప్రాణేశ్వరీసమేతుండై యుభయపార్శ్వంబులఁ బ్రతాపదీపితులగు కొడుకులు ప్రచండకోదండ భుజాదండులై సంపూర్ణతూణీరంబులతో రత్నకవచ శిరస్త్రాణంబులు వెలుంగారం జేరు లెక్కి యొక్క తలంపున నుక్కు మీఱి యే తేర [2]ననేకరథకదంబంబులును బహుకోటిఘోటక వ్రాతంబులును మదాంధగంధసింధుర బృందంబులు నేలయీనినట్లు వెల్లివిరిసిన కాలుబలంబు నె[3]డతెగక నడువం బుడమి గంపింపవచ్చి మచ్చరంబునం దనపై నెత్తివచ్చిన ఫణీంద్రకేతుండును దానుసమయంబు చేసికొని సర్వవరక్షేత్రంబున నాగీరూపంబున మున్ను నారదుం డుదయించినకొలంకు కెలంకున విడిసి రప్పుడు.

ఉ. సేనలు రెండు నిట్లు రథసింధుర సైంధవసద్భటోద్భట
ధ్వానము దిక్కటాహములు వ్రక్కలుసేయ నుదగ్రహేతి సం

1. అ. పా. సైన్యసంపద జూడన్. 2. అ. పా. కనకరథ. 3. నెడనెడ నడుపం.

తానరుచుల్ వెలుంగ [1]గగనంబునఁ గేతనపంక్తులాడఁగాఁ
బూనికెనిల్చె మోహరము భూరిభయంకరలీలఁ గ్రాలఁగాన్. 190

ఉ. [2]భేరులమ్రోఁతయుం సుభటభీకరహుంకృతులుం గరీంద్ర ఘీం
కారతురంగహేషలున ఖండరథోత్కట నేమిరావముల్
ఘోరుకలంగె దిగ్గగనముల్ గబళించె ధరాపరాగము
ప్పారుగనంగ నచ్చెరువుపుట్టె వియచ్చరకోటి కత్తఱిన్. 191

వ. ఇట్లు రెండుబలంబులు మెఱసి చలంబునం బోరుచుండ నభోమండలంబున నప్సరాంగనలు నిలిచి కన్నులపండువుగాఁ జూచి వలసిన వీరపురుషుల వరియింపం దివురుచుండి రప్పుడు. 192

ఉ. కొండలు వజ్రపాతమునఁ గూలుక్రియ న్రథికాళిచేత వే
దండము లబ్ధిభంగముల దాఁకున నోడలువ్రాలెఁ దేపలు
చ్చండమదేభ దంతచయచండహతిన్ బడ[3] ఖండఖండమై
పాండుకులేశ యశ్వముల పాటునఁ గాల్వురచావు కేమనన్. 193

క. కొండలవలెనే వచ్చిన
ఖండగతిన్మించు వలెన కడపల విచ్చెన్
రెండుబలంబులు దమ వే
దండ తురంగమ సుభట రథప్రకరముతోన్. 194

వ. అట్టి సంకుల సమయంబున సమానశౌర్య దోర్వీర్యంబుల నెదిరి పోరి బలంబులం దఱిమి ప్రతివీరయోధ సముద్దామదారుణ బాణహతంబులఁ గొడుకులు నూర్వురు నొక్కవెట్టునం బడినఁ గనుంగొని పుత్రశోకంబునం దద్దయు రథంబుపైఁ బడి మూర్ఛిల్లిన నెట్టకేలకు మూర్ఛఁ దేర్చి కార్చిచ్చు నిదాఘసమయంబునం గాఱడవులఁ దహించు చందంబునఁ జంద్రకేతుండు ఫణీంద్రకేతుని మొగ్గరంబు నుగ్గునూచ గావించిన. 195

తే. ఆడెనట్టలు పెక్కు రక్తాంబునదులు
పాఱె భూతంబు లార్చె నభస్థలమున

1. ఆ పా. వెలుంగహరిదశ్వుని గప్పె రథాపరాగముల్, మానవనాథ ఆ సమరమందలి మెండయితోఁచె చూడ్కికిన్.

2. ఆ. పా. శా. భేరిధ్వానము లంబరంబున మహాభీమద్విపేంద్రాదిఘీం
కారంబుం దురగోగ్రహేషలు నదల్పుం సింజినీరావముల్
ఘోరుకలంగదిగ్గజములుం గబళించె ధరాపరాగముల్
పోరుగనంగ నచ్చెరువుబుట్టె వియచ్చరకోటి కత్తఱిన్.

3 బడి.

కెగసెఁ బెంధూళి యవ్వేళ నేమిచెప్ప
భువన సంక్షోభకరమయి పొల్పెరణము. 196

చ. కొడుకులు మూర్ఛరుంబడినఁ గోపము దుఃఖము నంకురింపఁ బె
ల్లడరుచు నాత్మసైన్య నివహంబుల నొంచెడు చంద్రకేతునిన్
దొడరి లయాంతకాకృతి నెదుర్కొని పేర్చి ఫణీంద్రకేతుఁ డా
యెడఁ దునుమాడెఁ దద్బలముఁ నెల్ల నొకండును జిక్కకుండఁగన్. 197

క. బలమెల్ల నడఁచి యాతని
బలమెల్ల నడంచి సురలు ప్రస్తుతిసేయన్
దలఁద్రుంచె నప్సరసలా
తలపూవులు చల్లి పెల్లు తాండవమాడన్. 198

వ. ఇట్లు ఫణీంద్రకేతుండు చంద్రకేతు నింద్రనికేతనంబున కనిచి విజయ
శంఖంబు పూరించి చతురంగబల సహస్రంబులుఁగొలువ మహాసన్నాహంబునం
జని యతని సామ్రాజ్యంబు గైకొని యేలుచుండెఁ దదనంతరంబు. 199

క. రణమండల హతగతదా
రుణవీరవ్యూహదేహ రుధిరాసారో
[1]ల్బణతఁదను దీర్ఘమాడన
రుణుఁడు జనియె నసఁగ్రుంకెఁ బ్రొద్దపరాబ్ధిన్. 200

ఆ. ప్రొద్దుగ్రుంకకమున్న పురుషుండు పడుటయె
ప్రొద్దు గ్రుంకినట్లు పొగులుసతికిఁ
గదిరె భీకరాంధకారంబు దృష్టి శో
కాంధకార మాత్మయందుఁ బొడమె. 201

యుద్ధభూవర్ణనము.

సీ. కఠినభీకర భీరుకంక భూత[2]వ్రాత
కలహ పరస్పరకలకలంబు
భగ్నరథాయుధప్రకర కేతనవేణు
వీణా శకలచూర్ణవిషమతలము
రక్తప్రవాహ సంసిక్త శిరఃకబం
ధకరాంఘ్రితనుఖండదారుణంబు
కంఠగత ప్రాణకరటిఘోటకభట
చటులపూత్కార నిశ్వాసభరము.

---

1. ప్రా. పా. ల్బణతనుత దీర్ఘమాడన, ఆ. పా. ల్బణతీర్థంబ్బాడగ నరుణుడు చనెననగ గ్రుంకెనొగి నపరాద్రిన్. 2. గృధ్రవ్రాత.

తే. నయిన రణమండలమున నఽయ్యబ్జవదన
కన్నకొడుకులపై నిజఽకాంతుపైఁ బ్ర
భూత దుఃఖార్తయైపడి ఽ పొరలి పొరలి
వేలుపులఁ దిట్టుచును బలఽవింపఁ దొడఁగె. 202

ఆ. ఎన్నిపాట్లఁబడియె ఽ నీనారదుఁడు పద్మ
నేత్రు మహిమఁగనక ఽ నీరసించి
ఘనుఁదిరస్కరించు ఽ కలుషచిత్తుఁడు పుణ్య
ఫలముఁబొలిసి యెన్నిఽపాట్లఁ బడఁడు. 203

క. హరిమాయలోనె సకలము
పరిమగ్నంబైనయట్లు ఽ బంధురతిమిర
స్ఫురణమున నడఁగె నఖిలము
హరిభక్తులు వోలెతార ఽ లడఁగుచునుండన్. 204

చంద్రోదయము.

క. నారదముని యజ్ఞానము
దూరంబై పోవఁ దెలివి ఽ దూఁకొనుమదిలో
నీరీతినవెడు పగిది న
పారతమంబడఁగ నమృత ఽ భానుఁడు పొడిచెన్. 205

ఉ. నారదమానికిన్ సలిన ఽ నాభుఁడు సన్నిధియైనఁ బైపయిన్
భూరికృపాసుధారసము ఽ పొంగెడు కైవడిఁబొంగెఁ జంద్రికా
సారము తత్ప్రమోదమున ఽ సంయమికోటి చెలంగునట్లు చా
కోరకముల్ చెలంగె మది ఽ కోరిక లుల్లసిలంగ నెల్లెడన్. 206

సూర్యోదయము.

వ. అంత. 207

చ. నలినవిలోచనుండు కరుఽణానిధి క్రమ్మఱ సుప్రసన్నుఁడై
నలినభవాంగజాతునిఘఽనంబగు తొల్లిఁటి బ్రహ్మవర్చసం
బలఘుతమం బడంచి ద[1]యఽనంతయుఁగూడఁగఁ జేసితెచ్చెనా
నలినహితుండుదోఁచె నళిఽనప్రకరోల్లసనంబు మీఱఁగన్. 208

వ. ఇట్లు సూర్యోదయంబయ్యె నయ్యరుణకిరణ పరంపరల రక్తపంక పంకిలంబగు మహామండలంబు తేరిచూడ భయంకరంబై యుండె, నెండదాకిన విర విరం బోవుచు వాడఁబాఱు మైదీఁగెయు ధారాకారంబున నెడతెగక చన్నులపయిం దొరఁగు కన్నీరును, విరిసి కన్నీళ్లఁదడిసి మునుంగుపడిన పెన్నెరులును, గ్రొవ్వెడి నిట్టూర్పులం గ్రందిన కెందలిరాకుమోవియును, జేరుగడలేక యేకాకియై

1. యదనంతయుఁ జూచియ జేసి.

కుందుచుండెందంబును, దైన్యంబు పెంపునఁ గం [illegible]
జేయనేరక పలవించుచుండి చండమరీచి [illegible]
కుప్పరంబెగసి నిప్పులుమియం జెప్పరాని [illegible]
నోర్వక యక్కలువకంటి నలుదిక్కులుంగలయ [illegible]

క. ఆ చేరువ హరికృప మా
యాచూతంబొకటి దట్టమై సొంపారన్
జూచి బ్రతుకాస విడువక
యాచల్లని నీడకేగి యాతరు శాఖన్.

క. చేరువ ఫలమొకటుండఁగఁ
గోరికతోఁ జేయిసాచి కోయుదు ననుచుం
జేరి యది యంద కించుక
దూరంబై యున్న యబల దుఃఖితయయ్యెన్.

వ. వెండియుఁ జెయిసాచి పండుగోయ నుంకించుచు [illegible]
తిరిగి తిరిగిచూచుచుఁ జెట్టెక్కి కోయనేరక [illegible]
కొడుకులలో నొకని నీడ్చుకొనివచ్చి యచ్చట [illegible]
బోయి యందక బ్రేలెడు గడమయైన, మఱియు [illegible]
వానిపై వైచి యెక్కి కోయంబోయిన [illegible]
యాక్రమంబున నూర్వురు కొడుకులం దెచ్చి [illegible]
వైచి మగనిరొమ్మెక్కి కోయంబోయి యప్పు [illegible]
చూతఫలంబు దూరఫలంబైన నచ్చెరువం [illegible]
నొక్కవృద్ధబ్రాహ్మణుండై నారాయణుండు, [illegible]
యనుచుఁ జెమట దొరఁగనలసిన వాఁడునుం [illegible]
బ్రోన్నత్తురుల జొత్తురులోకంబైన కోకతో [illegible]
మృత్యుదేవతయుం బోలెనున్న యన్నీలవే [illegible]
ర్యంబునం బొందుచు దానితో నిట్లనియె.

క. ఇది యెక్కడి శవనివహం
బిదియేటికిఁ గూడఁబెట్టి యెక్కితివిఁక నె
య్యదియాచరింపఁ దలఁచెదు
సుదతీ నినుఁజూడ భయము సోద్యమునయ్యెన్.

ఆ బ్రాహ్మణునితో స్త్రీ తన వృత్తాంత [illegible]

తే. అనుచుఁ బలికిన నపుడు బ్రాహ్మణునిపలుకు
చెవులుసోఁకిన నొకకొంత నేదఁ దేఱి

చెప్పె వృత్తాంతమెల్ల నాకచిగురుబోణి
దైన్యసంభూత బాష్పాంబు ధారదొరఁగ. 214

క. విని నవ్వి ధర్మనందన
వనరుహదళలోచనుండు వనరుహదళసం
జనితమరందము చాడ్పున
కనుఁగొనలం గరుణ దొరఁగఁగా నిట్లనియెన్. 215

వ. అబలా నీకు నీకర్మంబు పురాకృత కర్మంబునఁ బ్రాపించినయది యింక దీనికి వగవంబని లేదు. పోరికలన నిట్టి పుత్రరత్నంబులును మనోవల్లభుండును బుణ్యలోకంబునకుఁబోవుట కన్నులారంజూచియు నెవ్వరింజూచి ప్రాణంబులు నిలుపుకొనఁ గ్రమ్మఱ బ్రతుక నాసపడితివి. పండు దిననోరికెట్లు చవియయ్యె. విడువుమీఁదు రాశి, యిది శేషాహితపోవనం బీవనంబునఁ ఫలంబళుచులగు వారికంటరాదు. తత్ఫలాపేక్షయుడిగి వీరలకుం బరలోక సంస్కారంబు లొనర్చి యాత్మేశ్వరునికై దహనముఖంబున నీదేహంబు విసర్జించి భువనంబులు నుతింప దివ్యమూర్తివగు మీఁచేరువ నొక్కకొలను చూపెదఁ దీర్థంబాడిపత్తువుగాని రమ్మన నమ్మతించి యమ్మగువ శవనివహంబుడిగ్గి డగ్గరి డగ్గుత్తికతోఁ బ్రాంజలియై యిట్లనియె. 216

తే. విప్రపుంగవ ప్రత్యక్షవిష్ణునట్ల
నన్నుఁగృపఁ బ్రోవవచ్చితి నాదుపూర్వ
పుణ్యమును నేఁడు ఫలియించెఁ బోయెదుఃఖ
మనఘ నినుఁజూచి నపుడ శ్రీహరియసాక్షి. 217

తే. మానవిభుఁడైన పెనిమిటి మానధనులఁ
గొడుకులను గోలుపోయితిఁ బడితినిడుము
నరిగదా యీడుజన్మంబు చాలునాడు
జన్మమేనొల్ల నేఁడేడు జన్మములకు. 218

సీ. సకల సంపదలతో సామ్రాజ్య మేలితి
మనసార మగనితో మదనకేళి
సౌఖ్యంబులెల్లను నలిపితిఁ గొడుకులఁ
గంటిఁబెంచితిఁ గడుగారవమునఁ
గనుసన్నఁగోడండ్రు పనిసేయఁ దాస దా
సీజనంబులు పనిసేయుచుండ
రాజసంబుస నుంటిఁ గ్రమ్మఱ నిటువంటి
సంసార సాగరనిమగ్నసంబులోన

తే. సమసెఁ గలగన్నమతి నింద్ర జాలమట్లు
వేసరితి నింక నీయాజ్ఞ చేసి కడకఁ
[1]దీర్ఘమాశాత్మ విభునకీ దేహమిచ్చి
దివ్యరూపంబు గైకొందు దివిజులలర. 219

క. మోహమువిడిచితి[2]విను మీ
దేహముపై నాసవిడిచితిని నీసత్య
వ్యాహారామృత పానో
త్సాహంబునఁ బరమధర్మ తత్వజ్ఞమణీ. 220

వ. అనిపలికిన నమ్మహీసురేంద్రుండు తన వగలుడుపుచుఁ దోకొనివచ్చి సరో
వరంబుచూపిన. 221

క. వారిజలోచన గనియెన్
వారిజకల్హారకైరవ శ్రీకరమున్
వారిరుహాకరము న్నవ
వారిరుహామోదగంధ వాహోత్కరమున్. 222

క. దేవనదీ ముఖ్యమహా
పావనతటినీ సరః ప్రభావంబెల్లన్
బోవిడిచిన వాఁడునుమీ
యౌవనజాకరము గాఁగనచ్యుతుఁడధిపా. 223

ఉ. చల్లని మందమారుతము చల్ల నిజాంగము చల్లనైన ను
త్ఫుల్లమనోంబు జాతయయి పూర్వకృతోత్కట దుష్కృతంబు ల
ల్లల్లన జాఱనీళ్లదరి కల్లలనామణి చేరెఁబోయి శ్రీ
వల్లభుఁడయ్యెడన్ విహగవల్లభునెక్కెఁ బ్రసన్నుఁ డౌటకున్. 224

చ. వనరుహ గర్భుఁడున్ శివుఁడు వారిజబంధుఁడు దేవబృందమున్
సనకసనందన ప్రముఖ సంయములున్ జనుదెంచి పద్మలో
చనుని భజించుచుండిరి బిసప్రసవాకర తీరభూమి మా
నిని యయియున్న నారదమునింగని యవ్విభు మాయమెచ్చుచున్. 225

తే. చిత్రతర కపటనాటక సూత్రధారి
శౌరినాఁడా కొలంకునఁ జానఁజేసె
మగుడనేఁడీ కొలంకున మానిఁజేయు
టతని మాయకు నిదియెంత యద్భుతంబు. 226

1. ఈ పద్యము మూడో చరణములో కుసంధి. 2. సుమీయీ.

వ. వెండియు నాపుణ్య సరోవరంబునఁ బూర్వకర్మ నిర్ముక్తియొనర్చి దుఃఖమాలిన్య స్వరూపంబగు నాడురూపంబుమాన్పి తొల్లింటియట్ల నారదునిఁ బరమ యోగీంద్రునింజేసి యతనికి సాత్వికబ్రహ్మోపదేశం బొసంగి కరుణించు నారాయణుని భక్తవత్సలత్వంబు చూడవలయునని గరుడగంధర్వ సిద్ధవిద్యా ధరాదులు నంతరిక్షంబున శంఖకాహళ మృదంగ వేణువీణాది వాద్యంబుల నాయితంబు చేసికొనివచ్చి పాడనూపి నిలిచిన నప్పర స్త్రీ(?)లు లీలా పుష్పకాధి రూఢలై తత్పార్శ్వంబులఁ బసిండి పళ్లెరంబుల నిడుకొని తెచ్చిన మందార పుష్పమంజరులు సమయంబెఱిఁగి చల్లనుండి రట్టియెడ నప్పంకజాక్షి కొలంకుఁ జొచ్చి కన్నీళ్లు దుడిచికొని పుక్కిలించియుమిసి కట్టినచీరవదలిచి కలయం దడుపుకొని క్రమ్మఱఁగట్టుకొని కుచకుంభ ప్రమాణ పయఃపూరంబున నిలిచి నారాయణ నారాయణేతి వచనపూర్వకంబుగా మునింగిన. 227

క. హారిమాయ యేమిచెప్పదుఁ
దరుణీమణి నీళ్లమునిఁగి తత్క్షణమాత్రన్
సురలచ్చెరుపడ లేచెన్
నరనాయక దివ్యమౌని నారదుఁడంతన్. 228

క. నారదుఁడా సరసిమునుఁగ
వారిజదళనేత్రి వెడలె వడి నీ సరసిన్
వారిజనేత్రి మునుంగఁగ
నారదుఁడై వెడలెనిట్టి నైపుణిగలదే. 229

క. ఆకొలను పొలఁతిఁజేసెను
నీకొలనుం బురుషుఁజేసె నిరుగొలఁకులు లో
కైకాశ్చర్య కరంబులు
శ్రీకరములు వాంఛితార్థ సిద్ధికరంబుల్. 230

క. పాండు కులేశ్వర వినుమ
య్యండజపతిగమనుచేత నా నర్పపురీ
మండలిఁ దనరెం నారద
కుండిక యొకటొకటి ముక్తి కుండిక యనఁగన్. 231

వ. అప్పుడు. 232

ఉ. మాయ యెడల్చి దివ్యముని మండలముల్ దనుఁజేరి కొల్వఁగాఁ
దోయదము క్తమైన దివిఁ దోఁచు సతారక చంద్రు నట్ల నా
రాయణుఁ డాగ్ర రక్షణ పరాయణచిత్తుఁడు దోఁచె ధారుణీ
నాయక దివ్యయోగియగు నారదమౌనికి సుప్రసన్నుఁడై. 233

నారదునకు నారాయణమూర్తి ప్రసన్నుఁడౌట.

చ. కురిసిరి పుష్పవర్షములు గుంపులు గుంపులు గట్టి దేవతా
తరుణులు శంఖ కాహళ మృదంగ ముఖధ్వను లుల్లసిల్ల సం
బరమునఁ దత్సరోవర సముంచిత కాంచన పద్మగంధ బం
ధుర మృదులోర్మిశీతల మనోహర వాయువు వీచె నింపుగన్. 234

క. పాడిరి గంధర్వాధిపు
లాడిరి రంభాదు లంబు జాసనసుతునిం
జేడియ రూపుడిపి పరి
వ్రాడీశ్వరుఁ జేసినట్టి వనజాక్షుకడన్. 235

శా. జేజే యంచు సురల్ భజింపఁగ మునిశ్రేష్ఠుల్ నుదుల్లంగరాం
భోజాతంబులు చేర్చుచుం బొగడనం భోజాన నేశాన పం
కేజాప్తుల్ పరమాత్ముఁడంచు మది దర్శింపంగ నాస్వామియా
తేజోరాశి మురారి కోటిరవిదీప్తింబొల్చె భూవల్లభా. 236

సీ. పావనశ్రీపాద పంకజంబున మరం
దస్యందమై సురతటిని దొరుఁగ
నిర్మలతర దేహ నీలమేఘంబునఁ
గ్రొమ్మెఱుంగై సిరి యెమ్మెచూప
ముఖచంద్ర మండలంబునఁ జంద్రికానమం
బై సుధా సుమధురహాసమెసఁగ
పటుశిరః పూర్వాద్రి పద్మాప్తబింబమై
పాటల రత్నకిరీట మొప్ప

తే. శంఖచక్ర గదాఖడ్గ శార్ఙ్గముఖ్య
వివిధ దివ్యాయుధములు బాహావుల వెలుఁగ
చారుభూషణ దీప్తిపుంజంబు దనరఁ
దేజరిల్లెడు హరిఁగాంచె దివ్యమౌని. 237

క. ఆనిండు గొలను వెలువడి
యానారదుఁ డేగుదెంచి హరిఁగాంచి సుధాం
భోనిధి నుదయించు సుధా
భానునిక్రియ సురచకోర పంక్తులు చెలఁగన్. 238

సీ. నారాయణేతి ని నాదామృతము జల్లు
మణివీణె భుజముపై మనసుగఱప
నానంద రసవీచికాకృతిఁ గుంచియు
మఱియొక్క భుజమున మరులుకొలుప

లక్ష్మీమహార§ములఁ బోనిపటికంపు
 జపమాల కర్ణదే§శమున వెలుఁగ
విద్యా సుధా§పరిపూర్ణ కలశంబు
 నాఁగరంబునఁ గమం§డలువు దనర

హామాయ మెచ్చుచు § నదిరిపడుచుఁ
నా నవ్వుకొనుచు సం§తసముతోడ
ఁడు వచ్చివేవేల § నతులొనర్చె
వాహనుఁడైన శ్రీ§కాంతునకును. 239

విధంబులంబొగడు § వీణియ మీటినటించుఁ బాడుజే
ు నవ్వు నద్భుతముజెందుచు § నౌదలయూచుఁ జూచు న
యన దల్చి దేవముని § మండలి గొల్వఁగనున్నయాదినా
ణాదేవు మోము దర§హాసర సామృత సుప్రసన్నమున్. 240

తద్దర్శనానంద సుధాసరసితరంగంబుల నోలలాడుచు నభివందన సహా
ు లాచరించుచుఁ బ్రాంజలిసై బ్రహ్మాది దేవముఖ్యులు దత్తకర్ణావ
లై విననద్దేవదేవు నుద్దేశించి. 241

వలు నీచవాదముల § ముందఱ వెన్కయుఁ దోఁపకున్నదు
తమోహితాత్ములయి § కానరు కానరు, బ్రహ్మయోగ వ
షులుశాస్త్ర దృక్కులయి § బ్రహ్మమయుం నినుఁగానరన్నచో
యులేదు నాకిఁక ధర§రిత్రి నినుంగనలేమి నచ్యుతా. 242

ము రూపు నామములు § సంభవనాశనముల్ సుఖార్తిసం
వికృత్యవస్థలును § బొందక యెందును లేక యుంటయుః
గల్గియుండుటయు § నిత్యతఁ బాయఁగలేక యొప్పనిః
రవిన్యఁబొసిన వి§శుద్ధమతుల్ నిరతంబు నచ్యుతా. 243

భజింపనేర్చి విర§జస్తములై నిజసాత్వికత్వముః
సునుగల్గి నిత్యమును § సత్యమనంతము జ్ఞానమాత్మ త
ననని వేదశాస్త్ర విది§తంబగు నీవిభు సుప్రసన్నతే
ఁగని చిత్సుఖామృత ర§సజ్ఞతఁగాంతురు ధీరులచ్యుతా. 244

యు విధియు నీ§ప్రకృతి పంకజరజః
 పటలంబునను బ్రుంగి § భ్రమసినారు
ష్యుంజయుండును § మితిలేని నీమహా
 మాయాతమోరాశి § మగ్నుఁడయ్యె

సంయముల్ నీయింద్రॱజాల దుర్గాటవి
జాడ యెఱుంగక ॱ జాల్ములైరి
వేదవేత్తలు నీయॱవిద్యావిహాయసం
గతికి నేమేరయుఁ ॱ గానలేరు
తే. మతవివాదులుత్వన్మహా ॱ హతులు నిన్ను
నెఱుఁగువా రెవ్వరో యింక ॱ నెఱుఁగవారి
ఘనుఁడు నీభక్తవర్యుఁడొॱక్కరుఁడు దక్క
తామరసనేత్ర దివ్యతేॱజో మహాత్మ. 245

నారాయణమూర్తి నారదునకు దివ్యదృష్టి దయచేసి శ్వేతద్వీపమునకుఁ బోవుట.

చ. అని తనుఁ బ్రస్తుతింపఁగ దॱయానిధియై నిజదివ్యరూపముం
గనియెడు దివ్యదృష్టి యిడిॱకంజదళాక్షుఁడు దేవకోటితోఁ
జనియె సుపర్వకామినులు ॱ చల్లెడు పువ్వుల సోనతోన యీ
మునియును గొల్చిరా భువనॱమోహన భూ[1]మికి తెల్లదీవికిన్. 246
క. నావిని నారదుఁడిట్లను
భూవర యింతయు నిజంబు ॱ భువనము లెఱుఁగున్
గోవింద శర్మసాక్షా
ద్గోవిందుం డితనిఁబొగడఁ ॱ గొలఁదియె మనకున్. 247
మ. హరికిన్ బ్రాణసఖుండు తత్ప్రియపయోॱజాక్షీమణుల్ వేడ్కతో
వరుసన్ బూజలొనర్చు దైవము జగॱద్వంద్యుండు వేదాగమాం
తరతత్వజ్ఞుఁడు పూజసేయు మితనిన్ ॱ ధాత్రీశ యీసంయమీ
శ్వర సాహస్రముపంపున న్మది సరోॱజాతాక్షుఁగాఁ జూచుచున్. 248
ఆ. ఇతనిఁ బూజసేయుॱటిందిరా నాథునిఁ
బూజసేసినట్లు ॱ బుద్ధిఁదలఁపు
కువలయేశ వినుము ॱ గోవిందశర్మచే
నేఁడుధన్యమయ్యె ॱ నీగృహంబు. 249
వ. అని పలికిన నమ్మహాముని పలుకు లంగీకరించి సభాసదులగు బ్రహ్మమునుల యనుమతంబున ననేక మణిమయాభరణాదులర్పించి పూజించిన ధర్మనందను నభినందించి జగద్వంద్యుండును జగదేకనాథుండును, జగదేకశరణ్యుండును, జతుర్విధ ముక్తిదాయకుండును, జతుర్వేదవేద్యుండును నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థుండును, భక్తవత్సలుండును నగు నీముద్దుమరఁది కృష్ణుండె స్వయంప్రకాశ

1. ప్రా. పా. 'భావికి'

భ స్వర్ణకర్ణావతంసారవిందద్వయీకుం[1]డ
లస్థూలనాసాగ్ర ముక్తాఫలోద్యత్క
లీలాది నానాపరిష్కారకాంతిచ్ఛ
టాశ్రీలతోమేళవింపంగ రంగత్కి

రీటాగ్ర మాణిక్య కోణంబులన్ సాంద్ర
తేజోమిళచ్చంద్రకంబుల్ చలింపంగ
పొంపారఁగా నౌదలంజుట్టుకొన్నట్టి
మాయూరపింఛంబు క్రొమ్మించు దళ్కుల్ పి

సాళింప సర్వాంగ సంసక్త కాశ్మీర
కర్పూర కస్తూరికాగంధ సారాంగ
రాగంబు సౌరభ్యముల్ గుప్పతిల్లన్ ల
సత్ఫాల భాగంబునం జిత్తజాతార్ధ

చంద్రాస్త్రముంబోని కప్రంపు దిర్ణామ
ముంగ్రాల నొయ్యారమై వన్నెమీఱం బ
దార్వన్నె బంగారు కెంబట్టు కట్టాణి
ముత్యాల ముంగొంగురింగుల్ కటిన్ జౌక

ళింపంగ, సంపెంగలున్ బైఁడిగేదంగు
లున్ మేలిచంగల్వలున్ సజ్జకంబైన
గొజ్జంగులున్ జాజులున్ మున్నుగాఁగల్గు
పూగుత్తులన్ గ్రొత్తవన్నెల్ పచారింపు

చున్ శ్రీతులస్యాయత స్రగ్వితానంబు
తోఁగూడఁ జూడాంఘ్రి పర్యంతసౌందర్య
ధుర్యామరద్రూప మానోల్లసద్వైజ
యంతీవిలాసంబు శోభిల్లనుత్ఫుల్ల

వక్త్రాబ్జమందస్మిత శ్రీసుధాసార
సారస్యముప్పొంగ శృంగార వారాన్ని
ధీ, దేవదేవేంద్ర ముఖ్యామరానీక
సేవ్యంబు భవ్యంబు నవ్యంబు దివ్యంబు

నై యొప్పునీయొప్పు కందర్పసౌందర్య
దర్పంబు గుప్పించి విప్పారు నీదివ్య

---

1. ప్రా. పా. కుంద.

తేజోలవం బబ్జమిత్రుండు నీదీప్తి
లేశంబు సప్తార్చి నీమందహాసాంకు
రంబిందు బింబంబుగా భవదభి నవరూప
లావణ్యలీలా సరోహంసినై కామ
కేళీరిరంసారతిక్రీడ నీతోడఁ
[1]గూడున్న రాధావధూటీ లలామంబు
రాకాసుధాకార బింబంబునం జంద్రి
కారేఖరేఖావ నీజంబునం జిన్ని
పూఁదీగె మేఘంబునన్ లేమెఱుంగంబు
జాతంబునం దేఁటి నా మిక్కిలిం జిక్క
నై కోర్కులం దేల నాలింగనప్రేమ
మై వామదోఃకంజ మంసప్రదేశంబు
నం జాచి మేలారు వాలారు కెంజాయ
కుందావికిం జిందులాడంగఁ గ్రీడాప
యోజాత మాడింపుచుం గెంపునింపుల్ప్ర
చారింప నింపారు నీచిన్నిమోవిన్ సు
ధాబిందు నిష్యందముల్ జిందఁగా వేణు
నాళంబు పొందించి కెందమ్మి జోడొక్క
చోనీడుగాఁ గూడఁగాఁబట్టి సద్రత్న
వన్మద్రికాజాల లోలాంశువుల్ మోము
నం దాండవింపంగ లీలాంగుళీపల్ల
వన్యాసవైచిత్రి సద్రంధ్రమార్గంబు
లన్ మంద్రముఖ్య స్వరోదార మానంబు
లన్ హత్తి సప్తశ్రుతుల్ మేళవింపంగ
నింపారవాయించు నీవేణు నాదంబు
పుట్టించు నుత్కంఠచేఁ గంఠనాదాభి
నందత్ప్రికల్ గోపికల్ పార్శ్వభాగంబు
లంజోకగామక్కువన్ జొక్కుచున్ సోలు
చున్ వ్రాలుచుండంగ నొండొండ నీకేళి
గోపాలకుల్ మించి వాయించు నీపిల్ల

1 ఇచ్చట విసంధి.

గోత్కర్ష తేర్పాటు గావించు నాదాను
మోదంబునం గ్రీడమై నాడునాగంబు
నుంబోలె పూర్ణానురాగంబునం జంచ
లత్పింఛరింఛోళికా శ్రీ వెలర్పంద
లల్ ద్రిప్పుచున్ దత్ప్రకారంబుఁ దారభ్య
సింపంగ నన్యోన్య చిత్తాభిలాష క్రి
యల్ చెప్పుకొంచుండఁ బశ్చాత్ప్రదేశంబు
నన్ డాసి రోమంథముల్ మాని ప్రేమాను
బంధోత్కటోత్కర్ణమై స్వర్ణభూషా వి
శద్బింబికాశృంగ కోణాగ్రమైదివ్య
మాణిక్యపుష్పస్రగాబద్ధమై కామధుగ్ధేను
బృందంబు గానామృతస్యంద మానంద
ముంబొందుచున్ గ్రోల నుర్వీ మహాశైల
పాషాణ మాణిక్య జాలంబులంజాలు
వాఱంగఁ దాఁ బాడుటల్ దక్కనిక్కంపుఁ
బ్రేమంబునందొట్టి పెన్నీటి నీరైము
దంబంది కాళింది మందానిలాందోళ
నోత్తుంగ రంగత్తరంగైకహస్తంబు
లంద్వత్పదాంభోజముల్ కౌఁగిలింప న్మృ
గంబుల్ ఖగంబుల్ నిజగ్రాస కాంక్షన్వి
సర్జించి మోదంబు వైరాగ్య చిత్తాదృ
తశ్రీ వనశ్రీ చలత్పల్లవోష్ఠంబు
నంగోర కోల్లాసహాసంబు భాసిల్లఁ
బూగుత్తి పాలిండ్లపైఁ దత్పరాగోత్త
రీయంబుజాలన్ భ్రమద్భృంగ దృగ్జాల
కంబుల్ నివాళింపగా, నవనవమణికాంతి
మత్పుష్పకారూఢ లింద్రాదిదిక్పాల
నాళీకనేత్రల్ సురస్త్రీలు గంధర్వ
కాంతామణుల్ నాగకన్యల్ మ
హాసిద్ధ విద్యాధరాబ్జాననల్ దేవవారాంగనల్ వేణు
వీణామృదంగాది వాద్యధ్వనుల్ తాళ
మానంబులన్ మ్రోయఁగాఁ దాపకీనస్థు

[illegible] సంగీత జాతిసన్మానస్ఫీత
[illegible] బాహుదండ మేఘ
[illegible] ప్రాలఁ జల్లాను
[illegible] ప్రమాణప్పటు పాటిల్ల
గా [illegible] బుష్కలాంభోద
[illegible] ప్రవర్తింప
[illegible] బొంగ
[illegible]

[illegible] త్యాహా
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] పంబు
[illegible] ప్రవర్తింప
[illegible] శ్రీసముద్ధాను
సీమంత [illegible] త్పదాంభోజ
[illegible] హాటక
లు బ్రహ్మయోగీశ్వ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] శ్రీ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

దేవేంద్రముఖ్యుల్ సుఖప్రాప్తికై నీకు
వాక్పుష్ప పూజల్ సమర్పించి నీవే ప
రబ్రహ్మయోగీంద్ర హృద్ధ్యేయదివ్యస్తు
విస్తారమంచుం బ్రశంసింతురంచున్ శ్రు
తుల్ చెప్పఁగావిందు గోవింద నీకేళి
బృందావనక్రీడ త్రైలోక్యసామ్రాజ్య
లక్ష్మీకళా ప్రాప్తికింజాడ నీవేణు
నాదంబు బ్రహ్మైకనాదంబు నీఛద్మ
కందర్ప గోపాలరూపంబు సద్భక్త
హృచ్చంద్రశాలా ప్రదీపంబు నీరూప
లావణ్య లీలావిలాసంబు నీమంద
హాసంబు నీవక్త్రచంద్ర ప్రసాదంబు
నీయాశ్రితాయత్తచిత్త ప్రమోదంబు
నీవేణు విద్యావిశేషంబు గోపాల
నారీమనోహారివేషంబు నీచొప్పు
నీయొప్పు డెందంబులందోఁచు వారేక
డా నీవునే నీవుగానట్లు నాకోరి
కల్ చేగికల్ సేయు లీలావ
నీదేవునింగూర్చి లోకైక సంపత్క
ళా భోగభాగ్యంబులన్ శ్రీశుకబ్రహ్మ
యోగీంద్రు నాత్మం బ్రకాశ ప్రమోదంబు
ప్రేమంబుతోనిల్చి యూహించుసంకించుఁ
గానించు నిన్నాత్మభావించు నీవారి
కెవ్వారి కేమెమి నీవీవు, నీవంటి
కారుణ్య దాక్షిణ్య సంపాది నీవంటి
వాత్సల్య సంమోది నీవంటి భక్తావ
నాయత్తచిత్తుండు నీవంటి యిష్టార్థ
దానప్రవర్తుండు నీవంటి నిత్యుండు
నీవంటి సంసారతాపత్రయాభీల
రుగ్దివ్యవైద్యుండు నీవంటివేదాంత
వేద్యుండు నీవంటి మాయాజగన్నాట
కప్రక్రియా సూత్రధారుండు నీవంటి

విశ్వైకదృజ్మోహనాకారరేఖా వి
హారుండు, వేదాదిమధ్యాంత పర్యాయ
కాలంబులం గాలముంగాల చక్రక్రి
యాకృన్మహా పూరుషుండున్మహామాయ
యుర్విస్పృష్టియుం నీవనీయింద్రజాలంబు
విశ్వప్రపంచంబు పంచాస్త్రగోపాల
కృష్ణా ననుంబ్రోవు మీ భక్తిముక్తిప్రదా మాధ
వారాధికామాధవా దేవదేవా
నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః. 251

సన్నుతించిన నమ్మహాముని మండలమధ్యమంబున నున్నయప్పుండరీ
ుం డక్షిగోచరంబైన యట్లనయందఱు జయజయధ్వానంబు లొనర్చిరి.
పుష్పవర్షంబులు గురిసెనతనియందుల భక్తికభినందించి గోవిందశర్మ
ల్చిలిపినద్వారకా నగరంబునకుంబోయి శార్ఙపాణియాలింగనాది సంభావ
గైకొనియుండె, నారదాది యోగీంద్రులును, నమ్మహామునీంద్రులును
నందను దీవించి యాతనికి గోవిందశర్మ యుపదేశించిన బ్రహ్మోపదే
ు తమకతమక యుపదేశించుటగాఁ దలంచి హరిని సంస్మరింపుచుఁ దమ
నెలవులకుం బోయిరి. ధర్మపుత్రుండును సహోదరబంధుమిత్ర వ్రాతం
ో హరినారాధించుచు సమస్తసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిభవంబు లనుభవిం
ు సుఖంబుననుండెనని పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకబ్రహ్మ చెప్పుటయును. 252

నో[1]ద్భూతసుతోల్ల సత్కనకవీణా బ్రహ్మనాదామృతో
లవీచీప్రకర ప్రఫుల్లహృదయాశ్జాత ప్రవత్సత్కృ పా
నాచారు మరందపోషిత మిళత్కౌతూహలక్రాంతిచే
నొప్పం నినుగొల్చి భక్తజనులు శ్వర్ణింత్రు నిన్నెప్పుడున్. 253

సా[2]మజప్రస్తుతా శ్రీ సన్మునీంద్రార్చితా
హైమపీతాంబరా శ్రీ స్వాంఘ్రి పీతాంబరా
కామశీలాకృతీ శ్రీ కౌస్తుభాలంకృతీ
కోమలాంఘ్ర్యంబుజా శ్రీ కుందదంతప్రభా. 254

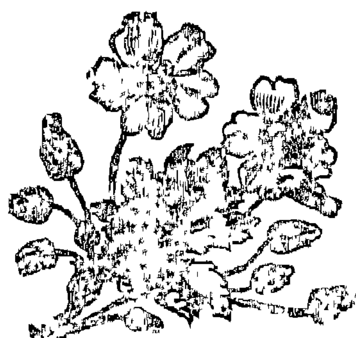
---

1. నలినోద్భవయుతసుతోల్ల సత్కరుణ. 2. సామగాన ప్రియాజంభభిద్వందితా భీమ
ంతకాభేద్య మోక్షప్రదా.

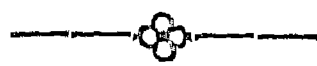
క. వేదాంత తత్వనిశ్చయ
వేదిమనోవేద్య మదన శ్రీ విద్యాలీలా
మోదిత రాధాముఖకమ
లోదరతాంబూల రసనశ్రీముత్సుక హృదయా. 255

ఇది శ్రీమదన గోపాలచరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణ
కృష్ణభట్టారకపౌత్ర చింతలపూడి కామయప్రభుసుపుత్ర
సుకవివర్యరాధామాధవ యల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు సర్వంబును
పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

తప్పొప్పుల పట్టి.

పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
8	బల్మరు	బల్మఱు.
10	నిరూఢింని	నిరూఢిన్ని.
10	ప్రభుఁత	ప్రభుఁద.
11	శ్వముజ	శ్వముచ.
28	త్థంబని	త్థమ్మని.
6	గ్రిణి	గ్రణి.
14	చాలంగ	ఁజాలంగ.
13	తోజ్వల	తోజ్జ్వల.
27	పటలి	పటలిఁ.
14	శయత్వము	శయము.
23	మంహేంద్ర	మాహేంద్ర.
6	గఁగ్ర	గగ్ర.
27	దానితన	దానిం దన.
21	నాచెవి	ఁగాచెవి
6	చిపమలా	ఁజిదపులా.
22	క్రమ్మరఁ	క్రమ్మఱఁ.
,,	గతిం	గతిఁ.
27	క్రియా	ఁగ్రియా.
29	నంసుండు	నందనుండు.
22	బిరుదఁ	బిఱుఁదఁ.
19	దక్కుత	దక్కుఁద.
5	బంపి	పంపి.
7	లివ్విరు	ల్లివ్విరు.
18	అనిన	అని నన.
14	తములు	తముల.
11	మ్మచ్చ	మ్మచ్చె.
27	కనుబడ	కనఁబడ.
19	సపత్ని	సపత్నీ.

పేజి.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
36	15	[illegible]	[illegible]
37	2	[illegible]	[illegible]
39	25	[illegible]	[illegible]
43	15	[illegible]	[illegible]
47	2	[illegible]	[illegible]
55	13	[illegible]	[illegible]
56	21	[illegible]	[illegible]
,,	31	[illegible]	[illegible]
57	6	[illegible]	[illegible]
60	17	[illegible]	[illegible]
62	11	[illegible]	[illegible]
63	7	[illegible]	[illegible]
,,	31	[illegible]	[illegible]
,,	23	[illegible]	[illegible]
66	18	[illegible]	[illegible]
72	20	[illegible]	[illegible]
76	11	[illegible]	[illegible]
77	12	[illegible]	[illegible]
78	6	[illegible]	[illegible]
,,	24	[illegible]	[illegible]
79	26	[illegible]	[illegible]
85	7	[illegible]	[illegible]
,,	8	[illegible]	[illegible]
87	18	[illegible]	[illegible]
91	26	[illegible]	[illegible]
92	16	[illegible]	[illegible]
94	2	[illegible]	[illegible]
95	31	[illegible]	[illegible]
96	23	మ	[illegible]
,,	27	మ	[illegible]
103	32	[illegible]	[illegible]
100	16	[illegible]	[illegible]
107	14	[illegible]	[illegible]

పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
9	ఇట్లు	అట్లు.
30	తృప్తి	తృష్ణి.
8	ధృవుణ్	ధ్రువుణ్.
1	నివ్వ	నీయ.
29	గత్రయ	గత్త్రియ.
27	జాలక	చాలక.
5	శృతి	శ్రుతి.
18	మేఘు	మేఖ.
22	దలప	దలంప.
16	నూరు	నూఱు.
29	వేఱ్వే	వేర్వే.
7	కొలంకు	కొలంకు కెలంక
40	క	ఆ.
13	నాథా	నాథ.
27	స్తుతి	శ్రుతి.
5	స్త్రిలు	స్త్రీలు.
25	బుట్టు	వుట్టు.
10	మరలు	మరుల.
15	పద	పథ.
27	కలుసు	కలిసి.
18	జెట్టి	వెట్టి.
6	నలిణే	నలినే.
11	చేయుట	తోవర్ణించుట
8	భాల	భాల.
2	కుల	లయ.
6	నిగుడె	నిగిడె.
29	హొరక	హొక.
24	స్తుతి	శ్రుతి.
29	నని	నన.
28	యెడ	నెడ.
3	తనను	తన్ను.
22	పొమ్మ	బొమ్మ.
31	వాది	వాదిని.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
224	17	జనియె	సనియె.
225	12	తార	దార.
227	22	నిడుము	నిడుమ.
,,	27	సలిపి	జలిపి.
230	11	భోజాన	భోజాస.
,,	12	దర్శిం	దర్శిం.
233	13	నందబు	నందంబు.
,,	27	చ్ఛందం	చ్ఛదం.
235	3	భవ...రూప	దేభవద్రూప.
236	12	బృదంబు	బృందంబు.
,,	10	శృంగ	శృంగ.
,,	26	నవనవ	నూత్న.
237	32	ఘ...ద్ర	సరోజాతభూరుద్ర
238	28	వర్తుండు	వృష్టుండు.